תלמוד בבלי · ראשונים · חידושי רמב״ן · סדר מועד

חידושי רמב"ן על שבת

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רמב"ן על שבת

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רמבן-על-שבת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 9
דף ג. 11
דף ג: 13
דף ד. 13
דף ד: 15
דף ה. 15
דף ה: 17
דף ו. 18
דף ו: 18
דף ז. 19
דף ז: 19
דף ח. 21
דף ח: 22
דף ט. 22
דף יא. 24
דף יא: 24
דף יב. 24
דף יב: 26
דף יג. 26
דף יג: 27
דף יד. 29
דף יד: 31
דף טו. 31
דף טז. 32
דף טז: 33
דף יז. 33
דף יח: 34
דף כ. 35
דף כא. 35
דף כא: 36
דף כב. 38
דף כב: 38
דף כג. 40
דף כג: 40
דף כד: 42
דף כה. 46
דף כה: 46
דף כו. 47
דף כו: 48
דף כז. 50
דף כז: 53
דף כח. 54
דף כח: 54
דף כט: 55
דף ל. 55
דף לב. 55
דף לד. 56
דף לו: 57
דף לז. 59
דף לז: 61
דף לח. 63
דף לח: 63
דף לט. 65
דף לט: 65
דף מ. 68
דף מ: 69
דף מא. 70
דף מא: 70
דף מב. 71
דף מב: 72
דף מג. 72

דף מג: 72
דף מד. 74
דף מד: 75
דף מה. 77
דף מה: 81
דף מו. 81
דף מו: 82
דף מז. 82
דף מז: 84
דף מח. 85
דף מח: 85
דף מט. 86
דף מט: 87
דף נ. 88
דף נ: 89
דף נא. 89
דף נא: 90
דף נז. 91
דף נח. 92
דף נח: 93
דף נט: 95
דף ס. 95
דף ס: 96
דף סב. 96
דף סג: 97
דף סד. 97
דף סד: 97
דף סה. 99
דף סה: 101
דף סו. 104
דף סז: 107
דף סח. 108
דף סח: 110
דף סט. 110
דף סט: 111
דף ע. 113
דף ע: 114
דף עא. 116
דף עא: 117
דף עב. 117
דף עב: 118
דף עג. 119
דף עג: 119
דף עד. 119
דף עד: 122
דף עה. 123
דף עה: 124
דף עו. 125
דף עז. 125
דף עח. 126
דף עט. 128
דף עט: 129
דף פ. 131
דף פא. 131
דף פב. 132
דף פב: 133
דף פג. 135
דף פג: 136
דף פד. 138
דף פד: 139
דף פה. 143
דף פה: 143
דף פו. 144
דף פו: 145

דף פז 145
דף פז: 146
דף פח 146
דף פט: 147
דף צ 148
דף צא 149
דף צא: 151
דף צב 151
דף צב: 152
דף צג 153
דף צד: 153
דף צה 156
דף צה: 158
דף צו 160
דף צו: 160
דף צז 161
דף צז: 163
דף צט 163
דף צט: 164
דף ק 165
דף ק: 166
דף קא: 167
דף קב: 168
דף קג 169
דף קג: 169
דף קד 170
דף קד: 171
דף קה 171
דף קה: 171
דף קו 172
דף קו: 176
דף קז 178
דף קז: 179
דף קח 179
דף קט 180
דף קי: 180
דף קיא 181
דף קיב 184
דף קיב: 185
דף קיג 185
דף קיג: 186
דף קיד: 186
דף קטו 188
דף קטו: 188
דף קטז: 189
דף קיז 191
דף קיז: 192
דף קיח 193
דף קכ 194
דף קכא: 195
דף קכב 197
דף קכג 199
דף קכג: 200
דף קכד 200
דף קכד: 202
דף קכה 205
דף קכו 205
דף קכו: 206
דף קכז 206
דף קכז: 207
דף קכח 207
דף קכט 208
דף קל 210
דף קל: 211

דף קלא. 212
דף קלא: 213
דף קלב. 213
דף קלב: 214
דף קלג. 214
דף קלג: 215
דף קלד: 216
דף קלה. 218
דף קלה: 219
דף קלז: 222
דף קלח. 223
דף קלט. 223
דף קלט: 224
דף קמ. 227
דף קמא. 227
דף קמא: 228
דף קמב: 228
דף קמג. 229
דף קמג: 230
דף קמד. 232
דף קמד: 232
דף קמה. 234
דף קמז. 234
דף קמז: 235
דף קמח. 235
דף קמח: 235
דף קמט. 236
דף קנ: 238
דף קנא. 238
דף קנג. 244
דף קנג: 245
דף קנד: 247
דף קנה. 252
דף קנה: 253
דף קנו. 254
דף קנו: 255
דף קנז. 257

דף ב.

מתני׳ **יציאת השבת שתים שהן ד' בפנים**. פירש"י ז"ל, בפנים לאותו העומד בפנים ושתים הוצאה והכנסה דבעל הבית לחיוב שהן ארבע הוצאתו והכנסתו לפטור וכן בחוץ שתים שהן ארבע הוצאה והכנסה דעני לחיוב ולפטור דפתח לסדורי דעני לחיוב בסדורי דרישא. וי"מ בפנים היינו לחפץ שהוא נכנס בפנים והיינו הכנסה ולפי שאין חיוב המלאכה אלא בהכנסה והיא היא דאתיא לידי חטאת קרי להכנסה מלאכה דבפנים ושתים הכנסה דבעל הבית והכנסה דעני לחיוב שהן ארבע בשתי הכנסות של פטור ובחוץ שתי הוצאות לחיוב שהן ארבע שתי הוצאות של פטור ופי' הכנסה בתחלה מהיכא דפתח בי' וליכא קפידא במלתא כדמפורש בריש מס' נדרים דזמנין תנא מפרש מהיכא דסליק מיני' וזמנין מהיכא דפתח ביה ולא קפיד. והא דתני הכנסה והוצאה דעני בחדא ולא נקיט אורחא דרישא כיון דפתח במילי דעני מסיים להו. ואחרים פירשו, שתים בפנים היינו הוצאה דבע"ה לחיוב והוצאה לפטור שהן ארבע הכנסה לחיוב והכנסה לפטור. ושתים שהן ד' בחוץ נמי היינו הכנסה דעני לחיוב והכנסה לפטור שהן ד' הוצאתו לחיוב והוצאתו לפטור ואין הפי' הזה נכון לפי שאין הפטור כדאי להוליד תולדות ואין ראוי לקרותו אב ודאמרי' בגמ' וכ"ת מהן לחיוב ומהן לפטור לאו אאבות קיימי אלא ה"ק וכ"ת התם לא קתני אלא אבות, והיינו הוצאות שתים לחיוב ותולדותיהן הוצאות שתים לפטור. ואיכא דקשי' לי' היכי מנו רבנן הוצאות בשתים הא שם הוצאה חד הוא כדמקשינן בגמ' בפ' ידיעות הטומאה והא שם טומאה אחת היא ואע"ג דאסיקנא התם דתרתי נינהו משום טומאה דקדש וטומאה דמקדש אבל שם הוצאה ודאי אחת הוא. ובתוס' רבותינו הצרפתים ז"ל אמרו לכך מנו אותם חכמים בשתים משום דפלגינהו רחמנא בשתים דמתרי קראי נפקא לן חד מפ' הקודם מדכתיב ויכלא העם מהביא נמנעו להוציא מביתם למחנה לויה שהוא רה"ר והיינו הוצאה דבעה"ב והוצאה דעני נפקא לן במס' ערובין בפ"ק מדכתיב אל יצא איש ממקומו והוינן בה וכי לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לומר שזה ניתן לאזהרת מיתת ב"ד והוצאה בכלל הוא וקרי בה אל יוציא ואע"ג דהתם מסקינן אמר רב אשי מי כתיב אל יוציא אל יצא קרינן התם ה"ק ועיקר קרא לתחומין הוא אבל הוצאה נפקא מכללי' וכ"ש לרבנן דאמרי תחומין דרבנן ואל יוציא בלחוד הוא. וא"ת קראי גופייהו ל"ל צריכי סד"א הוצאה חידוש הוא שברה"י מותר לישא משא גדול ואם הוציא לרה"ר כגרוגרות חייב משא"כ בשאר אבות מלאכות שאינן חלוקות ברשויות אלא אסורן מחמת עצמן והואיל וחידוש הוא ואין לך בה אלא חדושה בלבד והלכות עקרות הן ואין למדות זו מזו לפיכך פירש הכתוב לשתיהן ומיהו

הואיל ומלאכה אחת היא לא נמנין בכלל אבות מלאכות כשתים והביאו ראי' לדבר מדלא גמרינן לה ממשכן והא ודאי הוצאה היתה במשכן ולא למדוה משם כמו שלמדנו לל"ח מלאכות הנשארות ואמרי' נמי בפ' הזורק ממאי דבשבת קאי דלמא בחול ומשום דשלימה לי' מלאכה ומסקנא גמר העברה העברה מיה"כ אלמא ליכא למיגמר ממשכן אלא צריכה היתה התורה לפורטה לעצמה. ואי קשי' לך, א"כ לימא ללאו יצאתה ואזהרה שמענו עונש מנין יש להשיב לך כיון שהיתה במשכן ואשכחן דקפיד עלה רחמנא בלאו ואזהר עלה רחמנא הדרא לכלל שאר כל המלאכות שהיו במשכן. ואין דברים הללו מחווירין כל צרכן. וי"א דלא צריכי תרי קראי להוצאה דעני ודבעה"ב שאלו כן היו מנינן להו באבות מלאכות בתרתי ונמצאו ארבעים אלא משום דאי כ' רחמנא ה"א ללאו יצאתה ואין בה מיתת ב"ד לכך שנה עליו הכתוב להביאה לכלל שאר מלאכות ודקא קשיא לך למה מנו אותן חכמים שתים לאו קושי' הוא דלא דמי למאי דאקשינן בפ' ידיעת הטומאה שם טומאה אחת הוא והתם בין נגע בקודש בין שנכנס במקדש בהעלמת טומאה ובידיעתה אי אתה צריך להודיעו אלא שהוא טמא הלכך לעולם העלמה אחת היא לגמרי אבל הכא הואיל ושתי הוצאות הם בשני ענינים תרתי חשיבי וכ"ש שיש להתחייב על הוצאות בעה"ב והכנסת עני שדרך האדם למשוך לעצמו והיא המלאכה התשובה אצלם וזה הטעם נכון בתי' הקושיא. אבל נראה דל"צ תרי קראי להוצאה ופלוגתא דתנאי היא ומאן דסבר תחומין דאורייתא מפיק לה מויכלא ואל יצא איש ממקומו לתחומין בלבד הוא דאתא אל יצא כתיב ואל יצא קרינן ומאן דסבר תחומין לאו דאורייתא מפיק לה מאל יצא קרינן בי' אל יוציא ויכלא לא משמע לי' דלא גמר העברה העברה מיה"כ אלא בחול קאי ומשום דשלימה מלאכה א"נ לכ"ע מויכלא ואל יצא אל יוציא ליכא דדריש הכי אלא ר' יונתן בלחוד וקשי' לי' התם ודחיי' רב אשי לגמרי לכ"ע ולמ"ד תחומין לאו דאורייתא לאזהרת (יוציא) המן אתאי והא ע"כ למ"ד תחומין דאורייתא ולא דריש אל יצא אל יוציא צריך אתה לומר ששתי הוצאות מויכלא ופי' שהזכרנו בזה למעלה פי' משובש ורחוק הוא דכיון דמקרא ומסורת אל יצא לתחומין אתא אל יוציא מנ"ל ועוד דא"כ לא נפיק מלאו שניתן לאזהרת ב"ד לעולם. ירושלמי (א,א) א"ר יוסי עני ועשיר א' הם ומנו אותם חכמים שתים וכו' פי' מפני שמשונה הוצאת זה מזה מפני שהעני מביא לרה"ר שהוא עומד ודרך הוצאה בכך ובע"ה מוציא מרה"י שהוא בו לרשות שאינו עומד שם. ראיתי לבעלי הקונדריסין שפי' למה פתח תנא דמכילתין בהוצאה משום דבעי למינקט סדרא מע"ש כדקתני לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה והדר מייתי סדורא דיומא במה מדליקין שהוא סמוך משתחשך והדר במה טומנין והדר תנא כללא דיומא גופי' לפיכך

שנה תחלה איסור הוצאות כדי שיהא ראוי לגזור עליהן סמוך לחשיכה שמא ישכח ויוציא אע"ג דקתני אין שורין את הדיו ואין נותנין דיו וכו' ומתני' לא מקדים אבות דידהו מ"מ התחיל סדרו בהוצאה לומר הוצאה מלאכה הוא וגזרו עלי' סמוך לחשיכה וכן גזרו בדיו ואונין וכולה מתני' ולהכי תנא הכא לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה מפני שסמכו ענין לו לאל יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה:

גמ': **הא דתנן שבועות שתים וידיעת הטומאה ב' וכו'**. אפרשי' במקומה (שבועות ב:) בס"ד:

דף ב:

הא דמקשינן **מ"ש הכא דתני ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ ומ"ש התם דקתני וכו'**. מקשי' בתוס', הא בשבועות לא מצי למיתני כי הכא ודומי' דמראות נגעים בעי למיתני והם החמירו בקושי' זו ולאו מילתא היא דאי יציאת שבת ד' שהן שמנה כדקתני להו הכא לאו דומי' דשבועות ומראות נגעים הן ולא הוה למיתנינהו התם בשתים שהן ד' ותו לא:

והא דאמרי' **התם דלאו עיקר שבת אבות תני תולדות לא תני**. פי' ס"ל דאיכא אבות ותולדות הוצאות אב הכנסה תולדות והכא דעיקר' שבת קתני הוצאה והכנסה התם לא קתני אלא הוצאה ולהאי טעמא הא דקתני התם ב' שהן ד' באבות ה"ק שתי שמות שהן ד' מלאכות וכן שבועות שתי שמות הרעה והטבה שהן ד' להבא ולמפרע וכולן אבות הן:

אלא אר"פ הכא דעיקר שבת תני חיוב ופטור. נ"ל דרב פפא הדר בי' ממאי דאמר דאבות היינו יציאות וסבר' דהכנסות נמי אבות הן וכדתנן התם ב' שהן ד' ב' היינו הוצאה והכנסה דעני שהן ד' הוצאה והכנסה דבעה"ב ולא מפני שהן תולדות אלא שתי שמות הוצא' והכנס' שהן ד' מלאכות בעני ובעה"ב כדפרש"י וכולן אבות הן ויש עיקר גדול בתורה לארבע כמו לשתים והא לא מפרשי בתור' הוצאות והכנסות של עני יותר מבעה"ב ולא מבעה"ב יותר משל עני:

ואקשינן עלה **חיובי' מאי נינהו יציאות**. כלומר חיובי דקתני במתני' דהתם אינן אלא שתים יציאה דעני ויציאה דבעה"ב. והא יציאות קתני. ואי קשי' מתני' דהכא תיקשי לי' נמי שהן שמנה בהוצאות היכי משכחת לה י"ל אה"נ אלא אשיטה דהתם קיימי. עי"ל בשלמא מתני' לא תיקשי דלמא הכי קתני הוצאות שתים דעני ודבעה"ב. לחיוב שהן ד' לפטור לכלי שהי' עומד בפנים ושתים מלאכות שהן ד' לכלי שהי' עומד בחוץ והיינו

הכנסות וסיפא לאו איציאות דרישא קאי אלא בפנים הוצאה בחוץ היינו הכנסה מ"ה אלימא לי' למפרך אמתני, דשבועות דלא קתני תרתי היינו פנים וחוץ:
ופרקי' **תנא להכנסה נמי הוצאה קרי לי' תדע מדתנן המוציא מרשות לרשות חייב מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי**. פי' "מי לא עסקינן" לאו דוקא אלא מלישנא דמתני' מדלא קתני המוציא סתם וקתני מרשות לרשות ודאי משמע דהכנסה נמי אתא למכלל בה דתרוייהו מלאכה אחת ושם אחד ואין בה חלוק להפרישן בשני אבות ולא באב ותולדה. וי"מ דרב אשי סברי קאמר, דע"כ במעייל עיולי [נמי] עסקינן (והא) [דהא] הכנסה נמי מכלל האבות הוא כמו ההוצאה וצריך הוא לשנותה בכללי האבות א"ו הוצאה קרי לה וכיון שהן מלאכה אחת ושם אחד לא מנה אותן בשתי אבות. ולאו מילתא היא, דהתם בפ"ק דשבועות אמרי' בהדיא ודילמא דקא מפיק מרשות היחיד לרה"ר א"כ ליתני מרה"י מאי מרשות לרשות וכו'. וא"ת הכנסה דמקריא אב מנ"ל סברא הוא דכל עקירת חפץ ממקומו הוצאה הוא לר"א [וא"כ אמאי] לרבא הכנסה תולדה וי"ל הכנסה דמחייב עלה נפקא לן מההוא דאמרינן בפ' במה טומנין דאמרי' התם הם העלו את הקדשים מקרקע לעגלה אתם אל תכניסו מרה"ר לרה"י ואי קשיא הא דמפקי' להוצאה בפ' הזורק מויכלא העם מהביא תיפוק לי' ממשכן כדקתני התם הם הורידו אתם אל תוציאו לא תיקשי משום כתנאי הוא כדאמרן א"נ אלו לא כ' רחמנא ויכלא ה"א הוצאה והכנסה לאו מלאכות נינהו כדפרישי' לעיל אבל השתא דכ' רחמנא בהדיא הוצאה גלי עלה דהכנסה [והוצאה] כשאר מלאכות הוא וגמרי' לה ממשכן והיינו נמי דמחייב סקילה עלה כדפרי' לעיל. ואי קשי' לך הא דאמרי' בהזורק הך דהואי במשכן חשיבא קרי לי' אבות אלמא הכנסה לא הוי' במשכן ולא כתיבא ולא חשיבא איכא למימר ההוא טעמא לר"א קאמרינן ולשאר אבות מלאכות ותולדותיהן אבל הוצאה והכנסה כתיבא וחשיבא ותרוייהו חד אב נינהו להההוא טעמא ודאמרי' התם מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה ההוא לישנא דלא כר"פ מיהו לאו למימרא דלא הוית במשכן דודאי מיהוי הוית התם כדאמרי' בפ' במה טומנין אלא כיון דמלאכ' אחת הן לגמרי לא חשיבי להו בתרתי כדאמרי' כפ' כלל גדול שובט הרי הוא בכלל מיסך ומדקדק הרי הוא בכלל אורג והוו תולדות ואע"ג דהוו במשכן, וכן נמי כותש הוי במשבן וחשבי' לי' תולדה. וא"ת מאי אולמה דהוצא' מהכנסה א"ל משום דמפרשי בלאו דויכלא ומיהו ר"פ סבר כיון דתרוייהו הוי במשכן ולא חשיבא חדא טפי מחברתה שתיהן שנאן בכלל לשון המוציא מרשות לרשות וקסבר תנא דעיקר חיובא משום עקירת חפץ ממקומו הלכך הוי חדא מלאכה לגמרי ואין תולד' זו כשאר התולדות שלא נשנו שהרי כתיבא וחשיבא וכל היכא דכתיבי וחשיבי אע"ג דאיכא דדמיא לה

חשיב לה כדאמרי' בפ' כלל גדול (עג:) גבי זורה וברור הלכך ע"כ הויא בכלל המוציא מרשות לרשות ומשום דהוא חד שם וחד מלאכ' תנא הכי. ולפ"ז יצאתי מקושית כל התלמידים שמקשים היאך אמרי' הכא ובכלל המוציא מרשות לרשות שנה להכנסה והא הכנסה תולדה היא והתם אבות תני תולדות לא תני ולא ראיתי לא' מהן נבון בדבר. ורבא אמר רשויות קתני, סבר דהוצאות אבות והכנסות לא נשנו בכלל גדול כדין שאר התולדות שהיו במשכן שלא נשנו מפני שאינן חשובות כ"כ והך נמי לא חשיבא כהוצא' משום דהוצאה היתה עיקר הבאה למחנה לוי' ואין הכנסה צורך משכן כ"כ וכן אפשר לפרש ההוא דאמרי' לר"א הך דהוי במשכן חשיבא קרי לי' אב כלומ' דלא הויא במשכן א"נ הויא במשכן ולא חשיבי כגון הכנסה וכגון כותש קרי לי' תולד' וע"כ אתה אומר שהרי היו במשכן מלאכות ולא חשיבי לי' לתנא וקרי להו תולדות כגון כותש וכדאמרן:

מתני' נמי דייקי דקא מפרש הכנס' לאלתר. פרש"י ז"ל דקתני כיצד פשט העני את ידו לפנים ונתן וכו' וכן עיקר ואי קשיא ע"כ מתני' הכנסות קתני ול"ל דיוקא א"ל מתני' דהכא איכא לפרושי דסיפא לאו אריש' קיימי כדאמר וא"ל היאך דייקא לאפוקי מדרבא דאמר רשויות קתני דאי תני רשות ל"ל לאקדומי להכנסה אדרכה הוצאה דמיפרשה טפי הו"ל לאקדומי ועוד שהוא אב אליבא דרבא אלא ש"מ והכנס' והוצא' שם אחד להן שכולן נקראו הוצא' ולפיכך הקדימה ללמדך שהוא בכלל יציאות והיינו דקאמרי' לאלתר דאלמא אי מאחר לה אחורי לא שמעי' מינה כלום. וי"מ מדקתני בפנים קא דייק דהיינו הכנסה כדפרש"י במתני', ולא מחוור:

רבא אמר רשויות קתני. פרש"י ז"ל דלרבא ה"ק, בין הכא בין התם רשויות שבת שתים רה"ר ורה"י ועל ידיהן ד' איסורין בפנים וכנגדן בחוץ וק"ל דלא תני התם דומיא דמראות נגעים אלא שתים שהן עם שנים אחרים ד' ולא דמי כלל ועוד ושתים מבחוץ ל"ל הו"ל למיתני ושהן ד' מבחוץ אלא משמע דה"פ לרבא רשויות שבת שתי מלאכות שהן ד' וה"ג בנוסחא דוקנא רבא אמר רשויות קתני רשויות שבת ב' שהן ד' ונוסחי דכ' בהו רשויות שבת ב' ותו לא קייטי נינהו ולא דייקי:

דף ג.

הא דאמר שמואל **כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מהני תלת.** לאו כל היכי דתני במס' שבת פטור קאמר והא בפ' ב"מ תנן בשביל החולה שיישן פטור ואוקמי' בחולה שיש בו סכנה ופטור ומותר הוא וכל הזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד אלא כ"מ שאמרו מי שעושה מלאכה פלונית פטור עליה מפני שאינה מלאכה גמורה אותו

הפטור היא פטור אבל אסור דומיא דמתני' דהכא. ואי קשיא הא דתניא בפ' במה אשה ר"א פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון וההוא פטור ומותר הוא כדתני' אידך יוצאה אשה בכובלת לכתחל' ל"ק דההוא פטור לאו פטור ומותר קאמר אלא לר"מ קאמר לי' דקאמר חייב וא"ל איהו אינו חייב ולא בא עדיין לומר היתר בה לכתחלה עד שבא במקום א' וא"ל לרבנן מותר לכתחלה וכיון דמפרש בהדיא מותר לכתחלה לאו פטורי דשבת הוא אלא לר"מ נסיב ליה והדר מפרש ליה באידך ואפשר דר"א לא התיר לכתחל' אלא בכובלת דמדשבקי' בההוא ברייתא לבר זוגי' ולא תנא יוצאה אשה לכתחלה בכובלת ובצלוחית של פלייטון הלכך ההוא פטור לאו פטור ומותר הוא דאיכא צלוחית שפטור אבל אסור. ופר"ת, הא דקא מני שמואל צידת נחש ומפיס מורסא לאו אליבא דנפשי' קאמר דלדידי' חייב עלה כדאסיק בפ' כירה במלאכה שא"צ לנופה ס"ל לר"י וצידת נחש ומפיס מורסא אינו פטור אלא לר"ש כמ"ש בפ' ח' שרצים אלא אליבא דמאן דתני פטור קאמר, ומותר הוא:

פטורי דאתא בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב. פרש"י ז"ל דהיינו עקירה, דמצי למייתי לידי חיוב חטאת אלו עביד הנחה. ולהאי פי' קא חשיב פשט העני את ידו [לפנים] [ונטל בעה"ב מתוכה] ופשט בעה"ב את ידו ונתן העני לתוכה והיינו שתי עקירות דעני בתרתי וב' דבעה"ב בתרתי, וכן פר"ת ז"ל. ואיכא דקשי' להו כיון דתרי פטורי דעני עקירות והכנסו' נינהו ותרי פטורי דבעה"ב עקירות והוצאות אמאי חשיב להו בתרתי ואחרים פי' שעני שפשט ידו לפנים בין מלאה בין ריקנית היא תחלת מלאכה מפני שיכול ליטול ולהוציא ולבא לידי חיוב חטאת וכן של בעה"ב ותרתי נינהו חדא דהוצאה וחדא דהכנסה ואין זה נכון שהוא מונה מי שלא עשה תחלת מלאכה מפני שיכול הוא להתחיל בה ועוד שהוא פטור ומותר בהכנסת היד אם לא עשה דבר אחר. ואחרים פי' שהמניח הוא העושה מלאכה ומני פטורי דאתי בהו איניש לידי חיוב חטאת דהיינו גמר המלאכה שהוא המחייב אותו חטאת ונטל בעה"ב מתוכה חדא ונתן בתוכה והכניס חדא והיינו תרתי הכנסות דבעה"ב ושתי הוצאות דעני וזה הפי' נכון משום דמתני' הני פטורי דהכנסות אתא לאשמעינן דפטרי לי' בסמוך מבעשותה ודקא קשי' לך היכי הוו תרתי כיון שהמלאכות ע"י שניהם משתנות זו מזו אע"פ שהוא לא מנה אלא פטור הבא לידי חיוב חטאת תרתי חשיב (ליה) [להו]:

ה"ג: **והא אתעבידא מלאכה**, ול"ג כדכתב במקצת נוסחי מבינייהו, וה"פ והא אתעבידא מלאכה עי"ז שעושה הנחה ויתחייב אבל הראשון ודאי פטור שאם התחיל במלאכה ובא שני וגמרה אינו בדין שיתחייב ראשון:

איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא נזרק' מפי חבורה. פי' מייתי ליה ראי' [בא ליישב קושית התוס'] דהכי הוא עיקר והכי אסכימו אמוראי בבי מדרשא ולא תימא מתני ר' הוא ויחידאה הוא ורבנן פליגו עלי' ומפקי לי' מנפש אחת למעוטי זה עוקר וזה מניח ולא גרסי' נזרקה מפי חבורה ואמרו בעשותה:

דף ג:

תפשוט דלא התירו ואב"ע לעולם לא תפשוט. <חסר>... וכיון דיש כאן ב' תירוצים חדא קולא וחדא חומרא לחומרא אזלינן ולא נפשוט בעי' דרב ביבי וצריך לומר דמזיד ג"כ לא לפשוט דודאי יש חילוק ביניהם דכאן וודאי לא יעשה בידים אבל בהך דרב ביבי ממילא נאפ' ואסקינן לאותה תצר מותר לחצר אחרת אסור דמיתעביד מחשבתו אבל גבי רודה פת מן התנור רצונו לאפות הפת ורודה אותו קודם שנאפית ומיהו במזיד אפי' לאותו חצר אסור כדקאמרינן:

ואב"ע דכ"ע לא קנסו שוגג אטו מזיד. כלומר אידי ואידי בשוגג בדקאמרת ולא משום קנס אטו מזיד אלא בשוגג גופי' אסור לחצר אחרת אלמא במזיד קנסו וכן נראה ממ"ש רבינו הגדול. והא בשוגג ומ"מ לפי לשון שפי' דוקא מבעוד יום אבל משחשיכה מותר לאותה חצר דהא איפשט התירא בין בשוגג בין במזיד לחצר אחרת אסור לעולם דהא אפשר לי' להחזיר לאותה חצר, ואין זה מתוקן בהלכות:

דף ד.

אילימא בשוגג ולא אידכר למאן התירו. איכא דק"ל, דילמא דחזי אינשי ואמרי לי' רדה ואיכ' דקשי' להו עוד דלמא איירי בהזיד בלאו ושגג בכרת דחשוב שגגה כמבואר לקמן פרק כלל גדול ונראה דלאו קושי' הוא כלל דמשמע לי' דמשום חיוב חטאת דוקא התירו לו ולא משום דאתי' לידי חלול שבת וכשמודיעי' לו מן האיסור דאז ליכא תו חיוב חטאת באמת אסור לו לרדות וא"כ כיון דאינו יודע שיש חיוב חטאת ואינו יודע רק מחיוב לאו איך ירדה אותו וגם כשמודיעין לו איך יאמרו לו רדה כיון דליכא תו חיוב חטאת הרי אסור לו לרדות וכשמתרץ הש"ס במזיד ותני שלא יבוא לידי איסור סקילה ה"ה באידכר או בשאר דברים:

וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך. קשי' לי' לר"ת ז"ל, והא אמרינן בעירובין פ' בכל מערבין ניחא לי' לחבר דליעבד איהו איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבא ומפרקי שאני התם שע"י החבר הוא עושה שא"ל מלא לך כלכלה זו תאנים מתאנתי

וקשי' להו הא אמרי' בפסחים שהכהן עובר על עשה דהשלמה ומקריב קרבן מחוסר כפורים בערבי פסחים כדי שלא יבא חברו לידי איסור כרת וא"ל שאני כהנים דשלוחי ישראל שוינהו רחמנא והוא אינו יכול לזכות מעצמו וא"נ שאני הדביק פת בתנור בשוגג דלאו איסור הוא שאפשר לו להתכפר בחטאת ואין רדייתה אלא זכות לו שיפטר מקרבן, כנ"ל:

והא בעי עקיר' והנחה מע"ג מקום ד'. פי' גמרא גמרי לה הכי ומקראי לית לן ואפי' ממתני' ובריית' לית לן בהדי' וכן הא דמקשי ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקיר' בעינן סברא הוא ועדיפ' ליה עקיר' ולא כמו שפי':

למימרא דפשיטא לי' לרבה דבקלוטה כמי שהונחה פליגי וכו'. איכא למידק ודלמא רבה אכתי בספוקי' קאי ומיהו בדר"ע לא מסתפקי לעולם דבודאי סבר קלוטה כמו שהונחה וע"כ ל"ק הא מני רבנן דבדרבנן מספקא ליה ואיכ' דמיפרקי' אי מספקא לי' לרבה הול"ל דודאי למעלה מעשרה פליגי אבל למטה מעשרה ד"ה קלוטה כמי שהונחה כי היכי דתיקום מתני' כד"ה מדקאמר ר"ע הוא אלמא ליכא לאוקמי לעולם כרבנן. ולדידי ל"ק לי כלל, דאנן מר"ע גמרי' ולא מדברי רבה ומתני' למעלה בלחוד קתני דר"ע מחייב וחכמים פוטרין אבל למטה מעשרה לא תנן ואפי' תימא בין למטה בין למעלה קתני בדר"ע משום דיליף זורק ממושיט הוא מתחייב בשתיהן אבל משום קלוטה כמי שהונחה לא שמעי' לי' לר"ע דמחייב בדלא שמעינן להו לרבנן ודבר פשוט הוא זה. ויש שמוסיפין לומר, דאי במילף זורק ממושיט כי פליגי בדיוטא אחת פליגי אבל בשתי דיוטאות אפי' במושיט כדאי' בפ' הזורק הלכך בשתי דיוטאו' למטה מעשרה משום טעמא דקלוטה כמי שהונח' לא שמענו שחייב ר"ע כלל ואע"ג דאמר רבה אבל למט' מעשרה ד"ה חייב הא סברא דנפשי' הוא כלומר דאפשר לומר כן אבל מכיון דלא שמעי' לי' לר"ע דאמר הכי ליכא למימר הא מני ר"ע דהא אפשר דלא סבר הכי כי היכי דלא אמרינן הא מני רבנן היא אע"פ שאפשר. ולשון אחר מתרצין עוד בתוספות, דאי אמרי' למעלה מי' פליגי ור"ע יליף זורק ממושיט לית ליה קלוטה כמו שהונחה דאי ס"ל הכי קלוטה למעלה כמי שהונחה שם היא ופטור דמונחה במקום פטור הוא אלא הא דאמרי' אבל למטה מי' ד"ה חייב לר"ע משום דיליף זורק ממושיט הוא ולרבנן משום דנסב לה טעמא משום קלוטה כמי שהונחה הלכך אי מבעיא לי' לרבה לא מיתוקמא מתני' כר"ע כלל. ולא נראה, דלמעלה מי' כיון דאיתפליג לי' רשותא מקרקע והאי רשות ליכא למימר כמי שהונח' לפוטרו דאלת"ה למטה מעשר' בשתי דיוטות הו"ל ר"ע לפטור ורבנן לחיוב ואנן איפכא קא משכחינן וד"ה חייב קאמרינן:

דף ד:

ודאמר רבה אבל למטה מי' ד"ה **חייב משום דאמרינן קלוטה כמי שהונחה**. ק"ל, ל"ל למימר הכי א"ה קשי' לרבנן אדרבנן כדאמרי' בכולי' שמעתין דאינהו בעי הנחה ע"ג מקום חשוב וא"ל ניחא ליה לאהדורי למילתייהו דרבנן במתני' א"נ לאו סברא דדוקא קאמר [אלא ה"ק] אבל למטה מעשרה א"ל דד"ה חייב וא"ל נמי למטה מי' נמי פליגי (ובסיפוקא) [וכספיקא] שלישית היא:

ואר"י א"ש מחייב היה רבי שתים אחת משום הוצאה וא' משום הכנסה. איכא דקשי' לי', והא רב יוסף דהוא מארי' דההוא פירוקא אמר בפ' הזורק דר' לא מחייב אלא אחת לעולם ול"ק דר"י לא אמר אלא ר' הוא סתם וכיון (דחזיא) [דדחינן] לי' מר' (דדחי) [דזיז בזה] מהדר גמ' לאוקמי כאידך דר' ואליבא דרב ושמואל, כי היכי דלא תיקשי לי' ודלמא הנחה הוא דלא בעי' הא עקיר' בעי':

דף ה.

הכא למטה מי'. ק"ל, למט' מי' נמי תעש' כרמלי', ואע"פ שהאדם תופס' בידו כשם שלמעל' נעשי' ר"ה ואע"פ שהוא תופס אותה כדאמרי' אלא טרסקל בר"ה רה"י הוא ולאו מילתא הוא דכיון שהוא כלי לא עשו אותה כרמלית כדאמרי' לקמן בקופה עשרה רה"י פחות מכן מטלטלין ממנה לר"ה ומר"ה לתוכה, וכמו שפי' [רש"י], ולא גזור רבנן לבטלה מתורת כלי הואיל וכלי הוא ואפשר דהאי למטה מי' לאו דוקרן אלא למטה מג' נמי הוא ואיידי דאמר הא למעלה מי' אמר נמי למטה מי' והל"ל למטה מג' ואע"ג דלא מתוקמא במשלשל ידו למטה מג' משום דקתני עומד הכא כיון דיש טרסקל בידו אפשר שעומד ויש לטרסקל בית יד גדול עד שהוא עצמו עומד למטה מג':

אכפל תנא לאשמעינן כל הני. פירש"י ליתני פשט כנף בגדו לפנים וקשיא לן הא טובא קמ"ל דלמטה מג' חייב בידו ופלוגתא דאמוראי הוא לקמן בפ' המצניע ומלתא אגב אורחא קמ"ל דהא הנחה הוא ולאו מלתא הוא דהתם כשהוציא ידו לרשות אחרת דאפי' למטה מג' א"ל בתר גופא גרירה אבל למי ששלשל ידו למטה מג' ברשות גופו פשיטא דהנחה היא ול"צ למימר וסיפא דקתני פטורין ודאי אי בשלשל המכניס והמוציא ידו למטה מג' מצריך צריכי וקמ"ל דאגד ידו שמי' אגד אלא דלא ניחא לי' למימר דנקט רישא בהאי גונא לאשמעינן פטורא דסיפא ומיהו רישא נמי קתני פשט העני ידו לפנים ונטל ואי קסבר אגד ידו לא שמי' אגד אפי' נתן בעה"ב ידו לתוכה העני חייב אלא י"ל ס"ל הכא כמאן דמחייב התם ולא ניחא לן לאוקמי לסיפא בשלשל המכניס והמוציא

אלא בשלשל המקבל הלכך קשי' למה איכפל תנא לאשמעינן כל הני. וי"מ איכפל תנא לאשמעינן הני לומר דהו"ל לאשמעי' מאי דאשמעי' במילי דאורחא הוא אבל למיתני עשיר ועני סתם בשוחה וגומא וננס דלאו אורחא הוא:

ידו של אדם חשובה כד' על ד'. איכא דקשי' לי' בלא"ה נמי לחייב דמחשבתו משוי' לי' מקום כדאמרי' בשלהי פ' הזורק גבי זרק בפי כלב ובפי הכבשן חייב ובמס' עירובין פ' המוצא תפלין השתין ורק חייב חטאת ומפ' לה טעמא דמתשבתו משוי לי' מקום ואיכא דמפרקי שאני התם דנעשית מחשבתו לגמרי אבל הכא לא נעשית לגמרי שאין עיקר מחשבת נתינת אוכלין אלא משום אכילתן או תשמישן וכן נטילתן, כך מפורש בתוס'. ואחרי' אומרים דבמתני' ליכא למימר הכי דבשלמא נתן בתוכן איכא מחשבה אלא נטל ממנה מאי מחשבה איכא וכי הנוטל מחשב מאיזה מקום הוא נוטל. ואי קשיא, אי מתני' ליכא מחשבה היכי אמרי' בסמוך מהו דתימא ה"מ היכי דאחשבי' לידי' א"ל ה"ק מ"ד דר"י לאו אמתני' איתמר אלא בעלמא איתמר ובהיכי דאחשבי' קמ"ל. ואני אומר שאין עיקר קושייתם קושי' כלל שאין אומר במלאכת המלאכה עצמה שתהא מחשבה עושה אותה מלאכה שהרי הוא מחשב להניח ואינו מניח. אבל עיקר הדבר כך הוא: כשאדם מחשב למלאכה ועושה אותה כגון זרק בפי הכלב שהוא מתכוין להאכילו והוא מאכילו אותה האכילה משווי' פיו של כלב מקום וכן שריפת פי הכבשן לפי שהנחה זו חשוב' לו לפי כוונתו יותר ממקום אחר ודרך הנחה זו בכך וכן השתנת השתן ויריקת הרוק שהוא מכוין לנקות עצמו מהן ועושה כך ומגו דהוה מלאכה לכך הוה מלאכה לענין שבת שזו מלאכת מחשבת אבל אם דעתו להניח על מקום שאין בו ד' במה יעשה אותה מלאכה גמורה הרי אינו מתכוין אלא להניח שם ואין אותה ההנחה כלום נמצא שלא מתכוין להניחה כשם שאין הנחתו מלאכה כך מחשבתו אינו למלאכה. תדע דהא אמרי' התם בשלהי הזורק גבי הא דתנן בכריתות (יג:) אם היתה שבת והוציאו חייב ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך כלומר בפיו אלא מחשבתו משוי' ליה מקום ואי ס"ד כל מילי דחשיב עליה מחשבתו משוי' לי' למקום היכי תנן בפיו ובמרפיקו פטור הא מכוין להוציא בפיו וכן נמי נגר היוצא בקיסם שבאזניו ושולחני בדינר שבצוארו לר"מ אמאי פטור לימא מחשבתו משוי לי' הוצאה אע"פ שאין דרך הוצאה בכך אלא ש"מ דשאני מתכוין לאכילה ואוכל דמגו דמהני מחשבתו לאכילה מהני נמי לשבת לשווי' מלאכה דדרך מלאכה זו בכך מה שאין לומר כן במחשב למלאכה עצמה ולא לדבר אחר שאם אינה מלאכה הרי לא חשב לכלום, כנ"ל:

כתוב בכל הנוסחאות: **שתי כחות כאדם א' דמו ופטור** וכן הוא גרסת ר"ח ז"ל, ופי' כגון שנעקר ממקומו וקיבל וכשני ב"א דמי וחייב שהרי עקיר' והנח' הוא או דלמא כאדם א' הוא ופטור כאלו נותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור כך מפורש בתוס' ולא דאיק לי' דהני לאו שני כחות נינהו דעקיר' והנחה בכח א' היא. לשון אחר: "כגון שקיבל בעקירה ממקומו", וכך פירושא: כשני בנ"א דמי בעומד ומקבל, דהא עקירה והנח' תרוייהו מכחו אתו א"ד כאדם א' דמי שעשה עקירה ולא הניחה במקום א' דפטור וה"נ ההנחה לא נעשית מכחו הראשון. ויש לרש"י ז"ל פי' אחר טוב מזה, אבל אין הגירסא מודה לו:

דף ה:

בכותל משופע. מפורש בתוס' בשרבים מכתפין עליו דאי אין רבים מכתפין עליו הו"ל כרמלית. ואני אומר אע"פ שאין רבים מכתפין עליו דכל אויר ר"ה עד עשרה ר"ה ופני כותל ומשופע שוין הן, ותנן (ק.) למטה מעשרה בזורק בארץ ואוקימנ' בפני הכותל ממש ובדבלה שמנה כדלקמן (ז:):

א"ד בתר כלי אזלינן והא לא נח. ק"ל, והא אמרי' במס' ב"מ פ"ק (ט:) אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה ה"נ דלא קני ומהדרי' מי דמי התם ספינה מינח נייחי דמיא הוא דקא ממטי לה ולאו קושי' הוא כלל דהתם כל חצר דאינה מהלכת קניא וספינה אינה מהלכת אלא מיא ממטי לה, אבל גבי שבת הנחה בעי והא ניידא ולא נייחא:

הא דסבר בן עזאי **מהלך כעומד דמי**, לית לי' הא דאר"י המפנה חפצים מזויות לזויות ונמלך עליהן והוציאן דלדידי' כיון שנמלך ויצא כעומד לפוש ועוקר דמי וה"נ מפורש בר"פ א"נ (כתובות לא.). וקשי' להו לרבנן, איפכא מעביר ד' אמות בר"ה גמרא גמירי לה וא"כ לילף מיני' דמהלך לאו כעומד דמי דלמא שאני התם דמקום חיוב הוא לכ"ע אבל הכא מקום פטור הוא לכ"ע ואין דנין קל מחמור להחמיר עליו. תו קשיא להו, לר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה זורק, ד' אמות בר"ה היכי משכחת לה ומפרקי לה דלא אר"ע חלוט' כמי שהונח' דוקא בהכנס' לרשות אחרת דקלוט' מחיצות, אבל בחד רשות לא אמרי'. ובירושל' (א,ג) מצאתי רב חסדא שאל לרב הונא לדעת ב"ע אין אדם מתחייב בתוך ד' אמות לעולם כיון שהוציאה נעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויהא פטור , ואין שם פירוק מפורש על זה:

דף ו.

אלא מידי דהוה אמוציא כו'. אי קשיא, צדי ר"ה גופי' מנ"ל, עיין תוס' ואפשר שכן היה במשכן מיתרי האהלים זה נכנס וזה יוצא במחנה לוי' דהוי ר"ה וקים להו לרבנן דאורחי' בהכי:

אימור דשמעת לי' לר"א היכא דליכא חפופי אבל היכא דאיכא חפופי מי שמעת ליה. וק"ל, דגרסי' במס' עירובין פ' כל הגגות (צד.), ונפלגו בצידי ר"ה דעלמא אי פליגי בצידי רה"ר דעלמא ה"א ע"כ ל"פ רבנן עלי' דר"א אלא היכא דאיכא חפופי אבל היכא דליכא תפופי לא קמ"ל אלמא בכולהו פליגו א"ל דה"ק ע"כ ל"פ רבנן אלא היכי וכו' קמ"ל דאדרבה היכי דליכא חפופי פליגי והיכא דאיכא חפופי מודה ר"א לרבנן דכרמלית הוא. א"נ סוגיא דהתם כר"ע דהכא דסבר אפי' איכא חפופי נמי פליגי, ור' אחא הוא דאמר דלא פליגי דלא שמעי' לי' לר"א הכי:

ארבע רשויות לשבת. הקשו בתוס' ליתני חמשה, דהא קרפף יותר מב' סאתים שלא הוקף לדירה הזורק מתוכו לר"ה חייב ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות והעלוה בגמגום ולדידי ל"ק דההוא רה"י דאורייתא והני בין מדאוריית' בין מדרבנן שמותם עליו אלא שדיניהן שלשה מן התורה ומדבריהם ארבעה:

למעוטי הא דר"י דתניא יתר ע"כ אר"י מי שיש לו ב' בתים וכו'. אי קשי' אמאי לא מייתי ההוא דתנן בפ' כל הגגין ועוד אר"י מערבין למבוי המפולש א"ל אי מהתם ה"א כי אמר ר' יהודה מערבין בצורת פתח או בדלתות ואע"ג דהתם בגמ' מוכח דאפי' בלחי או קורה קאמר, ממתני' בהדיא לית לן:

דף ו:

זהו ר"ה גמורה וכו' למעוטי אידך דר"י. ק"ל מיהא מימעטו תרוייהו דקתני מבואות המפולשין ר"ה גמורה אלמא שתי מחיצות לאו דאורייתא וכיון דר"ה דאוריית' הוא לא מהני בה לחי או קורה א"ל כי קתני ר"ה הם ברחבים י"ו אמה קתני דפחות מכן לאו ר"ה הוא כדגמרי' בפ' הזורק וכי אר"י מי שיש לו ב' בתים וכו' דאלמא שתי מחיצות הוי רה"י דאורייתא דלמא ברחב עשר או מעשר ועד י"ג אמה ושליש בלחוד קאמר דומי' דפסי ביראות וכדסבר רב אחא קמי' דרב אשי למימר בפ"ק דעירובין ומ"ה דיינינן לי' מרישא וזהו רה"י שהוא גמורה במחיצתה אבל שתי מחיצות לעולם מדאוריית' לא הוה רה"י:

אלא אימא אינו חייב על אחת מהן. כ' רש"י ז"ל, יש אחת בהן שאינו חייב עליו מיתה וכן הוא בודאי דחייבין על כולן במזיד ובשגגתן חטאת דאי ס"ד דפטור מ"מ קשיא מנינא

דאיסי דקתני ארבעים חסר אחת לומר לך שאם עשאן כולן בהעלם אחת שהוא חייב ארבעים חטאת חסר אחת א"ו לא פטר איסי אלא מסקילה והיינו דאמרי' ענוש כרת ונסקל אצטריכ' ליה וענוש כרת לאו דוקא אלא נסקל אצטריכא לי' דכיון דבשוגג חייב חטאת פשיטא דענוש כרת ואיסי נמי מסקילה קאמר דאינו חייב על אחת מהן:

דף ז.

אילימא דאיכא מחיצה עשרה הוא דהויא כרמלית ואי לא וכו', **והא"ר גידל וכו'**. איכא למידק ולקשי לי' מדתניא לעיל וכן גדר שהיא גבוה י ורחב ד' זו היא רה"י גמור' א"נ מדתנן חולית הבור והסלע בזמן שהן גבוהין י' הזורק לתוכן וכו' וא"ל דלהכי מקשי לי' מרב גידל משום דאית בה תרתי מדקאמר גבוה י' רה"י פחות מי' כרמלית ולא דאיק אלא הכא בבקעה שאינה מוקפת לדיר' והוא יותר מב' סאתים וקאמר והיא כרמלית, אבל פחות מי' בין הוקף לדירה בין לא הוקף לא הוי כרמלית, (ואי) [ומסיפא] קשיא דקאמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות כדפרש"י ז"ל. ומיהו הוי יכול לאקשויי משמעת' דעולי' בקרפף מדר' יוחנן לדר' יוחנן, דבמחיצ' עשרה רה"י הוא מדאוריית' אלא הא מפרשי לי' טפי דקאמר פחות מכן הוא כרמלית א"נ בשאין בה אלא שתי דפנות שאינ' רה"י וקאמר דלא הוי כרמלית אלא במחיצה עשרה כדין מחיצת רה"י ומסיפא קשי' כדאמרן. ובתוס' מתרצים דה"ק: אילימ' דאי איכא אויר מחיצה עשרה [נ"א – אויר הראוי למחיצה עשרה] הוא דהוי כרמלית, אבל ודאי מחיצה עשרה פשיטא ליה דרה"י הוא. והאי דנקט מחיצה ולא נקט אויר (מחיצה) משום דבעי לאיתויי מלתא דרב גידל והוא אויר מחיצה [שאין בו] עשרה כדאמר בית שאין תוכו עשרה וקרויו משלימו, ואין צורך:

דף ז:

ה"ג וכן גרסו הגאונים ז"ל: **ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לעשרה מותר לטלטל** (**בתוכו**) **בכולו**. ואיכא למידק אמאי לא בעינן שיהיו מחיצות תוך ג' לשפת החקק כדאמרי' לענין סוכה אם יש משפת חקקו ולכותל ג' טפחים פסולה א"ל לענין סוכה דפנות בעי דכתיב בסכת תשבו בסכת בסכות הלכך בעי' תוך ג' דליהוי לבוד אבל לענין שבת כל היכי דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא והא איתנהו למחיצות מבחוץ דהוו עשרה הלכך תוך התקק נמי תוך מחיצות דעשרה הוי ורה"י הוי. ואיכא דקשי' ליה, הא אמרי' בפ' המביא גפי תניין (גיטין טו:) גדור חמשה ומחיצה עשרה אין מצטרפין וליכ' למימר דשאני הכא דרובא מחיצ' דהתם משמע דאפי' רובא מחיצה לעולם אין מצטרפין כדקאמרינן

עד שיהא או כולו בגדור או כולו במחיצה ואיכא דמפרקי שאני חקק בית שהיא ראוי לדירה שהרי יש לו מחיצות גמורו' ונעשה בית גמור ועוד שאותן מחיצות ראויות לקירוי לפיכך מצטרף הגדור עמהם. ומיהו קשיא, הא אמרינן בפ' הזורק בור וחולייתה מצטרפין לעשרה וא"ל שאני חוליות הבור שכן דרך כל הבורות לעשות להם חולי' והו"ל כגדור עשרה משא"כ בחריץ בעלמא. ורב נתן בעל הערוך פי' גדור חמשה כגון גבשושית שבקרקע גדור מלשון גדודו דפ"ק דעירובין ומלשון גודא וגוד אסיק מחיצתה, ולפ"ז י"ל דחריץ מצטרף עם מחיצה שעל שפתו שהכל כמחיצה למי שעומד בתוכו. כך תרצו מקצת חכמים הצרפתים ז"ל, שלא כדברי רש"י ז"ל שפי' שם חריץ עמוק חמשה וכותל תמשה על שפתו. ואחרים פי', ההוא דהתם לענין ערובי חצרות כההוא דמייתי לה בפ' כל הגגות בעירובין שתי חצרות זו למעלה מזו ועליונה גבוה י' טפחים אם יש גדור חמשה ומחיצה תמשה מערבין שנים ואין מערבין א' וכו' שמעתא התם וי"ל דהא דאמר אביי הכא מצטרפין מימרא הוא וההוא דפ' הזורק נמי מימרא הוא דר' יוחנן ומימרא לר"ח לא ס"ל ואע"ג דהתם בפ' הזורק מסייע לה להא דר' יוחנן ממתני' דקתני חולית הבור והסלע ולא תני הבור והסלע ר"ח לית ליה ההוא דיוקא ומיהו לית הלכתא כדר' חסדא כדפסקינן התם בגמ' בהדיא ובפ' הזורק תניא כוותי' דר' יוחנן, ומיני' הוא ددחי לר"ח מהלכתא:

נעץ קנה ברה"י וזרק ונח ע"ג אפי' גבוה ק' אמות חייב. נראה שרש"י ז"ל מפרש דלא בעי ר"ח הנחה ע"ג מקום ד' ברה"י ואע"פ שמשמען של דברים כן תימא הוא א"כ היכי פשיטי להו לרבנן דגמ' דכעיגן עקירה והנחה ע"ג מקום ד' דאקשו לה בהדיא לעיל אמתני' ומשמע דאביי כר' חסדא ס"ל מדקא מהדר לאוקמי מימרי' אליבא דד"ה ותו דכתב לה רבינו הגדול ז"ל בפסק הלכה ואע"ג דק"ל הנחה ע"ג מקום ד' בעינן. ומצאתי לר"ח ז"ל שכ' וק"ל דלמעלה מי' א"צ ד' על ד' אלא קנה אפי' עולה למעלה מי"ט וזרק ונח ע"ג חייב. ומדברי כולם נלמוד לפרש דהיינו נמי דאתא ר"ח לאשמעינן דרה"י עולה עד לרקיע והויא כמונחת בקרק' ואע"ג דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דהנחה כל דהו [ברה"י] מיהו הוי' הנחה (נמי) [כמו] שהוא מקום ד' הלכך לא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' אלא כגון בר"ה א"נ לאדם שהוא עומד ברה"י שאינו דומה לקנה נעוץ דהוא (בר"ה) [כרה"י] עצמה. וא"ת הא לעיל (ד:) אמרי' דר' לא בעי הנחה ע"ג מקום ד' מקמי דתייתי פירוקא דאביי א"ל התם לא ס"ד נמי דכרב חסדא והוי מצי למדחי התם טעמא דר' כר"ח אלא הואיל ואתי לדחויי ניחא לי' לדחויי כדאביי והוא מסקנא דשמעתא:

דף ח.

רחבה ששה פטור. כ' רש"י ז"ל, דל"ד ולחומרא לא דק דהא סגי בחמשה וג' חומשין. ולא מחוור, חדא - דכל היכי דמצריך להכי מקשי ליה בגמ' בהדיא, ועוד - שאין זו חומרא דאנן לא לכתחלה קאמרינן דאפי' רחבה כמה פטור אבל אסור הוא אבל לפטור ממית' וקרבן קאמרינן ואם אינה רחבה ששה חייב מיתה וקרבן קאמר. ורבי' אלפסי ז"ל נתן אותן שני חומשין למחיצות נמצא עובי המחיצה אצבע צרדה שהוא חומשו של טפח כדמפורש בפ' התכלת (מנחות דף מ"א ב', וע"ש ברש"י ד"ה בתילתא) וגבוה עשרה דקאמרינן אפי' בהדי שולים נמי והא ק"ל גדור חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין וכדכתיבנ' לעיל (ז:):

כפאה על פיה וכו' שבעה ומחצה פטור. פרש"י משום דהוי' למעלה מעשרה ובשאינה רחבה ו' עסקי' שאלו הי' רחבה ששה כיון דמטא לעשרה בשבעה ומשהו נמי פטור דאמרי' גוד אחית מחיצתה והוה רה"י. ומקצת חכמים הצרפתים ז"ל אמרו דליכא למימר לבוד בשאינ' רחבה ששה דכשאר חפצים דעלמא הוא לפיכך פרשוה ברחבה ששה ואפ"ה בשבעה ומשהו חייב משום דשולים ממעטי בה כיון דאינה גבוה עשרה ומדין לבוד עושין אותה רשות אין אומרי' פחות משלשה מצטרף עם המחיצו' דל"א לבוד אלא במחיצות והני לאו מחיצות נינהו ול"ד לבית דקירויו משלים לעשרה דע"ג רה"י דהתם הא איכא עשרה וה"נ אם היתה גבוה עשרה עם השולים בלא אויר שולים מצטרפין עמה וכשיש בה שבעה ומחצה פטור שנמצא אויר שתחת שולים עשרה ונעשית רה"י. ואני איני אומר כן, דלעולם בין ברחבה ששה בין בשאינה רחבה ל"א בכלים לבוד ועכשיו כלי הוא אלא עיקר פטורה משום שכיון שהוא בתוך ג' נעשית כמונחת וכשהוא גבוה ז' ומחצה הרי הונחה ואותבה למעלה מי' לפיכך פטור ולא משום מחיצות כלל <ע' ברשב"א> וכן דעת רב אלפס ז"ל דלא מסיים הכא רחבה כמה, ויותר מזה כתבתי בס' המלחמות:

וכן בגומא. י"מ וכן בגומא תשעה ר"ה וכ"ש פחות מתשעה דמשתמשי בה רבים ולא מדמי גומא דתשע' לעמוד אלא כל גומא עמוקה מג' מדמי לעמוד תשעה והיינו דאמרי' מאי לאו אסיפא וקתני פחות מכן מטלטלין וכל פחות מכן במשמע אפי' שמנה שבעה. ולא מסתבר, אלא פחות מט' לא משתמשי בה להניח שם כליהם כי היכי דליתברו ברגלי ב"א ובהמה ובדברים הנגררין בר"ה אבל עמוק תשעה משתמרי כלים בגוייהו שאין סתם כלים נוגעין בשפתה ופחות מכן דגומא, אתשעה:

לא אירשא. פי' אאין מטלטלין מתוכה לר"ה ולא מר"ה לתוכה אבל לא קאי אשיעורא [דפחות מכאן] כלל. ותימא הוא, דהא וכן קתני כדאקשינן בעלמא (פסחים טז.). א"נ [א"ל] רישא אם טלטל חייב חטאת ועלה קתני וכן בפחות מכן אע"פ שאין מטלטלין אם טלטל פטור:

דף ח:

האי זירזא דקני רמה וזקפה לא מחייב עד דעקר ליה. איכא למידק והתני' [דף צא:] הגונב כיס בשבת כו' היה מגררו ויוצא מגררו ויוצא (חייב) [פטור] שהרי איסור שבת ואיסור גניבה אין באין כא' אלמא אע"ג דלא עקר לי' מחייב. וראיתי מתרצין בשם הראב"ד ז"ל דשאני מוציא מרשות לרשות דעקירת הרשויות עקירה הוא לחייב עלה, ולפ"ד אינו כן שא"כ אף המפנה חפצים מזויות לזויות ונמלך עליהן כשהן ברה"י והוציאן למה הוא פטור נימא עקיר' גופו מרה"י לר"ה עקירה הוא ואע"פ שהגבהה הראשונה לא היתה לכך ואע"פ שלא עמד דעקירת הרשות עקירה הוא ועקירת גופו עקירה הוא דיהא המגרר עצמו כמגרר חפץ. אלא הך מימרא דזירזי דקני, א"ל דשאני רמה וזקפה ממגרר שהמגרר משעה שגירר הוציאה ממקומה הראשון ואפי' לא משכה במילואה אבל רמא וזקפה עדיין ראש אחד במקומה הראשון ומונחת היא שם וכי חזר והפך פעם אחרת לא עשה מלאכתו כאחת ועקירות הרבה הן והנחות הרבה הן לא עקר בבת א' כל הכלי אבל מגרר עקירה אחת הוא עקיר' בתחלת ד' והנחה בסוף ד' ולא הוי מונח בנתיים והיינו דלא אשמעינן רב יהודא מגרר ויוצא ולא בדברים המתגלגלי' אלא דוקא בדברים המרובעים שעוקר ומניח כגון זרזא דקני ורמא וזקפי'. ועי"ל דההוא כגון שהיתה רה"י גבוה מר"ה וכשהוא מוציאה משפת אסקופת הבית נעקרה ונפלה לר"ה או לצדי ר"ה והרי יש כאן עקיר' וכ"ש למאן דאוקמא בפ' אלו נערות כגון ששלשל יד למטה מג' וקבלה והא ודאי עקירה, וזה מחוור לכל. אבל מצאתי בחבור הרמב"ם ז"ל כתי' שכתבתי, והוא העיקר. וה"נ מוכח בפ' כיצד צולין (פסחים פה:) בנגררין, דעקירה והנחה הוא:

דף ט.

הא דאקשינן **והא"ר חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו**. איכא למידק עליה לימא לי' הכא בפתוח לר"ה הוא והתם בפתוח לכרמלי' והכי אוקמא רבא בפ"ק דערובין (ט.). וא"ל לא בעי לתרוצי הכי משום דהתינח לרבא לאביי דאמר בין הלחיים אסו' לעולם מא"ל ואל תתמה למה לא בעי לשנויי אליבא דרבא דמקשי' סתם

אליבא דאביי דאשכחן כוותי' טובא בי ההוא דאקשינן בר"פ האשה שנתארמלה ליזול בתר רובא דרוב נשים בתולות נשאת וההוא קושי' מעיקרא אליבא דרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב אבל אנן קיי"ל כשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב ולדידי' ל"ק כלל כדמפורש בפ' המוכר פירות ואפ"ה מקשי' לי' סתם כ"ש בזו וכיוצא בה אקשי' במס' תמורה ונברור חד לגבי כלב אליבא דמ"ד יש ברירה וקי"ל אין ברירה בדאורייתא ותירוציה דרב יהודא אמר רב הלכה הוא ולפתוח לכרמלית אבל פתוח לרה"ר ל"צ למיהוי מקורה מדק"ל כרבא. ואעפ"כ אין זה מחוור לי, משום דרב אמאי איצטרך לפרוקי באסקופת מבוי אי כרבא ס"ל ואי כאביי קשי' לרבא מדרב דרב קשיש מינייהו טובא ולא לפרוקא אליבא דאביי אתי אא"כ אתה אומר דחד מחד פריקא נקט. ואחרים אומרים דלא מתוקמא בפתוח לרה"ר כי התם דא"כ אפי' פתח נעול כלפנים ומותר להשתמש בו דרבא ל"פ התם אלא סתם אמר בין הלחיים בין פתוח בין נעול בין מקורה בין ניתר בלחיים הכל מותר וכלפנים הוא כפשטא דשמעתא דהתם ובפתוח לכרמלית בין הלחיים אסור דמודה לי' רבא לאביי ותחת הקורה לעולם מותר דחודו החיצון יורד וסותם. והא דפירש"י ז"ל בהא דקאמרינן וקריו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים מחודה החיצון של קורה לא מחוור כלל דאכולה אסקופא משמע, ובירושלמי (א,א) כל זמן שהפתח פתוח כולה כלפנים והטעם והואיל והותרה מקצתה של אסקופ' הותר' כולה דהא איכא היכרא טוב' דמיפרשן מרה"ר הוא כולה אסקופה ולא אתי לאפוקי לחוץ והיינו נמי דלא מוקי לה באסקופת בית משום דלעולם בבית אין מה שנמשך לקרויו נמשך אחר הקרויו משום דבית אין היכרו והיתרו בקירוי אלא במחיצות:

והא דאמרי' **מסייע לי' לר"י בר אבדימי**. נ"ל דרב אשי הוא שאמר כן לפי פירוקו אבל לפי פירוקא של ר"י אמר רב א"צ דה"ק ואם היתה גבוה ורחבה ד' אינה בכלל (ארבעה) המבוי ואין דינה כדין אסקופ' המבוי שתהא ניתרת בקירוי ושיהא הפתח פתוח אלא רה"י גמורה הוא ומותר לטלטל בכולה בלא קורת מבוי ואפי' במבוי מפולש שהוא אסור, היא מותרת. אבל לדברי (רש"י) [רב אשי]דאמר באסקופת בית מאי ה"ז רשות לעצמה דא"נ הויא כולה אסקופה ארבעה בזמן שהפתח נעול אסור דהא לא הוי בחוץ אלא פחות מד' ולא מצטרף בהדי מה שבפנים ובזמן שהפתח פתוח בלחוד הוא דמשתרייא וא"כ היינו רישא ועוד דאפי' הויא אסקופ' חוץ לפתח ד' דמותרת הול"ל הר"ז רה"י או לומר אע"פ שהפתח נעול כלפנים דהא בית לעולם רה"י הוה וכ"ש דאם היתה אסקופ' רחבה ד' דלא משמע אלא כולה בין דתוך הפתח בין דחוץ הפתח ומ"ה דייקי לרב אשי מדקתני ה"ז רשות לעצמה ש"מ דאסור לטלטל מזו לזו ומסייע לי' לר' (יוחנן) [יצחק] ב"א. ובודאי

לריב"א לית הלכתא כאחרים דר"ש פליג עליו דאמר בפ' בל גגות (ערובין צא.) א' גגות וא' חצרות רשות אחת והתס פסקינן כר"ש לפי' סמך לו רבינו אלפסי ז"ל אפירוקא דר"י אמר רב דלדידהו לא אשכחן דפליגי רבנן אאחרים ורב אשי נמי לא פליג אההוא דינא אלא מר פרק לה בכה"ג ומר בכה"ג ול"פ. ולפיכך לא כתב רבינו ז"ל הא דאמרי' מסייע לי' לריב"א אע"פ שכתבה להההוא דאחרים וכן לא כתב סיפא דאם היתה אסקופה דכולה פשיטא כדפרי' דמלתא גופא דאר"מ אסור לכתף עליו מפורש התם בעירובין דלא אר"מ אלא בעמוד ואמת המים אבל מכתש' וכ"ש קופה וכלי' גדולים לא:

דף יא.

לוה אדם תעניתו ופורע. אפ' במקומו במס' תעני' בס"ד:

דף יא:

אמר אביי היא היא. פי' לאו למימרא דסבר אביי בכ"מ גזרי' גזרה לגזרה אלא בכיוצא בו לפי שעשו כרמלית כרה"ר לכל דבר וכן אסרו לצאת בה"ש בכל מה שאסור לצאת משחשיכה וה"נ אומר אביי בפ"ק דביצה דמקשי היא גופא גזירה וכו' וכולה שמעתין מהוצאות בלחוד מייתי ומצאתי במקצת הנוסחאות ואביי אמר לך כולה חדא גזירה הוא ולרבא נמי איכא דוכתי דגזור בכה"ג כדאמרי' בפ' במה אשה כל שאסור לצא' ברה"ר אסור לצאת לחצר ואפי' בדברים שאם יצא בהץ לרה"ר פטור שאינו אלא מדרבנן אלא התם בתכשיטין שאין אשה עשוי לפושטן כשיוצאה לחוץ:

והא דאמרי' **וכן בגת לענין מעשר**. י"מ שלא התירו אלא על הגת משום דמיחזי עראי אבל חוץ לגת אינו מוכיח ונראה קבע ולפיכך אסור ומאי וכן אראשו ורובו. ור"ח ז"ל כתב דה"ק: כשם שהעומד ברה"ר ושותה ברה"י אין מותר לו לשתות אא"כ יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה שאם ישארו לו המים מותר להחזיר למקומן כן בנח לענין מעשר אין מותר לו לשתות מן היין שבגת קודם שיעשר אלא אם הם צונן שיתכן לו להחזיר המותר אבל בחמין שמפסידין היין וא"א לו להחזיר המותר אסור שכיון שמזגו בחמין נקבע למעשר ואסור. זה לשון ר"ח ז"ל:

דף יב.

הא דתני **רבה בר שמואל יוצא אדם בתפיליו ע"ש עם חשיכה**. קשה לן, והא היוצא בשבת בתפילין פטור הוא כדאי' בפ' במה אשה יוצאה, ואם כן ל"ל משמוש בתפילין,

הא אמרן לרבא דכל שאם יצא בשבת פטור אין גוזרין בו. ואפשר לומר דשאני תפילין דדרך מלבוש הוא ואין אדם פושט עצמו בחוץ ואי לאו משמושין הוה אסור (כד"א) [כדאמרן] בתכשיטין בחצר:

הא דאמרינן **הלכה מולל וזורק וזהו כבודו אפי' בחול**. משום כבודו קאמר ולא מפני שהוא אסור, מדלא קאמר הלבה מולל וזורק ובלבד שלא יהרג אלמא א"צ להזהר כ"כ שלא יהרג ותנא דאמר ובלבד שלא יהרוג ובלבד שלא ימלול ר"א היא ור"א כב"ש ס"ל דאמרי אין הורגין את המאכולת בשבת דאיהו מדב"ש הוה כדאמרי' בכמה דוכתי (קל:; נדה ז:) ר"א שמותי הוא, שפירושו מתלמידי שמאי, כדמוכח בהדיא בירושלמי במס' ביצה (א,ד) ובמס' סוכ' פ' הישן (ב,ח). א"נ קסבר ר"א לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה דלא ס"ד לאוקמי מתני' כב"ש. מ"מ מסקנא דב"ה סברי מותר להרוג מאכולת בשבת אפי' לכתחלה ורבה דשדי להו לקנא דמיא ור"נ אמר לברתי' קטלן בשבת הוה דדבר הלמד מענינו הוא ומוכח בירושלמי דגרסי' התם חזקי' אמר כל ההורג כינה בשבת באלו הורג גמל שמואל מקטע ידא ורגלא ויהב לי' קומי עוקא ר' יוסי בר בון יהיב לי' גו צליחותא אר"ש בן חלפתא ולא מחלזון למות וחלזון יש בו גידין ועצמות ולא קתנו כל דבר שאין בו גידין אינו חי יותר מששה חדשים וכו'. ומיהו בגמרא דילן בפ' שמונה שרצים (קז.) לא אמרינן הכי, אלא מה אלים שפרין ורבין אף בל דפרין ורביץ דלפום הבי נמי אמרי' התם שהורג פרעוש בשבת חייב ותמה אני על ר"ת ז"ל שכ' כאן הכינה היא הפרעוש ואי אפשר וגמר' בהדיא הוא בפ' ח' שרצים מ"מ נפרש שהפרעוש מין רמש פרה ורבה הוא. וי"א שהוא מין הידוע ההווה מן העפר בימות החמה שקוריץ בערבי אלבויגו"ת והוא אינו פרה ורבה אלא שחייבין עליו כמי שהוא פרה ורבה מזכר ונקבה שכן ההורג עכבר שהשריץ מן העפר חייב ולא פטרו מאלים מאדמים אלא כגון כינה שהווה מן הזיעה וכן תילעים שבאשפות ובדברים המוסרחין, וז"ד הרמב"ם ז"ל [הל' שבת יא:]. ול"נ דעכבר שהשריץ מן העפר חייבין עליו ודאי מפני שמינו פרה ורבה הוא אינו אלא שהוא כמין הסריסים אבל מין שאין בהם מפרי' ורבים כלל כגון אלברנו"ת פטור ולכתחלה נמי מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הן וכדפרישית. וא"ת על מה שאמרנו ר"א מתלמידי בית שמאי הוא והלא תלמידו של ריב"ז הי' ור' יוחנן תלמידו של הלל הי' כמו דאמרי' בב"ב קטן שבכולן ריב"ז א"ל חזר ושמש שמאי או אחד מתלמידיו או שהסכים עמהם בדבריהם ונמנה עמהן כדאמרינן בו ביום גדשו סאה ור' יהושע שהי' מדב"ה אמר בו ביום מחקו סאה לפי שלא נעשה כרצון ב"ה שאותו היום כפופין היו בית הלל לבית שמאי.

אי נמי ריב"ז קיבל מהלל ומשמאי כדתנן באבות, ושנה לו מדותיו של הלל ומדותיו של שמאי, והוא ראה דבריו של שמאי ונתחבר לתלמידיו:

דף יב:

הא דאמרינן **ל"ק כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע**. ק"ל, דמי עדיף שמש קבוע מאדם עצמו שאסור לו להבחין בין בגדו לבגד אשתו שהוא עיון הגס יותר מבדיקת כוסות וקערות ושם לא חלקו נמי בין משחא לנפטא אלא הכל אסור ונ"ל שהטעם כמו שמפורש בירושלמי אית דבעי מימר מפני נקיות ומפני הסכנה מותר ואמרינן נמי התם לקנב חוזרין מפני נקיות ומפני הסכנה מותר ואף על פי כן בשמש שאינו קבוע ובמשח' אסרו מפני שהוא עיון דק יותר מאלו מפני שאינו רגיל לשמש לאחד וקרוב להטות:

וכולה פרשה לא, מיתיבי. ק"ל, וכולה פרשה היכי סליק אדעתי' דשרי והא מתניתא קתני בהדיא אבל הוא לא יקרא וא"ל קרייה לחוד וסדור לחוד וכי קתני היכן התינוקת קורין לא לאור הנר אלא היכן קורין למחר והכי אקשי וכולה פרשה לא מסדר והארשב"ג מסדרין פרשיותיהן לאור הנר ומיהו למאי דאמרינן שאני תינוקת של ב"ר דאימת רבן עליהן מותר להן אפי' לקרות ודיקא נמי מדקתני מתני' אבל הוא לא יקרא משמע אבל הם קורין והא דקתני ברייתא מסדרין פרשיותיהן משום דאורחא דמילתא דאיגן אלא מסדרין בעלמא, ואינו מחוור. וא"ל, סדור כולה פרשה וקרייה כולה חד הוא, וכי אקשי' אדרבה בר שמואל וכולה פרשה לא, משום דס"ד דמתני' הכי קתני היכן התיניקות קורין בלילה וקורא עמהם מפני שהם שנים בענין א' ומותר לקרות אבל הוא לא יקרא בפ"ע ומ"ה אקשי' וכולה פרשה לא שריא בהדי תינוקת דודאי רבה בר שמואל כהדי תינוקות אמר דסידור משמע שהוא מסדר לתינוקות ואלו בפני עצמו אין זה מסדר ואיזה הוא מסדר זה המלמד סדר הפרשיות והם גומרין אותן והא דתניא מסדרין פרשיותיהן והיינו לפני רבן שמסדרין לפניו ללמוד סדר היום והפרשיות ופריק שאני תינוקות דאימת רבן עליהן והן מותרין והוא אסור שהם אין מונעין אותו מלתקן אם ירצה מפני אימתן, והן ודאי לא יתקנו, כן נ"ל:

דף יג.

הא דאמרי' **ופליגא דר' פדת**. פירש"י ז"ל הא דרב יוסף דפשט בעיין מדרשא דהך קרא פליגא דר"פ דאמר לא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות והיינו תשמיש ממש ושאר קורבה אפי' קרוב בשר מדרבנן הוא והיא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למיגזר. ולא

מחוור, דמסקנא דעוף וגבינה לא עולה ולא נאכל אפי' למאן דאמר בשר עוף מדרבנן ואע"ג דרב יוסף לא הי' סבר הכי מעיקרא בפרק כל הבשר ועוד ק' לי אטו היא בבגדה לידי שאר קורבה דרבנן אתי לידי גילוי ערוה לא אתי ולא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה דתשמיש קאמר וכל עיקר בעיין משום שנוי ודיעות הוא דאתיא עלה ולא משום קולא דקריבה ותו קשי' בהקישא גופה מה ענין אשת איש לאשתו נדה בהיא בבגדה והוא בבגדו גבי אשתו כיון דלא רגילי בהכי איכא שינוי, גבי א"א ליכא אלא חוצפה ופריצותא. אלא נראה דה"פ דסוגיא: דבעיא דמעיקרא היא בבגדה והוא בבגדו אי שרי ואע"ג דאיכא קריבה דסתם ישנים במטה אחת נגעו אהדדי כדאמרי' בברכות והא איכא עגבות ומיתהנו מהדדו כדכתיב אם ישכבו שנים וחם להם ואיכא נמי חבוק וחשש דביאה ואתא רב יוסף למיפשט בה איסורא משום חששא דביאה ואפי' כשת"ל דקריבה שריא ואידחי משום שינוי ודיעות והדר פשטינן דאיסורא דקריבה גופא אסורא מהקישא דא"א דהתם ודאי כל קריבה אסורה ואפי' [בלא] יחוד דלא אתי השתא לידי ביאה, דהא אפי' להסתכל בה אסור בערוה, אף אשתו נדה בכל ענין אסור. וקאמרינן דהך הקישא פליגי אדר"פ דאמר לא אסרה תורה בשאר בשר אלא גלוי ערוה בלבד ואלו בא"א דבר ברור הוא שנאסרה כל קריבה שבעולם והכתוב אומר הרחק מעלי' אל תקרב אל פתח ביתה ולאו דמיפשטה בעיין לר"פ להתירא והתם איכא חששא דביאה ור"פ לא איירי בשינוי ודיעות כלל אלא דר"פ לית לי' הך הקישא ושרי קריבה בעריות דשאר ופירושו לא אסרה תורה לומר שהוא מותר כדאמרי' בעלמא לא אסרה תורה אלא פשוט ידים ורגלים ולא אסרה תורה אלא דמות ד' פנים בהדי הדדי דהיינו לומר דשרי והכי איתמר התם כל כי האי ריבותא ליכול לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. ואי קשיא, והא תנן (קדושין פ:) לענין בנים קטנים, וישן עמהם בקרוב בשר, הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו. התם ביחוד וקירוב בשר חששא דביאה איכא ור"פ היכי דליכא יחוד וחששא דביאה הוא דשרי קריבה ואי שינוי ודיעות סגי להיכר באשתו נדה לא מתסר משום קריבה וכן עולא דמנשק לאחוותי' אבי ידייהו בשינוי הוא שלא כדרך הנושקין ובלא יחוד ור"פ בשינוי ודיעות לא איירי כלל:

דף יג:

בימי לבונך מהו אצלך. פי' הי' יודע אבא אליהו שטעה אותו תלמיד בכך לפיכך שאל (לו) [לה] כן אבל לא מפני שיהא שום קולא בימי לבון מבימי נדות ונראה שזה הליבון הוא לאחר שתיקן רבי שאם ראתה יום א' או ב' וג' שיהא מונה ששה [נ"א - שבעה]

והם, ומאחר שהשלימה שבעה ימים מתחלת ראיי' קורין אותן [המותר] ימי ליבון לומר שאינו ימי נדות שכבר יצאה מהן והן ימי לבון לפי שהם נקיים, והי' אותו התלמיד מיקל בדבר מפני שהיא חומרא מדבריהם. ואף על פי שלא טבלה הי' מיקל, לפי שלא הי' יודע לטבילת נדה עיקר מן התורה, ולא הי' יודע הא דתניא (סד:) תהא בנדתה עד שתבוא במים כדכ' כאן רש"י ז"ל, ולפיכך נענש. ואין זה מחוור שיטעה מי ששימש ת"ח הרבה בכך ולא היה יודע שטבילת נדה מן התורה, וכן קשיא לי שנלמוד טבילת נדה מכאן, תהא בנדתה עד שתבוא במים, דא"כ זקנים הראשונים דמוקמי לי' לא תכחול ולא תתקשט במיני צבעונין, טבילה לנדה מנ"ל. אבל נ"ל שטבילה לנדה ולזבה מפורשת הוא מן התורה, בזב כתוב (ויקרא טו:ב) איש כי יהי' זב כו' פרשה דטומאה, וכתיב וכי יטהר הזב ונו' וספר לו ורחץ בשרו במים חיים וטהר, וכשבא הכתוב לפרש בין נדה וזבה כתיב ואשה כי תהי' זבה דם יהי' זובה כלומר טומאת הזב בלובן והזבה באודם וכתיב וספרה ואחר תטהר בטהרה האמורה לענין הזב למעלה וזהו נמי פשוטו של מקרא ומ"ש שאין הזבה צריכה מים חיים אפשר שראו ריבוי בכתוב מן ואחר תטהר או ממקום אתר אבל טבילה מפורשת היא ובהרבה מקומות בתורה כן שכתוב וטמא עד הערב וטהר ואין כתוב ורחץ במים ואנן לומדין מן המפורשין שכתוב שם ורחץ בשרו במים וטמא עד הערב ואין טומאה פורחת דמ"מ א"א למי ששימש ת"ח שלא תהא לו נדה בהכרת עד שתטבול. ומ"ש ר"ע תהא בנדתה עד שתבוא במים, משמע לי' דהיינו אזהרה לאשה שתהא נזכרת לנדתה ותהי' מתרחקת עצמה ומתנדה מבעלה ומטהרת כל ימי נדותה והאי דקאמר עד שתבוא במים לישנא בעלמא כל ימי נדותה עד שתשיהר ובלשון הראשון של זקנים הראשונים תניא נמי לא תכחול ולא תפקוס עד שתבוא במים, וזו ראי' לדברינו. ויש לדחוק ולומר שטבילה שבפרשה שאמרנו, לטהרות היא, אבל לבעלה או מדר"ע או מדרשה התם אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן וגם זה אינו מתחוור ומ"מ א"א למשמש ת"ח הרבה שיקל מחמת שלא תהא צריכה טבילה. אלא נפרש דטובלת היתה אשתו לסוף ימי נדותה של תורה ולפי שהי' מיקל ופורץ גדר של חכמים נשכו נחש שכל דבריהם כגחלי אש, וכן מפורש בס' הישר (סי' קנד). וי"א דשומרת יום כנגד יום היא שנקרא ימי ליבון והי' מיקל לפי שהיא חששא בעלמא ושמא לא תראה ולא תבוא לידי זיבה, וסוף דבר שלא כהוגן נעשה וראה מה עלתה בו. אבל לשון הראשון יותר נכון, שאף בזה לא הי' ראוי לטעות שאינה חששא אלא ספירה היא שכשם שסופרת שבעה לזיבה כך סופרת אחד לאחד שהיא זיבה קטנה ואם טבלה אפי'

בשמיני ושמשה אינו אלא תרבו' רעה. ואפשר דמשום חומרא דאתי' לידי קולא הוא דבטלוה לטבילתה בדורות האחרונים ומשום טהרות נהגו בה תחילה:

האוכל אוכל ראשון ואוכל שני. פיר"ת ז"ל שאין זה פסולי גויה דההוא בדורות ראשונים נתקנו. ובמס' יומא (פ:) מספקא להו נמי בפסול גוי' אי דאורייתא וההוא אינו פוסל במגע תרומה אלא נפסל גופו מלאכול בתרומה וטעמא דההוא משום דמחזי כמאן דנגעי בהדדי ומטמו במעיו ולהכי בעו חצי פרס שנתמעט בעיכול מכביצה וחזרו ב"ש וב"ה ונזרו אוכל כביצה ושיפסול במגע תרומה ומפורש בס' הישר (סי' ר"ה,שי"ג):

והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין. פי' נ"ל דאף טהור קאמר וכ"ש טבל ועלה ונפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין ומכלל טהור לא נפיק. ועוד דעיקר גזירה בנפילה הוה שהיו נותנין עליהן ג' לוגין מים שאובין וכל עיקר לא גזרו ביאה אלא משום נתינה שהוקבעה להם ובדין הוא דהו"ל למיגזר תרווייהו בטמא שטבל ולא כלל בטהור, אלא דאי לא הא לא קיימא הא כדמפורש בגמ'. וא"ת ביאה נמי הא לא קיימא, כיון דטהור לא מיטמי (לב"ה) [בה], א"ל דאי ביאה לא קיימא כולה האי לא איכפת לן שעיקרה של גזירה נפילה הוא וא"ת לטהור נמי לגזור ביאה ומתקיימא כולה מילתא שפיר נוכל לומר דבהכי סגי להו א"נ שא"א ליגזר בטהור ביאה שא"כ אין לך אדם רוחץ במרחץ ולא בשום מקום במים שאובין וא"א לרוב ציבור לעמוד בגזירה זו לפיכך לא גזרו כן וזה הטעם מספיק לכל דמ"ה גזור ביאה מפני שא"א לעמוד בה ואי אתו לבטלה תיבטל שא"א לגזור עוד בה גזירה אחרת, כן נ"ל. וראי' לדבר מההוא דגרסי' במס' גיטין (טז.), חציו בנפילה וחציו בביאה מהו, ומשכחת לה בטמא שטבל, וש"מ שמטמא בכל אחת משתיהן שאלמלא לא היו מטמאין אלא זה בנפילה וזה בביאה פשיטא דחציו בנפילה וחציו בביאה טהור דהא כולו בנפילה [לזה] או כולו בביאה [לזה] נמי טהור וליכא דמטמא בשתיהן, והתם לא קמבעיא לי' אלא אי מצטרפות הואיל וכל אחת מטמא בפ"ע וכדמוכח שמעתא:

דף יד.

ושדי לפומיה ופסיל ליה. פי' משום שגזרו במשקין [של] (כגון ש)טבול יום, נקט פסיל להו, אבל אוכלין טמאין טמויי נמי מטמא להו דמשקין בתרומה וי"א דמשקין שבפיו מאוסין הן ואי שדי להו לא מטמו אחרינא, אלא מפסיל פסול להו מלאכול:

והא דאמרינן **מ"ד הא שכיחא והא לא שכיחא.** ק"ל, הא נמי שכיחא, משום דילמא אכיל אוכלין דתרומה ושקיל משקין טמאין ושדו לפומי' ופסול ואמאי לא אמר טעמא מהא

ותרוייהו שכיחי. ומפרקי אוכל תרומה לדעת מזהיר זהיר מאוכלין טמאין אבל אוכל אוכלין חולין טמאין שמא יתן תרומה לתוך פיו שלא לדעת, ואינו מחוור. וי"ל שאין חוששין שמא יאכל תרומה ויטמא אותו בפיו במשקין טמאין הבאין עלי' לאחר מכאן לפי שכבר נמאסה משלעסה ועמד בפיו ואין חכמים חוששין כ"כ לטומאתה שיגזרו עלי' שאינה ראוי' אבל עיקר החששא לשמא יאכל אוכלי חולין טמאין או משקין ויביא תרומה ויתננה לתוך פיו שנמצא שהוא מטמאה עם כניסתה לפיו וראוי' היא שעדיין לא נפסלה מלאכול ויש בידו שתים א' שהוא אוכל תרומה טמאה שעדיין במקום שיכול להחזירה הוא וא' שהוא מטמא תרומה טהורה הראוי'. ולדידי לאו קושי' הוא כלל, לפי שגזרו על מי שכבר אכל אוכלין טמאין שיפסול תרומה משום מי שהי' הדברים טמאין בפיו שמטמאה ודאי, אבל לגזור משום מי שבפיו אוכלין טהורין אינו [השם], ודבר ברור הוא:

אילימא הך גזור ברישא הא תו ל"ל. פירש"י ז"ל הלא גזרו סמוך לנטילתן מגע תרומה ואכתי ק' לי הא נ"מ שאפי' נטל ידיו ע"מ לאכול ושמר ידיו ולא הסיח דעתו מהן אלא במגע הספר שיטמאו מחמת הספר ואין בכלל גזרה ראשונה אלא מסיח דעתו דהיינו סתם ידים וא"ל דהא ודאי לא גזור דהא טעמא משו דר' פרנך וטעמי' דר' פרנך משום דהידים עסקניות הן אבל מי שנטל ידיו תיכף ושמרן מותר לו לאחוז ס"ת ערום הלכך אין הספר מטמא אותן אלא כשהסיח דעתו מהן. ואין תי' זה נכון בעיני, לפי שרבותינו שהיו בתר ב"ש וב"ה כגון ר"מ ור"י וחבריו נחלקו אתה ספר מטמא הידים ומחלוקות אחרות בענין זה במס' ידים ומנ"מ להו מאחר דגזור בכל הידים. לפי' נראה דה"ק הא תו ל"ל למגזר אי בשהסיח דעתו ודאי בלא מגע ספר טמאות ואי בשלא הסיח לא היו צריכין לגזור עליהן שאין טעמא של גזירה אלא משום דרבי פרנך ודר' פרנך ליכא אלא משום היסח הדעת ומפני שהידים עסקניות הן וכבר הי' זה בכלל הגזירה הראשונה ולא היו צריכין לגזור עלי' גזירה אחרת בפ"ע ומפרקי' אלא הא גזור ברישא וגזרו סתם על הספר שיטמא את הידים ולא חילקו בין מי שהסיח דעתו למי שלא הסיח ופשטה תקנה זו בישראל ואח"כ גזרו על כל הידים שהסיח דעתו מהן וגזירה ראשונה לא זזה ממקומה שהי' צריך מנין אחר להתיר נמצא שהספר פוסל כל הידים עכשיו דגזירה ראשונה כך היתה ובמקומה עומדת לפיכך נחלקו חכמי ישראל והאחרונים איזה ספר מטמא והיאך מטמא:

דף יד:

הא דאמרינן **אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ מן התורה הוא**. ק"ל והא טומאת אוכלין ומשקין לטמא אחרים לאו דאוריית' כדאי' בפסחים וי"ל ההוא [לאו] מי"ח דבר הוא אלא מימות נביאים אחרונים הוא דכתיב הן ישא איש בשר קודש ונגע בכנפו אל הנזיד ואל היין ואל השמן היקדש ומעלות דרביעי בקודש ושלישי בתרומה דהוו מימות הראשונים לא משכחת להו אלא בהדי משקין טמאין והא דקאמר' דאוריי' הוא אליבא דמ"ד אפי' לטמא אחרים דאורייתא א"נ ה"ק עיקר טומאה דאורייתא שהרי שניים הן וכשמטמאין אחרים כבר נגזר שאם אין אתה אומר כן אף האוכלין עצמן מי"ח דבר הן: **אלימא במשקן הזב דאורייתא הוא**. בדין הוא דהו"ל לאקשויי א"ה טמויי' נמי ליטמי, דמשקה דזב אב הטומאה הוא והכלים ראשון ומטמא את התרומה אלא איידי דאקשה לעיל דאוריי' הוא אקשי נמי הכי:

אלא במשקין הבאין מחמת שרץ. פי' אפי' במשקין הבאין מחמת שרץ מי"ח דבר אבל משקין הבאים מחמת ידים מטמאין כלים כדאמרי' פ' שלשה שאכלו שמא יטמאו משקין שבידו ויחזרו ויטמאו את הכוס. תדע דהא שנטמאו במשקין בחד גונא קתני , לאוכלין וכלים, כן נ"ל:

דף טו.

הא דאמרי' **י"ח דבר גזרו וי"ח דבר נחלקו**. נראה שרש"י מפרש שאינן אלא י"ח שגזרו ובהן נחלקו אלא שעמדו מנין ורבו ב"ש וגזרו בהן בכולן ולפי פי' למחר חזרו בהן ב"ה והודו למניינם. ולפי פשט הדבר בי"ח אחרים נחנקו ולמחר הושוו ובספר הישן מא"י מצאתי השיטה מוחלפת די"ח דבר גזרו ובי"ח דבר נחלקו ולמחר הושוו ובפי' ירושל' מצאתי השיטה בי"ח דבר נחלקו ובי"ח דבר הושוו וי"ח גזרו פי' י"ח דבר נחלקו וגזרו וי"ח דבר שהשוו שמנה מיציאות שבת והכנסות תשיעי ספר עשירי מרחץ י"א בורסקי י"ב לאכול י"ג לדין י"ד חייט ט"ו לבלר ט"ז מפלה כליו "ז לא יקרא י"ח לא יאכל הזב עם זבה ושמנה עשר שנחלקו שבסוף המשנה דיו סממנין כרשינין אונין צמר חיות עופות דנים מוכרין טוענין מגביהין עורות כלים וחמשה מהן שהוזכרו בבריית' (יח:) לא ישאילנו ולא ילוונו ולא ימשכנו ולא יתן לו ואיגרות, הרי די"ח במחלוקת:

שמאי אומר מקב לחלה. שמעתי בשם ר"ת דכיון דכתיב (במדבר טו,כ) בחלה תרימו תרומה, פי' ותנתן לכהן, וקיי"ל (יומא פ.)שיעור אוכלין בכביצה פחות מכן אינה חלה ולא מקיימא בי' מצות נתינה ושמאי אזיל בתר דעתו של בע"ה שהוא מפריש א' מכ"ד

נמצא שהוא מפריש מקב כביצה והלל אזיל בתר דעתו של נחתום שהוא מפריש א' ממ"ח נמצא מפריש מקביים חלה של כביצה. ואחרים מפרשים דבעריסותיכם דכתב רחמנא פליגי, מ"ס עריסותיכם תרתי והעומר הוא עשירית האיפה (מלגאו) [מלבר] שהן שני קבין, ומ"ס עריסותיכם דכל חד וחד משמע, וכ"פ הראב"ד ז"ל. ואינו נכון, דקב וקביים דשמאי והלל וקב ומחצה דרבנן תרוייהו ירושלמית ולא מדבריות, ועוד שאין זה עישור אלא תשיעי:

מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה שחייב אדם לומר בלשון רבו. פי' הראב"ד ז"ל דטעמי' דהלל מפני שהוא המדה הגדושה שנאמרה בתורה כדכתיב ושמן זית הין ואע"פשנאמרה בתורה מדות קטנות כיון דמים שאובין לפסול את המקוה דרבנן אזלי' לקול' ולא מיפסל אלא בשיעור הין ולפיכך שנה זו רבו הין לגלות לי שמפני שנאמרה בתורה הוא פוסל את המקוה ושמאי סבר ט' קבין לפי שהן ראוין לשטיפת כל הגוף ועזרא תיקן לבעלי קריין לפיכך חשיבי כמקוה פסול ופוסלין. וחכ"א ג' לוגין מפני שהן חשובין שנתנם תורה לקרבנות צבור והוא רביעית ההין ואזלי' בתר שיעורא זוטא ואע"ג דאשכחן לוג שמן בצבור מיהא לא אשכחן פחות מג' לוגין ולא אשכחן לוג אלא לשמן אבל יין אין פחות מרביעית ההין והוא ג' לוגין:

והא דתנן **שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן** אפרש במקומה (נדה ב' א' ד"ה ב"ש) בס"ד:

לא גרסי' בדר' ישמעאל בר' יוסי בשמונים שנה של **כלי זכוכית**, דא"ה קשי' דהא יוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן גזור ואע"ג דאיכא למימר דגזור מעיקרא ולא קבילו מינייהו וגזור בשמונים שנה וקבילו מינייהו מדלא מקשי' ומפרקי' לה בגמ' כדמקשינן ומפרקינן לה מארץ העמים, ש"מ לא גרסינן לה:

דף טז.

ה"ג וכן במשניות מדוקדקות: **כלי חרס וכלי נתר טומאתו שוה מיטמאין ומטמאין.** דהיינו גבן ואין מקבלין טומאה מגבן אלא מתוכן, וגבן ואחוריהן חדא מילתא הוא אלא דגב משמע כל חוץ שלהם ולפרושי מילתא נקט הכי לומר דאין להם טומאה כלל לא מאונגן ולא מאוזנן דכלהו גב נינהו. ומה שפירש"י ז"ל אחוריהן כגון חקק בית מושב שהוא תוך אינו ענין במשנה זו דאי דרך תשמישן הוא מיטמאין ואם לאו אינן מיטמאין וה"נ מוכח בכמה מקומות במס' כלים דאחוריים היינו גב דכלי, דוק ותשכח התם בפ' כ"ה [מ"ו]:

דף טז:

הניחא למ"ד לא לכל הטמאות אלא לטומאת מת. פלוגתא דרשב"ג ורבנן הוא בסיפא דהך מתני' גופא, והוא במס' כלים בר"פ [י"א], דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן הישנה רשבג"א לא לכל טמאות אלא לטומאת נפש. ודאמרי' נמי (יז.) הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקין פלוגתא דר"מ ור' יוסי הוא בתוספתא דמסכת מכשירין דתניא עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתנין והצפין בכי יותן נטלה לשפכה בש"א בכי יותן ובה"א אינן בכי יותן בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים שהן בכי יותן דר"מ ריא"א טמאה וא' טהורה בש"א בכי יותן ובה"א אינן בכי יותן:

המניח כלים תחת הצינור א' כלים גדולים כו' פוסלין את המקוה. בצינור שקבעו ולבסוף חקקו הוא ואליבא דמ"ד בתס' ב"ב אינו פוסל את המקוה, וכן פירש"י ז"ל. ויש לפרשה בצינור מפולש שאינו עשוי לקבלה שאינו פוסל את המקוה ותנן במס' מקואות פ"ג סילון שהוא צר מיכן ומיכן ורחב באמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה. ושנינו עוד המניח טבלה תחת הצינור אם יש לה לבזבז פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת ותנן נמי החוטט בצינור לקבל צרורות פוסל את המקוה מכל הני שמעת מינה שכל שהצינור אינו עשוי לקבלה כגון אלו שלנו אינו פוסל את המקוה ופי' כלים גדולים העשוין לנחת שאינן מקבלין טומאה שלא תאמר אין שם כלי עלייהו כדקתני נמי כלי גללים ואצ"ל קטני', ולא כדפירש"י:

דף יז.

טמאוהו משום כלים המאהילין על המת. פירש"י ז"ל טמאוהו טומאת ערב ומאן דאזא סבר שטמאוהו טומאת שבעה מדין אוהל. ואית דמקשו הכא ה"ד, אי בפשוטי כלי עץ אין מקבלין טומא' אי איכא חרב חרב הרי הוא כחלל וניחא להו הב"ע שיש במרדע בית קבול לחרב המרדע וטמא משום מקבלי כלי עץ ואע"פ שהיא עשוי' למלאות שמי' קבול כדאמרי' בסוכה בנקבות פסול וכו' ואינו טמא משום כלי מתכת בדליתי' לחרב המרדע יש בו חרב המרדע בטול הוא אגב גופא של מרדע כדתנן (כלים יג,ו) מתכת המשמש את העץ טהור ולפיכך אין אומרים בה חרב הרי היא כחלל. ולדידי לא ניחא לי בהאי תירוצא, דכי אמרי' חרב ה"ה כחלל לאו דוקא חרב אלא ה"ה לכלי שטף הנוגעין באב הטומאה של מת דתנן בריש מס' אהלות ד' טמאין במת ג' טמאין טומאת ז' וא' טמא טומאת ערב כו' עד כיצד כלים הנוגעין במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאין טומאת ז'

הרביעי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב אר"ע יש לי חמישי השפוד התחוב באוהל האהל והשפוד ואדם הנוגע בשפוד וכלים באדם טמאין טומאת ז' אמרו לו אין האהל מתחשב מדקתני כלים סתם ש"מ שכל כלי הנוגע באב הטומאה הבא מן המת או אהל על המת הוא נעשה אב הטומאה ויש ראיות אחרות ובמקום אחר אכתוב מה ששמעתי מהן בעז"ה ולפ"ז קשה איך אר"ע משום כלים המאהילין טומאת ערב משום חרב הוא טמא טומאת ז'. ואני אומר דה"נ קאמר ר"ט שהראשונים שאמרו האיכרעובר ומרדע על כתפו אהל צדו האחת על הקבר טמאוהו טומאת ז' משום כלים הנוגעים במת אמרו ודוקא במרדע שמקבל טומאה וה"ה לכלי כל שמקבל טומאה ור"ע תיקן שמשום אהל טמאוהו ואפי' אין המרדע מקבל טומאה נמי ודוקא בעובי המרדע ואפשר דנ"מ שהנזיר מגלח על אותו טומאה ומזה שלישי ושביעי ואלו משום מגע כלים הנוגעין במת אמרי' בהדיא במסכת נזיר אטו מאן דנגע בכלים בר הזאה הוא, בתמי'. והוי יודע דר"ט קיבל מר"ע שהוא שמע וטעה והוא דרש והסכים לשמועה וכמו שאמרו לו בהרבה מקומות כיוצא בזה כל הפורש ממך כפורש מחיים והיינו דלא אמרי' בגמ' א"ה לר"ט בצרי לה וכדאקשי' לר"י ואע"ג דאיכא למימר דר"ט מני אוכלין וכלים בתרתי כיון דלא אמרי' הכי בהדי' בגמ' לא ניחא להו למימר הכי:

גזירה משום הנושכות. פירש"י ז"ל אשכולות נושכות זו את זו וכשבא להפרידן נסחט המשקה עליהם וכיון דעבד בידים ולא אפשר בלא סחיטה מכשר ואינו מחוור. ור"ח ז"ל פי' משום הנושכות יש מי שאומר שנושך אדם מאשכול ונוטפין ממנו משקין. ובשם גאון ז"ל מצאתי כשאדם בוצר כרמו יש מהן שהגרגרים שלהם מדובקין זה עם זה ונושכין זה את זה מפני דבוקן ואע"פ שהמשקה יוצא מהן אינו הולך לאיבוד והמשקה עומד ונשמר בדבוק אותן גרגרים ואינו נופל בקרקע ומ"ה הוכשר, זה פי' גאון ז"ל, ויותר מחוור מן הראשונים:

דף יח:

והלא מגיס. והוא צובע שכן דרך הצובעין להגיס בבגדים. ומיהו גבי בישול נמי המגיס חייב משום מבשל כדתני' בתוספ' ומייתי לה בגמ' בפ' המביא כדי יין א' נותן את האור וא' נותן את העצים וא' נותן את הקדירה וא' מגיס כולן חייבין ומיהו לא גזרינן דילמא מגיס כדגזרי' בצובע שאין דרך כ"ב להגיס בה אלא משעה ראשונה כדי שיתערב הכל ויתבשל. ונראה דלא מחייב אלא בהגסה ראשונה שאינו מתבשל מהרה אלא בהגסה זו שנמצא אף הוא מבשל <הג"ה - פי' שכבר הגיס פ"א מע"ש> ובההוא ליכא למיחש

כדאמרי' קדרה חיתה שרי אבל משהגיס דבלא מגיס מתבשל אף המגיס פטור דמאי עביד הלכך ליכא למיגזר בשבת משום מגיס דלאו קרובי בישולא איכא דבלא"ה מתבשל א"נ א"ל דמש"ה לא אדכרו מגיס משום שחתוי הגחלים כוללת יותר שיש לחוש אפי' במבושל כמאכל ב"ד ובצלי ופת ואלו משום מגיס ליכא לפיכך הזכיר חיתוי גחלים בכ"מ ובקדרה חיתה ליכא משום מגיס כי היכי דלית בה משום חיתוי גחלים דהא מסח לי' לדעתי' מיני', ולא נגע בו כלל. וי"ל עוד דגבי צבע יש לחוש לפי שהוא קרוב להיורה והוא' מפסיד הרבה, וכ"נ בירושלמי (א,ו).

בשיל ולא בשיל אסור. פי' משהגיע למקצת בישול שהוא קודם למאכל ב"ד עד שיתבשל לגמרי כמאכל כל אדם ואפי' מצטמק ויפה לו נמי בכלל זה שהכל אסור ואפשר דלא איירי הכא במצטמק, ולאו משום דשרי אלא דלא פי' רבינא הכא, וכך אמר בעל הלכות גדולות ז"ל מאכל ב"ד בשיל ולא בשיל, ודינין הללו יתבררו לקמן (לז:) בס"ד:

דף כ.

קרא לאברים ופדרים הוא דאתא. פי' לאברים ופדרים של חול שהעלן בחול ע"ג המזבח והן נשרפין והולכין שהוא מותר לחתות ולהבעיר בהן ולהוסיף בהן אש באותה המערכה עצמה שלהן, אבל להעלות או לעשות מערכה אחרת בפ"ע לשל חול אסור ושל שבת ודאי מקטירן והולך, ובתוס' מאריכין בזה. (יי"נ ובנותיהן ופתן כולן אפרש אותן במקומם במס' ע"ז בס"ד.)

דף כא.

חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו. פי' רש"י ז"ל חלב מהותך היינו חלב מבושל ולא מסתבר דבמתני' לגמרי אסרי רבנן דומיא דשארא ועוד נימא חלב מבושל כלישנא דמתני'. אלא חלב שהותך ועדיין הוא מהותך ודומה לשמן וחלב מבושל הוא שנתבשל ונקרש וכן מוכח בירושל' דגרסי' התם רב ברונא אמר חלב נותן לתוכו שמן ותני שמואל כל שמתיכין אותו ואינו קרוי קרוש מחוי הוא ומדליקין בו ואי בשאינו מחוי אפי' נתן שמן לתוכה אסור רב חנינא ורב ברונא בשם רב חלב מהותך וקרבי דגים מדליקין בו משמע דחלב שמתיכין (בו) אותו ואינו קרוש הוא ראוי להדלק' ועלי' איתמר בגמ' דמימשך בעיני' ובדין הוא דבעיני' שרי אלא דרבנן דגמ' גזור בה ובירושל' לא גזרו אבל הקרוש שאינו מחוי אפי' נתן לתוכו שמן אסור כדמפורש התם. והא דאמרי' א"ב דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי ה"פ דת"ק אמר ולא בחלב אפי' מחוי אפי' ע"י תערובו' משמע

וחכמים בתראי לא אסרי אלא חלב מבושל שקרש אבל מחוי לא אסרי אלא מותר ע"י תערובות. א"נ מבושל דאסרי רבנן בתראי אפי' מחוי ולית להו דרב ברונא וחלב דרבנן קמאי כשהוא כעין חלב שהוא קרוש אבל מחוי ונעשה כעין שמן שרי בתערובות מ"ה לא מסיימי. ואי קשיא ונימא כל תנא בתרא לטפויי קאתי כדאמרי' בפ' המוכר פירות א"ל כיון דאנחום פליגי ולדידי' מהדרי לי' ליכא למימר הכי דהא לטפויי עלי' אתי ואיכא דמפרקי דת"ק תנא חלב דומיא דשאר פיסולי מה התם לית להו תקנתא לעולם ואפי' ע"י תערובות אף חלב לית לי' תקנתא לעולם:

הא דאמרי' **כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה**. ק"ל, מנ"ל שמותר להשתמש לאורה דלמא אף בשבת אין מדליקין בהן לפי שכבתה זקוק לה ובשבת א"א להזקק לה (וא"ל דס"ל לתלמודא כיון דבשבת א"א להזקק לה) לא חיישי' ומדליקין בכל השמנים מכיון שאפשר שלא יכבו אע"פ שפעמים שכבין לא אכפת לן ושבת למ"ד כבתה זקוק לה דינו שוה לחול למ"ד כבתה אין זקוק לה כשם שבחול מותר להדליק בשמנים הללו ואם כבו אין זקוק לה אף בשבת כן לד"ה ואין מחזרין להדליק בפתילות ושמנים אתרים שבשבת לד"ה כבתה אין זקוק לה ואין לך בה אלא מצות הדלקה בלבד. אבל קשיא לן מה שפי' רבינו הגדול ז"ל, ש"מ כבתה אין זקוק לה מדקאמר מדליקין בהן בשבת דאי כביא לא מצי מדליק בה ולפי פירושנו אין ראי' משבת דלכ"ע אין זקוק לה אלא מחול מדלא חיישינן דלמא פשע כדפרש"י ז"ל ולפי דברי רבינו אלפס ז"ל יש לדחוק ולומר הא דאמרי' קסבר מותר להשתמש לאורה ומשום דלא ליפלוג אדר' חסדא אלא בחדא אמרי' הכא כלומר בדכבתה ודאי פליגי בלהשתמש לאורה לא פליגי דמותר הוא:

דף כא:

ודאמרי' **אסור להשתמש לאורה**. כל תשמישין במשמע בין דמצוה כגון סעודת שבת בין דרשות ורב אסר לקמן הוסיף אפי' הרצאות מעות שהוא ענין קל ואינו נראה כנהנה שמרחוק הוא מרצה אותן אפ"ה אסור ומש"ה מתמה שמואל עלה דההוא וכי נר קדושה יש בו. וא"ת בסעודת שבת מאי ביזוי מצוה איכא והא הוא מצוה לאו מלתא הוא דכל שאדם משתמש ממצוה זו לאחרת ביזוי מצוה היא זו דמיחזי כמאן דלא חביבא לי' הך מצוה ועביד מצוה אחריתא וע"כ לא שרי אלא להדליק מנר לנר משום דתרוייהו חדא מצוה נינהו כלומר מצות נר חנוכה ומין במינו אינו בטל אבל שאר מצות נראות כמבטלות זו את זו. ומסתייע הך סברא מדאמרי' בגמרא דבני מערבאי (ב.) ועוד מן הדא דר' תחליפא שאיל לרב חסדא לא כן אלפן רבי שבת שחל להיות בחנוכה שאסור לראות

מטבע לאור נר חנוכה הרי אינו שכח ומוציא את הפתיל' לית טעמא אלא שלא הוצת האור ברוב הדלק. פי' רב תחליפא מקשי לרב חסדא לא כך למדתני רבינו שאפי' שבת שחלה להיות בחנוכה אין מדליקין בפתילות ושמני' שמנו חכמים ואמאי אסור אם טעם איסור הפתילות ושמנים הוא מפני שהאור אינו נמשך אחריו והוא שכח ומוציא את הפתילה כדקאמר התם לעיל הרי שאחר שאסור לראות מטבע לנר חנוכה וכיון שכן לא אתי לאטויי אלמא מדאסר לראות מטבע כל תשמישין נמי אסור דאי שרי בשאר תשמישין הא אתי לאטויי. וכ"ד רבי' הגדול ז"ל שפסק הלכה כדברי כולם להחמיר וכ"נ מדברי ר"ח ז"ל שאין כאן בית מיחוש דודאי אסור בכל תשמישין דע"כ הלכה כרב מתנא אמר רב דר' נחמי' ור' יוחנן הכי ס"ל ואביי קבלה בסוף וקרא נפשי' כדלא זכי משום דלא גמרה מעיקרא כי היכי דלא תשתכח מיני'. ומצאתי למקצת הגאונים ז"ל שאמרו, שאם כבתה ונשאר שמן בנר ביום ראשון מוסיף עליו ומדליקו ביום שני וכן שאר הימים ואם נשאר בה ביום אחרון עושה לה מדורה ושורפה במקומה שהרי הוקצה למצותיו. ואם קבלה היא נקבל, ונאמר דלא דמי לעצי סוכה ולנוי סוכה שמותרין אחר התג משום דהתם לא נתנם אלא למצות החג ודעתו עליהן לאחר שבעה אבל הכא דעתו הי' שיכלה כל שמן שבנר דלית הלכתא כר"ש דאמר אדם מצפה אימתי תכבה נרו לכך מכיון שהוא נתנו והקצהו שיכלה במצוה נאסר לו לעולם כמי שהקדישו לשמים ולא דמי לנר של שבת דלכ"ע מותר לאחר השבת דההוא אפי' בשעת מצותו משתמש בו שלכך בא מתחלתו הלכך אין איסור הנאה חלה עליו. ואמת הדבר שלא הי' נראה כן, לפי שלא נאסר בעוד שהוא דלוק אלא משום ביזוי מצוה וכיון שכבה בדין הוא שיהא מותר שכבר נשלמה מצותו ואפשר שזה דומה לסוכת החג ונויין שלה שאע"פ שנפלה בחג אסורה דהכי מוכח במס' ביצה בפ' המביא (ל:). אבל רבינו הגדול ז"ל כ' "א"נ לשיעורא" - כלומר שאם הית' דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו ונראה מזה שאם הותיר בה שמן שמותר אפי' ביום ראשון ולכבותה נמי ולהסתפק בשמן מותר שכיון שמותר להשתמש לאורה בעוד שדולקת במצותה כ"ש שאם כבתה מותר ואע"פ שי"ל ה"מ בשמן שהותיר על השיעור אבל כבתה בתוך זמנה אסור לעולם שהרי הוקצה למצוה, אינו נראה כן:

הא דדריש **רב נתן משמי' דרבא כסוכה וכמבוי**. משמע לי דרבה גרסי' בה"א דקסבר טעמא דסוכה משום דלא שלטא בי' עינא ומ"ה שייך בנר חנוכה דבעי' פרסומי ניסא ומשלט עינא אבל לרבא דאמר משום דירת קבע מאי שייטא דסוכה גבי נר חנוכה. וא"ל סימנא בעלמא נקט שלשה שיעורן עשרי' אמה ובנר חנוכה ודאי הטעם משום דלא שלוט

בי' עינא דעיקר הטעם דלא אמרינן בסוכה האי טעמא לשאר אמוראי לאו משום דסברי דשלטי בי' עינא אלא דסברי דקרא דלמען ידעו ידיעה לדורות הוא ולא בעינן שלטא ביה עינא:

דף כב.

וכי נר קדושה יש בו. ואתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו נ"ל דה"פ דמדאסר רב אשי אפילו הרצאות מעות דליכא משום שמא יאמרו לצורכו הוא דאדלקי' לפום הכי אקשי וכי מצות דברים שבקדושה הן כגון תפלין וס"ת ותשמישיהן שהן אסורין בהנאת תשמיש חול וא"ל רב יוסף וכי דם קדושה יש בו שלא נהג בו במה שירצה והלא תשמישי מצוה נזרקין הן אלא אע"פ שנזרקין לאחר מצותן בשעת מצותן נוהגין בהן קדושה שלא יהי' מצות בזויות עליו ה"נ נוהגין בהן כדברים שבקדושה ואסורין בהן שמוש חול בשעת מצותן ולא משום דדמי בזיון לבזיון מדמי להו אלא כדפרישית. וכן הא דמדמי ריב"ל עצי סוכה משמע דקסבר שחל שם שמים על הנר הוא ומשום קדושה דא"ל ר"י היכי תלי תניא בדלא תניא אפי' לדבריו אלא א"ר יוסף משום בזיון הוא שבשעת מצותן אסורין הן וכיון שנאסרו אף זה שבא להסתפק מהן ולסלקן מן המצוה אסור דהא איתקצאי למצוה א"נ שאם בא לאוכלן ולסלקן מהמצוה בזוי מצוה הוא (דעדיף בין) רשות ממצוה:

דף כב:

זו נר מערבי. פרש"י ז"ל במס' מנחות (צח:) דלמ"ד מזרח ומערב היו עומדין קרי נר מערבי האחרון שהוא סמוך למערב יותר מן הכל וכאן חזר בו ופי' שהוא השני של מזרח כדתניא בספרא (אמור י"ג), וכן הוא האמת. אבל ק"ל בהאי ברייתא דתניא התם, נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים דולקות (משמן) מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערביים דאלמא אינו מדליק למזרחי ובמס' תמיד תנן בפ"ג (לג.) מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שני נרות מזרחיים דולקים מדשן את השאר ומניח את אלו במקמן מצאן שכבו מדשנן (ומדליקין את) [ומדליקן מן] הדולקין ואח"כ מדשן את השאר ומשמע דברייתא דספרא משבשתא הוא וסמי ברייתא מקמי מתני' וטעמא דמלתא לפי שאין השני שבמזרח נקרא מערבי לעולם אא"כ דולק לו נר א' מזרחי שהוא לזה שבצדו מערבי לפיכך הוא מדליק את המזרחי כדי שיהא השני מערבי לפני ה'. וה"ד מדשן את השאר היינו אותן שכבו אבל אותן שלא כבו [אינו] מדשנן ומוחט את הפתילות ומניחן כמה שהן ובערב הוא נותן בהן שמן אחר כמדה

ראשונה חצי לוג ופתילה אחרת ומדליקה. והיינו דאמרי' במסכת מנחות פרק שתי מדות נראית שכבתה נתדשן שמן ונתדשנה הפתילה כיצד עושה מטיבה ונותן בה שמן אחר ומדליקה פי' מטיבה בשחר ונותן בה שמן אחר ולערב מדליקה אלמא אם לא כבתה לא נחדשנה ואינו נוגע בה אלא בערב. וה"נ תניא בספרי (בהעלותך) יאירו שבעת הנרות שומע אני שיהיו דולקין לעולם ת"ל מערב ועד בוקר אי מערב ועד בוקר יכבה ת"ל לפני ה' תמיד הא כיצד יאירו שבעת הנרות מערב עד בוקר לפני ה' תמיד שיהא נר מערבי תדיר שממנו מדליקין את המנור' בין הערבים אלמא בבוקר אינו מכבה ומדשן אלא אותן שכבו אבל בערב מפנה ומדשן ומדליק שאם לא תאמר כן נר מערבי לא הודלק אלא פעם אחת מעולם. ונמצאת לפי מדה זו שפעמים שהוא מטיב בערב כגון אותן שלא כבו שחרית וכגון נר מערבי והיינו דתנן במס' יומא גבי תמיד של בין הערבים ומטיב את הנרות ולא הדלק' דוקא כמו שפירש"י ז"ל שם אלא לכך נקרית הטבה שאף הטבה שבה לפעמים שהוא מדשן אותן שלא כבו ונותן בהן שמן אחר ופתילה אחרת ומדליק ואע"פ שאף בשחר מדליק שתי נרות מזרחים אינה נקראת הטבה לפי שעיקר מצות הדלקה בערב שהוא מדליק את כלן וזהו שאמרה תורה ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה ומצינו בקבלה לבער בערב, אבל ראיתי לר' משה הספרדי ז"ל שאמר שאפי' בבוקר מדליקן כל אותן שכבו וכן בערב, ולא ידעתי מהו:

למ"ד **הנחה עושה מצוה**. צריך להדליק ולהניח הנר דלוק במקומו ולברך באותו הנחה להניח נר של חנוכה ולפום הכי גרסי' לקמן ומגביהה ומדליקה וחוזר ומניחה מיבעי לי', ול"ג ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליקה. ומיהו קשי' לי, אמאי מכבה כלל, הא אמרי' השתא דאמרת הדלקה עושה מצוה הדליקה חש"ו לא עשה כלום אלמא למ"ד הנחה עושה מצוה אף על פי שהדלקתה בפסול הנחה כשרה מכשרת, ה"נ אמאי מכבה במגביהה וחוזר ומניחה דיו וי"ל כיון דמאתמול הוא הרואה אומר לצרכה הוא דאדלקה אתמול דלא ידעי השתא למאי הודלקה אתמול (ובין) [ועוד דבין] שהדליקה לשם נר דשבת או לנר חנוכה כל הדלקה דמאתמול לא מתכשרא היום. ועי"ל דלמ"ד הנחה עושה מצוה צריך להדליקה כשהוא בידו ואח"כ יניחה הא אלו הונחו בפסול נפסלה אותה הדלקה לגמרי הלכך צריך לכבותה ולהגביהה ולהדליק ולעשות הנחה בהכשר, כן נ"ל:

ומדקאמרי' **אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר**. אע"ג דלצורך מצות נר חנוכה הוא עושה, משמע לי דלעולם ע"י קינסא אסור ולא שרי אלא מנר לנר דהיינו ממצוה למצוה דאי ס"ד אפי' ע"י קינסא שרי כי הנחה עושה מצוה אמאי אין מדליקין לא יהא נר חנוכה עד שלא הניחו פחות מקינסא אלא ש"מ ע"י קינסא אסור ונרות דמנורה בפתילות

ארוכות מיתוקמא וכדאוקימתא דרבא אבל ראיתי למקצת המחברים האחרונים ז"ל שהתירו אפי' ע"י קינסא ואינה.

דף כג.

ספק דדבריהם לא בעי ברכה. דהיינו דמאי, ה"ק: אפי' לא נתעשר אין הברכה שלו אלא מדבריהם וכן לגבי ברכות שבתפלה ספק בשל דבריהם הוא. ורבא אמר רוב ע"ה מעשרין הן. ונ"ל דל"פ אהאי טעמא דהא בהדיא אמרי' בברכות (כא.) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ק"ש ספק אמר אמת ויציב ס' לא אמר אמת חוזר ואומר אמת מ"ט ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא וש"מ דספק דדבריהם לא בעי מיהדר וברוכי. אלא טעמא דרבא דכיון דחקינו רבנן וגזרו על הדמאי כמצוה של דבריהם דמיא ממש דומיא די"ט שני דהוא תקנתא דרבנן לא חיישינן לספיקא ובעי ברכה כנר' תנוכה אלא משום דכיון דרוב ע"ה מעשרין הן עבוד רבנן הכירא דלא לימרו כדאוריי' דמי להו לרבנן ונ"מ לכמה מילין. ואפשר לומרדלרבא, כל שברכה לעצמה מצוה כגון ק"ש ותפלה וברכת המזון ומגלה והלל וספק אמר ספק לא אמר בשל תורה כברכת המזון וק"ש חוזר בשל סופרים כגון תפלה למ"ו דסבר הכי א"נ הטוב והמטיב שבברכת המזון אינו חוזר ואומר אבל שאר ברכת המצות דאוריית' כגון הפרשת מעשרות כיון שהמציה דאוריית' והוא צריך לחזור ולעשות המצוה מספק בשל תורה בזה סבני רבא שאף הברכה של דבריהם צריך לעשות עמה ולזה הטעם נטילת לולב יום ראשון ותקיעת שופר וכיוצא בהן בכל ספיקן חוזר ומברך כשם שצריך לעשות המצוה מספק, וזה הלשון צ"ע ובדיקה בתלמוד, אבל רבינו כ' בפ' המיל' בהסכמת הנאונים בספק מילה שאין מברכין עליה, ומשם נלמוד מכאן:

דף כג:

נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף. משמע דאף להדליק אמרי' מקדימין נר ביתו לנר חנוכה שכל התדיר והמשובח מחברו קודם לחברו. אבל ראיתי לבעל הלכות ז"ל שאמר והיכי דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק של שבת דאי אדליק דשבת ברישא (איתסר לי' לאדלוקי דחנוכה משום דקבלת שבת עליה. וכמה רחוק זה הטעם, אם אמרו ביה"כ כן (אם אמר) [בשאמר] זמן, משום שמוסיפין מחול על הקודש ואוכלין ופוסקין מבע"י ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבע"י וכיון שאמר זמן הרי קבלו מעתה אבל הדלקת נר שבת אם הדליקו מבע"י מה

קיבול שבת יש בכך הרי כדי שלא יהא טרוד בערב הוא עושה א"ב הדליק נר של שבת לא ידליק נר אחרת ואדרבה לא מפני שהוא שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת מדליק וכי גמר הדלקה קונה שביתה ועוד הרי אמרו בשילהי פרק"ן שלישית להדליק את הנר הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור אלמא בתר הדלקת הנר מותר לצלות דגים ולהדביק פת בתנור דכולהו ודאי מדלקו וזמן דכלהו אינשי להדלקה ובתר הכי מאן דאדליק גופי' מדביק פת בתנור וצולה דג קטן מדלא הויא תקיעה בתריית' דהדלקה ש"מ דכל כה"ג לאו קבלה הוא ושרי:

א"ל אביי אלא מעתה בי"ט לישתרי. ואיכא דקשי' לי' ולימא בי"ט ביומי' ממש הוא דקתני אבל רישא דקתני אין מדליקין גבי שבת כיון דמע"ש הוא מדליק הוי שרי אי לאו משום גזירה דהטייה. ומפרקי רבנן ז"ל דרבה ואביי תרוייהו ס"ל שאין בתרומה משום שריפת קדשים ביו"ט שלא אמרו אלא בקדשים שאסור ליהנות מהן בשעת שריפתן דהויא לה הדלקה שלא לצורך אבל תרומה כיון שמותר ליהנות ממנה בשעת שריפה ובדרך הנאתה הוא מבערה אף ביו"ט מותר להדליק בה והא דאמרי' לקמן מ"ט לפי שאין שורפין קדשים בי"ט אליבא דר"ח איתמר דהא תניא כוותי' ואע"ג דאיירי עלה אביי ואמר איהו בה טעמא אאין שורפין אמר אבל צאו משום דאיהו סבר (להההוא) [לא דהוא] טעמא דמתני'. וליכא למימר דאביי לא סבר לה כרבה [ולרבה פריך] דאי הוה סבר אביי שיש בשריפת שמן שריפה ביו"ט משום שריפת קדשים מאי הוה קשי' לי' עלי' דרבה אלא מעתה בי"ט לישתרי הא לא שמיעי לי' מיגר דרבה דלית בר משום שריפת קדשים דאיהו לא אמר טעמרן אלא גבי שבת מפני שהוא מדליק מבערב ואין זה שורף בשבת כלל כלום ובודאי אפשר למימר דאביי סבר שאלו הר בו משום שריפת קדשים אף (מעי"ט) [מבע"י] אסור כיון שעיקר השריפה בשבת ובירושל' נמי איכא הכי ולא דמיא להדלק' נר דחולין דהכא הבערה גופי' חשיבא לר מלאכה ולפיכך תאמר דאביי אליבא דרבה אקשי ולאו משום דסבר לי' כותי' אלא מיהו כיון דחזינא לד לר"ת דאית לי' משום שריפת קדשים ואפ"ה מבע"י שרי והוא צריך לדחוקי נפשר ולאוקמי למתני' בי"ט שחל להיות בע"ש א"א לומר דפליג אביי בהא דלפום סוגיין משמע דמלתא ברירא הוא גבייהו לכ"ע דמבע"י לית בה משום שריפת קדשים אע"פ שהוא הולך ודולק בי"ט ובשבת ובירושלמי פליגי אגמ' דילן, והתם נמי פליגי בהך סברא. ומסתברא לי, דאפילו לרב חסדא דאמר משום שריפת קדשים נזירה דרבנן בעלמא הוא דומיא דשארא אבל מדאורייתא שרי לכ"ע ודאמרי' לקמן מה"מ אאין שורפין קדשים אבל שמן שריפה דמתני' ודאי מדרבנן הוא ולא לחלוק בשריפת קדשים דחזינן לכולהו קראי דמייתי לקמן

דליכא לאוכוחי מינייהו אלא קדשים שאין אדם נהנה מהן וכ"ש לרב אשי דאמר שבתון עשה הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה דהא לאו דיחוי הוא ועיקרא דהך שמעתא איתמר בפ' כיצד צולין אשריפת קדשים דעלמא דתנן העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר והוינן בה וניתי עשה ונדחי ל"ת אמר חזקי' וכו' שמעתין התם עיקר והכא משום גררא דהתם, (וגזרי') [וגזירה] בעלמא מדרבנן. ורש"י ז"ל כ' עלה דההיא, ואע"ג דהדלקת נר בי"ט מלאכה המותרת הוא הואיל דהבערת שאר קדשים שאין נהנין נאסרה גם זו לא יצאת מן הכלל. ואיני יודע לטעם זה טעם שאלו הי' הכתוב מפרש שאין שורפין קדשים הי' אפשר בדרך דילמא למימ' שהכל בכלל אבל אם הכתוב מזכיר שלא לחלל י"ט במלאכה שא"צ האיך יהא בכלנה מלאכה הצריכה אלא מדרבנן וכדאמרן. אבל בפ' אין צדין (ביצה כז:) מצאתי שכ' רש"י ז"ל אע"ג דהדלקת הנר בי"ט צורך אכילה הוא ומותר ואפ"ה בשמן שריפה לא מגזירת הכתוב שאין קדשים טמאין מתבערין בי"כ דרחמנא אתשבי' להבערתן דכתיב באש ישרף הלכך מלאכה הוא פי' לפירושי משום דעיקר כוונתו של אדם בשריפה זי למצוה של גבוה וצורך הדיוט ממילא הוא דאתי ובתוס' מייתי לה מנדרים ונדבות דאיכא מ"ד אין קרבין בי"ט משום דכתיב לכם ולא לגבוה והתם צורך הדיוט נמי הוא דאכלי כהנים ובעלים חלקן וכיון דעיקר המלאכה לשם המצוה ומינה הוא דמתהני הדיוט ולסור ומאן דשרי טעמא מפ' התם שלא יהא שולחנך מלא ושלחן רבך ריקם ואע"פ שיש צדון אחר רא" זו אפשר שהוא כן כדברי רש"י ז"ל. והא דאמר רבה

גזירה י"ט אטו שבת. אי קשיא מ"ש נוכל פתילות ושמנים דלא גזרינן י"ט אטו שבת א"ל דהתם לא שייכא גזירתן בי"ט כלל אבל שריפת קדשים בי"ט גמי שייכא שמא יבא להבעיר שלא לצורך וכיון שבעיקר האיסור י"ט ושבת שוין אסרו זה עם זה:

דף כד:

מנה"מ. ואי קשיא, מהיכי תיתי דשרי דבעית קרא למיסר א"ל משום דסד"א י"ט ל"ת הוא ואתי עשה ודחי ל"ת מדקא מתרץ רב אשי בהדיא משוס די"ט עשה ול"ת ולא מידחי אלמא מעיקרא לא ס"ד הכי אלא ל"ת בלחוד הוא וסברי' דאתי עשה ודחי ל"ת. ואי קשי', אי הכי רבא לימא הכי אמאי אצטריך לי' לבדו ולא מילה דהא איהו ס"ל די"ט עשה ול"ת הוא כדמקשינן פ"ק דביצה ובפ' כיסוי הדם דאמרי' אתי עשה ודחי ל"ת מכדי י"ט עשה ול"ת הוו ואין עשה דוחה ל"ת ועשה אלא (אר"פ) [אמר רבא] אפר כירה דעתו (עליו) [לודאי] וא"ל דרבא התם לאו משום האי קושי' הדר בי' ואפשר דלדידי' ה"נ דאתי

עשה דכיסוי ודתי ל"ת די"ט ולא ממעכי מלבדו אלא מילה שלא בזמנו דמקיים עשה דידה למחר אבל כיסוי כיון ששחט דחי י"ט (לרבה) [לרבא] וי"ל דלא קפיד רבא בהא וכיסוי נמי לא דתי מלבדו ומיהו לא מהך קושי' מתרץ לה רבא אלא או משום דמסתבר לי' טעמא בתרא או משום דגמ' הוא דמקשי' עלי' הך קושי' דמכדי י"ט עשה ול"ת הוא ולא רבא. ומפרשי' בתוס' דשריפת תרומה לאו עשה דאורייתא הוא דלא אשכחן אלא ואסמכוה רבנן לשריפת קדשים (שיטמא) דז וכן משמע מדברי ר"ש מצוה לשרוף תרומה שנטמאת משום דדמיא לקדש ועוד משום תקלה. והכא ה"פ דבעי' דמתני' ומפרשי' לפי שאין שורפין קדשים בי"ט וכיון שעשו חכמים שריפת תרומה כשריפת קדשים למצוה אף לאיסור עשאוהו כמותו. ולפי שפי' למעלה דגזירת חכמים הוא בשמן שריפה משום שמא יבא לשרוף שלא לצורך הכא הומ"ל משום הך נזירה ואפי' היה שורפין קדשים בי"ט התם שרי משום דעשה הוא אבל בתרומה דליכא עשה שלא לצורך אסור מן התורה ולצורך איכא נזירה אלא כיון דהכי הוא דאין שורפין קדשים לעולם נסוב לה טעמא הכי וכי בעי מה"מ אשריפת קדשים ממש בעי' ואפשר שאף שריפת תרומה מצות עשה, של תורה ובכלל בקודש באש תשרף הוא וכ"נ בירושל' דהוא עשה דאורייתא. ואיכא דקשיא לי' ותיהני נמי י"ט ל"ת ושריפת קדשים עשה היכי דחי האי עשה להאי ל"ת הרי אפשר לעשה זה להתקיים למחר ואר"ש ב"ל ב"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהן מוטב ואם לאו יבא עשה וידחי לל"ת וכיון שכן מ"ט צריכי להנך קראי ורב אשי נמי ל"ל למימר שבתון עשה הוא ואם באנו לפרש דהכא בקדשים שא"א לשהות כגון איברים ופדרים שניתותרו מעי"ט וכעין פירוקא דאביי שאע"פ שאפשר שמעלן ומלינן בראשו של מזבח כיון דאם ירדו פסולין מ"ט הוא לשורפן היום ולא יפסלו בלינתן ולא יספיק לנו פרקונו זה לכיעמא דחזקיה ורבא דמהתם להכא לא משמע אלא שאין שריפת קדשים שנפסלו שאפשר לשהות דותה יו"ט הלכך ק"ל ל"ל קרא. ולדידי הא ל"ק לי, משום דלא אמר רשב"ל אפשר לקיים את שניהן אלא כנון ההוא דאקשי' במנחות בפ' התכלת גבי סדין בציצית שאפשר לו לעשות לבן ממינו ולא עבדי' לה צמר בכיוצא בזה נאמרה אבל מ"ט שאין לקיימה היום כיון דחביבה מצוה בשעתה וכמו דקאמר הש"ס במנחות אר"ש בא וראה במה חביב' מצוה בשעתה שהרי אברים ופדרין כשרין בל הלילה יע"כ אי אפשר לקיים את שתיהן מיקרי אע"פ שאפשר למחר שכל שמחוסר זמן כמחוסר הכל דמי והרי עכשו א"א לקיים שניהן. ולהאי פי', הא דתנן אין חותכין לא בדבר שהוא משום שבות ולא בדבר שהוא משום ל"ת ומפ' טעמא בגמ' משום די"ט עשה ול"ת ולא אתי עשה דשופר ודחי לי' ההוא סוגי' דבתראי הוא ואליבא דרב אתמר

ולאו דצריכין להההוא טעמא דהא מסקי' לקמן בפ' מילה דכי אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת וכו' הא מכשירי מילה ושופר בעידנ' דעבר ללאו לא מקיים עשה ולא כלום וטעמ' דשיטפ' הוא לומר דהכי הוא ודאי כדרב אשי:

הא דאמרי' **בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו**. ודאי לאו למימרא דבליל מי"ט אין שורף עד בקר שני דהא אפר ביום ראשון נשרף אלא משום שאין שורפין קדשים בי"ט ועוד הו"ל למכתב בבקר באש תשרופו אלא ה"ק לא תותירו ממנו עד בקר ראשון והנותר ממנו תשרפו אותו בלילה עד בקר שגי קודם שתלכו מירושלים כדכתיב ופנית בבקר והלכת לאהליך דהיינו בוקרו של שגי ומ"מ קרא יתירה הוא לומר שאין שורפין קדשים בי"ט, כן נ"ל. ורש"י כתב, והנותר ממנו לראשון עד בקר שני המתינהו ותשרפוהו ולא נהיר' דא"כ משמע דלא ישרף בלילה ומנ"ל דמשום דאין שורפין קדשים בי"ט הוא הרי אפי' במי"ט אינן נשרפין עד למתר דאלמא גזירת הכתוב הוא לשורפן בבקר שני ואין שריפתן סמוך לאיסורץ אלא משמע כדפרישי'. ושוב מצאתי בירושל' (ב.) כדברי רש"י דגרסי' התם התורה אמרה אין שורפין קדשים בי"ט ואצ"ל בשבת מה תמית מימר כן לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו אחר שני בקרים אחר בקרו של ט"ו ואחר בקרו של נז'ין וכתיב והנותר מבשר הזבת ביום השלישי באנדישרף אחר שני בקרים אחר בקרו של ט"ו ואחר בקרו של ט"ז, וזה כלשון רש"י. ומה שהוקשה (לו) [לי] מן שריפת הלילה, כך הוא ודאי, ששם אמרו בפר מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה שאין שורפין קדשים בלילה ומתרץ אר"י (ילדו) לה בשיטת ר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר תינוק שעבר זמנו נימול בין ביום ובין בלילה כלומר אף שריפת קדשים בזמנן אין נשרפין בלילה לאחר זמנן אפר בלילה ומקשינץ מה אית לך למימר שמן שריפה שעבר זמנה (נשרפת בין ביום בין בלילה) אר"ש בן פזי מכיון שנטמא כמי שעבר זמנו למדנו בפי' שאין הקדשים נשרפין עד בקרו של ט"ז בט"ו מפני שהוא י"ט ובליל ט"ז שאין שורפין קדשים בתחלה בלילה:

אביי אמר אמר קרא עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט. איכא למידק עולת חול בי"ט מנ"ל הא מקרא לית לי' אלא עולת חול בשבת והיכי גמר י"ט משבת וא"ל תרי מיעוטא כתיבא וה"ל למיכתב על עולת התמיד כדכתיב בר"ח ודרשי' עולת שבת ולא עולת חול בשבת ודרשי' בשבתו לי"ט, זה הנ"ל. ומצאתי לרבותי' הצרפתים ז"ל בתוס' שמעמיקין בה לומר אביי סבר לה כר"ע דאמר בשילהי ואלו קשרים עולת שבת לימד על חלבי שבת שקרבין בי"ט יכול אף ביה"כ ת"ל בשבתו דאלמא עולת שבת קריבה בי"ט ולא עולת חול בי"ט ואצ"ל לעולת חול שאינה קריבה בשבת ואדרשה

דר"ע סמך אביי ועיקר טעמא דר"ע מפורש התם לדברי ר"ע נדרים ונדבות אין קרבין בי"ט וכי אצטריך קרא למישרי י"ט. ואי קשי', כיון דעיקר טעמא משום דנדרים ונדבות אין קרבין בי"ט וההוא נפקא לן מלכם ולא לגבוה כדמשמע בפסחים ובמס' ביצה לימא אביי הכא לכם ולא לגבוה אלמא אין שורפין קדשים בי"ט א"ל קמ"ל רבותא דאפי' עולת חול שא"ר לשהוויי אינה קריבה בי"ט דאי מלכם ולא לגבוה ה"א ה"מ בנדרים ונדבות שלא נשחט עדיין לפי שלא הותחלו מצותן כלל. ואי קשי', היכי קאמר ר"ע כיון דנדרים ונדבות אינן קרבין בי"ט כי אצטריך קרא למישרי י"ט דילמא אע"ג דקיי"ל נדרים ונדבות אינן קרבים בי"ט דנפקא לן מלכם ולא לגבוה דה"מ בנדרים ונדבות שאפשר להשהותן אבל אברים שא"א להשהותן קרבין הלכך כי אצטריך קרא ליה"כ א"ל ס"ל לר"ע דכיון דכ' רחמנא לכם ולא לגבוה לומר שנדרים ונדבות אין קרבין בי"ט אע"פ שאפשר לנו לומר שלא אסר הכתוב אלא באותן שאפשר נשהותן כיון שי"ל נמי שהכל בכלל מצרך הוה צריך קרא אחרינא למשרנהו לנדרים ונדבות שאי אפשר לשהותן שיקרבו בי"ט ולא הוה קרא רהיט ושרי יה"כ הלכך לי"ט אצטריך קראי וממילא למדנו שאפי' נדרים ונדבות שא"א לשהותן אינן קרבין בי"ט והיינו דאביי דאייתי האי קרא כדכתיבנ'. ואי קשי' אדר"ע דאמרן דאית לי' לכם ולא לגבוה, והא אמרי' במס' ביצה בפ' יו"ט (ביצה כא.) רע"א אפי' נפש בהמה במשמע א"כ מת"ל לכם לכם ולא לגויים לימא נמי הכי ולא לגבוה א"ל חדא מתרתי נקיט ללמדך שאין נפש גוי במשמע אע"ג שנפש בהמה משמע. ואפשר לפרש דהא דאמר ר"ע נדרים ונדבות אין קרבין בי"ט ה"ק אינו בדין שיקרבו הואיל שלא מצינו שהתירן הכתוב שי"ט כשבת חוץ מאוכל נפש וקרא לי"ט אצטריך וממילא למדנו איסורן וכן נמי ר' ישמעאל דאמר נדרים ונדבות קרבין ה"נ קאמר דין הוא שיקרבו שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם ול"צ קרא אלא למישרי יה"כ:

ולא מילה שלא בזמנה דאתי' בק"ו. איכא דל"ג הכא דאתיא בק"ו, מפני הטעם שאמרתי דלרבא י"ט ל"ת הוא בלחוד ואתי עשה דמילה ודחי לי' בלא ק"ו ועוד דאי מילה שלא בזמנה בק"ו אתי' לא מימעטא מלבדו דהא אצטרך לבדו לאין שורפין קדשים בי"ט ועוד שבפ' ר"א דמילה אמרי' מה"מ דמילה אינה דוחה י"ט אלא בזמנה ואמר רב אשי נמי התם שבתון עשה הוא וכו' ואי בק"ו אתי' אע"ג דבעלמ' לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה הכא דחי דהא איכא ק"ו, אבל מה אעשה שהוא כ' בעיקר הנוסחאות. ורש"י ז"ל פי' ק"ו זה שהוא האמור בפ' ר"א דמילה ומה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה שבת שנדחית מפני עבודה א"ד שתהא מילה דוחה אותה ומקשו עלה דהא רבא לית לי' האי ק"ו בפ' ר"א כדא"ל לרב ספרא לאו משום חומרא

דצרעת הוא אלא משום דגברא לא חזי וכו'. ושמעתי שהר"נ [גאון] ז"ל פי' במגלת סתרים ומה (עשית) [עשיית] באוכל נפש שהוא רשות כגון השחיט' והבישול דוחה י"ט, מילה שלא בזמנה שהוא מצוה לא כ"ש שתדחה י"ט. ואחרים פי' כך, ומה צרעת שאינה נדחית מפני צורך הדיוט נדחית מפני מילה שלא בזמנה י"ט שנדחה מפני צורך הדיוט כגון שחיטה ובישול א"ד שיהא נדחה מפני מילה שלא בזמנה. ואלו ב' הפירושים תשובה א' להן, שאם שחיטה ובישול דוחין י"ט מפני שהוא צרכו של יום ושמחתו בכך. וא"א לשהות תדחנו מילה שלא בזמנה שאין ליום עסק בה ואפשר לשהות עוד למחר. אלא עיקר ק"ו זה, דרבא סבר נדרים ונדבות שלא נכרתו עליהן י"ג בריתות דוחה י"ט מילה שנכרתו עלי' י"ג ברייתות א"ד שתדחה יו"ט כך פי' רבותי' הצרפתים ז"ל ולפ"ז אפשר לקיים גי' הספרים ולומר דרבא סבר די"ט עשה ול"ת הוא ואפ"ה אצטריך קרא למילה שלא בזמנה משום דאתי' בק"ו ורב אשי סבר נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט הלכך ק"ו ליכא וא"ת אי ס"ל לרבא די"ט עשה ול"ת הוא הכא למאי אצטריך לטעמ' אתרינ' א"ל דהך מימר' התם אתמר בפ' ר"א דמילה ולמילה שלא בזמנ' אצטריכ' כדאי' התם וגמ' הוח דמסדר לה הכא לומר דשריפת קדשים ודאי לא דחי אי מלבדו אי משום עשה ול"ת וסוגי' דמס' י"ט כפשטא אתי' הכי:

דף כה.

שכן פנ"ק עכ"ס. האי דלא חשיב כפרה כלומר שמחוסרי כפרה אוכלין בתרומ' משהעריבו שמשן ואין אוכלין בקדשים, משום דמה"ט דפנ"ק עכ"ס הוא דקמה לי' לתנא בדוכתי' כדאיתא בפ' הערל (יבמות עד:) והתם נמי לא חשיב איסור הנאה בשעת ביעור: **מ"ח פ"ז**. פירש"י ז"ל כהן שנטמא, ולא נהיר דהא איכא בקדש כרת והוא חמיר אלא לזר האוכלה קאמרי' ודקאמ' ודאסור' לזרים לומר דגבי קדש אפי' איסור אין בה:

דף כה:

מתוך שריחו רע, גזירה שמא יניחנו ויצא. איכא דק"ל, בנפט נמי לימא ר"י הכי שהרי ריחו רע כמו שפרש"י ז"ל מדאמרי' ביומא (לט.) בא למדוד לו נפט אומר לו מדוד לעצמך והך קושי' מפרקא לי' ממאי דאשכחית בירושל' גבי קרבי דגים דמקשי מה בין עטרן מה בין קרבי דגים קרבי דגים כ"ז שהוא דולק אין ריחו רע כבה ריחו רע עטרן בין כבה בין לא כבה ריחו רע [שלא תאמר] הואיל וריחו רע יהא טעון הרחק ד' אמות, לפום כן

צ"ל אין מדליקין אף אנו נאמר כן בנפט שאינו מסריח אלא כשאדם מנענע דהא תלמוד החנוני יש לו בחנותו נפט ואינו מקפיד וכשבא (למחר) [למדוד] א"ל מדוד לעצמך: **שהיו מחבאין ממנו כנפי כסותן**. לפי שלא הי' להם בם אלא לבן ולא תכלת, מתייראין שלא יחשדום במיחוי מצות שמתוך שהתכלת דמיו יקרים אין לוקחין אותן ואמר להם יודע אני שאתם חוששין לדברי ב"ש ולפיכך אין אתם מטילין בם תכלת שלא יהא אסורה שלא במקום מצוה לא כך שניתי לכם שהלכה כדברי ב"ה שחייב בציצית מן התורה ודרשי' סמוכין למישרי בהו כלאים ולמה אתם חוששין לדברי ב"ש כלל והרי מן התורה הוא חייב ומותר ואינהו סבור אע"ג דאין הלכה כדברי ב"ש דפטרי לי' מדאורייתא ולא דרשי סמוכין בהא מיהו איכא למיחש ולמגזר משום כסות לילה וכמו שעשו אנשי ירושלים שכל המטיל לו תכלת בסדינו אינו אלא מן המתמיהים. ולישנ' דגמ' דייקי כדאמרן, ולא כדברי מי שאומר שהלכה כדברי ב"ש וטעמא דב"ש משום כסות לילה (ידע) שאין זה טעמן של ב"ש אלא גזירה חדשה היא שחששו הם וטעמא דב"ש משום דלא דרש הכא סמוכין (ופטרי) [ולא פטרי] לה נמי מלבן כדפרישית. ואי קשיא, הא במשנה תורה כ"ע דרשי סמוכין א"ל טעמ' דב"ש נמי משום דדרשי סמוכין להזהיר על הכלאים בציצית שלא תאמר יבא עשה וידחה ל"ת. וי"מ דב"ש ממעטי להו מכסותך, דתניא בספרי (דברים רלד) "כסותך" פרט לסדין והם מעמידין אותה כדברי ב"ש ואין זה מחוור לי דהכי מתניא התם כסותך פרט לטיגא לבורסין ולברדסין עד כסותך פרט לסגוס. ונ"ל שכל אלו כלי מטה הם ומשום כסות לילה ממעט להו אצטריך שלא תאמר פעמים שישן בהם ביום קמ"ל כיון שהם מיוחדין ללילה פטורין, וכדברי ב"ה היא סתמא. וכבר פירשתי השמועה יפה במס' מנחות לסייע לדברי רבינו הגדול ז"ל שחייב בלבן ולא גזרו אלא על התכלת, וכ"ד רש"י ז"ל וכל הפורש ממנו כפורש מחיים, ויש לרבים אחרים דברים מרבים הבל:

דף כו.

סומכוס היינו ת"ק, א"ב דרב ברונא, ולא מסיימי. פרש"י ז"ל, א"ב דרב ברונא דאמר צריך ליתן לתוכו שמן כל שהוא א"נ דאפשר חלב מהותך בתערובת כל שהוא חד מהנך סבר לרב ברונא דחלב ניתר בתערובות אבל שמן דגים אפי' בעיני' וחד סבר שמן דגים ע"י תערובות אבל חלב כלל לא. וזה הפי' איננו נכון, דא"כ הני תרי תנאי תרוייהו לית להו דרב ברונא לגמרי אלא מ"ס לה כוותי' בחדא ופליג עליה בחדא ומ"ס לה כוותי' בחדא ופליג עלי' בחדא. אלא עיקר פי', דשמן דגים לאו היינו קרבי דגים וחד מהנך

תנאי סבר מדליקין בשמן דגים בעיני' אבל בקרבי דגים לא אלא ע"י תערובות ואית לי' דרב ברונא וחד סבר בשמן דגים ע"י תערובות הא בקרבי אפי' ע"י תערובו' לא ולית לי' דרב ברונא א"נ תרוייהו בשמן דגים בעיני' שרי אלא ח"א שמן דגים בעיני' ולא קרבי דגים לעולם וח"א שמן דגים בעיני' אבל קרבי דגים צריך תערובות. ומצאתי בפי' ר"ח ז"ל שכ' כן ואסיקנ' לקמן דשאני הני משמן דגים לפי ששמן דגים מזוקק הוא ומדליק הוא ונמשך אחר הפתילה וא"צ תערובות אבל מהותך וקרבי דגים אינן כשמן מזוקק וצריך תערובות:

והא (דתנן) [דתניא] **כל היוצא מן העץ אין בו משום ג' על ג'**. משום דבעי למימר חוץ מפשתן נקט יוצא מן העץ דהא למעוטי כל שאני בגדים אתא ולרבא דוקא נקט ג' על ג' אבל לאביי ה"ק כל היוצא מן העץ אינו מטמא חוץ מפשתן ונקט לי' ג' על ג' שהוא שיעור של פשתן ואגב אורחי' קמ"ל בג' על ג' וכדבעי' בסמוך דכ"ע מיהת. והא דקתני ומסככין בו, ה"ק: שכל היוצא מן העץ טהור ומסככין בו חוץ מפשתן דטמא ואין מסככין בו ופרש"י דכיון דלא קתני חוץ מבגד של פשתן משמע כל דטמא בפשתן אין מסככין דהיינו שתי וערב של פשתן ולקמן (כז:) אפרש:

דף כו:

(**ג' על ג' דתנן**) [**דחזו**] **בין לעניים בין לעשירים אתי בק"ו**. פי' לאו דוקא בק"ו אלא אתי בתורת טעמא שדינו כדין בגד שלם וכ"מ שאמר הכתוב בגד אף (ג' על ג') במשמע כיון דחזו לעניים ולעשירים תדע דקאמרינן חד למעטינהו משלש על שלש וחד נמעטינהו משלש' על שלשה ואכתי כיון דכולהו צריכי מיעוטי מנ"ל דבגד שלם אינו מטמ' דקאמר אף כל בגד ופשתן והוה צריך תלתא חד למעוטי בגד שלם וחד למעוטי שלשה על שלשה וחד למעוטי שלש על שלש אלא ש"מ שלשה על שלש' היינו בגד שלם. ועוד דקאמ' אביי דהאי או בגד מבעי לי' לרבות שלש על שלש בצו"פ דמטמא בשרצים ואמאי נימא כי אצטריך לשלשה על שלשה דהאי לא אתי בק"ו דשתי וערב בשרצים לא מטמא וקאמר רבא נמי אי ס"ד נגעים חמירי לכתוב רחמנא בשרצים וליתו נגעים ולגמרו מיני' ואמאי אי כ' רחמנא בשרצים ה"א ריבויא לשלשה על שלשלה דלא אתו בשרצים בק"ו כדאמרן ועיקר בגד לבגד שלם וכן נמי כי הדר בי' רבא לקמן כי היכי דלא (לימא) דתנא דבי ר' ישמעאל מאידך תנא דבי ר' ישמעאל הול"ל דשלשה על שלשה בשאר בגדים לרשב"א אית לי' לתנא דבי ר"י לית לי' ואו בגד לשאר בגדים שלמים אתא ומנ"ל לרבוי מיניה ג' על ג' אלא ש"מ מכיון דאמרי' דחזו בין לעניים ובין לעשירים לא בעי ק"ו דבכלל בגד

הוא ואין חילוק ביניהם לבגד שלם שהרי לא נתנה שיעור לבגד אלא כל שראוי לעניים ולעשירים בגד האמור בתורה הוא:

ואימא לרבות (ג' **על** ג') **בשאר בגדים**. פירש"י ז"ל ושלש על שלש בצמר ופשתים מיטמו בק"ו והאי ריבוי (לג' על ג') אתא ולשאר בגדים, והזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן משום דאמרי' בסמוך ואימא כי אמעטו משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמו והוא ז"ל סובר דשלשה על שלשה מריבוי דוהבגד קאמר דאיטמו וכיון שכן שלש על שלש מנ"ל דקא מצרכת לי' מיעוטא בשאר בגדים אלא ש"מ דאתי' בק"ו. וזה פי' של תימא שהרי עדיין בין שיניו הוא מה שאמר שלש על שלש לא אתי בק"ו והיאך חזר בו בשתיקה ועוד דא"כ נמי מקשה ידע שיש חילוק בין צמר ופשתים לשאר בגדים דבצמר ופשתים שלש על שלש טמאין דאתי בקל וחומר ובשאר בגדים שלשה על שלשה ומה חילוק בין קושי' ראשונה לשני' ומה תירץ לו. בשאמר א"ק צמר ופשתים הרי לא בא המקשה לשוותן ולעקור המיעוט שמיעטן התורה ויצטרך רש"י ז"ל לפי פי' לומר דהאי מתרץ טעמא וא"ל איהו הכי קאמינא אימא כי אימעטי משלש על שלש דאתי בק"ו אבל משלשה על שלשה לא וזה דוחק ומ"מ אי אפשר כדאמרן. לפיכך נ"ל דמעיקרא קס"ד דליכא מיעוטא בקרא למעט שאר בגדים אלא שאין מפורשין בתורה אלא צמר ופשתים ולפ"ז הקשו ואימא ריבויא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ולא לרבות (שלשה על שלשה) בצמר ופשתים ויהיו שאר בגדים וצמר ופשתים שוין ואעפ"י שאמרה תורה צו"פ הרי עשתה תורה שאר בגדים כצו"פ מריבוי הכתוב נמצא צו"פ מן המקרא ושאר בגדים מריבוי כדאשכחן בכמה דוכתי. וא"ת מסתברא קאי אצו"פ מרבה צו"פ לא היא דאדרבה מסתברא (קאי) דמרבה שלשה על שלשה דחזי בין לעניים בין לעשירים ומפרקי א"א לרבות שאר בגדים להשוותן לצו"פ שהרי מיעטן הכתוב בפי' וע"כ לא בא הכתוב אלא למיעוט דאל"ה לא לכתוב רחמנא לא צו"פ ולא ריבוי והבגד והיו כולן באין:

והדר אקשי' **ואימא כי אימעוט משלש על שלש**. שנתרבו בצו"פ מוהבגד, אבל שלשה על שלשה מיטמו ול"צ ריבוי (בין שהיו) ראוין בין לעניים בין לעשירים שכיון שנתרבה שלש על שלש בצו"פ אע"ג שכ' מיעוט לשאר בגדים אין אנו מעמידין אותו המיעוט אלא למעט המיעוט שבצו"פ שהוא שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דין הוא שלא נמעט אותו שבא מן הדין שהרי ראוי בין לעניים בין לעשירי' וא"צ פסוק לרבות מאחר שאנו מקיימין המקרא שאמר צו"פ וחלקנו בין צו"פ לשאר בגדים וכבר פירשנו דכי אמרינן שלשה על שלשה היינו בגד שלם של שאר בגדים שאין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה, ואף לדברי רש"י ז"ל צריך אתה לומר כן:

דף כז.

נפקא לי' מאו בגד. פי' דכתיב בשרצים או ריבוי הוא ואע"ג דאו בגד דנגעים הוה מיעוטא משום דבמיעוטי כתיבי נמצא לרבא אליבא דרשב"א לגבי (בגדים) נתמעטו שאר בגדים לגמרי דתרי מיעוט כתיבי בהו ולגבי שרצים צו"פ טמאין אפי' ג' על ג' ושאר בגדים לא מיטמו דגלי רחמנא בנגעים אבל שלשה על שלשה בשאר בגדים נתרבה בשרצים מאו בגד ומסקנא דהיינו נמי סבריה דרבי ישמעאל בשתי הברייתות. ומיהו לאביי דסבר שרצים מנגעים לא גמרי' לשלש על שלש אידך תנא דבי ר"י דמפיק מאו בגד לשאר בגדים שלש על שלש בטומאת שרצים לית לי' כלל ואפשר לומר דאפי' אביי לא קאמר הכי אלא לדעתי' דר"ש אבל מודה הוא דלאידך תנא דר"י גמר שרצים מנגעים ולא פריך מדקא מוקי או בגד לשאר בגדים ולא איצטרך לג' על ג' דצו"פ ורבא נמי דקא גמר צו"פ שרצים מנגעים לר"ש קאמר אבל לר' ישמעאל דלית לי' שלשה על שלשה בשאר בגדים או בגד בשרצים מיבעי לי' כאביי לרבות שלש על שלש בצו"פ ולא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א לחוד הלכך א"ל כדאמרן דאביי לאידך תנא דבי ר"י אית לי' ג' על ג' בשרצים תדע דלא משתמיט תנא בשום דוכתא לטהורי שלש על שלש דצו"פ בשרצים ומת ומיהו מסתברא ודאי דדוקא בצו"פ אבל שלש על שלש בשאר בגדים לית לי' ולא פליג אדרבא בהך סברא דמוקי מלתא דרשב"א בשלש דשרצים:

כתוב בכל הנוסחאות **דתניא בגד אין לי אלא בגד שלשה על שלשה וכו'**. וכתב רש"י ז"ל דלא גרסי' דתניא, דא"ה ק' ברייתא לאביי ולדידן ל"ק דאביי מוקי לה לברייתא כאידך תנא דבי ר"י דמרבי שאר בגדים לקמן בשמעתין מאו בגד והך ברייתא היינו ממש ההוא דלקמן דקתני מנין לרבות צמר גמלים והאי דקתני שלשה על שלשה משום דשלש על שלש לית לי' בשאר בגדים גבי שרצים כלל וכן עיקר א"נ קמ"ל דאפי' לשלשה על שלשה דהיינו בגד שלם צריך ריבויי בשאר בגדים. וי"א דבעיקר ברייתא לא תניא אלא הכי אין לי אלא בגד (שלם) צו"פ שאר בגדים מנין וכו' ואתיא לאביי כאידך תנא דר"י דמרבי שאר בגדים מאו בגד לגמרי ומטמא אפי' ג' על ג' דסבר [לא] ילפינן מנגעים ומפיק מאידך תנא דר"י קמא לגמרי וסבר דאתא או בגד לגלוי על בגדים האמורין בתורה סתם שאינן צו"פ ואינן למדים מנגעים בזה אבל למדין מהן דשלש על שלש כבגד שלם הוא לכל טומאה אבל רבא מגרי בה ומתרץ לה הכי שלשה על שלשה בשאר בגדים מנין ואיכא בתלמודא טובא כה"ג דאמוראי מוספי בה לפרושי מלתא. ובמילתא דאמוראי נמי בשמעתין כ' רש"י ז"ל אחרת, בהא דאמרינן ר"פ אמר אף כל לאתויי כלאים ופירש"י ז"ל דלא איתמר פירוקא כלישנא דאמרן אליבא דרבא ומיפלג בין שלש על שלש לשלשה על

שלשה אלא הכי איתמר ר"פ אמר לא מפיק דאף כל לאתויי כלאים. אלא שאיני מודה בזה (שא"א) [שאפשר] לומר דמדחזי לי' לר"פ דמיהדר למימר דלא מפיק ואמר למעוטי כלאים כי איתותב מהאי הדר אמר הא ול"נ דה"פ דהא ודאי ר"פ אמרה מדקאמר אף כל למעוטי כלאים דאי ס"ד להך תנא דר"י לית לי' אפי' שלשה על שלשה בשאר בגדים למעוטי טומאת שרצים איצטריך ול"ל לאהדורי בתר כלאים אלא ש"מ מטומאת שרצים לא מפקינן אלא שלש על שלש דאלו שלשה על שלשה נתרבו מאו בגד כאידך תנא וכיון שכן אף כל דאמר ר' ישמעאל כלו' שנלמוד סתום מן המפורש ל"ל פשיטא דשלש על שלש בשאר טומאה מנ"ל אי מדגלי רחמנא בנגעים אדרבא מה התם צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים א"ו ע"כ אף כל דאמר רבי ישמעאל לשאר דברים משמע כגון כלאים והך דר"פ סיומא הוא לטעמא קמא כדאמרן כי לית לי' להך תנא שלשה על שלשה כו', ואסיקנא דכלאים בריתא היא ואף כל לציצית:

הא דפריך אביי **נגעים משרצים לא גמרי. דמה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה.** ורבא לא פריך משום דכעדשה באורך ובעובי לרבא לא פחות מגריס כנגע דליתי' אלא שטח ויש בכעדשה לרקע ולחתך ולשטח כגריס ואביי משעור הנר' פרכי' דכול' מקום נגע בעובי כל הגוף חשיב נגע ולא מצטריך גמרא למיחת להכי ופשיטא לי', כך נ"ל:

הדר בי' רבא מההיא. פי' ולא ס"ל כאביי נמי אלא כדאמרן ותימא אביי ל"ל למימר דר"ש ור' ישמעאל אמרו דבר א' ודר"י מפקא מאידך תנא דבי ר"י אדרבה הול"ל דרשב"א דוקא שלש על שלש לית לי' ופשיטא דמילתי' הכי משמע ור"י לית לי' שלש על שלש אבל שלשה על שלשה בשרצים אית לי' דמרבה להו מאו בגד כדאידך תנא דר"י. ואפשר משום דס"ל לאביי דההוא או בגד לתנא דר"י בתרא לגמרי מרבה להו לשאר בגדים ואפי' שלש על שלש הילכך ע"כ האי תנא דר"י מפיק מאידך תנא דר"י ומ"ה נמי ר"ש ור"י אמרו דבר א' שאם תאמר שר"ש ור"י לא אמרו דבר א' נמצאו שלש מחלוקות בדבר ולא דייק וא"ל דאביי גופא ס"ל מסברא דנפשי' דשאר בגדים כיון דאפילו משלשה על שלשה אימעט בנגעים דתרי מיעוטא כתיבי לגבי שרצים נמי לגמרי אימעוט להו דאין היקשא זו למחצה כדאמר ת"ק דר"י אף כל צו"פ משמע ולא בגדי' אחרי' כלל הלכך ע"כ מפיק הוא מאידך תנא דר"י דמרבי' להו כלל ונ"ל דכ"ע בין לרבא בין לר"פ ור"נ כולהו ס"ל אליבא דתנא דר"י דכ"מ שהוזכרו בגדים סתם אינן אלא צו"פ ור"פ דאמר למעוטי כלאים לא ס"ל דלא מימעט נמי ציצית אלא מודה דשאר בגדים לתנא דר"י אינן חייבין בציצית וכן רבא דאמר למעוטי טומא' שרצים משלש על שלש ל"ד מיעוטא לטומאה אלא אדרבה לטומאה ל"צ מיעוטא כדפרישית ואף כל לציצית או לכלאים

איצטרך ור"פ ור"נ סיומא היא לתרוצי לרבא כי לית לי' וכו' כדפרישית. ומ"מ לדברי כל הפירושים "אף כל" דר"י כללא הוא שנלמוד כל בגדים סתומים שבתורה מן המפורש מספק מכללא אלא מקום שרבתה אותן תורה כגון שלשה על שלשה לטומאה ובדידה נמי מהני מעוטא דשלש על שלש טמא בפשתים ולא בשאר בגדים אלא שלשה ובציצית ליכא ריבוי ואפילו לרבא והוא דהכנף מין כנף לא מרבי' מינה שאר בגדים דכיון שבגדים שנאמרה בתורה סתם צמר ופשתן הן מין כנף נמי צו"פ ולא אתייא אלא לומר דבעי' לבן ממין כנף כדאי' בפ' התכלת ורבא לא יליף מינה לשאר מינין ראייה וס"ל בלא"ה דשאר מינין חייבין בציצית אלא לתרוצי קראי אתא. והיינו דאקשי' ברישׁ מס' יבמות (ד:) והא תנא דר"י ל"ל לרבא ופריק סד"א וכו' ואמאי והא אמרי' בשמעתין דתנא דר"י למעוטי שרצים אתא א"נ למעוטי כלאים הלכך טעמא דכ' רחמנא צו"פ הם לא"ה ה"א כלאים בציצית [אסור] ואע"ג דכתיב כנפי בגדיהם שנאמרו בכאן סתם אינן צו"פ דוקא אלא כדרבא ומאי קושי'. אלא ש"מ כדפי', דתנא דר"י בכ"מ ממעיט להו דל"מ בגדים ואע"ג דאיפשר לאוקמי להההוא אליבא דרנב"י דאמר הכא דתנא דר"י למעוטי ציצית אתא כיון דרבא גופי' לא אמרה ומקשי' מינה התם בסתמא ש"מ דלד"ה תנא דבי ר"י מתפקא מדרבא וכ"ש למאי דפרי' דהא רנב"י אתיר לתרוצי דרבא דהכא ועוד דחזי' סוגי' דשמעתא דבהתכלת דפשיטא להו דתנא דר"י מפיק מדרבא ומימעט מיני' ציצית הילכך כיון דאשכחן לי' לתנא דר"י דאמר דוקא צו"פ ולא אשכחן תנא דפליג עלי' בהדיא ואינך תנאי א"ל דלא מפקי מיני' הילכתא כוותי' ור"נ הכי ס"ל בפ' התכלת ואע"ג דאמרי' ברישׁ מס' יבמות התינח לתנא דר"י לרבנן מא"ל אליבא דרבא ורחב"א ור"י קאמרי' דסברי דפליגי רבנן עלי' אבל לדידן ל"פ ולא מוקמי פלוגתא ביני תנאי שלא לצורך. ויש מי שאמר דלית הלכתא כתנא דר"י דאיתוקם בשיטה דאמר אביי רשב"א ותנא דר"י אמרו ד"א ולאו מלתא הוא דאביי לפרושי מילתייהו אתי ולאו לאוקמינהו בשיטה וכיוצא בה אמרו בפסחים בפ' כ"ש אמר אביי ר"ע וריב"נ ור"א כולהו ס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה והא ודאי אפי' לאביי הלכה פסוקה הוא ולא מקריי' שיטה. ומיהו לאביי דאמר הך תנא דר"י מפיק מהנך תנאי את"ל דכי מרבה שאר בגדים לטומאת שרצים לגמרי משוי להו כצנור ופשתן ודאי לגבי ציצית כולן חייבין דמאי חזית דמקשי לנגעים נילף מבגד האמור בשרצים שכולן בכלל. אלא הך סברא דאביי הוא ורבא לית לי' וכ"ש דאתא למיסמך אאידך תנא דר"י ואדרשב"א ועוד שכבר פירשתי למעלה והוא הנכון לפרש דלאביי גופא אליבא דהך תנא נמי בגדים שנאמרו בשרצים סתם היינו צו"פ והן הן שמטמאין בשלש על שלש דאמרי' בנגעי' וכשריבה הכתוב שאר בגדים לשלשה על שלשה ריבה

אותן הילכך ציצית צו"פ הוא דמן בגד האמור בתורה נלמוד ולא מריבוי דאו דכתבינהו רחמנא במקום א' למקצת (ספרים) [דברים] דבכ"מעיקר בגד הכתוב בתורה צו"פ הוא הא כ"מ שלא ריבה אותן הכתוב כלל אינן אלא צו"פ בלבד וגבי ציצית ליכא ריבוי לפיכך פסק רבינו הגדול ז"ל כר"נ דאמר שיראין פטורין מן הציצית דתניא כוותי' בתנא דר"י, והיא האמת:

דף כז:

הא דאמרי' **רשב"א וסומכוס אמרו דבר א'**. נראה שרש"י ז"ל מפרש מפני שהן (פסולין) [פוסלין] לסוכה כל שמטמא בנגעים אע"פ שאינו מטמא בשרצים וק"ל א"כ אפי' נמי פליגי רבנן עלייהו, לקולא פליגי עלייהו והא אמרי' במס' סוכה בהוצני פשתן פסולה באניצי פשתן פשרה בהושני איני יודע ומפרשי' בגמרא דלא פשיטא להו להכשיר אלא (להתרי) [לא תרי] ולא דייק ולא נפיץ אבל תרי וכ"ש דייק ולא נפיץ ואע"פ שאינו טווי ולא ראוי ליטמא בנגעים כלל. אלא נ"ל דלרשב"א מסככין בטווי דשאר מינין ולאביי אפי' בשלשה על שלשה קאמרי' הכא ר"ש דבעי ממש ראוי להטמא לגבי סוכה וסומכוס אמרו דבר א' דאלו רבנן כיון שהתחילו בו לתקנו לטווי כגון דתרי א"נ תרי ודייק ואפי' בשאר מינין אין מסככין דלאו פסולת גורן ויקב הוא אי נמי מדרבנן, וההיא תפתר כרבנן:
הא דתנן **כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן**. פירש"י ז"ל כגון קנבוס. ולמעלה (כו.) כתב קנבוס וצמר גפן ובצמר גפן (קי"ל) [קשה לי] דיוצאמן הפרי הוא ולאו בכלל יוצא מן העץ הוא דתרי גוונא נינהו יוצא מן העץ לחוד ומן הפרי לחוד כד מוכח לעיל (כו.) בשמנים ועוד אין לך פתילה מושכת בשמנים כצמר גפן. ובין בקנבוס ובין בצ"ג. קשה לי הא דאמרי' לעיל ולא בלכש דהוא עמרניתא דארזא ומשמע דוקא בלכש אבל בעמרניתא אחריתא מדליקין אלא משמע שאין יוצא מן העץ אלא דבר שכותשין עצו ונעשה פתילה כגון קנבוס וצמר גפן עצו לחוד וצמר (שלא) נתלש ממנו, כן נראה לי. ורבי' תם ז"ל פי' דקנבוס וצמר גפן לאו יוצאין מן העץ אלא מיני זרעים הם כדאמרי' במס' מנחות לא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף אבל שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי וה"נ מוכח בפרק כיצד מברכין דאמרינן כל היכי דאי שקלת לי' לפרתא הדר אילנא ומפיק גוזא בפה"ע ואין כן בקנבוס ובצ"ג ובמיני זרעים יש שמדליקין אלא פשתן הוצרך להתיר מפני שקראו הכתוב עץ, ותטמנם בפשתי העץ (יהושע ב,ו):
הא דקתני **אינו מטמא טומאת אוהלין**. כשעשה ממנו אהל וחברו בקרקע דהו"ל כבית הא במטלטלין כל המאהילין מטמאין, והכי מוכח בכמה מקומות:

דף כח.

אתיא אהל אהל ממשכן. כתיב הכא אדם כי ימות באהל וכתיב התם ויפרוש את האהל על המשכן. פי' כל מה שבמשכן נקרא אהל, קרוי אהל ניטמא טומאת אהל ואשכחן פשתן דאקרי אהל כדכתיב משכן אהל מועד מכאן שהפשתן מטמא טומאת אוהלין אבל מהאי קרא גופי' דויפרוש את האהל לא גמר לפשתן דהאי אהל של יריעות עזים הוא ואיהו נמי מיטמא כדאמרי' לקמן ומה נוצה של עזים והיינו נמי דאקשי' אי מה להלן קרשים כלומר מה גילינו במשכן שהקרשים קרוים משכן וכל שנקרא משכן נקרא אהל כדכתיב משכן אהל נימא אף לענין טומאת אוהלין יהיו אהל ויטמא טומאת אוהלים, ואין לשון זה מחוור ולא נכון כלל. אלא י"ל מדכתיב ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וגו' קא מסדר לי' אדני' קרשי' ובריחי' ועמודי' ולמעל' מהם יריעות דשש הי' פורש עליהן שהן קרוין משכן והי' לו לכתוב ויפרוש את המשכן וכתיב ויפרוש את האהל על המשכן מ"ה אר"א דהאי קרא בפרשת יריעות דשש מיירי ומקרא מסורס הוא וה"ק ויפרוש את האהל ויפרוש על המשכן כלומר פרש האהל דהוא משכן כלו' יריעות דשש ופי' עליהן אהל אחר יריעות ועזים והא דמייתי לה ממשכן אהל מועד משום דמשמע משכן של אהל דהוא יריעות ועזים כדכתיב לאהל על המשכן, כן נ"ל:

דף כח:

אלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים למאי הלכתא. פירש"י ז"ל דמאי דהוה הוה ולא מחוור לי דהא אמרי' מאי הוה עלה דתחש ורב יוסף נפק מינ' למילף דתחש בהמה בהמה טהורה הי' ואפשר דאי לאו להלכותיואיתמר לא הול"ל לא הוכשרו אלא הול"ל בהדי' תחש שהי' בימי משה ברי' טהורה הוא:

והא דאקשינן **תפילין בהדי' כתיב בהו.** ק"ל, דלמא היא גופא אתי רב יוסף לאשמועינן [טעמא] דבתפילין וספר תורה מתנא תנא בהדיא אין כותבים על עור בהמה טמאה וכו' וטעמא משום תורת ה' בפיך ונ"ל דרב יוסף מן תחש גמיר ומיני' קאמר לא מצינו שהוכשרו למלאכת שמים דהוא מלאכת המשכן אלא עור בהמה טהורה בלבד ומ"ה אקשינן הני בהדי' כתיבי ולא מתחש אתו והא דקאמרינן בתר הכי מאי הוה עלה דתחש בעיא בתר פשטא הוא וכיוצא בה לקמן בפ' במה בהמה יוצאה (נג.) ואחרות בתלמוד. ומסקי' לרצועות דתשמישין נינהו ואינו גוף קדושה ולא אתי מתורת ה' בפיך ואע"פ שאין הלכה דהא גמירי שחורות [ולא טהורות]. אלא מתחש דהוא משמש לקדש גמרי'. ומיהו בהא דאמרן אלא לרצועותיהן ק"ל והא יו"ד ודל"ת של תפילין הלמ"מ כדאמרי'

לקמן בפ' במה אשה יוצאה ואי' התם במנחות קשר של תפילין הלמ"מ וכיון שהשם כתוב ברצועות מותר בפיך בעי כדבעי' משום שי"ן של תפילין. ואפשר דמרצועות דיד קאמר, ועיקר קשר של תפילין קשר של ראש שיש בו רובו של שם כדאמרי' וראית את אחורי מלמד שהראהו הקב"ה למשה קשר של תפילין ואמרי' נמי וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך אלו תפילין שבראש לפי שרובו של שם כתוב ברצועותיהן מבחוץ. וצ"ע וא"ל שי"ן דהוא כתובה קיימת הוי כתורת ה' ד' ויוד דקשרים הן, לא:

דף כט:

אמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר. כך נמצאת הגי' בספרים שלנו, וק"ל דהא ר"י דבר שאינו מתכוין אסור לי' בכ"מ גבי בכור שאחזו דם אין מקיזין לו דם ואע"פ שהוא כגדולים דלא אפשר ותנן נמי כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שכובשת קתני כל וקתני כלים דומיא דעגלה שהיא גדולה וטעמא שכובשת הא בעושין חריץ אסור. ובמקצת נוסחאות מצאו: מחלוקות בקטנים אבל בגדולים ד"ה אסור ומפרשי לי' משום דה"ל פסיק רישי' ולא ימות ומיהו התם בי"ט אוקי מתני' דקתני גבי עגלה ואינה נגררת אלא ע"ג כלים דלא כר"ש ולא קאמר דפסיק רישי' ולא ימות הוא וי"ל עגלה של קטן כלי קטן מקריא א"נ התם משום דזמנין שכובשת אבל ממה שהשמיטה רבינו והגאונים לא כתבוה נראה שאין הגירסא כן:

דף ל.

הא דאמרי' **במאי בחולה שיש בו סכנה מותר מבעי לי'**. פירש"י ז"ל דה"ה לשאר פטורי דמתני'. ויש לפרש שיודע היה שבגוים ולסטים ורוח רעה יש בהם סכנה שכן דרכן לעולם וספיקן נמי מתירין ולא הוה קשי' לי' בהו נמיתני מותר משום דקס"ד דמשום חולה תני בשארא פטור ומ"ה קשי' לי' אי בחולה שיש בו סכנה בכולן הי' בו לשנות מותר אי בחולה שאין בו סכנה לא הו"ל למיתנייא בהדי שארא והו"ל למיתניי' בהא חייב ובשארא מותר:

דף לב.

הא דאמרינן בהגדה **הלכות הקדש תרומה ומעשרות הן הן גופי תורה**. פירש"י ז"ל הקדש מסור לכל אדם להקדש ואין חוששין במטלטלין שלהן שמא הקדישום וכן בתרומה נאמנין לומר הפרישו תרומה ומעשרות ואע"ג דתיקון רבנן דמאי מ"מ תורה האמינתם.

ורבותי פירשו הלכות הקדש כגון יין לנסכים כדמפרש בחומר בקודש (חגיגה כז:) שע"ה נאמן עליו וק"ל אי מדרבנן קאמר לא הול"ל תרומות ומעשרות דרבנן לא האמינוהו, אלו דברי רש"י ז"ל. אבל בירושלמי (ב,ז) מצאתי כך רשב"ג אומר הלכות הקדש חטאת וההכשרות הן הן גופי הלכות ושלשתן נמסרו לע"ה הלכות הקדש דתנינן אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן חטאות דתנינן הכל נאמנין על החטאת ההכשרות דתנינן ועל כולם ע"ה נאמן לומר טהורין הן:

דף לד.

הא דתנינן **עשרתם ערבתם הדליקו את הנר**. פירש"י ז"ל דהני תרתי שייכי למימר בלשון שאלה שכבר עשו אבל בנר לא שייך למימר בזה הדלקתם דדבר הנראה לעין וקא חזי אי אדליק אי לא אדליק. ובירושל' גרסי' הכי: לא צירכא דלא הדליקו את הנר עשרתם ערבתם אמר רבי חני בר אדי שאני מתמיר עלה בקלה אף הוא מחמיר על עצמו בחמורה פי' ומ"ה מקדים עשרתם ערבתם:

אמר רבא א"ל שנים צא וערב עלינו. פירש"י ז"ל עירובי תחומין וקשה לי והא אמרן דספק חשיכה וס' אינה חשיכה אין מערבין עירובי תחומין ואפשר שאין מערבין אבל אם עירב עירובו עירוב. ור"ח ז"ל פירש בעירובי חצירות וכן עיקר והא קמ"ל שאע"פ ששנים אמרו לא' לערב לא אמרי' ממ"נ ואע"ג דדמיא למאי דאמרי' בעלמא בבאין לישאל בבת אחת שניהן טמאין הכא בין השמשות ספיקא הוא ועירובין דרבנן וספיקא דרבנן לקולא ולא אמרי' בכה"ג ממ"נ:

ה"ג ר"ח ז"ל ור"י אלפסי ז"ל, וכ"כ במקצת נוסחי: **מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבע"י גזירה שמא ירתיח**. פי' לפי שהוא מניח קדרתו שאינה רותחת כ"כ והוא מוציאה מרותחת הרבה, אף היא בא ומרתיחה לכתחלה ועוד דכיון שהוא מטמין בדבר המוסיף אלמא ברותחת ניחא לי' וזמנין דפסק רתיחתה ומרתח לה איהו ואקשי' א"ה בה"ש כלומר בה"ש דמתני' בדבר שאינו מוסיף ליתסר דכיון דשהה עד הערב ומטמין ברותח ניחא לי' לאורתא ודילמא נמי מצטריך ומרתח לה ופריק סתם קדרות בה"ש רותחות הן ולא תפסוק רתיחתן בשעה קלה ואי למחר בעי לה הא לא איכפת לי' ברותחת כיון דמטמין בדבר שאינו מוסיף לצורך מחר. ודבר שאינו מוסיף (נגזר) משום רמץ שאף הוא אינו מוסיף הבל משום דהו"ל כקטומה ופחות ממנה לפי שהם גחלים עוממות מוטמנות בתוך האפר וא"ה אסור משום גזירה דלמא אתי לחתויי בגחלים, כ"פ הראב"ד ז"ל. וכתב רב אלפסי ז"ל בהלכותיו שזה שתמצא בשאר ספרים

אין טומנים בדבר שאינו מוסיף משחשיכה גזירה שמא ירתיח אל תסמוך עליו שהוא שבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף אינו מרתיח וא"כ איך נגזור עליו. אבל ראיתי מי שכתב פי' השמועה לפי גרסתו גזירה שמא ירתיח מאליו ויצטרך לגלות עד שתנוח רתיחתה ויחזיר ויטמין בשבת ואקשי' א"ה בה"ש ליגזור כלומר שלא יטמין בה"ש בדבר המוסיף הבל לצורך מחר ופריק כבר הם מרותתות והוא לא יטמין עד שיגלה אותן ויוציא זוהמתן מהן ואין לחוש ומותר וזה חידוש שאין הדעת מקבלו שיהא מבע"י אסורה ובה"ש מותר. ודברי רבינו הגדול ז"ל סתומין אבל מטין לזה הדעת. שוב מצאתי בירושלמי בריש במה טומנין. בלשון הזה לפי שהדברים הללו רותחין ומרותחין והוא נוטלן והן חשין לתוך ידו והוא מחזירן והן מוסיפין רותתת לפיכך אסור לטמון בהן ע"כ תה מפורש כדבריו. וא"ת ואם מגלה נמי וחוזר יטומן בשבת מה איסור יש אם צריך וזה משמע לקמן בטומן בשבת מגלה ונוטל וחוזר ומטמין בשבת התם בדבר שאינו מוסיף וכיון שטמן מבע"י כבר הסיח דעתו מאותו בישול אלא שיהא משומר הילכך נוטל ומחזיר אבל בדבר המוסיף אם מגלה ומרתיח וחוזר ומטמין כתחלת הטמנה הוא ואיכא גזירה דחתוי גחלים ומגיס אבל זה שאמרנו בגמ' דילן א"ה בה"ש נמי נגזר דהיינו בה"ש דשרי' במתני' בדבר שאינו מוסיף לפי שבזה נמי יש נחוש מתוך שהוא מסלק קדירה מעל גבי כירה עם חשיכה והיא רותחת ומטמין שמא תרתיח ויצטרך לגלותה וחוזר ומטמין לכתחילה בשבת דהא לא הוא טמונה בשבת כלל ופריק כבר הם מרותחות ויוצאות זוהמתן מבע"י ואין חוששין שמא בזמן מועט ירתיח ויצטרך ליטלן שהרי דבר שאינו מוסיף אין חוזר ומרתיח. ומ"מ גזירה שמא יטמין ברמץ לדבר שאינו מוסיף קשה דרמץ ודאי מוסיף דכל שמחמם את הצונן נקרא מוסיף:

דף לו:

מתני': **כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עלי' תבשיל**. רש"י ז"ל מפרש ענין הכירה אף בהטמנה והוא ז"ל סובר שהכל גרוף וקטום וכן קש וגבבא אינן מוסיפין הבל ולשהות המוזכר כאן במשנה ובגמ' (לדעתי) [לדעתו] הוא מותר בין בהטמנה בין בלא הטמנה אבל להחזיר המוזכר בכאן כלא הטמנה מותר בהטמנה אסור שאין טומנין בשבת אלא י"ל אם טמן מבע"י ונטל בשבת מותר הוא להחזיר שהרי הטמנה מבע"י היא זו כדתנן לקמן בענין קופה נוטל ומחזיר וכ"כ רש"י עצמו נקמן גבי מחזירין אפי' בשבת. ור"ח ז"ל אמר שאינה הטמנה אלא כיסוי של ברזל והקדירה שובת עליו והיא תלוי' באבנים או בכיוצא בהם אבל הטמינם ע"ג גחלים ד"ה אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף מבע"י

אסור ואמת אמר שלא התיר ר' חנניא כמאכל ב"ד להטמין אלא לשהות דאי מטמין כיון דאינו גרוף וקטום הו"ל הטמנה בגחלים ממש דהיא אסורה מבע"י וכן רש"י ז"ל עצמו נזהר מזה בגמ' (בעינן) [בענין] תוכה וגבה דתוכה אסור בשאינה גרופה משום דהו"ל הטמנה ברמץ דאסרן מבע"י וכיון שהוא מודה שאין דברי רבי חנניא אמורין בהטמנה ושיטת כל השמועה (בדברי) [כדברי] ר"ח היא שנויה, כבר למדנו שאין הטמנה בכלל השמועה זו:

עד שיגרוף או עד שיתן האפר. מפורש בירושלמי (ג,א) הגורף עד שיגרוף כל צרכו מן מה דתני' הגורף צריך לטאטו בידו הדא אמרה עד שיגרוף כ"צ פי' שיגרוף לגמרי עד שלא ישארו בו גחלים כלל ולא שלהבת. הקוטם עד שיקטם כ"צ מן מה דתני מלבה עלי' נעורת של פשתן הדא אמרה אפי' לא קטם כל צרכו פי' א"צ לקטום עד שלא יהא ניכר כלל שם אש. ובגמ' דילן נמי בקוטם הכי משמע שהרי אפי' גחלים שעממו הרי הן כקטומים וכן קטמה ונתלבתה ומתני' נמי דייקא דקתני יתן את האפר משמע נתינה בעלמא מדלא קתני שיטמין באפר והטעם לפי שהמערב אפר ואש לגמרי סליק דעתי' מחיתוי האש וכבר קלקלו והסיח דעתו ממנו אבל הגורף אם נשאר שם אפי' גחלת קטנה כיון שהיא לוחשת מבערת ומדלקת כירה גדולה וא"ת אם צריך נגרוף לנמרי בתנור למה אסור א"ל לפי שהבלה גדול ומרתיח אינו נראה כגרוף ואתי להשהותע"ג כירה של גחלים ואתי לחתוויי. וכתב ר"ח ז"ל וקיימא לן מתני' בתנור של נחתומין ותנור של נחתום מפורש בפ' לא יחפור (ב"ב כ:), אבל תנור דידן ככירה של נחתומין היא:

גמרא: **או דלמא לשהות תנן, ואי גרוף וקטום אין אי לא לא**. ומנו רבנן דפליגי אדר"ח וליכא למימר דכי תנן נמי לשהות כחנניא אתיא והא דקתני לא ישהה עד שיגרוף בפחות ממאכל ב"ד דמודה בזה חנניא הא ליכא למימר חדא דתבשיל בפחות ממאכל ב"ד לא הוי ועוד בין חמין לתבשיל בפחות ממאכל ב"ד ליכא לאפלוגי דהא מתבשלין בתחלה בשבת ועוד נוטלין ומחזירין בפחות ממאכל ב"ד ליכא למימר כלל דהא מבשל בתחלה בשבת הוא וענוש כרות ונסקל הוא. אלא כולה מתני' כמאכל ב"ד היא, ואי לשהות תנן דלא כחנניא הוא. והאי דלא אמרי' בגמ' ומני רבנן הוא משום דאכתי לא קמה לן פלוגתא דרבנן עלי' דחנני' אלא מיני' דמתני' אי לשהות תנן ומיהו לקמן נפקא לן ממתני' דר"מ ור"י. ואע"ג דכולה מתני' כמאכל ב"ד הוא לשהות (אפילו) בגרופה וקטומה אפי' בפחות מכן מותר דהא אשכחן כל היכי דליכא למיחש לחתוי דשרי כדתנן במשלשלין את הפסח לתוך התנור עם חשיכה ובקדירה חייתא דשרי ואע"פ שהוא מתבשל לגמרי בשבת (ממילא דהא כל דאתי) בהכי שרי ב"ה כדאי' בפ"ק (יז:):

דף לז.

הא דאמרי' **אא"ב להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לגבה**, פירש"י ז"ל אא"ב להחזיר תנן אבל לשהות משהין אפי' בשאינה קטומה ור' חלבו אשריותא דלשהות בשאינה קטומה קאי היינו דשני דכי משהה בתוכה בשאינה גרופה מטמין ממש ברמץ אלא א"א לשהות תנן דאפי' לשהות בעי' גרופה כיון דגרופה ומבע"י הוא נותנין לתוכה מה לי תוכה מה לי על גבה ותימה הוא מי דוחקו בפי' הזה והרי בסמוך אמרינן דבלהחזיר עצמו שני בין תוכה לגבה ול"ל (כר') [דר'] חלבו אשריותא דלשהות קאי בשאינה קטומה (כלומר) [ומ"מ] לפי דבריו שהוא מפרש חומר זה דתוכה משום הטמנה אמסקנ' דלהחזיר נמי כך יש לנו להעלות דאסור להחזיר בתוכה משום הטמנה דהו"ל מטמין משחשיכה דחזרה בשבת הוא והוא ז"ל אינו אומר כן בסוגיא דלקמן כמ"ש למעלה. ומיהו פי' דהך אתקפתא כפשטא הוא, דמסתבר להו בגמר' בחזרה דחמיר תוכה משום דנפיש הבלא והוי כמבשל בשבת ואע"פ שגרוף וקטום ואין כאן הטמנה דלאו בתוך הגחלים הוא מטמין וגופה של כירה נמי אין הטמנה כלל ובן תוכו דתנור במתני' לאו הטמנה מיקרי. ומצאתי בירושלמי (ג,א)שמפרש טעמא, וה"ג התם וב"ה או' יחזיר ר' חלבו בשם רב ל"ש אלא עליה אבל לתוכו לא עד אמר עולא עד שלשה ר' מונא אומר עד מקום שהוא עושה חרץ א"ר יוסי בר בון מפני שהוא שליט במקום שהיד שולטת בו ופי' דעולא סבר עד ג' טפחים בעומקה של כירה נקרא עליה ומותר ר' מונא מתיר עד מקום חרץ שעושין בכירה ומפרש ר' יוסי טעמא דרב מפני שאין רשאי להכניס קדרתו בשבת במקום שאין היד שולטת בו מפני רוב החמימות ולא משום הטמנה נגעו בה:

תא שמע דאמר ר' חלבו אר"ח בר גוריא אמר רב ל"ש אלא על גבה וכו'. ק"ל, כיון דרב מהימן לי' ולפשוט מהא דאמרי' לקמן רב ושמואל דאמרי תרווייהו מצטמק ויפה לו דהיינו נתבשל כ"צ מצטמק ויפה לו (אין) צ"ל שהוא אוסר כל תבשיל כמאכל בן דרוסאי שכל במאכל ב"ד מתבשל מצטמק ויפה לו הוא וח"ל דמהתם לא מיפשט לי' היכי תנן אלא דרב סבר אסור לשהות ודילמא אין להחזיר תנן ורב לא ס"ל כמתניתין דחנניא הוא ורבנן פליגי עלי' ומש"ה לא פשטוה מדרב ששת ח"ר יוחנן דלקמן ואע"ג דבגמרא מפרש לטעמייהו דלהחזיר תנן דלמא לא היא אלא לעולם לשהות תנן ואיהו דאמר כחנניא ודלא כמתני' ומש"ה אתי למיפשט מהא דאמר רב ל"ש דאלמא עלה דמתני' קאיואפשר דר' יוחנן לא מהימן לי' ורב מהימן לי' משום דהוה במניני' דרבי דסתמינהו למתני' א"נ משום דאמוראי נינהו אליבי' דאמר רב (ושמואל) אר"י כירה שהסיקוה בגפת ובעצים

משהין עלי' חמין אלמא כל צרכן אין שלא כל צרכן לא ואין הטעם הראשון נכון בדר' יוחנן משום דע"כ ר"י כסתם מתני' ס"ל דא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה:

מהו לסמוך. פירוש ר"י אלפסי ז"ל לשהות בסמיכה, וכן הלכה אבל אין ראיותיו ברורות לנו כל הצורך אלא כיון דמתניתין למאי דאוקימנא להחזיר חסורי מחסרא ועוד דצריכת למימר דסבר לה כר"י בחדא מ"ה ניחא לן למימר לשהות תנן דאשנויי לא סמכינן בכה"ג ואף על פי שמקצת הגאונים ז"ל חלוקין בדבר ואומרים דהלכתא כלישנא דלהחזיר אנו אין לנו אלא כלשון רבינו הגדול ז"ל משוה דחזי' דבתר כל שקלא וטרי' דשמעתין כולהו אמרו לקמן הלכתא מצטמק ויפה לו אסור וכבר פירשתי שכל שאסור מצטמק ויפה לו א"א שלא יאסור לשהות כמאכל ב"ד שכל תבשיל שבעולם ואפי' חמין כמאכל ב"ד מתבשל ומצטמק ויפה לו הילכך אסור ואפי' לרב (ושמואל) משמי' דר' יוחנן דאמר מצטמק ויפה לו מותר כמאכל ב"ד שהוא מתבשל ויפה לו אסור דאל"ה ליתני כמאכל ב"ד וכ"ש האי דנתבשל כ"צ דשרי (ועיין במאור) ועוד דקאמר בהדי' חמין שהוחמו כל צורכן אלמא לא הוחמו כל צרכן נא ואע"פ שהוא מצטמק ורע להן והא דר"י דסמכא הוא דחזינא לי' לרב עיקבא דא"ל רב אשי דסמוך אהא דר' יוחנן ואם יאמר לך אדם דלמא כמאכל ב"ד שרי לשהות לפי שהוא מסיח דעתו מלאכול עד למחר ולמחר הרי כבר נתבשל ונצטמק אבל כשהוא כל צרכו וא"צ אלא להצטמק ויפה לו אסור שהוא אוכלו בלילה ואתי לחתיי אף אתה אמור לו הרי משנתינו שנינו תבשיל סתם ואין במשמע מאכל ב"ד בלבד אלא כל שהוא ממאכל ב"ד ולמעלה ואפ"ה שרי לשהות ללישנא דאמר להחזיר תנן ועוד דתניא בברייתא דר"י ובה"א חמין ותבשיל וההוא אפי' בנתבשל כל צרכו ובמצטמק ויפה לו הוא מדאקשי' לקמן קשי' דר"י אדר"י דקא אסר מצטמק ויפה לו (וא"ת) אמרי' דתנא דמתני' פליג עליה בחדא וסבר דשרי אלמא למאן דמתני לישנא דלהחזיר מצטמק ויפה לו מותר לשהות ועוד דא"כ מצטמק ורע לו נמי כשהוא קרוב לבישולו יאסור וכן חמין דהא חזי ללילה ואתי לחתוי בי' ודברי הבאי הן דבמאכל בן דרוסאי ללילה קבעי לי' ולא מסח דעתי' מיני' כלל וחנניא כלל גדול קאמר כל שהוא כמאכל ב"ד וממנו ולמעלה בין מצטמק בין מתבשל ואמת הדבר דכל סתם תבשיל דתנן במתני' ובבריי' מצטמק ויפה לו הוא וכיון שכן ממסקנא דאסרי' כל מצטמק ויפה לו איפשטא לי' בעיין דהאי לשהות נמי אסור ועוד ר"ח שפסק דלהחזיר תנן אמר שמצטמק ויפה לו מותר וסמוך אדר' יוחנן והרי השמועה לפניך פשוטה דמצטמק ויפה לו אסור ועוד דר' יוחנן כמאכל ב"ד אסור וכדכתיבנא לעיל ואין אני יודע דרך וטענה לדברי הגאונים אא"כ נפרש דהא דאמר ר"נ מצטמק ויפה לו אסור לא לשהות אלא להחזיר

למר כדאית לי' ולמר כדא"ל לומר דמבושל כל צרכו ומצטמק ויפה לו הרי הוא כאינו מבושל כ"צ וגם זה אינו עולה משום דאסוגי' דשהי' איתמר (ולא מפסק) [ולמיפסק] בה אתא. ועוד דלא אשכחן התירא להחזיר אפי' במצטמק ורע לו אלא בגרופה וקטומה ולא שרי' חמין להחזיר אלא בקטומה אפילו הוחמו כ"צ והכי מוכחא סוגי' דלקמן דמוכחא חזרה דמתני' מחזרה דקומקום של חמין דר' הוא דהוחם כ"צ ואי אמרת דההוא אפי' בלא גרוף וקטום שרי מה ענין זה לחזרה דמתני' דהיא צריכה לבשול או להצטמק ואסורה אלא בקטומה דההוא כיון דצריכה בשבת אסורה הוא ש"מ כל חזרה בין דמצטמק ויפה לו בין דרע לו בין דהוחמו כ"צ הכל דין א' הוא. ומסתברא דאמרי' בפ"ק בשיל ולא בשיל אסור מכיון שהתחיל לבשל עד שיהי' מבושל כ"צ שהוא למעלה מתבשילו של ב"ד הוא נקרא בשיל ולא בשיל וכ"כ בה"ג של ר' שמעון קיארא ז"ל דבשיל ולא בשיל היינו כמאכל ב"ד דאמרי' בפ"ק דאסור לשהותה ע"ג כירה דלא כחנניא. ואשכחינן תמן בהלכות גדולות ובפסוקות קדירה דמטא בשולא מבע"י אם מנטמקת ויפה לו אסור לשהותו ע"ג כירה בשבת דכיון דבעי למיכל מיני' בה"ש מסרהב ומפיש לה נורא ובתר דקדיש יומא מישתלא ואתי לחתוי בגחלים מצטמק ורע לו מותר לשהותה ע"ג כירה גרופה וקטומה דמסקי' אשמעתי' אמר ר"נ וכו' וזה תימא ואתי' אליבא דר"מ, ובודאי לית הלכתא כוותיה:

דף לז:

ש"מ מצטמק ויפה לו מותר. פירוש דסתם תבשיל כמצטמק ויפה לו ומ"ה נקטו חמין ותבשיל ועוד דאי במצטמק ורע לו פשיטא מאי שריותא אתי לאשמועינן דקאמר משהין וקס"ד דקטמה לאו דוקא. אלא הא קמ"ל דאע"ג דקטמה וגלי אדעתי' דלא ניחא לי' בחתוי גחלים אפ"ה דוקא מבושל כל צרכו אבל לא נתבשל כ"צ לא ואגב אורח' קמ"ל דלית לן דחנניא ומפרקי' ש"ה דקטמה כלומר משום דקטמה הוא ומצטמק ויפה לו אסור. ואקשי' אי חשוב לי' כקטום' מאי למימרא כלומר היא גופי' מאי למימר' דמיתר בנתבשל כ"צ אפי' בלא נתבשל כ"צ נמי מותר ואפי' בפחות ממאכל ב"ד שלא מצינו שום איסור בכירה קטומה בשהיי' ומדקאמר משהין אלמא התירה נמי קמשמע לן. ופריק הובערה אצטריכא לי' מ"ד כיון דהובער' הדרא למילתא קמייתא ולתסר קמ"ל וה"ה למאכל ב"ד או פחות ממנו אלא דהא קמ"ל דאע"ג דבשיל כ"צ אי קטומה אין אי לא אסור דמצטמק ויפה לו אסור והיינו דלא כחנניא כדפרישית. וזהו שכ' רבינו הגדול ז"ל ורב אושעיא ורבה בב"ח אמר ר"י הכי ס"ל. ומיהו קשיא, אמאי קאמר חמין שהוחמו כ"צ דהא

אפילו בשאינה קטומה נמי שרי וי"ל משום סרכא דתבשיל, ועיקר. ואפשר לפרש כך: א"ה מאי למימרא לשהות אפי' להחזיר נמי הובערה איצטרכא לי' מ"ד הדרה לה להא מילתא קמייתא ותתסר אפי' לשהות קמ"ל דלא הדרא לגמרי ומיהו דוקא לשהות תבשיל שנתבשל כ"צ וחמין שהוחמו כ"צ דלא אתי לחתוי כיון שכבר נתבשל אבל לא הוחמו כ"צ אפי' לשהות אסור דכיון דהובערה אתי לחתוי. ולהאי פי' הא דאמר ר"ס קטמה ונתלבתה סומכין לה דוקא כשנתבשל כל צרכו אבל לא נתבשל כ"צ לא. ופירוש מצטמק ויפה לו בכולה שמעתין היינו תבשיל שנתבשל כ"צ כמאכל כל אדם אלא שצימוקו יפה לו ומאן דאסר כר"י ומאן דשרי סבר ע"כ לא אסר ר' יהודה דמתניתין אלא כמאכל ב"ד ולמעלה ממנו כ"ז שהוא מתבשל וצריך לו אבל נתבשל כ"צ משום צימוק לא אתי לחתוי בגחלים ואפילו אינה קטומה מותר ואע"ג דר"י דבריית' דלקמן אסר אפילו דיעבד בההיא כר"מ ס"ל דלית לי' צימוק אוסר וסבירא לן (כר"מ) [דר"מ] אפילו לכתחלה שרי וההיא דקתני לעיל חמין אבל לא תבשיל כמאכל ב"ד. והא דאסיק בגמרא הא לכתחלה הא דיעבד אליבא דמ"ד מצטמק ויפה לו קאמרי' דאסר א"נ י"ל דבלכתחלה לא ס"ל כוותי' דר"מ דאסר משום דאיהו אפי' בקטומה אסר דגזר בתבשיל לעולם ולא גזר בחמין לעולם כיון שהגיע למאכל ב"ד ומיהו תבשיל קודם שנתבשל כ"צ מצטמק ויפה לו ומצטמק ורע לו שוין הן אלא שב"ש מחמירין בו במתני' מפני שהוא צריך יותר בישול ואיפשר שב"ש בכל תבשיל הן מחמירין ומה שפירשתי דבר ברור וראיתי בתוספת בזה שבוש שאני תמי' עליהן:

הא **דאמר רבא תרווייהו תנינא**. לדברי רב ששת קאמר כלומר רב ששת דיוקא דמתני' קמ"ל א"נ שיעורא דר"ש תנינא דאפי' היכי דלא בשיל כ"צ כמבושל חשבינן לי' דהיינו משקרמו פני' אבל איהו דיוקא דמתני' קמ"ל דאפי' בכירה ותבשיל נמי הולכין אחר השיעור הזה דלהחזיר תנן מיהו מאן דאית לי' משום מחתה בגחלים אפילו כמאכל ב"ד ל"ק מתני' דפת דש"ה דליכא גזירה דחתוי דכיון שהוא על האש אי מחתה לי' סליק בי' קיטרא וכן בבשר בצל וביצה משום דמחרכי ומיהו קודם שהגיע למאכל ב"ד חיישי' דלמא מחתי להו דכל שלא בשיל כ"צ לא מיחרך וזה דבר ידוע א"נ מפיק להו בר דלא קשי להו זיקא. תדע, דהא רב דאית לי' הכא מצטמק ויפה לו אסור אמר התם וכמה כדי שיצלו כמאכל ב"ד ולפי הפי' הזה נדחו דברי המביאים ראי' מסייעתי' דרבא לפסוק הלכה דלהחזיר תנן ונסתייעו דברי רבינו הגדול ז"ל, ודברי רש"י ז"ל מטין שהוא מן המתירין:

דף לח.

אי קודם גזירה קשי' מזיד ואי לאחר גזירה קשי' שוגג. ק"ל, ואי ס"ל דאיכא גזיר' היכי אמר להתירא וא"ל ה"ק אי קודם גזירה איירי קשי' מזיד ואי לאחר גזירה אפי' שוגג אסור ופשיטא דלא איירי איהו לגזירה אלא סבר דלא גזרו או דמקמי גזירה הוה דבימי רב גזרו כך בה ושינוי דלישנא הוא אי לאחר גזירה:

איבעיא להו עבר ושהה מאי. פי' מצטמק ויפה לו קמבעי' לי' אי כר"מ אי כר"י ואע"ג דתני' לעיל אשכחן כה"ג פ"ק דכתובו' איבעי' להו מאי לבעול לכתחל' בשבת ואע"ג דתני' לעיל מיני' לא יבעול מפני שהוא עושה חבורה והאי פי' ליתא חדא דהתם בריי' סתם תניא וקמבעי' לי' אי אתי' כדברי הכל או לא כדמוכח בשמעת' דפליגי בה תנאי ועוד דהכא דאמוראי פליגי בה לעיל מאי מיבעי' לי' תו. ואחרים פי' דקא מיבעי' האי מותרים ואסור דר"י לכתחל' או אפי' דיעבד גם זה אינו נכון חדא דמותרין משמע דיעבד מדלא קאמר מותר ועוד דאי לכתחל' אפי' ר"מ אסר ומאי בינייהו דבלישנא דבריית' משמע בהדי' דפלוגתייהו בתבשיל הוא. והפי' הנכון דבשוגג מיבעי' לי' מי אמרי' כי פליג ר' יהודה אמזיד דר"מ או אפי' אשוגג וכי אמרי' נמי קנסו אף על השוכח דילמא בשאינו מבושל כ"צ אבל מצטמק ויפה לו בשוגג לא אסרו א"ד ל"ש ואתי למפשט לי' מדר' יוסי שמצא בצלי שנשתהה ע"ג כירה והתם ודאי שוגגין או שוכחין היו שבמזיד ודאי לא שהו ואעפ"כ אמר כן ופריק לשבת אחרת שיזהרו שלא יעשה כן עוד לשבת אחרת אע"פ שהיו שוכחין או שמא שוגגין היו, וכ"נ מדברי רבינו הגדול ז"ל, ואיהו גריס עבר ושכח, וכולם לא נתכוונו אלא לדבר א':

דף לח:

מחזירין ואפי' בשבת. פי' רש"י ז"ל יום שבת שלא יאמר שלא התירו אלא סילק בלילה והחזיר [אבל] מכיון שסילק ביום שבת דעתו שלא להחזיר ואסור (דבעי) [דדמי] למניח תחל', ואחרים מפרשים שבת היינו משתחשך שלא תאמר לא התירו להחזיר אלא בה"ש. ובספר התרומ' ראיתי דמתני' דמחזיר מבע"י מדקתני עד שיגרוף ולא קתני אא"כ גרף אלמא בשעה שמותר לגרוף היא אלא דכל שהוא בכדי שתהא הקדרה כולה מתחמם מבע"י אם היתי' צוננות קרי משהה וכל שהוא סמוך לחשכה שחמימות' בשבת קרי מחזיר והיינו מתני' נחתי בגמ' למישרי מחזיר ממש משחשיכה וזה עולה יפה יותר מן הלשונות שזכרתי. ובירושל' (ג.) מצאתי נטלו מבע"י מחזיר מבע"י משחשיכה, נטלו מבע"י וקידש עליו היום ר' סימן בר תריי בשם ר' אושעי' אמר אם בארץ אסור לטלטלו

ר' אושעי' אומר משרת הייתי לר' חייא הגדול והייתי מעלה לו חמין מדיוטא התחתונ' לדיוט' העליונ' ומחזירין לכירה וכו' ואיבעי' להו נמי התם תלאו ביתד הניחו ע"ג ספסל מהו. וזה מוכיח שפיר "אפי' בשבת" כן, שאפי' סילק מע"ש וקידש היום מותר להחזיר שנמצאת החזר' לבד בשבת דמתני' נוטלין ומחזירין בשבת קתני ולפיכך אסרו שהניחו ע"ג קרקע משום דדמי' למתחיל להניח ולבשל מאחר שסילקו מע"ש ונרא' לפי הירושל' הזה שאם סילק בשבת מותר להחזיר ואפי' הניח ע"ג קרקע:

אלא לאו לסמוך וכו'. יש בכאן מחלוקת, שיש מי שאומר כי היכי דבקש וגבבא תנור אסור בין לתוכו בין על גבו ובין לסמוך דהא תני' כוותי' ה"נ אם הוסק בגפת ועצים אסור בכל ענין אע"פ שגרוף וקטום ויש מי שאומר דדוקא בקש ובגבבא בלא גרוף וקטום דאמרי' נפיש הבלי' כתנור מדלקי ואתי לחתויי אבל גרוף וקטום אפי' בתנור מותר לשהות ולהחזיר ועיקר הדבר כדברי האוסר. וא"ת א"כ אביי אמאי לא מוקי לה למתני' בגרוף וקטום משום דקסבר דכירה גרופ' אע"פ שהדליק' בגפת ובעצים מותרת ואין דינה כתנור אלא בשאינה גרופי וקטומ' והוסק' בגפת ובעצים והיינו מתני' דקתני בקש ובגבבא הרי הוא ככירים ואין בין בקש ובגבבא לגפת ועצים בגרופה כלום. זהו דעתי בדבר זה, עד שראיתי לרבינו הגדול שאין זה דעתו שהוא אסר בכיר' אע"פ שגרף וקטם. כתב ר"ח ז"ל ודאביי ל"פ אדרב אדא בר אהבה כלל והאי דלא מוקי מתני' בהכי א"ל סתמא בכל ענין משמע להו דגפת ועצים בלא גרוף וקטום משמע ולהכי מהדר לאשכוחי התירא דכיר' בלא גרוף וקטום ואסור לתנור והיינו לסמוך. וכיון שסמכנו על פי' ר"ח ז"ל שאמר שאין זו הטמנה ועל דברי רבינו הגדול נמצינו למדים בשהייה דחיי לגמרי מותר דלצורך מ"ש הוא. בשול מעט עד שיתבשל ויצטמק כ"צ לגמרי דמכאן ואילך רע לו אסו'. בגרוף וקטום בין היה לצורך שבת בין מבושלת קצת לעולם מותר. נהחזיר בלא גרוף וקטום אסור לעולם אפי' מצטמק ורע לו. בגרוף וקטום מותר. כמאכל ב"ד על גבה בתוכה אסור. פחות ממאכל ב"ד לעולם אסור להחזיר שלא הותר לבשל בתחלה בשבת בגרוף וקטום. ולענין הטמנה אין ספק שאסור להטמין אפי' כמאכל ב"ד ואפי' הגרופ' וקטומ' אפשר שהוא אסור ונראין הדברים שהוא מוסיף הבל באמת שאפי' בקטום לגמרי שהוא הולך ופוחת כל שמוציא חמימות מגופו ומחמם את הצונן דבר המוסיף מקרי וזה אפי' בחי גמור מבשל כ"ש שיחמם וכ"ש שהקטימ' האמור' בכ"מ אינה קטומ' לגמרי אלא מעט להיכר. אבל לפי פרש"י ז"ל מותר בגרופ' וקטומ' ואפשר שעליו סמכו במנהגי הטמנה שבמקומותינו והסמוכים לנו. אבל עיקר הדבר שאין הטמנותינו אלא בשהויי זה שבפ' זה לפי שאין משהין אותו ע"ג כירה ואינו יושב ואינו נוגע בגחלים

אלא בכיסוי טיט או ברזל כמו שפי' ר"ת ז"ל ואע"פ שמכסין אותו בבגדים אין זו הטמנ' לגחלים אלא השהוי מותר לעצמו וההטמנה לעצמה שהוא דבר (שהוא) מוסיף ומבע"י ולא עוד אלא שההטמנ' כמתיר לשהויי דדמי קצת לתנורא דשריק ולא ניחא לחתויי בהו. והענין שפירשתי בתוכן דתנור וכירה דלא הוי הטמנ' בסיוע לי' הלכך בגרופ' וקטומ' שרי לפי דברינו ודברי רבינו הגדול ז"ל. ולפי דברי אחרים אפי' בשאינ' גרופה (ככל) [כ]מאכל ב"ד:

דף לט.

רבה אמר גזרה שמא יטמין ברמץ. לפי טעמ' דרבה מהראוי לאסור אף מבע"י כמו בכל דבר המוסיף הבל תדע דבמתני' קאמר מעשה דאנשי טבריא משום דדמי להטמנה ואסור אף מבע"י כדאמר רב חסדא בסמוך ואמנם לטעמי' דרב יוסף משום שמזיז עפר ממקומו אינו אסור אלא בשבת והא דלא קאמר הש"ס א"ב מבע"י וצ"ל דלא מיתסר אף לרבה מבע"י משום דחול ואבק דרכים שהוא חם בע"ש מן החמה בלילי שבת הוא מצטנן לגמרי וס"ס הו"ל בשבת דבר שאינו מוסיף. וא"ת, והא חול בעצמו דבר המוסיף הבל הוא כדתנן לקמן ולא בחול הא אתמר עלה בפ' לא יחפור חול דחמימי מחמם דקרורי מקרר הלכך מטמינין בו ביצה וכיוצא בו דמתקרר והולך הוא ואינו מתחמם אבל בשאר דברים המוסיפין לגמרי אין טומנין בהן אפי' צונן גמור מדר"ח בסמוך:

מתיבי רשבג"א מגלגלין ביצה ע"ג גג רותח. משום דליכ' שמא יטמין ברמץ ולא משום שמא יזיז עפר ממקומו לית הלכת' כוותי' דאיהו כר' יוסי ס"ל אבל רבנן דאסרי בסודרין הה"נ דאסרי בגג רותח דתרוייהו תולדת חמה נינהו וטעמ' דשמא יטמין ברמץ ושמא יזיז עפר ממקומו לר"י צריכה לרבנן ל"צ להו ולפיכך השמיט' רבינו הגדול ז"ל אע"פ שכ' טעמייהו דרבה ורב יוסף לר' יוסי כדי לפרש משנתינו דמודה בה ר"י:

דף לט:

ממעשה שעשו אנשי טברי' בטלה הטמנ' בדבר המוסיף ואפי' מבע"י. איכא דקשי' להו, פשיט' דאסור' הוא, דהא מתני' הוא בפ' במה טומנין, וא"ת משנתינו בשבת, א"כ [היאך] טומנין בכנפי יונה ומטלטלין אותן ותנן נמי בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן ותניא בבריית' בשילהי במה טומנין ת"ר אע"פ שאמרו אין טומנין את החמין בדבר שאינו מוסיף אבל אם בא להוסיף מוסיף כיצד נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקורין ומפרקי' דלמא הוה מוקמי' לי' בספק חשיכה ואליבא דר' דאמר כל שהוא משום שבות לא גזרו

עליו בה"ש. ואפשר דה"ק, ממעשה שעשו אנשי טברי' בטלה שעל אותו מעשה גזרו לבטלה דומה למה שאמרו מעדותו של ר"י בן גודגדא נשנית משנה זו. ושמעינן מדר' חסדא דמטמין בדבר המוסיף אסור התבשיל אפי' דיעבד שלא תאמר אין טומנין אמרו לכתחל' אבל עבר והטמין מותר ומיהו דוקא בצונן שנתחמם או נצטמק ויפה לו אבל בעומד בחמימותו בשעה ראשונ' אין לנו ועולא דאמר הלכה כאנשי טבריא מודה לומר דלא דמי' להטמנה דהכא ליכא למיגזר משום חיתוי גחלים א"נ הטמנה מבע"י בתולדת חמה ל"ל שלא אמרו אלא בשבת עצמה א"נ ס"ל כרב יוסף דאפי' בשבת לא אסר אלא משום שמא יזיז עפר ממקומו (בתולדת חמה) הא לא"ה הטמנה עצמה מותר' לר"י בשבת בע"ש מיהת מותרות ולא גזרינן בהו משום רמץ וחיתוי גחלים ור"נ א"ל כבר תברינהו לסולנייהו וחזרו בהם וכיון דלא אהדר ליה עולא משמע שקבלה ממנו וכעין אתקפתא ותיובת' וכל כיוצא בה אין הלכה כמאן דאיתותב, וכ"כ ר"ח ורב אלפס ז"ל:

האי דאמרי' **מאי רחיצה. אילימא רחיצת כל גופו**. לאו למימרא דמקצת גופו מותר דחמין שהוחמו בשבת הוו ואסרינהו אפי' בשתי' ואיסור הנא' הן לזמן אלא ה"ק אילימא רחיצת כל גופו נמי הוצרכו לאסור להן משום דהוי כחמין שהוחמו בשבת אטו הוחמו מע"ש מי שרי והתנן וכו' וכן כולה סוגי' דלהשתטף לומר שאסרום בשטיפה בין בשבת בין בי"ט מפני שהוחמו ביומן הא מבערב מותרות כר"ש ומיהו בשבת בשתיי' ובכל הנאה הן אסורים אפי' להושיט אצבעו קטנה בהן כנ"ל ודבר ברור הוא. וראיתי בתוס' בזה שבוש:

הא דתנן **בש"א לא יחם אדם חמין לרגליו אא"כ ראויים לשתיי**'. כגון שדעתו עליהם לשתות מהן קאמר שאם דעתו לרחיצה בלבד אע"פ שראויין לשתיי' אסורין דהא ב"ש לית להו מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכ"ש דל"ל הואיל תדע דהא מתני' דחמי טבריא ראויין לשתיי' הן כדקתני ומותרין בשתיי' ואסורין ברחיצ' לב"ש וב"ה מתירין דעבדו הנאת הגוף דרחיצ' כאוכל נפש כדשרי מדורה להתחמם כנגדה במס' י"ט והוא שתהא הנאה דומי' דאכילה שוה לכל נפש כדאי' התם בכתובות. ומשמע נמי ודאי לב"ה רחיצה דכל הגוף נמי מותרת בי"ט וכ"ש הוא דהנאת כל הגוף דמיא לאכילה ושתיי' טפי מהנאת אבר אחד כדקס"ד לב"ש בפ"ב דביצה ודומיא דזיעה נמי דמותרת נמי בי"ט קודם גזירה ואפי' בהוחם בי"ט כדאמרי' התם בפ' א"צ ואין עושין פחמין פשיטא למאי חזי לא נצרכא אלא למוסרן לאוליירין בו ביום ובו ביום מי שרי כדאמר רבא להזיע וקודם גזירה ה"נ להזיע וקודם גזירה אלמא קודם גזירה מותר לגמרי ואפי' להחם להן בי"ט. ויש כאן שאלה, כיון שרחיצת כל הגוף וזיעה כולן מותרין ואפי'

להחם בי"ט למה גזרו כלל עליהן בי"ט ומאי איסורא אתי מינה וא"ת משום שבת אין ראוי לגזור י"ט אטו שבת בדבר של אוכל נפש וי"ל כיון דבי"ט נמי איכא בהו איסור כגון מדיח קרקע וסך א"נ סחיטה דאלונתית וכיוצא בהן עשו י"ט כשבת לכך ואינו מחוור. ובתוס' מפרשים רחיצת כל הגוף אינה צורך כל נפש ומן התורה הוא אסורה ודומיא דמוגמר הוא אבל פניו ידיו ורגליו צורך כל נפש הוא וכן זיעה וכיון דרחיצת כל הגוף אסורה מן התורה משום לתא דידה גזרו בהן וסומכין דבריהן מן הירושל' דבעי התם מותר לשתות ואסור לרחוץ ומתרץ אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. ואלו דברי נביאות הן, שרחיצת כל הגוף תאסר וזיעה מותרת ורחיצת מקצת הגוף נמי מותר ואדרבה הנאת כל הגוף טפי צריכא וטפי שריא דומיא דמדורה כדפרישית. ועוד מדקתני הכא בברייתא ואצ"ל חמין שהוחמו בי"ט דאסורין ברחיצת כל גופו ואפי' אבר אבר משמע דאיסור דרבנן הוא דרישא (דהתם) [והתם] בירושל' שרי כל גופו אברים אברים בהוחמו בי"ט אליבא דרב אלמא רחיצת כל הגוף צורך כל נפש הוא דמה לי בבת אחת מה לי אבר אבר לצורך כל נפש ומ"ש שם משום דכתיב אשר יאכל לכל נפש וכו' טעמא דגזירה הוא לומר דלא משוינן אוכל נפש לשאר דברים א"נ בירושל' לא שרי שאר הנאות וכן הסוגיא שלהם מוכחת שם ואין לי להאריך בזה דלגמ' דילן הדבר פשוט הוא דכל רחיצה וזיעה מותרת ואפי' להחם (ול"כ) [ולא נראה] טעמא דמילתא:

ה"ג וכ"כ בכל הנוסחאות: **א"ר חסדא מחלוקת בכלי אבל בקרקע ד"ה מותר, והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרינהו רבנן אלא אי איתמר וכו'**. וה"פ: מחלוקת בכלי שר"מ ור"י אומרים אסור משום גזירת מרחץ לפי שהרואים אומרים היום הוחמו ואתי למיחם חמין בשבת כגון ליתן צונן בחמין כדי שיוחמו אבל בקרקע ד"ה מותר דלא מוכחא מילתא שהן חמי האור וליכא למיגזר. ואקשי' והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן פי' רבנן דאמרן דרבנן דפליגי עני' דר"ש אסרו אפי' הוחמו מע"ש ומתני' ר"ש הוא אבל רבנן אסרו אפי' להשתטף ואפי' בקרקע וא"ת נהדר ונימא מתני' רבנן נמי הוא ובקרקע ד"ה כר"ח אה"נ אלא אנן מסיני' דשמעת' אקשי' דהא אסכימו רבנן דמתני' ר"ש ורב [בגמ' הגי' רב איקא] דהוא רבי' דר"ח אמרה ולא פליג ר"ח ארביה. והדרי' ואמרי' אלא אי איתמר הכי איתמר מחלוקת בקרקע דר"ש סבר בשטיפ' בקרקע ליכא משום גזירת מרחצאות (דבין) [דכיון] דבקרקע היא ולא עביד נמי אלא שטיפ' אינו נראה כמי שהוחמו בי"ט שאפי' בצונן אדם משתטף כמה פעמים ועוד שהוא בקרקע ונראה כצונן אבל בכלי ד"ה אסור אפי' שטיפה שהוא נראה כמיחם שפינהו עכשיו מן האש שכן דרך הרוחצים לעשות ואיכא למיגזר בי'. ונוסחי בהך שמעתא משובשת

טובא דאיכא דגריס לה כולה איפכא ולא סמכי' עני' משום דחזי' לגאונים ור' יצחק ז"ל דפסקו מחלוקת בקרקע אבל בכלי ד"ה אסור אלמא לישנא בתרא הכי. ואפשר דגרסי' מעיקרא מחלוקת בכלי אבל בקרקע (וכו') [דברי הכל אסור] כדכתיב במקצת נוסחי והיינו דאקשי' והא מעשה דאנשי טבריא בשבת הוה ואסרי להו רבנן להביא סילון של צונן באמבטי של חמין לשתיי' ורחיצ' אלמא אם אינן מביאין אותו דלא הוי חמין שהוחמו בשבת שרי אלא אי אתמר הכי אתמר מחלוקת בקרקע אבל בכלי ד"ה אסור כלומר איפכא אתמר, וצ"ע בספרי הגאונים ז"ל, ושוב פירשתי השמועה בטעמה ובגרסתה בספר מלחמות יפה יפה:

דף מ.

דאי מכללא מאי דלמא ה"מ במתני' אבל ברייתא לא. איכא דקשי' לי' מי אמר במשנתינו כל מקום קאמר דהכי אמרי' במס' מנחות בפ' הקומץ רבה אמר רב אשי אמר לי מר זוטרא קשי בה רב חנינא מסורא פשיטא מי קאמר במשנתינו כל מקום קאמר אלמא כל מקום משמע אפי' בברייתא וה"נ אמרי' בפ' שני דייני גזירות גבי כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו. והי' נ"ל לפרש דהכא סתם מתני' כר"ש ואר"י הלכה כסתם משנה הלכך אע"ג דאר"י בכ"מ הלכה כדברי המכריע וסמכי' עלה ודחי סתמא דמתני' מחמת מכריע כדאמר כ"מ ה"מ כשההכרעה במשנתינו דאתיא הכרעה דמתני' ודחי' סתמא דמתני' אבל כשההכרעה הוא בברייתא לא דחי' סתמא דמתני' מקמי הכרעה דברייתא דאם רבי שנאה סתם ולא הכריע ר' חייא מניין לו. אבל ראיתי שהגאונים אומרים אין הלכה כדברי המכריע בברייתא וכ"כ רבינו הגדול ז"ל בפ"ק דקדושין ואפשר שמה שאמרו מי קאמר במשנתינו אינו כלל ללמוד הימנו שהרי אפי' התם בכתובות איכא דבעי לי' מיבעיא ובמנחות נמי שלח לי' רב יימר לר"פ הא דאמר רבנן הלכה כר"ש בן שזורי ולא עוד אלא כ"מ ששנה ר"ש שזורי הלכה כמותו אף בנתערב לו טבל בחולין ואהדר לי' אין ולא א"ל מי קאמר במשנתינו ואע"ג דקשי בה ר' חנינא מסורא פשיטא אנן לאו אקושי' סמכי' אלא אעיקר מימרי' הלכך כיון דחזינן גבי הכרעה דאמרי' דוקא במתני' עלה סמכי' ומיהו כ"מ שאמרו כ"מ סתם אף בברייתי' במשמע [עד שנראה] שאין סוגיין הגמ' כן. א"נ ה"ק דילמא ר' יוחנן במתני' דוקא אמרה בפי' דלא שמיעה להו מימרא בלישנא דוקא. וא"ת קשי' הך, היכי פסק ר' יוחנן כר' יהודה הא איהו אמר כסתם משנה ומתני' ר"ש הוא א"ל (דאי לא) מדתנן לקמן בפ' חביות הרוחץ במי מערה במי טבריי' מסתפג אפי' בעשר אלונטאות ולא יביאם בידו ור' יוחנן מתני לה להא כבן (בינאי

ודייקינן עלה בגמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טברי' בחמין אף מי מערה בחמין הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא מכלל דלהשתטף אפי' לכתחל' מני ר"ש הוא וכיון דההיא אתי' כר"ש ותני לה בן (בינאי) הו"ל מתני' דהכא סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם כנ"ל:

ואצ"ל חמין שהוחמו בי"ט. (א"כ) פי' אבל הוחמו מעי"ט לא הי' צריך (שום) הוחמו בי"ט. ורבינו הגדול ז"ל התיר בשם גאון ז"ל לרחוץ בהן כל גופו, וכן האמת:

הא דאמרי' **ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנו אסרו להם**. נראה שלא אסרוה בבת אחת אלא מתחלה אסרוה בשבת והתירוה בי"ט לפי (שאין) [שאף] החמין מותרין לרחוץ פניו ידיו ורגליו ואח"כ אסרוה בי"ט ממאי דקתני בברייתא פקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע אלמא בשבת אסור וי"ל דה"ה לשבת והאי דקתני בי"ט לאשמעי' שאפי' בי"ט זיעה דוקא א"נ משום דאין דרך להזיע בלא שטוף חמין בסוף ובשבת אסור להכי נקיט י"ט, ולשון ראשון אינו הגון:

דף מ:

ובלבד שלא ישתטף ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו. פי' משום גזיר' מרחצאות נגעו בה שנמצא כרוחץ במים פושרין אבל משום הפשרה עצמה מותרת שהרי שנינו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ותנ"ה לא בשביל שיחמו אלא שתפיג צינתן דהיינו הפשר כדמוכח שמעתא בבעי' בשמן (מי לא אמר ת"ק) [מה לי אמר ת"ק]. ודקאמרי' שמן אע"פ שהיד סולדת בו מותר כלומר אינו דומה למים פושרין דשרי' אין היד סולדת בו דהיינו הפשר ואסרי' יד סולדת בו וכן כולה שמועה מתפרשת ור"י אמר שמואל שרי בתרווייהו אין יד סולדת בהן דהיינו הפשר וש"מ דהפשר אפי' כנגד המדורה ממש מותר ועוד מדר"י נשמע לרבנן דכיון דסבר ר"י בשמן הפשרו לא זהו בשלו שרי לי' כנגד המדורה ממש. ובס' התרומה מתבלבלין בדבר זה מן הירושל' שיש בסוגי' זו דברים סותרין גמ' שלנו ואין לי להאריך. ומסתברא דלאו דוקא כנגד המדור' אלא על גבה ממש כדתנן במיחם אבל נותן לתוכן מים מרובין וכו' ודא ודא אחת היא.

לאפרושי מאיסורא שאני. שמעי' (מדקא) [מהא ד]שרי לי' לאיניש למימר לי' בבית המרחץ עביד לי הכי והכי ואע"ג דממילא הויא הוראה ובלבד שלא יאמר דרך הוראה (דהכא) והכא דהוה מצי למימר לי' לא תתהפך באמבטי והופרש מן האיסור וא"ל טול בכלי שני ותן וכי הוה ק"ל בגמ' אמאי עביד הכי משום שמנעו מלהביא באמבטי הוא וכדמייתי לה תדע ממעשה דר"מ. ואפשר שלא הותר אלא להפריש מאיסורא דרך אותה

הוראה דכיון דאית לי' לאפרושי מאיסורא מצי למימר מילתא אגב אורחי' ומיהו הכירא הוא דשרי וא"ת היאך עלה על דעת שיניחנו לעשות איסור ולא יאמר לא תעשה א"ל משום דהוי מצי לי' למימר כמי שאינו רוצה בדבר זה ולא שימנענו בשביל איסור. ובירושל' התירו אפי' לשאול. וגרס התם שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבה"כ כחדא רשב"י על מסחי עם ר"מ א"ל מה שנדיח א"ל אסור מהו שנקנח א"ל אסור ולא כן שאל שמואל לרב מהו לענות אמן במקום המטונף א"ל אסור ואסור דאמרית לך אסור (אשבת) [אשכח] תני שואלין הלכות בית המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבה"כ ומסתמא בגמ' דילן לא שרי אלא לאפרושי מאיסורא ומעשה דר"מ נמי לאו הכי הוה כדמייתי לה בירושלמי אלא כדאמרינן הכא ביקש להדיח וכו':

דף מא.

הא דתנן **מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת**. מקשי עלה בירושלמי הא אם אינו גרוף אין שותין ממנו פי' והא חמין מצטמק ורע להן ושרי לשהויינהו מכיון שהוחמו כ"צ ועוד קטום אמאי לא מהני בי' ופריק א"ר חמא ברי' דר' הלל מפני שהרוח נכנסה לתוכה והגחלים בוערות א"ר יוסי בר' בון מפני שהוא עשוי פרקין פרקין והוא ירא שלא יתאכל דבקי והוא מוסיף מים אנטוכי אע"פ שהן גרופים אין שותין הימנה ר' חנינא ר' יוסי אבא בר בר חנא בשם ר"י מפני שהיא מתחממת מכותלי רבנן דקסרין בשם ר' הונא אמר אם היתה גרופה ופתוחה מותר:

דף מא:

הא דאמר אביי **ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ור"י הוא**. ק"ל, ל"ל למימר הכי, והלא דבר זה אינו בכלל לשון משנתינו כל עיקר דהא לא קתני אלא המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן דהיינו מועטין כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן והבו דלא לוסיף עלה. ואם באנו לפרש דה"ק ואפי' כר"י מצית לאוקמי קשה לשון הגמ' עלינו דמשמע דכר"י מוקי לה דוקא ועוד ל"ל התוס' כי היכי דתיתי דוקא כר"י הו"ל למישבקי' כדאי' ואתי' כד"ה. ואפשר מפני ששנינו כדי להפשירן משמע דוקא שיעור להפשירן אבל מרובין כ"כ שיצננו למים שבתוכו ויצרפו אותו כדאמר רב אבל שיעור לצרף אסור מש"ה קאמר הא פינה ממנו (מי) לא יתן וכו' א"נ מדקתני לה במיחם שפינהו ולא קתני שפינה ממנו מים:

דף מב.

מכבין גחלת של מתכת. פרש"י ז"ל, דלא שייך כיבוי בהכי מדאורייתא ומדרבנן הוא דאסור והיכי דאיכא נזקא דרבים לא גזרו על השבות ואפשר שכל צירוף דרבנן ואפשר שלא אמרו כן אלא בגחלת דלא שייך צירוף אלא בכלים או ברוצה לעשות כלי משום דהוה מתקן אבל בגחלת לאו מתקן הוא ומדאוריית' שרי. והא דאמרי' במס' יומא פ' א"ל הממונה אבל הכא צירוף דרבנן הוא ה"נ קאמר דצירוף עששיות דרבנן דהא לאו לתקוני כלי הוא עושה ואפי' לר"י דאמר דבר שאינו מתכוין אסור הכא לאו תיקון הוא כלל אלא בכלי וכיוצא בו ודמי למאי דאמרי' לא יקטמנו לחצוץ בו שיניו ואם קטם חייב חטאת ואם לא קטם לחצוץ בו שיניו פטור אפי' לר"י דכל משום תקוני מנא הוא מאן דלא מתקן פטור. אבל בה"ג מצאתי גבי גחלת של עץ לית בה היזק רבים מ"ט כמה דלא כביא אית בה סומקא וקא חזו לה ולא איתזק בה אבל גחלת של מתכת אע"ג דאזיל סומקא קליא ולא חזו לה ואתו לאיתזוקי בה ור"י לית לי' היזק דרבים ושמואל במידי דאית בי' היזק רבים פליג עלי' ואע"ג דבעלמ' מלאכה שאצ"ל כותי' ס"ל בגחלת של מתכת דאית בה היזק רבים פליג עלי' וכן בצידת נחש דאיכא היזק שרי שמואל וכ"כ ר"ת כדבריו. ותימה הוא, איך אנו מתירים מלאכה גמור' משום היזק שלא במקום סכנת נפשות ושמא כל היזק של רבים כסכנת נפשות חשיב לי' שמואל אבל אינו נכון שא"כ מנ"ל דר"י גופי' לא מודה בהא וי"ל עקרב שלא תשוך היזק דרבים הוא מ"מ מדבריהם למדנו שצירוף דאוריית' וקשיא ההוא דיומא ואפשר שאין בעששיות צירוף כמו בגחלת לפי שהן חמות הרבה ומפשירות המים ואין מצרפין לגמרי אלא במים צוננין ואי קשי' הא דאמרי' בפר"א דמילה ממתקן את החרדל בגחלת ואוקימנ' בשל מתכת אלמא ליכא צירוף גמור במתכת א"ל שאני חרדל שאינו מצרף ואין צירוף אלא במים:

אבל נותן לתוך הכוס כדי להפשירן. למאי דס"ד מעיקר' דספל כאמבטי דאע"פ שהוא כלי שני מבשל הוא במים דוקא כדי להפשירן הוא דמותר אפי' בכוס ולמאי דקאמרי' השתא דספלי מותר דכל כלי שני אינו מבשל כדי להפשירן דקתני משום דכל כלי שני אינו כהפשר א"נ משום מיחם קתני הכי. ומשמע בגמ' דבמסקנ' ספל אינו כאמבטי ובין צונן לתוך חמין ובין חמין לתוך צונן מותר וכן בכל כלי שני אבל אמבטי בין צונן לתוך חמין או חמין לתוך צונן אסור כדא"ר נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא סיפא כפשטא קאי. אבל רבינו ור"ח ז"ל אמרו דר"ש בן מנסיא אירשא פליג, ולית הלכתא כוותי' מדרבא דהוא בתרא ומעשה רב ואינו מחוור לי דהא למאי דס"ד מעיקרא איתמר אלא שהם ז"ל סבורין דכיון דאמרי' בגמ' מי סברת אסיפא פליג כמתמיה ש"מ בסברא דקושטא איתמר

דארישא קאי. דכ"ע הא דשרי במיחס כדי הפשר ובאמבטי אסור לעולם דסתמא קתני צונן לתוך חמין אסור משום דסתם אמבטי לחמם הוא והוא הטעם לספל למאי דס"ד ספל הרי הוא כאמבטי ולהכי נמי קתני אמבטי (אלא) [ולא] קתני כלי ראשון דהתם להפשיר מיהת מותר:

דף מב:

נשברה לו חביות בראש גגו. פרש"י ז"ל חביות של טבל שאינה ראוי' לטלטל ואין זה נכון חדא דא"כ ליתני של טבל כדקתני במתני' דלקמן ועוד דקתני סיפ' נזדמנה לו אורחים מביא כלי א' וקולט כלי אחר ויצטרף ולא יקלוט ואח"כ יזמן ואי בטבל אורחים מאי בעי לי' א"ו במעושר וכי אמר הצלה שאינה מצויה לא התירו אפי' בדבר הניטל בשבת קאמר תדע מדאקשי' דלף ולא מפרקינן בדלף הראוי כדלקמן ש"מ אפי' בדבר הראוי לא התירו הצלה שאינה מצוי' כך מפורש בתוס'. ותימה היא (לדברי) [לדבר] הראוי אמאי לא, וא"ל משום דבכל הצלה איכא למיחש להההוא דאמרי' בפ' כל כתבי מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית לי' אתי לאתויי כלים דרך רה"ר ואע"פ שמשום איבוד ממון התירו בכלי א' ואי אמרת לא חיישי רבנן להצלה שאינה מצויה הי' להם לאסור הכל משום גזירה דשמא יביא כלי כנ"ל ומשמע דרבה ל"ל משום ביטול כלי מהיכנו כלל דאי אית לי' אפי' עשוי להטיל ביצתה במקום מדרון נמי אסור ורבינו הגדול ז"ל פסק כרב יוסף משום דסוגיין בכולהי מכילת' דבטל מהיכנו אסורהוא והיינו כטעמי' דרב יוסף:

דף מג.

איתבי' כל הני תיובתא ומשני לי' בצריך למקומן. פי' בר מדלף, דמתוקם לי' בדלף הראוי. א"נ ניחא לי' לתרוצינהו בכלל בצריך למקומן:

דף מג:

מני אי ר"ש ל"ל מוקצה. פי' ואמאי אמרת בשחשב עליהן והוה מצי למימר לי' הדרי ומתוקמא כר"ש,ואתי' ברייתי' כפשטי', אלא יגדיל תורה:

אי ר' יהודה כי לא מכוין מאי הוי. ואי קשיא לר"ש נמי הא פסיק רישי' ולא ימות הוא א"ל בשלמא לר"ש הכי קתני יפרוש בענין שהן יכולין לברוח ואם ברחו ברחו ואם נצודו נצודו אלא לר' יהודה לעולם אסור והא דלא אוקמא בהא נמי בצריך למקומן כדאוקימנ' אחרנייתא משום דהתם כיון דצריך לטלטל ואינו עושה מעשה בהנחתם תחת הקורה

וכיוצא בה מותר אבל (בפירש) [בפורש] הטלטול לחוד והפרישה לחוד, ואין זאת מתרת זאת:

אתמר מת המוטל בחמה, אמר רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה, ורב חנניא בר שלמיא משמי' דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק דכ"ע ל"פ דמותר כי פליגי דליכא, מר סבר טלטול מן הצד לא שמי' טלטול ומ"ס טלטול מן הצד שמיה טלטול. לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה. אמר ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליק' היכי דמי אי דאיכא ככר או תינוק מ"ט דת"ק דאסר. ואי דליכא ככר או תינוק מ"ט דר"י בן לקיש, אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי. נא דכ"ע שמי' טלטול, והיינו טעמא דר"י בן לקיש מתוך שאדם בהול על מתו. אי לא שרית לי' טלטול דרבנן. אתי לידי כבוי דאורייתא, אמר רב יהודה בר שילא אמר ר' יוחנן הלכה כר"י בן לקיש במת. והלכתא כרב דאמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ואי ליכא ככר או תינוק. אין מטלטלין אותו אפילו ממטה למטה. דטלטול מן הצד במת אסור. חדא דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי. ועוד דהא מסקינן בגמרא כותי' דכ"ע טילטול מה"ל שמי' טלטול. ות"ק אין מצילין אפי' על ידי טלטול מן הצד קאמר. ור"י בן לקיש לא פליג אלא בדליקה ור' יוחנן נמי דפסק כריב"ל במת הכי ס"ל כרב משום דאדם בהול על מתו. ולאו התירא דטלטול מה"צ אתא לאשמעינן הכא הילכך הלכתא כרב דמוקים לי' בגמרא לדברי הכל. וכן פסק רבינו הגדול בהלכות כרב. ולענין דליק' ריב"ל אפילו טלטול גמור שרי. דלא ליתי לידי כיבוי והלכתא כוותי'. וכן פירש ר"ש, אבל דברי רבינו יצחק אלפסי ז"ל מטין. שלא התיר ריב"ל אלא טלטול מן הצד, ואין הענין מחוור כן:

מר סבר טלטול מן הצד שמי' טלטול. ק' להו לרבוותא ז"ל ורב ל"ל הא דתנן בפ' טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוי והן נופלות ותנן נמי בפ' נוטל האבן שע"פ החביות מטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר נוטל את הכר והן נופלות ואמרי' נמי בפ' כל כתבי הנר שעל הטבלא מנער את הטבלא ולימא תיובתא דרב מהני. וכ"ת אמר לך רב אנא דאמרי כת"ק דר"י בן לקיש הא לאו מילתא הוא דמיני' ליכא לאוכוחי דסבר דטלטול מן הצד שמי' טלטול ודילמא מאי אין מצילין דאסר להדיא ולאפוקי מדר"י בן לקיש דשרי להדיא משום שאדם בהול על מתו ואי לא שרית לי' אתי לכבויי והא דאמר דטלטול מן הצד שמי' טלטול לאקומי לדרב כד"ה אמרי' הכי ולומר דאפי' מן הצד אסר ת"ק ולאו משום דמוכחא מלתא הכי. וכ"ת רב דאמר כת"ק דר"א בן תדאי וכדגרסי' בר"פ כל הכלי' אר"נ הלכה כראב"ת למימרא ר"נ דטלטול מן הצד

לא שמי' טלטול ומשמע לך מינה דת"ק דר"א סבר שמה טלטול זו אינה תורה שאלו היה ת"ק סובר שמה טלטול לא היה מתיר במקצתו מגולה דהא איכא נמי טלטול מן הצד ואכתי רב דאמר כמאן הא הנך מתני' הוי תיובת' ועוד אמאי לא מקשי מינייהו לרב בגמ' ולימא אנא כי הא ס"ל ועוד דקשי' דרב אדרב דאמרי' בפ' אין תולין אמרי בי' רב תנינא הקש שע"ג המטה לא ינענענו בידו אבל בגופו מנענעו ואם היה מאכל בהמה או שהי' עליו כר או סדין מנענעו בידו ש"מ טלטול מן הצד לא שמי' טלטול ש"מ ובי רב תלמידו דרב הוו ומיניה דרב שמעו וכעובדי דרב עבדי כדאמרי' בעלמא אלו מקילין לעצמן ואלו מקילין לעצמ' וכדאמרי' לקמן לאו משום דרב אסי תלמיד דר"י הוי ור' יוחנן כר"י ס"ל ואמרי' נמי והא רב הונא תלמידו דרב, ורב כר"י ס"ל. ותירץ רבינו הגדול ז"ל להאי קושיא ואמר תרי גווני טלטול מן הצד הוה חד באוכלין ודבר הראוי שהוא עם דבר שאינו ראוי כראב"ת וחד כגון טלטול דמת שלא כדרכו ורב סבר דאסור, והלכת' כוותי':

דף מד.

הא דאמרי' **הלכה כר"י בן לקיש במת**. למעוטי ממון קאמרי', כלומר דלענין ממון ל"א מתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שרית לי' אתי לכבויי אלא אדרבה אמרי' אי' שרית לי' אתי לכבויי כדאמרי' במכלתין נקמן דהתם כיון דמדינא מציל כדבעי אי שרית ליה לגמרי שוכח עיקר שבת הוא הלכך מציל בהני גווני דשרי לי' כדי שיהא נזכר הכא דאסור אי לא שרית לי' כלל מתו נשרף בפניו ואתי לכבויי וכה"ג נמי אמרי' בממון לקמן בפ' במה אשה גבי מערימין בדליק' אי לא שרית לי' אתי לכבויי אלמא תקנת חכמים שלא יתירו לו לגמרי שמא ישכח עיקר שבת ושיתירו לו של הצלות שלא יעבור ויכבה א"נ י"ל כיון שאדם בהול על מתו יותר מכל דבר אינו יודע לעכב עצמו כלל מלהצילו בכל ענין שיציל:

התם קערה דומי' דנר. ואע"ג דלשמן שבה (כגחלים) [כגדולים] דמי' דאפשר שלא תכבה עד שיכלה שמן שבו כיון דיהיב דעתי' אימתי תכבה משום נר עצמו לשמן נמי יהיב דעתי' אבל ברברבי לגמרי מקצה להו מדעתי':

פמוט שהדליקו בשבת לדברי המתיר אסור לדברי האוסר מתיר. פרש"י ז"ל המתיר ר"מ דלית לי' מוקצה מחמת מיאוס ובהא מודה לפי שהוא מוקצה מחמת איסור ולפי פי' זה אין ר"ש מודה בפמוט לאיסור דאיהו לית ליה מוקצה אפי' מחמת איסור לפיכך אין הפי' נכון דקאמרי' כלישנא בתרא דברי הכל לא יצא ר"ש מן הכלל. ור"ח ז"ל כתב לדברי המתיר היינו ר"ש אוסר ובפמוט של מתכת שהוא גדול וכן מצאתי בתוס' הצרפתים

בשם ר"ת ז"ל דפמוט דמי לכוס וקערה ועששית ולפיכך אמרו לדברי המתיר שהוא ר"ש שהוא מתיר בכל איסור דמוקצה מחמת איסור כגון זה לדברי האוסר שהוא ר"מ ור"י מתיר שר"י לית ליה אלא מוקצה מחמת מיאוס ר"מ לית ליה אלא מוקצה מחמת איסור ומחמת מיאוס כגון נר שהדליקו בו בשבת ואקשי' למימרא כר"י וכו' אלא אי איתמר הכי איתמר פמוט שהדליקו עליו באותה שבת דברי הכל אסור דר"י ור"מ נמי אית להו מוקצה מחמת איסור לחודי' ואפי' אינו מחמת מיאוס כלל ור"ש נמי בכגון זה מודה דדמי לכוס וקערה ועששי' כדפרישי' ואין צורך לפרש כן אלא ר"מ ור"ש מתירין הן ותרוייהו בכלל המתיר, ור"י הוא האוסר:

דף מד:

ומה נר דלהכי עבידא כי לא אדליק בהו שרי. פי' רש"י ז"ל דלא מיתסר בהזמנה מדלא קתני אבל לא את המיוחד לכך וק"ל דילמא היא גופה קא משמע לן דישן אף על פי שלא יחדו אסור דמוקצה מחמת מיאוס הוא ואסור (דבנר) [דהא נר] של מתכת שרי ר"י אפי' ישן ופרש"י בשלא ייחדו שאלו ייחדו לכך אף על פי שאין בו מיאוס אסור דהו"ל מטה שייחדוהו והניח עלי' דאסורה אם כן של חרס ישן דאסרי' ליה מחמת מיאוס, ע"כ בשלא ייחדו הוא. ובתוס' ראיתי שמפרשים, דנר של חרס עשוי להדליק בה בכל יום אבל נר של מתכת אינו עשוי להדליק בה אלא לפעמים לפיכך אף על פי שהדליקו עליו מטלטלין אותן אלא אם כן הדליקו אותה באותה שבת ולא דמי למטה שייחדה למעות שאם הניח בה אסור לטלטל מפני שהיא עשוי להניח בה מעות כל שעה ודמי כמי שהניחו מעות שם בשבת משא"כ בנר של מתכת שאין מדליקין בה אלא לפעמים אף על פי שהוא מיוחד לכך. ואף זה ק"ל דמ"מ של חרס מיוחד הוא לכך וישן בלא מיאוס (מיתסר) [ליתסר]. ול"נ, שמטה שייחדה למעות לאו משום מוקצה מחמת איסור נאסרה דהא כלים שמלאכתן לאיסור מותרין בין לצורך גופן בין לצורך מקומן אלא מתוך שאדם מקצה דעתו מהן מישובה שלה ואין אדם משנה אותה לשום תשמיש אחר בטל תורת כלי ממנה וזו היא הקצאה שלה ולדעת ר"י אתמר דומיא דקנה של תרנגולים לקמן בשמעתין וקאמר רב מעיקרא ר"י אוסרה אלמא לענין מוקצה הזמנה כמעשה וכל שאלו עשה בה מעשה נאסרה במוקצה מחשבתו אוסרתו. ולהכי אקשי', אם כן נר של חרס חדש כיון דישן מוקצה מחמת מיאוס הוא הזמנה שלו תחשב כמעשה דכל נר מיוחד ועשוי להדלק' הוא ומעתה הוא מסלק דעתו ממנו ואין דעתו עליו לשום תשמיש אחר כיון דאינו ראוי לתשמיש אחר עם תשמישו המיוחד לו כמטה ודחי' לה דבעי' במטה עד

שייחדנה ויעשה מעשה ותבטל ממש מתורת כלי מעתה נר של מתכת ישן מותר אפי' מיוחד דהא חזי לכמה מילי ושל חרס מיאוסו אוסרו כך נראה לי, ודבר נכון הוא:

מוכני. פרש"י ז"ל דגבי שידה תנן במס' כלים והיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב ופי' מוכני אופן אין חיבור לה דחשוב כני לעצמה ואם נטמאת השידה כגון שאינה מחזקת מ' סאה דבת קבוני טומאה הוא לא נטמאת המוכני ואם נטמאת המוכני לא נטמאת השידה. ואין דבריו הללו נכונים, דא"כ מוכני פשוטי כלי עץ הוא ואינה מקבלת טומאה לעצמה ועוד שאין אופן עשוי להניח עליו מעות ולא ראוי לכך. ועוד הקשו עליו בתוס' שאם השידה עשוי למרכב אנשים כמו שאמר למה נמדדת שהרי כל הראוי למדרס טמא אע"פ שהוא מחזיק מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש ולא גמרי' משק דהנך חזו למדרסות כדאמרי' במס' בכורות בפ' אלו מומין וכן פרש"י ז"ל עצמו בפ' במה אשה שלא הוזכרה טהרת פשוטי כלי עץ אלא לטומאת מגע ואוהל משום דאיתקש לשק והא נמי משום הקישא דשק הוא דבעי' מטלטל מלא וריקן וכיון שטמאה מדרס מטמא טמא מת ועוד דכיון שמקבלת שום טומאה אינה מצלת באהל כדאי' בפרק אר"ע לקמן. וכן מה שפי' באינה מצלת עמה באהל המת כגון שגובה המוכני מגין על הכלים שלמעלה מדפני השידה ואין מצלת משום שהמוכני כלי לעצמו ומקבל טומאה אע"פ שהשידה גדולה כ"ז אינו מחוור שהרי המוכני ראוי' להציל בעצמה לפי שהוא פשוטי כלי עץ ואינה מקבלת טומאה. ור"ח ז"ל פי' מלשון את הכיור ואת כנו וכתיב ואת המכונות ות"י בסיסייא וכך פירושה שכני קיבול הוא אינה חיבור לה לפיכך אינה מקבלת טומאה עמה ואין מצלת עמה באהל המת פי' בשהיו שניהם בבית שהמת בתוכו ואע"פ שגג האוהל מאהיל על הכל מה שבתוך השידה טהור לפי שהשידה מכוסה מלמעל'. והכי משמע במס' נזיר דאמרי' הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל טהור דלא גזרי' שמא יוציא את ראשו לפי שהוא מכוסה מלמעל' בקרון או בספינ' טמא משום שמא יוציא את ראשו שהן מגולין הלכך שידה גדולה שאינ' מקבלת טומאה היא עצמה ודאי מצלת על כלים שבתוכה אפי' בתוך אהל של מת אבל מוכני בזמן שהיא נשמטת אינה מצלת שאם היתה השידה נקובה למטה בפותח טפח ומוכני סותם הנקב או ממעטו מפותח טפח טמאין לפי שהמוכני מקבל טומאה ואינו חוצץ ואם אינה נשמטת שאינה עשוי' לינטל משם לעולם מצלת לפי שהיא טהורה עמה. וי"מ בין טמאה בין טהורה נשמטת ועשוי' לינטל משם אינה מצלת דהו"ל כפתוח ואינו ממעט בשיעורו טומאה ואי ק"ל הא דאמרי' בפ' לא יחפור וחביות גופה תיחוץ ואע"פ שהן עתידין נינטל משם ש"ה שהוא סותם כל הנקב אבל הכא בסותם מקצת הנקב אינו ממעט ומיירי שאין הטומאה

כנגד מה שנשאר מן הנקב (אנ) כנגד הסתום או בשאר השידה שאם היה הטומאה כנגד הנקב ממש אע"פ שאין שם פותח טפח טמא. ואיכא דמפרשי לה אפי' בסותם כל הנקב שאין דבר העתיד לינטל חוצץ בפני הטומאה לעולם והתם בשבטלה לחביות ואע"ג דאמרי' במס' מגילה לישקלוה לתיבותא ולנחה התם והו"ל כלי העשוי לנחת וחוצץ לפני הטומאה ש"ה שמתוך שהוא עשוי לנחת כמי שאינו נשמט דמי שהרי אינו מטלטל מלא וריקן והרי שמו מוכיח עליו שלפיכך קראוהו כלי העשוי לנחת ואלו סברותיהן ושם במקומה אפרש מה שחדשו בו הצרפתים ז"ל בתוס' בס"ד. וזה הפי' שכתבנו במוכני הוא הנכון ודרך ארץ להניח מעות עליו. וק"ל אמתני' בזמן שאינ' נשמטת גוררין אותה ואע"פ שאינה נשמטת גוררין אותה ואע"פ שיש עליו מעות והרי נעשה בסיס לדבר האסור. ובשם ה"ר אפרים ז"ל אמרו משכחת לה בשיש פירות בשידה או בגדים שסתמא כך הוא ומעות במוכני ובזמן שאינה נשמטת ה"ל כלי א' ומותר לגוררה כדתנן נוטל אדם כלכלה של פירות והאבן בתוכה ויפה פי'. ורבותינו הצרפתים ז"ל מפרשים בתוס' דבזמן שהיא נשמטת נעשית מוכני שהוא כלי בפני עצמו בסיס לדבר האסור אבל בזמן שאינה נשמטת כוון שהשידה עיקר הכל מותר:

ואע"ג דהוה עלה כל בהש"מ, וק"ל ולימא ליה מתני' בשוכח ובזמן שיש עליו מעות אסור נפלו מותר ואף על גב דהוי עלי' בה"ש והכי איתא לקמן בפ' נוטל ול"ק דאי בשוכח הא אמרי' התם ל"ש אלא לצורך גופן אבל לצורך מקומו מטלטלין ועודן עליו ואפי' לצורך גופו נמי בשאי אפשר לו מטלטלן ועודן עליו והכי מוכחא שמעתא התם והכא קתני אין גוררין אותה בשבת דמשמע כלל כלל לא:

דף מה.

ה"נ מסתברא דרב כר"י סבירא ליה וכו'. ק' ל"ל סברא אחריתא מהא ש"מ דקאמר יחדה והניח עליה מעות אסור לטלטלה (ואלא) **לר"ש ל"ל וניחא אי מהתם ה"א אפי' ר"ש מודה דה"ל מוקצה מחמת חסרון כיס זה תירצו בתוס'**. ול"נ כיון דהך מימרא תירוצא הוא דקאמרי אלא אי איתמר הכי איתמר בעי לאתויי ראי' ממקום אחר:

אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר. פי' שמן המטפטף בשעה שהוא דולק שאסור דר"ש ל"ל לדר"י כדאמרי' לעיל ואלו שמן שבנר ממש המסתפק ממנו חייב הוא משום מכבה ולטלטלו נמי אסור משום דנעשה בסיס לדבר האסור כדלקמן אלא המטפטף משמן קאמרי' דהשתא לאו בסיס הוא אלא שהקצהו לאיסורו ולמצותו ולא הי' דעתו עליו כלל עד שיכבה. וא"ת והא אית לי' נמי גרוגרת וצימוקין לא דמו לחטים שזרען דהתם אינן

דחוין כלל. ואי קשי' מאי קמבעי' ליה והא נר שכבה לר"ש מותר אע"פ שדחאו בידים שהדליקו לא תקשה דהתם כיון שכבה חזר ונראה אבל חטים שזרען ובקרקע עדיין כדחויין עומדין ולפיכך דמו אותן לשמן המטפטף דמכל מקום כל זמן שהנר עצמו דולק דיחוי ראשון קיים אע"פ שזה מטפטף ממנו אלא דהתם הוקצה לאיסורו ולמצותו וקס"ד לאיסורו ולמצותו בעינן כלומר דאית ביה תרתי שאסור להסתפק ממנו משום מכבה ושהדלקתו מצוה ומ"ה אקשי' מעצים דסוכה. ופרקי' כעין שמן שבנר קאמינא הואיל והוקצה לאיסורו הוקצה (נמי) למצותו פי' כל שהוקצה משום מצותו דהיינו כעין שמן שבנר דאלו שמן שבנר לאיסורו ולמצותו תרוייהו הוקצה. ויש מחליפין וגורסין הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו דאי לא היינו קמייתא ולאו מלתא הוא אלא כדפי':

וממאי דר"ש הוא. פיר"ת ז"ל ממאי דר"ש מודה בה אבל לאו ר"ש הוא דקתני עד מוצאי יום טוב האחרון של חג והיינו משום דכיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצי לכולא יומא והיינו סברא דר"י ור"מ בנר ולעיל במטה ואלו לר"ש ל"ל הכי דהא אם הי' עליו מעות כל בין השמשות שרי ר"ש. ולא מסתבר לן, דהכא כיון דבמניח איירי ומעות עודן עליו אסורין בטלטול אפי' לר"ש משום דלא חזי למידי א"כ ה"ל בסיס לדבר האסור כעין נר ופתילה דאסרי' לקמן משום דהוה בסיס לדבר האסור וע"כ הו"ל לר"ש למיסר אלא משום דאדם מצפה אימתי ינטלו מעות מעל המוכני כטעמא דנר ולא הוה כקערה ועששית וכיון שכן מוכני ומעות כדין נר ושמן עם השלהבת כבר אמרו דדעתי' עלי' אימתי תכבה ואינו מקצה דעתו ממנו אלא בעוד שהוא בהקצאתו אבל הכא הקצהו לכל החג והוקצה נמי למצותו לבין השמשות של שמיני שע"כ צריך הוא לישב בסוכה ואפי' היתה נמי סוכה רעועה אסורה דכי אמרי, התם בסוכה רעועה מאתמול דעתי' עילויה ה"מ בסוכה דעלמא אבל בסוכה דמצוה לאו דעתי' עלוי' דתפיל אלא אדרבה דעתי' עלוי' דלא תפול ואם נפלה הדר בני לה בחש"מ וע"כ הוקצה נמי לבין השמשות דשמיני ואיתקצי לכולי יומא דל"ל אדם יושב ומצפה שתפול ביום שמיני עד השתא לא נפלה והשתא נפלה בשמיני בכונה. וא"ת עטורין לישתרי בשמיני דהא מצי שקיל להו כיון שהוא מקצה אותם לכל החג אין דעתו עליהן עד שיתיר סוכתו ויטול את הכל במוצאי י"ט האחרון. וראיה לדברי, דהא בפ' לולב וערבה א"ר יוחנן סוכה אף בשמיני אסורה ומפרש לה משום מגו דאתקצאי לבה"ש ולא מוכח' לקמן בשמעתין דכר"י ס"ל והתם נמי פליגי כמה אמוראי דס"ל כר"ש אלמא סוכה בשמיני אסורה ד"ה היא. ואיכא למידק אשמעתין, דהכא משמע דמשום מוקצה הוא אסור ובפ' במה מדליקין אמרו משום שלא יהא מצות בזויות עליו וא"ל משום שלא יהיה מצות בזויות עליו הוא מקצה אותו למצותו

שאלמלא היה מותר לו לבזות המצות היה מותר לו להשתמש בהן אף בשעת מצותן נמצא שלא הוקצה אלא משום כבוד המצות הוקצה בשעת מצותן וכיון שהוקצו אם באו לסלקן מן המצוה ולהסתפק מהן אסור משום מוקצה ואפי' בסוכ' נופלת. וק"ל, דהכא משמע דמשום מוקצה ומשום בזוי מצוה אסורה עצי סוכה ובמס' ביצה פר' המביא מפ' לה מהא דאר"ש מנין לעצי סוכה שאסורין כ"ש שנאמר חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים מה חג לה' אף סוכה לה' ולא תימא התם אסמכתא דרבנן דהא מקשי' מיניה פ"ק דסוכה וב"ש מיבעי' להו להכי אלמא דוקא הוא ולאו אסמכתא היא. וא"ל כי אמרינן אף סוכה לה' ה"מ כשהיא סוכה ויוצא בה י"ח אבל נפלה עציה מותרין דאורייתא שכבר בטלה ואין שם סוכה עליה אלא שנאסרו עצים מדבריהם מפני שהוקצה למצותן והא דמייתי הכא ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה משום דרישא ור"ש מתיר אוקימנא התם בסוכה נופלת וסיפא נמי אפי' בנופלת קאסרי'. וההוא דאקשי' התם (ביצה ל:)ומי מהני בה תנאה והא"ר ששת וכו' בתוס' ראיתי שמפרשים ומי מהני בה תנאה אפילו בנפילה והא"ר ששת וכו' וכיון דקיימא איסורא מן התורה דין הוא שלא יהני בה תנאה אפילו נפלה משום קיימת יהדר אקשי' והא מהני בה תנאה אנוי סוכה משום שהן מדרבנן ולא גזרינן משום סוכה עצמה, ואין זה נכון. ואפשר לי לפרש ולומר, דמעיקרא נמי בנופלות קאמרינן דרישא דברייתא בנופלות אוקים בגמרא והכי מקש ומי מהני בה תנאה להתירה כשתפול והאר"ש עצי סוכה אסורין כל ז' שלא יטול ממנה אפי' עץ (אחר) [אחד] כ"ז שיצא בה בעוד שהיא קיימת וכיון שכן היאך הוא מתנה לכשתפול תהא מותרת ואפילו היא סוכה רעועה או בחש"מ שיהא דעתו לסתרה (ואע"כ) סוכה דמצוה הוא וחלה עלי' קדושה דאורייתא מעתה ואין תנאו כלום מעכשיו והאיך יהא כשר לכשתפול הו"ל כמתנה על ההקדש לכשיפדה דלא הוה תנאי' תנאה ועצי סוכה נמי השתא בעודה קיימת הקדש גמור לשמים הוה ומוקצה למצוה הם בע"כ ופריק אה"נ אלא (איסור') [אסוכה] דעלמא. והדר אקשי ולא מהני בה תנאה ואפילו לסוכה עצמה שיהא מותר בה לכשתפול או שיסתור אותה בידים ויהנה בעצים של זו ויעשה סוכה אחרת למצותו והא תניא ואם התנה עליה הכל לפי תנאו שכשם שחל שם שמים על הסוכה כך חל על עטוריה ואסור מפני בזוי מצוה ואפ"ה כי מתני עלייהו מהני תנאו אף אני אביא סוכה עצמה דמהני בה תנאה להתירה לסתור אותה ולהשתמש בהן וכ"ש נפלה ומפרקי באומר איני בודל מהן כל בה"ש דלא חלה קדושה עלייהו כלל וליכא אפילו משום ביזוי מצוה כיון שהתנה אבל עצי סוכה עצמה אינו יכול להתנות עליהן תנאי זה וכיון שחלה עליהן קדושת סוכה מן התורה איתקצאי להו כל ז' שאפי' נפלה נמי

אסורה שלא חל תנאו כלל שאלו לא נפלו היו אסורין מה"ת כל ז' והלכך כי נפלה אסורי שהרי הוקצה למצותן, וזה הלשון יותר נכון. ול"נ דעצי סוכה בין קיימת בין נופלת אסורין בהנאה כ"ש מן התורה בלא איסור מוקצה ועטורין נמי אסורין משום ביזוי מצוה ואפשר דאפילו בסוכה נופלת איכא ביזוי מצוה דכ"ז שעצי סוכה אסורין אם בא להשתמש בעטורין איכא ביזוי מצוה דהא צריך לחזור ולבנותה ולעטרה בהן אלא הא דמייתי הכא משום מוקצה למצותו היינו מסיפא דקתני עד מוצאי י"ט האחרון דע"כ היינו משום מוקצה מגו דאתקצאי למצותו בה"ש אתקצאי לכולי יומא כדפריש' לעיל וכן הא דמייתי מדתני רחב"י ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה משום דסוכת החג בחג קתני וכל החג במשמע ואפי' י"ט האחרון וקתני נמי ושוין אלמא כי היכי דלת"ק אסורין כל החג ה"נ לר"ש וי"ט האחרון ע"כ משום מוקצה הוא ומודה בה ר"ש וכדפירש, וזה הלשון מחוור כל השמועות הללו. ומ"ש שם בפרק המביא אבל עצי סוכה דחלה קדושה עלייהו איתקצי לאו לאיסורייהו משום מוקצה אלא ה"ק כיון דסוכה דמצוה הוא וחלה עלייהו מה"ת שעה א' קדושה כעצי מצוה חלה עלייהו כ"ש אע"פ שהותנה שע"כ סוכה דמצוה הוא ומצותה מייחדה ומקצה אותה כ"ש לכך שהרי נתפסה בקדושה וכל שעה קדושתה עלי' ושמה עלי' סוכה דמצוה הוא אלא (מדר"י) שמיני והוא משום מוקצה ומהני בה תנאה (והרי מקשה) [ולהכי מקשה] עלי' מאתרוג דמדרבנן נשמע לדאורייתא. וראיתי בתוס' שאלה כי היכי דמהני תנאה בסוכה רעועה לר"י אמאי לא מהני נמי גבי נרות לר"י ור"מ בנר שהדליקו בה באותה שבת ולר"ש בנר הדלוק לשמן המטפטף והם השיבו על שאלה זו תשובות שאין בהם ממש. ויכולני לומר דעצי סוכה כיון דדעתי' עלייהו ודאי לאחר יום טוב אי מתנה בי"ט מהני בהו תנאה אבל שמן כיון דסבר שהוא כלה בנר בשבת היאך יתנה על הספק אם יכבה והוא אין דעתו שיכבה וכ"ש כוס וקערה לר"ש וכיון שאין תנאי מועיל למותר השמן אין מועיל לנר עצמו שהרי הוא בסיס לשמן ופתילה וזו סברא מתקבלת לדעת לפי גמ' שלנו שלא הזכיר במוקצה דנרות תנאי בכל השמועות הללו. עד שמצאתי בירושלמי (ג,ז) כך, תני אם התנה עליו מותר מה אנן קיימין אי כר"מ אפי' התנה יהא אסור ואי כר"ש אפי' לא התנה יהא מותר אלא כר"י נר מאוס הוה מן דתני' אם התנה עליו יהא מותר ר"ש דתני אבל כוס וקערה ועששית אע"פ שכבו אסור ליגע בהן ר' טבי בשם ר' חסדא אפי' ר"ש דאמר תמן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור וכו' ופי' שהם הקשו על ברייתא זו דתני בנר דשבת אם התנה עליו מותר מני אי ר"מ אין תנאי מועיל בו לפי שהם סוברים שם בירושלמי לר"מ דכל המיוחד לאסור אסור ואי ר"י כ"ש שאין אדם יכול להתנות על הדבר המאום שלא יהא מאוסו מקצהו

ובסוף העמידוהו בר"ש ככוס וקערה ועששית דמודה בהו ר"ש דאסירי ואם התנה עליהן מותר ואף אנו נאמר בנר של מתכות לר"מ ור"י דמהני בהו תנאה ודומיא דסוכה רעיעה. ואפשר דאפי' בסוכה בריאה מהני, ואין אנו ולא רבותינו הצרפתים ז"ל צריכין מעתה לדחוק בסברות:

דף מה:

א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקים בלבד ור' ל"ל מוקצה. תימה הוא הא רבי בהדיא אמר לר"ש ור"ש בנו נמי אליבא דר"ש קא"ל וכדאמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא בנר כר"ש ואע"ג דלא ס"ל כוותי' ק"ל היכי אמרינן אב"ע אליבא דר"ש קאמר ולי' לא סביר' לי' והא אמרי' לקמן הורה רבי במנורה כר"ש בנר וע"כ בנר להתירא הורה כר"ש וי"ל לא שמיע לי' הא דריב"ל וכי מטינן התם לא בעי לאקשויי מהא דסמך אשאר פירוקי' דאתמר הכא כך אמרו בתוס'. ולי נראה דבמוקצ' מחמת איסור ס"ל כר"ש מפני שדעתו עליו אימת תכבה אבל במוקצה שאינו ראוי ואינו מצוי כגון פצעילי תמרים וגרוגרות וצמוקים ובייתיות ומדבריית אפשר דלא ס"ל כוותי' וה"נ משמע בפ' אין צדין דרבי לית לי' מוקצה דשרי בכור תם שנפל בו מום ביום טוב כר"ש ועדיפין מדר"ש משום דקסבר רואין מומין בי"ט ולא אסיר לי' משום מי יימר דנפיל בי' וכו':

והאר"נ למאן דאית ליה מוקצה אית לי' נולד. איכא למידק למאן קאמרי' לר' יוחנן ור"י לית ליה דר"נ דאיהו סבר טעמא דביצה משום גזירה דמשקין שזבו ועוד דר"נ גופי' הוקשה מסברא זו בדוכתא בריש מס' ביצה ולית לה פתרי אלא שאלו מן הדברים שנאמרו בגמ' לרווחא דמילתא לתרוצי סוגיא אליבא דכ"ע כלומר מהא לא תפשוט פלוגתא, ויש כיוצא בה בתלמוד:

דף מו.

הא דאמר רבא **שרגא דמשחא שרי לטלטולי, דנפטא אסור.** ה"פ לפי שהנר של נפט מסריח הוא ואין משתמשין בו אלא להדליקה נמצא שהיא בשבת כשברי כלי שאין עושין מעין מלאכה ופריק אע"פ שאינו עושה מעשה כלי חזי למידי לכסויי מנא. ואקשי ליה הו"ל כצרורות שבחצר שאין עושין מעין מלאכה כלל ופריק כיון דכלי גמור הוא ותורת כלי עליו להשתמש בו לאחר השבת מטלטל הוא ככלי הראוי דבשבת גופי' חזי למידי הוא:

דף מו:

כל היכי דכי מכוין איסורא דאורייתא כי לא מכוין גזר ר"ש. איכא דק' ליה, והכא כי מכבה נמי ליכא איסורא דאוריית' שהרי מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא ולר"ש פטור עליה וניחא ליה הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקי' דבההוא אפי' ר"ש מודה ואפשר שאפי' לא הבהבה נמי כיון שאם כבה הוא אב מלאכה ויש מקום שהוא חייב עלי' מן התורה גזר ר"ש בכל טלטול שכשאדם רואה את חבירו מטלטל נר הדלוק מי מפיס לו איזה מהן הבהבה ואיזו לא הבהבה מה שאין כן בגרירת מטה שאין גרירת מטה וספסל בעולם שיכול לבא עלי' איסורא דאורייתא:

דף מז.

מחתה באפרה. פי' בשהוסק מערב י"ט ואם תאמר והא אפר כירה מוכן הוא א"ל דוקא אפר כירה אבל אפר מחתה לית בה משום ואין דעתו עליו לפי שהוא מלבונה וכיוצא בה ונעשה דק מאוד ואינו ראוי לכסות בו שם דבר והוא מוקצה עד שיהא דעתו עליו מאתמול א"נ בשאין דעתו עליו וא"צ לו כדברי ר"ש ומסקנא מתרץ לה מדאמר רבא מטלטלין כנונא אגב קיטמא אע"ג דאיכא עלי' שברי עצים וכנונא הוא כלי נחושת הנקרא אלכנון בלשון קדר וקיטמא מוכן הוא דומיא דאפר כירה אלא ששברי העצים אינן ראויין ודרבי נמי באפר מוכן כלומר שצריך לו וקא משמע לן דאיכא עלי' קרטי לבונה ועוקצין מותר, זה תורף פרש"י ז"ל. ואי ק"ל א"כ היינו מתני' דכלכלה והיכי אקשי' עלי' מהא ושווין שאם יש עלי' שברי פתילה שאסור לסייעה ממתני' דכלכלה וא"ל דה"ק שאין שברי עצים בטלין אגב הקיטמא כמו שאין שברי הפתילה בטלה אגב שמן ונראה לפי שהוא חשוב לגבה מה שאין בכלכלה שהפירות חשובין והאבן אינה חשובה ועוד שאין דרך האבן ליטלה בכלכלה ועיקר הטלטול לפירות אבל שברי עצים בכנונא ושברי פתילה בנר מקומן הוא ועיקר הטלטול הוא עושה בשבילן. ואחרים פי' דאפר מחתה שהוסק בשבת קאמרי' ואליבא דר"ש דשרי במותר שמן שבנר ומעיקרא קס"ד דאסור לפי שאין אפר שבמחתה ראוי ובתר הכי מתרץ רבא דאפר מחתה מוכן הוא ומטלטלין אפי' שברי עצים אגבו ופי' כנונא מחתה וכן פי' ר' נתן בעל הערוך וא"ת תפשוט דרבי כר"ש ס"ל אין הכי נמי וכדאמר לעיל, וכך פירשו רבותינו הצרפתים ז"ל בתוס'. ושתי לשונות הללו להן דרך א', ואינם נכונים בעיני משום דלא מפלגי' בגמ' באפרה של מחתה ועוד דכנונא נמי אגב מנא מטלטל הוא אפר כדאקשי' בגמ' דיום טוב גבי שיורי כוסות ולטלטלינהו אגב מנא מי לא אמר רבא כי הוינן בי ר"נ מטלטלין כנונא אגב קיטמא. והפי' הנכון

כך הוא: שהאפר שבמחתה הוסק בשבת וטלטול המחתה עצמה מותר כר"ש בנר וקא משמע לן שאין האפר שאינו ראוי מעכב ומטלטל הוא אגב כלי שלא נעשה הכלי בסיס להן מערב יום טוב לדעת והן בטלין אגבו וכן קיטמא דלא חשיבי ואפילו שברי עצים דחשיבי קצת מטלטלי אגב כנונא דכולהו בטלי לגבי כלי שאין נטילת הכלי בשבילן כלל אלא בשביל עצמו וה"ט דשיורי כוסות ולא מבעי' לצורך מקומו. א"נ לצורך גופו בשאי אפשר לנערן דמותר דהיינו מעות שעל הכר שמטלטלן ועודן עליו כדאיתא בפ' נוטל אלא כל שמטלטל מחתה בלא אפר וכוסות בלא שיורין מטלטלין עמהן בין לצורך בין שלא לצורך דבטלי אגב כלי ולא חשיבי כלל תדע מדלא גזרי' בשיורי כוסות כלל משום טלטול שלא לצורך, כן נ"ל ועלתה השמועה בחוור:

קרטין בי רבי מי חשיבי. מהא שמעי' דמוקצה לעשירים בבית עשירים מוקצה הוא לעשירים ואפי' עניים אין מטלטלין אותן שכבר הוקצו מדעתו של בעל הבית מערב יום טוב, וכן נמי משמע לעיל גבי מפירין ונשאלין לנדרים לצורך השבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק בעל וחכם אלמא מוקצה הוא מפני שאסרה הככר על עצמה שלא כדברי מי שפי' שאסרה ככר שלה אכולה עלמא:

הא ד**תניא בגדי עניים לעניים**. לאו למימרא דשלש על שלש לעשירים לא מטמא דהא תנן הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ומשום שלש על שלש לטמא מת בפרק כ"ז דמסכת כלים והיינו לעשירים דאלו לעניים תנן התם בפ' כ"ח בגדי עניים אף על פי שאין בהם שלשה על שלשה טמאים טומאת מדרס אלמא אפילו לעשירים טמאין טומאת מת בשלש על שלש (וכן דייק הר"ש בפ' כ"ח מ"ח ע"ש) אלא לומר לך שאין טמא טומאת מדרס בפחות משלשה לעשירים אלא לעניים משום דחזו להו ומדרס בייחוד תלי' מילת' ואין עשירים מייחדים פחות משלש על שלש לישיבה ואפי' ייחדו בטלה דעתו אצל עשירים דעלמא אבל לשאר טומאות כל שהוא שלש על שלש טמא דהא חזו תדע דהא בפרק במה מדליקין לא מפלגינן בין עניים לעשירים לא בקרא ולא בשמעתי' כולי' ואי ק"ל אי הכי לייתי מתני' א"ל כיון דלא מפרש (בקרא ומשנה) [בחדא משנה] ניחא לי' לאתויי ברייתי' דמתניא בהדיא. וי"מ כגון בגדים הגסים לעניים אבל לעשירים אינן טמאין לפי שאין ראויין להם בגדי עשירים הדקים לעשירים טמאים וכ"ש לעניים ולאו מילתא הוא:

בגלילא שנו. שמעתי בשם ה"ר אפרים ז"ל לפי שהיה להם שמן הרבה והיתה הפתילה חשיבה להן יותר מן השמן כדאמרי' בסנהדרין לבני גלילא עילאה ולבני גלילא תתאה שלומכן יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעור מטא לאפרושי מעשריא ממעטני זיתיא

ואמרי' במס' נדרים בגלילא שאני דחמרי יקיר להון ממשחא אלמא שמן הרבה הי' להם, וכן פר"ת ז"ל. אבל רש"י ז"ל אמר שהיו עניים ולא הי' להם פשתן ואינו נכון דאמרי' בפרק הגוזל מקבלין מהן דבר מועט כגון פשתן בגליל. ור"ח ז"ל כתב שדרכן להדליק בשברי פתילות ואפשר מפני שפשתנם יפה ואין פתילה שכבתה עושה פחם וראוי' להדליק בי': הא דאמרי רב ושמואל **המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת**. האי דוקא בתקע אבל לא תקע פטור דהא בין לת"ק בין לרשב"ג בלא תקע פטור ולית דחש ליה לב"ש דאמרי במס' ביצה גבי מנורה של חוליות יש בנין בכלים וכיון דבשתקע מיירי רב ושמואל ור"א ור"ה בשלא תקע דהא מוקמי' להא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אם הי' רפוי מותר מאי קושי' דמקשי להו רב יהודה מדרב ושמואל א"ל דה"ק להו כיון דרב ושמואל תרוייהו אמרי בשתקע חייב חטאת ע"כ בשלא תקע אסור לכתחלה ואינהו סבר אע"ג דתקע חייב חטאת לא תקע מותר לכתחלה ולא גזרי' והיינו דמקשי' עלייהו המחזיר קני מנורה וכו' וכן מפורש בתוס'. ויש לפרש דמטה של טרסיים לאו היינו מלבנות המטה דבריית' ובמטה של טרסיים א"צ לתקוע דבלא תקיעה נגמרה מלאכתה ואקשי' עלייהו מהא דתניא קנה של סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור לומר נהי דסביר' לכו דחזרתה לאו היינו גמר מלאכתה מ"מ הי' להם לאסור לכתחלה והם אמרו כרבן שמעון בן גמליאל וברפוי שכיון שאין חזרתה בלא תקיעה גמר מלאכתה אפי' בשאינו רפוי ברפוי מותר לכתחלה כדאמר רבן שמעון בן גמליאל אם הי' רפוי מותר והא דאמרי' במס' ביצה גבי מנורה של חוליות שב"ה מתיר להחזירה בשלא תקע וברפוי כרבן שמעון בן גמליאל ואפשר אפילו כרבנן ומשום צורך יום טוב וכבודו ודאמרי' לעיל בשל חוליות גזירה שמא יתקע ויבא לידי חיוב חטאת קאמרי', ועוד תתברר לפנינו (ק"ב ע"ב ד"ה רב) בס"ד:

דף מז:

הא דאמרי' **קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת של זתים**, בשאין לה שולים או שהן הופכין קופה על פיה להיות הקדרה טמונה בתוכה ומונחת על (הגחלים) [הגפת] והקדירה עצמה נוגעת בהן, והלכך הבלא דמצד אחד כהטמנה היא כיון דמחוברת לקופה שההטמנה בתוכה דכולה קדירה טמונה היא וצדה אחד טמון בדבר המוסיף והוא מעלה הבל לכולה בתוך הקופה, אבל בשאין הקדירה נוגעת בהן הו"ל כעין שהוי ואף על פי שהקדירה טמונה בתוך הקופה הטמנה לחוד ושהוי לחוד, ולא נאסר שהוי כלל אלא בגחלים אבל לא בשאר דברים המוסיפין הבל שלא מצינו כן בגמרא, ועוד שהתירו כן

בגרופה וקטומה ואף על פי שהן מוסיפין הבל, ואפשר שאפילו יש שולים לה כיון שהן נוגעין בגפת עצמו נקראת הטמנה שאם טמן בדבר שאינו מוסיף וטמן על הכל בדבר המוסיף אף זה אסור וצד אחד אסור ובלבד במיני דמסקי הבלא, אבל שהוי הוא על גבי כסא של ברזל כמו שפר"ח ז"ל, ואינה נוגעת כלל בגחלים, ועל פי סברא זו נהגו במנהגי הטמנה במקומות הללו וברוב העולם.

דף מח.

וההוא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא, מים צונן הוה כדאמרי' הכא אולודי קא מוליד, וכן פירש"י ז"ל. וק"ל רבי זירא היכי אמר מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם כלומר דשרי בבריי' לקמן הא קתני עלה דההיא לא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרין. ואפשר לומר ברייתי' לא שמיע לי' והכי קאמר מאי שנא ממיחם על גבי מיחם דשרי שכך עושים מעשים בכל יום. ותו קשיא, רבי זירא לית ליה הא דתניא אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ואף על פי שהן תולדת האור ולא אור עצמו וא"ת לא הי' אלא מפשיר אם כן למה אסר רבא לית לי' הא דתניא מניח אדם קיתון של מים כנגד המדורה כדי שתפיג צנתן ומתני' נמי הוא אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן וא"ת לא בתוך המיחם הי' מניח אלא בתוך המים והמיחם הי' מונח על האש והי' רבי זירא סבור לחלוק בהן ול"ל הא דאמר ר"ש בכלי שני נותן. וא"ל שהי' מניח על גב פי המיחם שפינהו מעל האש ולא הי' שפתו חם לחמם אלא שהי' עולה הבל מן המים החמין ומתחממין אותו והי' סבור שכיון שאין הכוזא נוגע במים אף הבל המים שהן עצמן תולדת האור אינן אוסרין אותו כמו שמותר ליתן מיחם ע"ג מיחם אף על פי שהתחתון מלא מים חמין וההבל עולה ופריק שאני הכא דצונן הוא ואולידי בשבת אסור:

דף מח:

מה בין זו למגופת חבית. פירש"י ז"ל דתניא בפ' חביות מביא אדם חביות של יין ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחין בשבת ואינו חושש. וזה אינו מחוור ונכון, דהתם מחביות גופה קאמר ממאי מדבעי מיני' דרב ששת התם מה למברז חביתא בבורסיא וא"ל אסור דאקשי' עלה מהא ואי במגופה מתניתין היא דתנן אין נוקבין מגופה של חבית דר"י וחכמים מתירין ועוד קשי' אשמעתא דהא בהדיא אמרי' התם לפיתחא קמכוין ואסור א"ד לעין יפה קמכוין וש"ד והכא לפתחא קא מכוין ופתחא עבוד דמאי עין יפה

איכא הכא. ועוד מי דמי בשלמא התם פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא הוא ולהכי הותר בלא מכוין דאיסורא דרבנן הוא אבל הכא פתח שהוא עשוי להכניס ולהוציא הוא ומן התורה הוא אסור. ומצאתי בתוס' דהכא בבית הצואר של נשים שאינו מן החלוק עצמה והכי פריך וכי מה בין זה למגופת החבית דכי היכי דאיכא חילוק בין גופה של חבית למגופתה כך יש חילוק בין בית הצואר לחלוק עצמה. ופריק שאני הכא שהוא חבור. ועדיין לא נתברר לי כהוגן:

שלל של כובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חבור לטומאה ואין חבור להזייה. וקתני בבריי' דהאי חבור לטומאה היינו עד שיתחיל להתיר, ומ"ה סתם חבור ומשום דעיקר בריי' זו שנוי' במשנתינו קאמר בגמרא תנן, וכיוצא בה בתלמוד הרבה. והא דלא מייתי' הכא מתני', משום דקאמר עד שיתחיל להתיר דהיינו שלא בשעת מלאכה ואוקי' כרבי מאיר וה"ה למקל של קרדום דלרבי מאיר הוא אבל לרבנן אינו חבור כלל ואף על גב דגבי מספורת של פרקים הוה חבור לטומאה אפי' לרבנן שאני התם שהן עושין מעין מלאכה אחת ואי אפשר לזה בלא זה משא"כ בשלל של כובסין ובית הפך ובית התבלין. ואם תאמר גבי מקל של קרדום אמאי לא גזרו שלא בשעת מלאכה אטו שעת מלאכה אפשר לומר מפני שאין אדם מצניעו להחזירו לקורדם ואדם עשוי לזורקו בין העצי':

והא דאמרי' **עבדו להו רבנן הכירא דלא לייתו למישרף עלייהו תרומה וקדשים.** איכא למידק ולעבד נמי הכירא בשלל של כובסין ואפשר לומר כיון שאינו חבור להזאה היינו הכירא אבל כלי חרס דלאו בני הזאה נינהו צריכי הכירא:

דף מט.

מאי טעמא, אביי אמר שלא יפיח בהם. פי' למאי הלכתא בעי' כאלישע וכי כל מי שאינו צדיק כמותו לא יניח תפילין. אמר אביי, לא לענין חסידתו אלא לענין זריזתו, דאיהו אדם גדול וזרוז בהן הי' שהרי נעשה לו נס גדול ורבא אמר שלא יישן בהם אחד שינת קבע ואחד שינת ארעי ואף על גב דבמס' סוכה איפלגי בהא מלתא תנאי אדרבא דהוה בתרא סמכי, זהו כדעת רבינו הגדול ז"ל שהשמיטן לאותן ברייתות שבפ' הישן ולא כתבן בהל' תפילין. ואי קשי', אלישע שהי' גוף נקי למה נטלן מראשו, הא בשעת שמד אפי' אערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור ה"מ לעבור על מצות לא תעשה אבל אם גזרו לבטל מצות עשה ודאי תבטל ואל יהרג דהא שב ואל תעשה שאני. ועוד שהן יכולין לבטל ע"כ שיניחוהו בבית האסורין וממילא תבטל דאף על פי שהי' מניחן שמא הי' סביר שלא יראהו אדם או שהי' מוסר עצמו למיתה שלא לבטל מעליו מלכות שמים ורשאי הוא

בכך ואינו כמתחייב בנפשו אף על פי שאמרו יבטל ואל יהרג שכל מצוה שהחזיקו בה ישראל בשעת השמד נוטלין עלי' שכר הרבה ועדיין מוחזקת ואמרו בהגדה בבראשית רבה מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שנטלתי את הלולב וכו', וכן מצינו בדניאל שמסר עצמו למיתה על התפלה שהוא מצות עשה דרבנן:

דף מט:

הביאו שלחין ונשב עליהן. פירש"י ז"ל בחול הי' המעשה אלמא לא קפיד ואינו נכון שאף על פי שפעם א' נהג כן אינה ראי' שלא יקפידו עליהן שאפשר שנהג עין יפה או מפני טעם אחר ועוד דבריי' דלקמן ר"י אומר א' זה וא' זה מטנטלין אותן מפורש' להביא ראי' מזה. והגאונים אמרו, בשבת הי' מעשה ור"י לטעמי' דאמר לקמן אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן ופסקו הלכה כן משום דכיון דשלחא הוי קים להו בהו ועוד אי לאו דקים לי', לא הוא עביד מעשה:

הא דאמרי' **כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר א**'. פר"ח ז"ל שכל מלאכות האמורות בתורה ס"א, טול מהם ג' דויכולו שאינם צווי וד' מלאכה ומלאכת שכתב בהן (עשיות ויעש ותעשה) [ועשית יעשה תעשה], ולרגל המלאכה אשר לפני, וי"ד שכ' בהן כל מלאכת עבודה הרי כ"א, נשתיירו מ' ובכללן ששת ימים תאכל מצות כו' לא תעש' מלאכה ולמה זאת שבפי' אמר בתלמוד ארץ ישראל שבא להשלים ל"ט מלאכות שבתורה. ויש מי שמוציא מכל אלו המ' ויבא הביתה לעשות מלאכתו נשארו ל"ט ויש מי שמוציא והמלאכה היתה דים ולדברי הכל נשארו ל"ט, ע"כ דברי ר"ח ז"ל. והוי יודע שלד"ה אותן מלאכות שהיו במשכן חשובין וקרי להו אב ואותן שלא הי' במשכן קרי להו תולדה דאל"ה למה קרא לזה אב ולזה תולדה אלא למר גמר כולה מלתא ממשכן ולמר היו חכמים עושין כולן אבות אלא שמצאו להן סמך במנין מלאכות שבתורה וכיון שידעו מנין למדו חשיבותן ממשכן. א"נ באבות ותולדותיהן הכל מודים שלמדו ממשכן, אלא לחשוב עוד ענינים אחרים למלאכות שלא היו במשכן לא אב ולא תולדה שלו פליגי, למר כיון דלא הוי במשכן כלל [ממילא] פטור עלי' ולמר מן המנין למדו זה. ואף על גב דמסייעי' למ"ד כנגד עבודות שבמשכן מהא דתניא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן לאו משום דלא מודו כ"ע בהא אלא משום דקתני הם זרעו ואתם לא תזרעו דמשמע דמהתם גמר וכי אזהרינהו רחמנא ממלאכת המשכן אזהרינהו ומ"ה סמך פ' שבת לפ' משכן ולמ"ד כנגד עבודות שבתורה לא גמרי' ממשכן אלא למחשבינהו כאבות:

ודאמרי' **ואתם אל תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים**. כבר מפורש בפרק ראשון (ב' ע"ב):

דף נ.

רבינא אמר בשל הפתק. פירוש ומתני' הכי קתני בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן להטמין בהן [פי' להוסיף] או לדבר אחר ואם הי' של הפתק אין מטלטלין אותן לעולם אף על פי שטמן בהן א"נ מתני' בשל הפתק ודרבא הכי אתמר ל"ש אלא של הפתק אבל גיזי צמר אחרים אי טמן בהן מטלטלין אותן אי נמי דרבא לאו אמתני' אתמר, כך פירוש רש"י ז"ל. ויש הפרש בין מוכין לגיזי צמר שהמוכין אף על פי שאינן של הפתק בגיזי צמר של הפתק דמי ואסורין לטלטל כדאמרי' לעיל וכי מפני שאין לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכן. ואפשר דההוא טלטול דאסקי' לעיל ליומא אחרי כלומר שאם טמן בהן היום אינו מותר לטלטלן לשבת אחרת שאינן מיוחדין לכך אבל ליומי' מותר שעדיין ייחודן עליהן תדע דלא קתני במתני' במוכין כיצד הוא עושה וכו' כדקתני בגיזי צמר של הפתק וכי שרינן גיזי צמר שאינן של הפת' לבו ביום אבל לא לשבת אחר' שכבר בטל ייחודן הואיל ולא טמן בהן לשבת זו שמפני שלא הי' לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין ומוכין וגיזי צמר שאינן של הפתק שוין:

ולא ידענא אי בית האבל אי בית המשתה הוי. פי' ר' חנינ' ב"ע אמר כן לתלמידיו "כדי שנשב עליהן למחר בבית האבל או בבית המשתה", שאלו לא אמר כן, אע"פ שהי' מעשה בבית האבל או בבית המשתה שמא אף במקום אחר הי' מתיר כך אלא תא חזי מאן גברא רבא דקא מסהיד עלי' ואפשר שאלו הי' במקום אחר מותר בכך כאן בבית המשתה נא הי' צריך לכך שבודאי חילוק יש בין בית האבל ובית המשתה לשאר מקומות, ואין זה נכון:

ורב אסי אמר יושב אף על פי שלא קשר ולא חשב. פי' ר"א פליג עליה דרבי שמעון בן גמליאל, וסבר שצריך מעשה כ"ש שנשתמש בהן לאותו ענין הצריך לו עכשו כעין התחלת מלאכה אבל מחשבה גרידא לא מהניא ומעשה בלא מחשבה נמי מהניא והיינו דקאמרי' אלא ר"א דאמר כמאן שאלמלא הי' סובר דחשב מהני לי' מאי קמבעי' לי' רבן שמעון בן גמליאל נמי במעשה כל דהו בלא מחשבה ודאי מודה אלא ש"מ כדפרי' וקיי"ל כר"א ולא קי"ל כרבן שמעון בן גמליאל אלא אם כן יש עליו תורת כלי ובההוא מודה ר"א כדמוכחא שמעתא בפ' כל הכלים (קכ"ו ע"א):

דף נ:

הא דתנן **נזיר חופף ומפספס**. בנתר ובחול קאמר, מדתנן בפרק שלשה מינין עלה ר"י ברבי יהודה אומר (יחיד לא יחוף) [נזיר לא יחוף] ראשו באדמה מכלל דרבי שמעון שרי והיינו דמקשי' מינה הכא להא דתניא אבל לא יחוף בהן שערו:

מהו לפצוע זתים בשבת. פירש"י ז"ל על סלע כדי למתק מרירתן ותימא הא בחול מי אסרן וכי לא יתקן אדם מאכלו כדי שיהא ראוי לו ועוד בשבת מה איסור יש בה אי משום סחיטה דבר הלמד מעניינו הוא שלא נאסר בשביל סחיטה שא"כ לא הי' לשאול כאן אלא לקמן במקום הלכות סחיטה. ויפה פי' הגאונים ז"ל דלמשמשא בהו קא מיבעי' לי' מפני שהן משירין שער ולפי' אמר לו בחול מי התירן לאוכלין לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו קסבר משום הפסד אוכלין.

אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש. אמרו מקצת הגאונים ז"ל שזה הגי' שיבוש אלא "מקצתם מגולין" לפי שאם לא הי' מגולה אלא עלין זריעה מעולה היא שכן דרך כל זריעתן. ורש"י ז"ל גורס מקצת עלין, וכן במשניות ומתרצין לה בטומן אגודה של לפתות שהוא שלא כדרך זריעה ולהכי שרי וכן אמרו בירושלמי שם. והוי יודע דדוקא בדלא אשריש ודוקא טומן אבל נתכוין לזריעה לא וכן אמרו בירושלמי במס' כלאים לפי שאינו רוצה בהשרשתן. ומדקתני ולא משום מעשר, משמע כשנתוספו, שאם לא נתוספו אפי' אשרוש ונזרעה זריעה גמורה לשם זריעה נמי אין בו משום מעשר מיהו בשבת דוקא בדלא אשרוש דכיון דמעשיו מוכיחין עליו שאינו רוצה בהשרשתן ועדיין אינן מחוברין מותר, אבל נתכוין לשם זריעה לעולם אסור:

דף נא.

אמר רב יודא אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. פירש"י ז"ל להטמינו שלא יחמו ולא גזרי' אטו הטמנה כדי שיחמו סבור הרב ז"ל דלחמם אסור אף על פי שהוא דבר שאינו מוסיף. וכמדומה שהגאונים ז"ל סוברין שלחמם נאמרו הדברים כלו' שלא יצטנן יותר או שתפוג צינתו קצת ומתניתין הכי דייקא דכולה בהטמנה דחמום נשנית וכן לשון הגמ' שאמרו ממתני' ה"א ה"מ דבר שאין דרכו להטמין דהיינו מים הכי משמע דלצנן ודאי דרך המים להטמין יותר מכל דבר ולכך הוצרך רש"י לידחק בזה מעט ולומר דאגזירה דלחמם קאי וכן משמע מברייי' דלקמן דכיון דשרינן פינן ממיחם למיחם כל שכן בצונן דלא אסרו אלא בחמין ובמיחם ראשון שהוא מצטמק בחמום שלו ודרך הטמנה בכך ואף על גב דסיפא דברייי' אסר ת"ק להטמין צונן משום דת"ק לית לי' קולא דרבן

שמעון בן גמליאל בפינן ממיחם למיחם (ואיהו) [והיינו] דברי' סבירא ליה דצונן מותר. ורש"י מפרש גם זו כפי שיטה שלו דפינן ממיחם למיחם כדי לקרר שרי רבן שמעון בן גמליאל להטמין שלא יצטננו ביותר משום דליכא למיגזר בי' דהשתא אקורי קא מיקר לה במתכוין אחומי קא מחמם לה וכל זה יותר מחוור ללשון אחר שכתבנו ומיהו דוקא בדבר שאינו מוסיף ומשחשיכה אבל להטמין בדבר המוסיף אפילו מבע"י אף הצונן אסור מדרב חסדא במעשה דאנשי טבריא:

כיצד הוא עושה רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטל את הסדינין ומניח הגלופקרין. פי' רבן שמעון בן גמליאל לא בא לחלוק אלא לפרש דברי חכמים כדקתני אמר ר' שמעון בן גמליאל כיצד ומשמע דוקא נוטל ומניח אבל לא להוסיף בלא נוטל ואף על גב דתנן כסהו ונתגלה מותר לכסותו ה"מ להחזיר כיסוי הראשונים אבל לא להוסיף אלא ע"י הערמה דהיינו נוטל, וטעמא דמילתא מפני שנראה כטומן בשבת, ואינו נכון. ואומרים אחרים, דוקא נתגלה מאליו אבל גלהו אדם אסור לכסותו וכאן אף על פי שגלהו מותר להוסיף עליו הואיל ולא גלהו לגמרי אלא שנטל (אש) [אחד] מן הבגדים שעליו, ואין זה נכון, שהרי בקופה שטמן בה שנינו נוטל ומחזיר אף על פי שגלהו אדם. אבל נראה לי דלאו דוקא נוטל ומניח אלא משום דבעי [למיתני] תרתי, נוטל סדין ומניח גלופקרין להוסיף, ונוטל גלופקרין ומניח סדין למעט מש"ה קתני הכי. א"נ קמ"ל דאפי' אין עליו אלא סדינין מותר להוסיף וטמון קרינא בי'. ובירושלמי (ד,ג) כ', אין טומנין חמין משחשכה אבל מוסיפין עליהן כסות וכלים וכמה יהא עליו ויהא מותר לכסותו ר' זריקא בשם ר' חנינא אמר אפי' מפה אמר ר' זעירא ובלבד שיהא דבר שהוא מועיל אמר רבי חנינא כל הדברים מועילין אמר רבי מתניא ויאות אלא מאן דנסיב סמרטוט ויהיב לי' על ראשה בשעת צנתה דילמא דלא כבש צנתה:

דף נא:

גרסת הגאונים ז"ל כך היא: **מניחין מיחם על גבי מיחם וקדירה על גבי קדירה ומיחם ע"ג קדירה וקדירה על גבי מיחם.** וכ"ג רב אלפס ז"ל, וכן מצינו אנו בתוספתא (ד,יד). ובספרים כ' אבל לא מיחם על גבי קדירה ולא קדירה על גבי מיחם ואחרים גורסין ומיחם ע"ג קדירה אבל לא קדירה ע"ג מיחם, וגי' הגאונים אמת:

והא דקתני **אין מרסקין לא את השלג וכו'**. פי' רש"י דדמי למלאכה שבורא המים האלה אבל נותן הוא לתוך הכוס ואף על פי שנמוח מאליו ובתוספתא תני אבל מרסק הוא לתוך הקערה ונראה דמשום סרך מלאכה נגעו בה הא אלו הניחן בחמה ונפשרו ואפי' כנגד

המדורה מותרין הן דלאו נולד הוא ולא דמי למשקין שזבו משום דהיינו בעודן קרושין נמי תורת משקין עליהן לכל דבר. ובעל ספר התרומות (ס' רל"ה) כ' שאסורין משום נולד, ואסור ליתן קדירה שקרש שמנינותא כנגד המדורה משום דמעיקרא עבה וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול והו"ל נולד ולפי טעמו אף בחמה אסור השומן דנולד הוא וק"ל בשמן דכיון דלעולם אוכל הוא אפילו לרסק ולסחוט מותר דהא בפירות דלאו בני סחיטה נינהו סוחטין אותן לכתחילה ואפי' בתותים ורמונים היוצא מעצמן אם לאוכלין מותר הוא, אלא נראה דהכל מותר בין בחמה בין כנגד המדורה דהא ממילא אתו דומיא דלתוך הכוס ומשום חמום לא מתסר דאולידי הפשר הוא:

דף נז.

מתני'. **לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן**. פי' ושפחות נמי יוצאות בהן דהא בלא תצא אשה קתני להו א"נ נשים ועבדים כלל א' הן (ואם כן) מ"ש דקתני נרה"ר בשנמא בכיפה שג צמר קתני לקמן כיעמא שלא תתגנה על בעלה א"ג בתכשיטין גזרו שאין דרך לשלפן מחצר לרה"ר בסימני עבדים נא נזרו וקשיא גי אי כיפה של צמר תנן אמאי אסורה הא תחת שבכה היא כדקתני בדר"ש ותנן יוצאה אשה בטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין בשבכה ובדקתני בברייתא יוצאה אשה בשבכה המוזהב' ובטוטפת ובסרביטין הקבועים בה משום דלא מישלפה שבכה ואינה פורעת ראסה ושמא י"ל שהכיפה זו למטה מן השבכה היא עונידת אבל השבכה היא מונחת על שערה בגובה של הראש והכיפה טו פדחתה ושער שלפני' בראש ומקצת שערה מכסה ע. צד הביכה שכנגד הראש למעלה ויכולה היא לשלוף כיפתה בנא גנוי ראשה מן השבכה ורשב"א שרי כיון שעל השער מגיש היא למטה יון השבכה קצת:

אין בהן משוס כנאים. כל גדולי המפורשים ז"ל אמרו מפני שאינו ארוג ותינוה הוא שהרי שנינו הלבדין אסורין מפני שהן שוע אעפ"י שאינן ארוג וטווי ולא ידעתי בה תירוץ ואם נאיי. דמדאוריי' קאמרי' שודאי אין אסור משום כלאים אלא שוע טווי ונוז כדאיירינן במסבת נדה מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא הא ניתא דלא תני תנא סתם אין בה משום כלאים אם היה בה כנאים מדבריהם ואפשר שלא גזרו חכמים באסטמא מפני שהוא דבר קטן ואינו עשויה למלבוש אלא לתכשיט בעלמא ואע"פ שגזרו בלבדין כנ"ל לדעת הראשונים אבל בעלי התוס' ז"ל אמרו שהוא קשה ולפיכך אין בה משום כלאים כדאמרי' במס' ביצה האי גמדא דנרש שרי ואפשר לפרש שאין בה חימום כלל ואין אדם מתכוין בה אלא לתכשיט, וזה הוא התירם:

ואין מטמאה בנגעים. לפי ששם נמי בגד כתיב בהן ובעי' טווי וארוג ואצ"ל בשרצים וטמא מת. ובעלי התוס' ז"ל אמרו דוקא בנגעים אבל שרץ ומת טמאין מידי דהוה אשכין קטנים שטהורין בזב וטמאין במת וה"נ תזי' בכופת שאורשייחדה לישיבה טמאה מדרס ואין בזה טעם כלל שאם הוא בגד אף כנגעים תטמא ואם אינה בגד אף בשרצים לא תטמא דתרוייהו בגד כתיב בהו ועוד דהא גמירי מהדדי לקמן בג"ש מבגד ועור שכל שנתרבה בזה מתורת בגד ועור נתרבה בזה ולענין מדרס ודאי טמאה אם ייחדה למדרס שאפי' פשוטי כני עץ נתרבה למדרס. ורבי' הגדול ז"ל כ' אינה מטמאה בנגעים שאינה שתי וערב וכ"כ ר"ח ז"ל לפי שאלו הי' טווי הי' טמא משום שתי וערב אע"פ שאינו אריג ואפש' שמפני זה אמר בנגעים ואצ"ל בשרצים שאפי' יש בה שתי וערב טהורה מאחר שאינו אריג ושמעתי שי"מ לפי שהוא ממיני צבעונין ואין בגד מטמא בנגעים אלא לבן כדאי' בתו"כ, ואגב שארא נקט לה:

דף נח.

ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו. פי' בדין הוא דהו"ל לתרוצי כי אמר שמואל יוצא העבד בשל טיט וכי תנן לא יצא בשל מתכות וכדאמר לקמן ואפשר דמסתברא לי' דמתני' בין בשל טיט בין בשל מתכות וכן אמר רש"י ז"ל שסתם חותמות של טיט ומ"ה מהדר לאוקמי מתני' בשל טיט דעבד איהו לנפשי' וכן נמי הי' בדין לאוקומי בכל מילי ואפשר שאינו נקרא כבול אלא אותו שבצואני אבל שבכסות לא וכ"נ מדברי רש"י ז"ל שאמר חותם שבצוארו הוא ככלא דעבדא והייתי סובר לומר דהשתא לא קס"ד לאיפלוגי בין טיט למתכות ולקמן במסקנא דמפלגי' בינייהו אידחי ליה האי פירוקא הלכך בין עביד ליה רבי' בין עביד איהו לנפשיה בשל טיט מותר בשל מתכות אסור. וכ"ז להעמיד דברי רבינו הגדול ז"ל שלא חלק ולא הזכיר כלל עבד ליה רבי' ועבד איהו לנפשיה אבל אינו מספיק ליה מפני שאמר לקמן אידי ואידי דעבד ליה רבי' ולא קשיא כאן בשל מתכות כאן בשל טיט משמע דעבד ליה רביה אבל עביד איהו לנפשיה אפילו של טיט אסור מדלא קאמר לא שנא עבד ליה רביה ולא שנא עבד איהו לנפשיה:

כולהו רבנן לא ליפקוה בסרבלא חתומי. פירש"י זכרונו לברכה שהוא סימן לאימת ריש גלותא:

דף נח:

כל דבר אשר יבוא באש, אפי' דבור אסור. אי קשיא, התם תשמישי אדם הכא תשמישי בהמה א"ל מדכתיב כל דבר משמע אפי' דבר בהמה ויש אומרים הכא תשמיש אדם הוא דניחא ליה שישמע קול ענבול כדי שלא תגנוב. ואי קשיא, קרא בענין גיעולי כלים כתיב ולא לענין טומאה א"ל אם אינו ענין קאמרינן דגבי אסורין של כלים אין לחלוק בין יש לו ענבל ומשמיע קול לשאין לו ענבל ואסיפא דקרא קאי דכתיב אך במי נדה יתחטא: **הואיל והדיוט יכול להחזירו**. פירש"י ז"ל, לפיכך לא פרחה ממנו טומאתו הישנה אבל מכאן ולהבא אינו מקבל טומאה דהיינו אין להם ענבל טהורין וכן פי' גבי טעמיה דרבא דאמר הואיל וראוי להקישו ע"ג כלי חרס דהוה כניקב כפחות מכמוציא רמון שטמא לשעבר וטהור מכאן ולהבא. ורבותינו הצרפתים ז"ל פי', טומאתן עליהן לגמרי לקבל טומאה ואע"ג דקתני אין להם ענבל טהורין מפני שנשתנה דין הזוג שלא היה ענבל מעולם ולא נגמרה מלאכתו מהיות כלי מזוג שהיה לו ענבל שזה כיון שנתייחד להשמעת קול עדיין ראוי להשתמש בו מעין מלאכה לפיכך הוא כלי גמור ומקבל טומאה מכאן ולהבא והיינו דאמרינן ואין אומרין בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתו כגון בלי שנשבר וראוי למלאכה אחרת שמקבל טומאה אפילו מכאן ולהבא ושלא נטהר מטומאה ישנה: **מתיב רבא הזוג והענבל חיבור**. פירש"י ז"ל חבור לטומאה ולהזאה וכיון שהן חבור ודאי נשברו כיהרו וכ"ת דה"ק דאפילו מפורדין קרי להו חבור ואתו לאשמועינן שאם נפרדו משנטמאו לא עלו מטומאתן והא תניא גבה דההיא מספורת של פרקים. ואין פירוש זה מחוור ונכון, דלא משמע דמשום לשון תבור מייתי לה ועוד דלאו גבה דההוא תניא דהא הזוג והענבל מתניתין הוא במסכת פרה וזו ברייתא אמרו שהוא בתוספתא דכלים ובר מן דין מנ"ל ממתניתין דכל שהוא כלי אחד אם נשבר אע"פ שהדיוט יכול להחזירו טהור הא מתניתין לא מיירי בההוא כלל והא אביי אמר דכיון דהדיוט יכול להחזיר לא הוה כנשבר כלל ומאי קושיא דמייתי לה. ועוד הקשו לה רבותי' הצרפתים ז"ל, מדגרסי' במסכת ברכות בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ.) מטה שאבדה חציה או שנגנבה חציה או שחלקוה האחין או השותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ומפרש רבא דלמפרע לא משום דפרחה עיומאה ממנה וש"מ דאי לא אבדה כיון דעתיד להחזירה לא פרחה טומאה ממנה והכא קאמר רבא גופיה דפרחה ממנה טומאה. לפי' פירשו בתוספות, שלא נאמרו דברים הללו אלא לענין קבלת טומאה אבל הכו מודים שלא פרחה טומאתה ממגה והכי מקשה הזוג והענבל חבור והיינו לענין הזאה ומשמע דוקא מחוברין אבל נפרדו וחזר וחברן אין הזאה שהזה [לזו] מועלת לזה כלום ואי מקבלין

טומאה מפני שהדיוט יכול להחזירן ודאי נטמא זה בלא זה וחזרן וחברן שניהן טומאה אחת להן וכן הדין בהזאה אלא ש"מ דכשני כלים חשיבי, וכ"ת אפילו נפרדו נמי והתניא מספורת של פרקים תבור ואמר רבא דוקא בשעת מלאכה ש"מ שאם נתפרדה אינן חבור וכיון שאינם חבור אין מקבלין טומאה ואע"פ שהדיוט מחזירן ומיהו לא דמי לגמרי דהא הזוג והענבל חבור אפילו להזאה, ואין לשון זה כהוגן. ואחרים פירשו דרבא הכי קשיא ליה, כיון דאמרינן שהן חבור לטומאה ולהזיה דגבי הזי' נשנית משנה זו ולשון חבור סתם נמי בין לטומאה בין להזיה אלמא כלי אחת הם ואם נטל אחד מהם העיקר טמא והב' אינו אלא כידות הכלים שאין מקבלין טומאה אלא ע"נ אביהן והן חבור להזיה כדתנן בסמוך כל ידות הכלים הקדוחות חבור ורבי יוחנן בן נורי אומר אף החדוקות והענבל כיד לזוג הלכך אע"פ שאבד הענבל הזוג טמא ואע"פ שאינו יכול להחזירו לו וקשיא לאביי וכ"ת ה"ק אע"ג דלא מחבר כמחבר דמי מפני שהדיוט יכול להחזירו וצריך הוא לחבר הא זה בלא זה אינן ראוין כלל (א"נ) [א"כ] הוה להו כשני כלים שמשמשין מעין מלאכה א' שאין א' מהם כלום בלא חבירו וחבור לטומאה ולא להזאה אלא אמר רבא הואיל וראוי להקישו ע"ג כלי חרס לפיכך טמא ואפילו אבד הענבל שאינו אלא כידות הכלים כ"כ הר"ב ברבי יוסף ז"ל. ואין לפי' זה שום עיקר למי שמעיין בו, דהא זיג וענבל לאביי כיון דכל חד וחד בפ"ע לא חזי למידי לא יד וכלי הוה ולא שני כלים עושים מלאכה אחת אלא בשניהם עושה כלי וחבור לטומאה ולהזיה ולכל דבר אלא שאם נפרדו כיון שהדיוט יכול להחזירו כמחוברין ועדיין טומאתן עליהן ולא מתני' קשיא לאביי ולא ברייתא קשיא ליה. ול"נ דבר ברור, שכלפי שאמר אביי הואיל והדיוט יכול להחזירו דאלמא כלי א' הוא ממש וכשנחלקו ואינו ראוי לקבל טומאה דלא תזי למידי אלא מפני שהדיוט יכול להחזירו הוא שמקבל טומאה לפום הכי אקשינן מתניתין דקתני חור דהיינו לומר שמביאין טומאה זה לזה ואי כלי א' הוו מאי חבור אין זה מביא טומאה על זה אלא במקצתו של בלי נגעה טומאה ושניהן הוא שמקבלין טומאה לא הא' מהן ולא מיתני האי לישנא אלא בשני כלים מחוברין כענין בשלל של כובסין וכן שנינו בשלשלת המפתחות וכן בידות הכלים. וכ"ת ה"ק, אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי לומר שמקבל טומאה בפ"ע מפני שהענבל כמחובר לו והתניא במספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני שהדיוט ודאי מחזירן ואעפ"כ אינו חיבור מן התורה אלא בשעת מלאכה וטעמא דמלתא כיון שדרך אומנין להפרידן שלא בשעת מלאכה כמפורדין דמי וקשיא לאביי דלדידי' אפי' בשעת פירודן דהוו כמחוברין ובריייתא דקתני אפילו בשעת חבורן הוו כמפורדין והלכך כל היכי דלא חזי למידי בפ"ע לא מקבל א' מהן טומאה

בשעת פירודן בשביל חזרת הדיוט וכענין ששנינו מספורת שנחלקה לשנים ר"י מטמא וחכמים מטהרין ובדין הוא דליקשי מהך ברייתא בפ"ע מעיקרא אלא אורחא דתלמודא הוא בכמה דוכתי, וזה פי' נכון ומחוור:

דף נט:

הא דאמרינן **יש עליה חותם חייבת**. בדין הוא דהוה ליה לאתויי מסיפא דקתני ואם יצאת חייבת חטאת אלא אורחא דתלמודא כההוא דאמרינן לעיל בפרק כירה (מו:) כבתה אין לא כבתה לא ואף ע"ג דהיה יכול לאתויי מרישא דקתני בהדיא חוץ מן הנר הדולק בשבת וכיוצא בה בפ' אלו מציאות וכיוצא בה בפ"ק דב"ב (כז.) ורבות אחרות:
הא דקתני ברייתא **ור' נחמיה מטמא**. וה"ה דפליג בהיא של מתכות וחותמה של אלמוג דרישא שטהורה והיינו דמפרש עלה בטבעת הלך אחר חותמה והיינו בין לטומאה בין לטהרה וה"נ תני לה בהדיא בתוספתא בדוכתא[כלים ב"מ ג,ח]. ובירושלמי דפרקין נמי נותני רבי נחמי' מחליף, וכן פירש"י ז"ל, והיינו נמי דמחייב חטאת במתני'דאי ס"ד היא של מתכות וחותמה של אלמוג דרישא מודה בה רבי נחמיה אם כן כבר הודה דתכשיט הוא משום (המעמד) [הטבעת] כברייתא דמטמא. ומיהו צריך טעם למה שנו כאן מטמא [ולא מחליף]:

דף ס.

אמר ליה אביי ותיהוי כבורית טהורה ותשתרי. לפי פירש"י ז"ל ללו דוקא טהורה, אלא שם בורית נקט כלישנא דמתניתין דקתני בורית טהורה ויוצאין בה. ואחרים פי' דתרתי קפריך א"כ תיהוי כבורית לגמרי ותהא טהורה שאינה לאו כלי ולא תכשיט אלא שמוש צניעות בפולמא, ואנן אמרינן לעיל (נב:) אבל לענין טומאה זה וזה שוין ותהא נמי מותרת לצאת בה דהואיל ולצניעותא עבודי לא משלפא:
והא דאמרינן **תינח בחול בשבת למאי חזיא**. פירש"י ז"ל, הרי בשבת אינה חולקת שערה ואיני יודע מי אסרה והרי אמרו נזיר חופף ומפספס וה"ה לשבת דקי"ל כר"ש ואין זה פסיק רישי' ולא ימות ועוד אם מותרין לחלוק בה שער תצא בה לרה"ר, והרי אין כאן תכשיט אלא כלי. אלא [ה"פ]: הא תינח בחול כלו' דחזי ליה ולפיכך טמאה בשבת לענין הוצאה מאי חזיא לה ובי חולקת היוץ שערה ברשות הרבים ומפני שחולקת שערה יהא מותר להוציאה בתכשיט ומפרק כמין טס של זהב יש לה והיא נוי לה ותכשיט כשמניחתה כנגד פדחתה:

דף ס:

הא דתניא **רבי נהוראי אומר חמש מותר שבע אסור**. הול"ל שש אסור, אלא שאין הסנדלין עשוין לעולם בזוגין אלא או ה' או ז' כדאמרינן שנים מכאן ושנים מכאן וא' מתרסיותיווהא דתניא לקמן ארבע או חמש ההוא כשנאסרו והא דא"ל רבי אסי לר"ה שמנה אסור לאו דוקא איידי דאמר ליה שבע מותר אמר נמי שמנה אסור, או שמא יש שעשוין בשמנה ואין עשוין בשש:

דף סב.

גמרא: **אמר עולא וחלופיהן באיש**. כתב רבינו הגדול ז"ל דאטבעת ואמחט קאי, ולא ידעתי למה פי' כן ואם מפני שאמרו וחלופיהן באיש אין בזה נ"ט מפני שהטבעות שתים כמ"ש למעלה ורבי' שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל פרשוה אטבעת בלחוד, וכן פיר"ח ורש"י ז"ל, וכל סוגי' דשמעתא אטבעת איתמר. ויכולין אנו לפרש פי' רבינו הגדול ז"ל, דמחט נקובה לאשה משוי וחייבת חטאת משום דרך הוצאה לאשה במחט שבראשה ואיש פטור אבל אסור עליה שאין דרך הוצאה לאיש במחט תחובה בבגדו ובראשו וכך אמרו בירושלמי ושאינה נקובה אשה פטורה אבל אסורה דתכשיט הוא ואיש חייב עליו חטאת שכל המוייא מחט שאינה נקובה לשום דבר כגון ליטול בה את הקוץ תחובה בבגדו הוא מוציאה ודרכו בכך שתהא מצוי' לו תמיד משא"כ בנקובה שדרך הוצאתה בבד של מחטין וצינוריות היא ואין דרך להוציא אחת דלמאי צריך לה ואם צריך לה ביוו הוא מוציא כשאר כל הדברים ומיהו הא דהוו בה בגמ' והא הוצא' כלאחר יד הוא אטבעת קאי בלחוד, וכ"ז אינו נכון:

והא דאמרי' **תירצת אשה, איש מאי א"ל**. ק"ל, לפי פי' הנגיד ז"ל שהזכרנו, לימא דעולא ה"ק, חילופיהן באיש לתכשיט ומשוי דשאין עלי' חותם תכשיט לאשה ומשוי לאיש ויש עליו חותם משוי לאשה ותכשיט לאיש ולא שיהא זה חייב עליו חטאת [ו]זה פטור אבל אסור וזה מותר לכתחלה, אלא משמע דחילופיהן באיש אדינין דמתניתין דחייב עלי' ופטור קאי או משום שחוששין בתכשיטי האיש למשליף ולאחויי או משום דגזרי' איש אטו אשה כדפרשי' [בתכשיטין] השוין בשניהם כגון טבעות קרוב לטעמו של ר"ח ז"ל ובפ' נוטל (קמב.)תני' המוציא כליו מקופלין ומונחין לו על כתפו וסנדליו וטבעותיובידו חייב ואם הי' מלובש בהן פטור וקי"ל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור דתרגומא אטבעות ומדלא קתני מותר ובאיש, ש"מ אפי' איש אסור:

דף סג:

אריג כ"ש טמא. פי' כגון שארג דבר קטן בפ"ע לשמש ואינו בא מבגד גדול ולא ראוי להוסיף עליו א"נ אפי' בא מבגד גדול כיון שכ"ש שלו ראוי ואינו ראוי להיות גדול יותר כנון איבי חלילא וכיוצא בהן. והאי דמפקי' לה מאו בגד, ק"ל הא אפיקתי' בפ' במה מדליקין לרבא לג' על ג' בשאר בגדים לאביי לרכות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים ואפשר דהאי או בגד כולה יתירה הוא דמכדי לגזירה שוה בעור סגי ובנד גופא משכבת זרע ילפי' הילכך בגד דכתב רחמנא לאריג כל שהוא או לשלשה על שלשה בשאר בגדים, א"נ איפכא:

האי במדין כתיב. פירש"י ז"ל גבי טמא מת, בשרץ מנ"ל. והא קשי' הא גמרי' (סד:) גזירה שוה בגד ועור בגד ועור שרץ ממת, ועוד דהא רבינן נמי מאו בגד דשרצים ולא מקשינן האי בשרצים כתיב מת מנ"ל דהא איכא נמי פירכא לקמן בהא ועוד לישנא דגמרא לא משמע הכי דהול"ל תינח מת בשרץ מנ"ל. אלא ה"פ: האי במדין כתיב גבי קרבן שהקריבו אנשי הצבא ולא גבי טומאת מת כלל ואתם ושביכם לא משמע כל שביכם דהאיכא בהמות ואדם ומפרקי' גמר כלי כלי מהתם כתיב הכא וכל כלי מעש' וכתיב התם וכל בגד ובג כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו וכיון דאית למת גמרי' לשרץ בגזירה שוה:

דף סד.

דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת איתקש לש"ז. איכא למידק, א"כ גזירה שוה ל"ל כיון דכתיב או שק בשרץ לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה ממילא נתרבה אף בש"ז וכיון שנתרבה בש"ז ממילא שמעי' למת ומיעוכי דחבלים נמי דאתי משק מיהא גמור וכן נמי איכא למיגמרשרץ ממת לענין קנקי וחבק דהא איתקש תרווייהו לש"ז ואי אתה יכול לומר משוס דהו"ל דבר הלמד מהיקש ואינו חוזר ומלמד דלא איתמר הכי אלא לענין קדשים אבל בכל התורה למידין למד מלמד אלא א"ל דמלתא דאתי בהקישא כה"ג טרח וכ' לה קרא בג"ש, וה"נ משמע במס' ב"ק (כה:) גבי פכין קטנים:

דף סד:

מתני': **בכבול ובפיאה נכרית לחצר.** איכא דקשי' לי', הא מרישא שמעת מינה דקתני (נז.) לרשה"ר, הא לחצר שרי. וכן נמי טוטפת וסרביטין בזמן שתפורין מרישא שמעת מינה דקתני ולא בטוטפ' ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין הא תפורין ש"ד וא"ל דהנך

נמי מיצרך צריכו דאי מרישא ה"א ה"ה גמי לטוטפת וסרביטין אלא דאתא לאשמועי' דאפי' אינן תפורין נמי אינה חייכת חטאת וכן אתה מפרש במחט וטבעת וכן נמי אי לא הדר ותני בכבול וכפיאה נכרית לחצר ה"א דכולהו נמי לא אסרי אלא נרה"ר אבו לחצר לא מיירי מידי דהוה אכבול וז"ה הדר ותני גי' למימרא דוקא כבוו התירו לחצר ולא שאר התכשיטין. וק"ל אמאי לא תנא ברישא פיאה נכרית בהדי בבול ואפשר שבכבול עצמי די נו ללמוד לשאר התכשיטין שלא יצא בהן לחצר. ול"נ דאורחא דתנא הוא ל'ייתני איסורא ומהדר ומתנינהו להתירא משוס חדא רבותא בעלי.א כדתנן באלו טריפות (חולין מב.) ואלו כשרות (שם נד.) וכן בפסולי אתרוג (סוכה כט:), וכן כיוצא בהן, אף כאן משום חוטי שער והנך דהתירא תני נמי הנך להתירא. והוי יודע שלדברי הכל כבול דשנוי ברישא די'תני' הוא השנוי בסיפ', ועולא דמפרש כדי שלא תתגנה על בעל' ס"ל כמ"ד כיפה של צמר תנן, ומ"ד כבלא דעבדא תנן אמר האי טעמא בפיאה נכרית וגבי כבול שלא יכעוס רבה עליה לומר שהיא מראה עצמה לדעת כבת חורין, א"נ לא גזרו בסימני עבדית בהצר דנאו תכשיטין נינהו וכי נפקא שלפא, דאדרבה בהכי ניחא לי'. ואין דברי רש"י נ"ל נוחין בזה, שאמר דהכא לד"ה כיפהשל צמר תנן, ואם כן קשי' סיפא למאן דאמר כבלא דעבדא תנן:

אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר. לאו דוקא חצר, אלא אסור ללבשן בבית כלל וכל שאסרו חכמים היינו בין אותן שאמרו אינו חייב חטאת בין אותן שאמרו חייב חטאת ובלבד דרך מלבוש כיון דלבוש בהן בבית חוששין שמא יצא בהן לשוק שאין דרך לפשוט ושוכח ויוצא הוא וליכא הכא למימר היא גופה גזירה בשאינו חייב חטאת ואנן נגזור בבית וחצר אטו רה"ר דהא אמרן בתכשיטין שהוא לבוש אין דרך לפשטן והיינו דאמרי' בפ' כירה השירין והנזמין והטבעות הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר ואמר עולא מ"פ' הואיל ואיכא תורת כלי עליהן אלמא אסור ללבשן בין בבית בין בחצר והיינו דאמרי' ישרינן כבול שלא תתגנה על בעלה והיינו בבית ומיהו אלה ורומח ביד בחצר מותר דהא לאו דרך מלבוש הוא וטלטול כעלנוא הוא וכלים הללו נמי לצורך מטלטלין הן והכי איתא לקמן בדוכתא. ושמא נאמר דבבית מותר ולא אסרו אלא בחצר דדיירי בי' רבים ודמי לרה"ר ושלפא ומחוייא התם ואיכא לא תתגנה על בעלה דחזי לה בחצר שאלו ברשות הרבים אינו רואה אותה ומה שאמרו הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר לומר דאף על גב דלא חזי התם ללבישה, ואף להכניסן לבית בידו לא חזי כשאינה מעורבת נטלין הן בחצר משום דחזי לכסויי מאני. וראיתי לר' משה הספרדי ז"ל שפי' אסור לצאת בהן לחצר בשאינה מעורבת אבל למעורבת מותר ואצ"ל

בבית וק"ל אם כן אפילו בחצר שאינה מעורבת ראוין הן ללבישה שם כשם שראוין לכסויי מנא שהרי מותר לטלטל בכולה (ולא) [דהא לפ"ז לא] אסרו אלא לצאת בהן מבית לחצר מפני שאסור להוציא כלום דרך טלטול מבית לחצר או עבדר כעין גזירה דילמא שלפא ומחוייא ומפקא להו ביד מבית לחצר, ועוד דלא נהיר, דחצר סתם לאו שאינה מעורבת משמע:

הא דתנן **שן תותבת ושן של זהב**. לא חדא קתני, שן תותבת שהיא של זהב כמו שפרש"י ז"ל, דא"כ שן שן ל"ל ולאו אהתירא דרישא קאי כל"א שפרש"י ז"ל דהוה ליה למימר ובשן תותבת. אלא תרתי קתני, ובתרוייהו פליגי. ומפורש בירושלמי (ו,ה) א"ר יוסי מסתברא של זהב שעמדה לו ביוקר לא תצא דאי נפלה ודאי מחזרי' ליה ואקשי' שן תותבת מאי אית לך ומפרקי' עוד הוא דמבהתא למימר לנגרה דעבד לה חורי וכי נפלה ידאי מחזרי' לי' נראה שהוא של עץ ופי' תותבת גיורת ר"ל נכרית מלשון תותב והכוונה שנתישבה תחת שינה שנפלה עיין בפי' המשנה להרמב"ם ז"ל ומלת תושב פי' עיין בהראב"ע ז"ל פרשת לך לך ולפי שהזכירו בירושלמי נגר ואסרוה מפני שהיא בושה לומר לנגר לעשות לה לפי שהנגר יכיר בה שאין לה כל (שיעורו) [שיניה] שאם היה לה למה היא עושה שן של עץ אבל של כסף ושל זהב אין בה משום חששא זו לפי שיכולה היא לומר שלנוי היא עושה ליטלה בידה כמו שמנהג הנשים לעשות צורת כל דבר מזהב ומתוך שדמי' יקרים אסור מ"מ לגמ' דילן לא משמע דמשום דלמא נפלה היא כלל אלא משום דילמא שלפא ומחוייא ושל כסף דמותר משום דדומה לשן ושל זהב כיון שמכירין בה מחוייא היא להו תכשיט דידה ולר' כיון שנשארה חסרה שן לא מחויא ושן תותבת נמי לחכמים מחוייא דתכשיט הוא לה אע"ג דמגנייא בה. וי"מ שן תותבת שהיא עשוי' להושיבה ע"ג שן שחורה והיא כעין דפוס לשן ומפני כך היא בושה להראות לנגר או לאומן לעשות לה אתרת שהרי צריך הוא לעשותה בדפיסה אבל שן של זהב שהיה מונחת במקום שן שהיא חסרה אינה צריכה כל כך ואינ' צריכ' להראות שני' לאומן:

דף סה.

מתני': **הבנות קטנות יוצאות בחוטין**. פירש"י ז"ל, הבנות הקטנות שמנקבות אזניהן (ועושין) [ואין עושין] להן נזמין עד שיגדלו יונותנין חוטין או קסמים באזניהם שלא יסתמו נקבי אזניהן. וי"מ חוטין שקולעת בהן שערה דאסרי' נכי גדולה בר"פ משום דשכיחא בהו טבילה אבל קטנה דלא שכיחא בה טבילה ש"ד. ולשון ראשון הגון מזה, חדא דקטנות גמי צריכות טבילה דטומאת מגע משום טהרות ואף נדות נמי שכיחא בהו

כדתניא מעשה שהיה והטבילוה קודם לאמה ועוד מדקתני אפי' בקסמין איכא למשמע דחוטין נמי אאזנים קיימי דאי חוטי הראש לא שייך למיתני אפי' בקסמין אלו דברי רש"י ז"ל. אבל בירושל' [ו,ה]נראה שהן חוטין שבראשן דגרסי' התם אמתני' דיוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חברתה ר' חנן בר אמי קומי רבנן יהודה בר מנשה בר ירמי' בלבד שלא תצא לא ילדה כשל זקנה ולא זקנה בשל ילדה והא תנינן הבנות יוצאות בחוטין ר' בא בשם ר' יהודה אפי' כרוך על צוארה פי' ואע"פ שאין דומין לשערה וה"ל כילדה בשל זקינה וזקינה בשל ילדה ופריק תמן שאינה יכולה להביא חוט (שאינו) [שהוא] דומה לשערה היא יוצאה בהם, הכא בלבד שלא תצא ילדה כשל זקנה וזקנה בשל ילדה פי' משוס דמיגנייא בהו ואתי לשלפויי, נראה מכאן שאינן חוטין שבאזנים. ומה שהקשה רש"י ליחוש משום דילמא מתרמיא לה טבילה של מצוה י"ל שלא תששו לכך אלא בגדולה דשכיחא לה דמים והיא רדופה לביתה אבל קטנה א"נ טבלה לטהרות אינה רדופה כל כך ועוד דלא שכיחא בה טבילה ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ועוד שהחוטין לבנות שיוצאת וראשן פרוע צריכי להו טפי ולא מנשיא להו כי היכידלייתינהו ארבע אמות ברשות הרבים. ומיהו מאי דקשי' ליה לרש"י מאי אפי' משמע ולבני מערבא נמי קשר דגרסי' תו התם אבא בר ממל מפקיד לשמואל ברר לא תפק תקבל עלך מיתני אלא אבל לא קסמין שבאזני' מ"מ לפי גמרא שלנו לא משמע דהתניא בריש פרקין הבנות יוצאות בחוטין אבל לא בחבקים ומשום טבילה ועוד בנתר דאבוה דשמואל נשואות היו ומקשי' עלה ממתני' אלא משמע בחוטין שבאזניהן הן ואינו מהודקין לחוץ בטביל' וכדתניא לעיל וקסמין נמי אינן חוצצין בטכילה ומשום נפילה נמי קשורין באזנים הוו, אי נמי אין מקפידות עליהן להביאן:

ומפצי ביומי תשרי. פרש"י ז"ל מפני טיט הנהרות, ואפש' שהי' עבה ביותר, אבל אין טיט חוצץ אלא טיט היוצרים והבורות וכיוצא בהן, ואע"פ ששנינו הטביל את המטה אע"פ שרגליה שוקעת בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין ומשמע שאין טיט העבה חוצץ בתוך המים התם דוקא במטה אבל ברגלי אדם חוצץ שהוא נכנס לו בין האצבעות ונדחק שם וכן פר במס' נדה דאמרי' אשה לא תטבול בנמל מפני הטיט ואין זה מחוור שאין בנמל טיט יותר משאר בורות. והגאונים ז"ל פירשו לשתיהן מפני הצניעות לפי שהן מתייראות שמא יבוא אדם ויראה אותן ואינן טובלות כתקנן לפיכך הי' עושה להן מפצי לצניעות:

נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה. פירש"י ז"ל לכהן גדול לפי שאינן בתולות. ואין הלשון נוח לפרש כן, ועוד דגרסי' בפ' הערל (יבמות עו.) אמר רבא לית הלכת'

לא כברא ולא כאבא, מאי הוא, דאר"ה נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה, ואפי' לר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ה"מ איש אבל אשה פריצותא בעלמא הוא, ומשמע דר"ה זונה קרי לה ואפי' לכהן הדיוט אסרן, וכ"כ שם רש"י ז"ל עצמו פסולות לכהונה משום זנות. ומיהו איכא למידק מההוא דגרסי' בפ' הבא על יבמתו אנוסת חברו ומפותת חברו לא ישא ואם נשא ראב"י אומר הולד חלל ואמרי' מ"ט דר"א ואר"ה א"ר וכן אמר רב גידל א"ר סביר' ליה כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ואקשי' ומי ס"ל והא קיימא לן משנת ראב"י קב ונקי ואלו בהא אמר רב עמרם אין הלכה כר"א קשיא ומאי פרכא דהא ר"ה כר"א סביר' ליה א"ל מדרב קא מקשי' לרב עמרם דרב גברא רבא הוא ורביהו דכולהו ולא פליגי עלי' א"נ לגמרא קשיא ולאו לרב הונא ויש לפרש לר"ה נשים עושות זו עם זו זונות אפי' לרבנן מפגי שאין בהן אישות, ורבא קאמר דאפי' לר"א אינן עושות:

דף סה:

שמא ירבו נוטפין על הזוחלין. [יפה] פירש"י ז"ל, ומ"ש במקצת הספרים והוו להו שאובין אינו נכון ואין כ"כ בנוסחי עתיקי. אבל ר"ח ז"ל כ' כלשון הזה, שמא ירבו מי גשמים שהן נוטפין מן הגגות ונעשו שאובין על מי פרת שהן זוחלין כדתנן במקוואות הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה כו' פי' לפי שהשאובין פוסלין את המעיין ברוב ולא לגמרי אלא דבעי אשבורן כדתנן התם במס' מקואות למעלה מהן מעיין שמימיו מועטין שרבו עליהן מים שאובין שוין למקוה לטהר באשבורן ולמעיין לטהר בכל שהוא ומשום הכי עביד להו , מקוואות ומושך לתוכן מאותן מימות דאשבורן מטהרין. אבל אין לשון נוטפין אלא כדברי רש"י ז"ל כדתנן והוטפין כמקוה ואי שאובין הן האיך הן כמקוה אלא מי גשמים נקרין נוטפין וכ"נ שאף היורדין מן המעיין דרך אויר נקרין נוטפין וכן דרך המשניות במקומן (מכשירין ב,ד). וק"ל, היכי אמר [שמא] ירבו הנוטפין על הזוחלין אפי' מחצה נמי פסולין כדתנן בעדיות העיד ר' צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שכשרין אלמא מחצה על מחצה פסולין ואפשר דלאו דוקא וה"ה למחצה על מחצה שפסולין אלא לפי שא"א לצמצם לא קפיד בלישנא. ול"נ שהזוחלין שהלכו למקום הנוטפין ונתערבו הרי הן כנוטפין עד שירבו עליהן אכל הנוטפין שנתערבו בזוחלים כפרת ביומי ניסן אינן פוסלין לעולם עד שירבו הנוטפין על הזוחלין, שבכל כיוצא בזה במקומן חשיבי. והוי יודע שהנוטפין בעו אשבורן ואינן מטהרין בזוחלין אבל מעיין מטהר כין בזוחלין בין באשבורן ממאי מדתנן (מקואות א,ז)שוה למקוה לטהר באשבורן, וקתני עלה למעלה

מהן מים מובין שהן מטהרין בזוחלין והיינו אפי' בזוחלין דאי בזוחלין דוקא מאי למעל' מהן הכא בחד גוונא מטהרי והכא בחד גונא מטהרי ותנן נמי מעין שהוא צר וחקקו ועשאו רחב מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא במקום שהמים יכולין לילך שם מתחלה אלמא מעין נמי מטהר באשבורן ותנן במס' פרה פ"ו המפנה מעיין לתוך הגת או לתוך הגג פסולין לזבין ולמצורעין ולמי חטאת אלגנא לשאר כל אדם כשר אע"פ שהוא אשבורן, ולקמן בפ' ח' שרצים (קט.) אמרי' כל הימים כמקוה, ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין והיינו אף בזוחלין שלא פסלן באשבורן תדע שאם לא יאמר כן פרת לא יטהר נמי באשבורן שמא רבו זוחלין על הנוטפין ונא אמרו אלא אין המים מטהרין בזוחלין הא באשבורן כולן מטהרין הן:

הא **דאמר שמואל נהרא מכיפי' מבריך**. תימה הוא, שהרי אנו רואין שכשיורדין נשמים הנהר רבה וי"ל מפני שאמרו שאין לך כל טפח וטפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים כדאיתא בשלהי פ' סדר תעניות וא"ת א"כ היכי שמטית מינה דפליגי דשמואל אדרב דאמר סהדא רבא פרת א"ל דלשמואל כיון דנהרא מכיפי' מבריך פעמים שאין הנשמים יורדין ותהום עולה ומשקה הארץ ונהרי מברכי אבל לרב אין עלייתו של תהום מבריך הנהרות אלא הגשמים היורדין לתוכן ועוד שאין זה סהדא רבא שפעמים גשמים מועטין ותהום עולה הרבה. ונראה מדברי ר"ח ז"ל שהלכה כרב ואף רבינו הגדול כתבה לדאבוה דשמואל אע"פ שלא כתבה לדרב וכן סלקא שמעתא דהא שמואל נמי ס"ל כאידך ואיהו לא סמך נפשי' לענין איסורא אנן היכי סמכינן ואף על גב דאמרי' בגמ' ופליגא דידי' אדידי' טעמא פליגי אבל מימר א"ל דלא פליגי אלא תייש לשמא רבו מן הנוטפין וכיוצא בזו כפסחים ופליגי דידי' אדידי' גבי ספיחי שביעית דטעמי פליגי אבל עיקר דינא א"ל דרבי שמעון בן יוחאי ראוי לסמוך עליו בפניו דרבה בב"ח קטן ממנו הי' ולא חשש לכבוד עצמו להסמיך אחרים עליו אפי' בפניו, ועוד דאמרי' כי ההוא דפרקי' לעיל (נד.) השתא דאמר שמואל מכיפיה ואמר אין מטהרין ש"מ הלכה למעשה קמ"ל (וע"כ) הלכה כרב, דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי, ועוד דרבים נינהו דהא איכא אבוה דשמואל. אלא שקשה עלינו שנהנו לטבול בנהרות בין ביומי ניסן בין ביומי תשרי. ויש מי שאומר [ר"ת] הלכתא כשמואל דאמר מכיפיה מבריך מדאמרי' במס' בכורות תניא רמ"א יובל שמו ולמא נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך וכן פסק בס' היראים בשם (ר"ח) [ר"ת] ז"ל, ואין הפסק נכון ולא ראוי לסמוך עליו שיותר יש לנו לסמוך עג הלכת' פסיקת' דאתמר גבי'.עיקר ושמטתין כרב סלקא והתם לא מסייעא לשמואל אלא מדר"מ ורבנן הא אמרו פרת שמו

ולא אמרו שמימיו פרין ורבין והיינו טעמא נמי דרב ואבוה דשמואל וא"ת א"כ מאי סייעתא דר"מ י"ל משום דלא חזי' לרבנן דפליגי עלי' בהא שלא יהיו מימיו פרין ורבין ומיהו רב ואבוה דשמואל אמרי לך פליגי ואנן דאמרי' כרבנן ומיהו יש נוסחאות שכ' בהן וחכמים אומרים פרת שמו שמימיו פרין ורבין ולמה נקרא שמו יובל וכו' ומסייע ליה לשמואל מדרבנן ומדר"מ, והכי כתוב בס' היראים. וק"ל מאי סייעתא פרת הוא שמימיו פרין ורבין ולא נהר אחר ובשביל כך נקרא כן ואי ס"ד שכל הנהרות מתברכין מכיפיהו מה נשתנה זה שנשתנה שמו וי"ל שפרת רבה הרבה יותר משאר נהרות לפיכך נקרא כן שהוא גדול לפעמים יותר על מה שהי' מתחלה ואין זה מצוי בשאר הנהרות ובמס' ברכות פ' הרואה נמי אמרי' למה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין. עי"ל שכל הנהרות כפרת כדאמרי' התם הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם דאפי' עינתא דמדליין סולמי דפרת נינהו הלכך אם רבוי פרת מכיפיה שאר נהרות ממנו ושמא יש להקל ולומר שנדין בזה לפי מה שנראה בנהרות שהרי אנו רואין שאין הנהרות רבות בימות הגשמים יותר עג שהיו כל השנה אלא מעט או יום א' וב' לאחר הנשמים. ואי , אפשר שיהיו בו נוטפין רבים על הזוחלין אלא שהי' פרת [רבה] הרבה כימות הגשמים קרוב למה שהי' בתחלהולפעמים יותר, ולפיכך הי' חושש אבוה דשמואל וכן יש לחוש במקצת נהרות קטנים שהן יבשין בימות החמה וכל ימות הגשמים ומקצת ימות החמה הן מושכין מים הרבה אפילו שלא בשעת הגשמים עד שיכלה הפשרת שלגים בימות הקיץ שהן מתייבשין מ"ה אמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי לבד על כיוצא באלו שאמרתי אבל לא כלל כל הנהרות בכלל זה. וי"א, בבל עמוקה וכל מימי הגשמים יורדין שם כדאמרי' למה נקרא שמה שנער ששם ננערו כל מתי מבול ולפיכך חוששין בנהרותי' אבל לא אמרו במקומות אחרים ובס' היראים נמי הכי כתוב אע"פ שהלכה כשמואל מיהו לנהרות קטנים יש לחוש לרביית נוטפין מסברא ממתני' דתנן במס' פרה פ"ח המים המכזבין פסולין אלו הן המים המכזבין א' בשבוע פי' א' לז' שנים המכזבין בפולמוסיו' בשני בצורת כשרין ור"י פוסל ולדעתנו אנו יש לחוש בכל נהר עד שיתברר לך מעין שלו כמה הוא ומאיזה מקום המשכתו ורבויו באין בין בימות החמה בין בימות הגשמים והלכתא ודאי כרב ואין תולין ברביית כיפה ועליית תהום כשמואל. וכבר הקשו בשמועה זו, ואפי' רבו נוטפין על הזוחלין מאי הוו והרי פרת נהר גדול הוא ומושך הוא לעולם ותנן במקוואות מעין שהוא מושך כנדל ורבה עליו והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד ורבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין נהטביל בכל שהוא וי"א מאי ורבה עליו דקתני שהוסיף עליו והמשיכי

הא אלו רבה במעיין מים מרובין על שלו אינו מטהר אלא באשבורן, והקשו בזה א"כ ליתני הוסיף. ול"נ לפי ענין המשניות שהמעיין נקרא גומת העיין עצמה ואמה המושכת ממנו נקרא זוחלין כענין ששנייות הזוחלין כמעין (והזוחלין) [והנוטפין]כמקוה, ושנו בתוספתא (מקואות א.) לענין החופר בצד הנהר והחופר בצד המעין שאין הנהר המוסיף נקרא מעין אלא עין המים בלבד ולפיכך אמנ'ו שהמעין שהוא מושך אפי' כנדל ורבה שאובין בתוך המעיין עצמו עדיין הוא כמות שהיה ומטהר במים הנזחלין ממנו ובלבד במקום זחילתן הראשונה וכן מפורש בתוספתא. היה עומד אע"פ שרבה ממש לתוכה של מעין כיון שכל זחילתו מחמת הנוטפין צריך אשבורן וזה ששנינו בתחלת מקוואות למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן היינו מימיו ממועטין ועומדין הא רבים ומושכים אע"פ שרבה עליו כשרין נטהר בזוחלין וכ"ז במרבה לתוך המעין עצמו אבל במרבה לתוך המים הנזחלין לעונם נפסלין ברוב שאובין וברוב נוטפין והיינו שמעתין, וכ"נ דברי ה"ר משה ז"ל ומדבריו למדתי'. וכן יש לתרץ שמועה זו בטובלות על שפת הנהר (מקור) [מקום] שלא היה בו זוחל תחלה, וכענין ששנו בתוספתא כמו שהזכרתי:

דף סו.

מאן לא הודה לו ר' יוסי. פי' לא הודה לו שיצאו בו בשבת אבל לגבי חליצה הודה גו כדאמרי' בפ' בתרא דיומא לעולם מנעל הוא והכא בהא קמפלגי מר סבר גזרי' דלמא משתמיט ואתי לאתויי ומר סבר לא גזרי' ושל סידין נמי לאו להילוכה עבי' ולא מיהדק ומישתליף (דאפשר) [ואפשר] דר"ה לא סבר להההוא אוקימתא דהתם. והוא סביר' לי' דר' יוסי אוסר משום דלאו סנדל הוא כלל והיינו דלא בעי (רבא) [נ"א - רבה, וי"ג - רב יוסף] למימר הכא לא הודו לו דר"י (דר"ה) [כרב הונא], ופריק פירוקא אחרינא ואמר מאן לא הודה לו ר"י ב"נ ושמואל נמי דאמר ר"מ הוא סבר דלר' יוסי לאו סנדל הוא אי נמי לאו לאפוקי מדר' יוסי אמר ר"מ הוא אלא לאפוקי מדרבנן דפליגי עליה דר"מ ור"ע כדתניא לו הודו לו וקסבר שמואל רבנן פליגי עלי' ולא הודו לו כלל דלהוי סנדל. ובמס' יבמות נמי בפ' מצות חליצה תניא בסנדל של שעם בקב הקיטע חליצה כשרה ואמר רבא עלה מדרישא ר"מ סיפא ר"מ ומשמע דסבירא ליה לרבא דלרבנן לאו מנעל הוא ולאו ר"מ לאפוקי מדר' יוסי דהא רבא גופיה הוא דאמר במס' יומא דלר' יוסי נמי מנעל הוא אלא לאפוקי מדרבנן דפליגו עלייהו ומשום דהא מתני' דהכא שמיע להו טפי ובכמה דוכתי אמרי' הא מני ר"מ הוא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכמה רבנן קשישי

סברי הכי במס' יבמות בפ' האשה רבה ולא הזכירו א' מהן אלא ר"מ והא דאמרי' התם במס' יומא לעולם מנעל הוא לר"מ ור"י קאמרינן דהא תלמוד לענין חליצה לאו מנעל כדאמרי' מנעל התפור בפשתן איץ חולצין בו [-והיינו כרבנן] והתם במס' יומא אמרי' נמי דרבא גופי' לפיק בדכילי שהוא סנדל של קש דומיא דשעם והא איהו דאמר דכולי עלמא מנעל הוא אלא שמע מינה דדוקא לר"י ור"מ ולא לרבנן. וה"פ דשמעתין דהתם: מהו לצאת בסנדל של שעם דפשיטא לן שאינו מנעל כרבנן דלא הודו לו ומיהו שמא אפ"ה אסור ביה"כ ואמרי' דמותר והדר אקשי' מהא דר' יוסי אוסר אלמא לאו מנעל הוא ומש"ה אמר שאסור ביום הכפורים אבל לדידן דלאו מנעל הוא מותר שלא אסרו אלא מנעל. ובס' התרומה (ס' ר"מ) מפורש דכל הני אמוראי כרבא ס"ל דאמר דכ"ע מנעל הוא ובשבת בהא פליגי דחיישינן דלמא משתלף ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים כלומר דכיון דהוא עץ לא מהדק ומשתליף ולענין חליצה נמי כיון דמשתליף הו"ל כמנעל גדול שאינו יכיל להלוך בו דפסולה. וזה פי' משובש דסנדל דחליצה ודאי יכול להלוך בו הוא ולא פליגי בשבת אלא בקב הקיטע מפני שאין לו רגל ומשתליף מיניה ועוד דסנדל דחליצה דאית לי' רצועות ושנצן בין של עץ בין של עור יכול להלוך בו ועוד אי משום דעץ קשה הוא ולא מיהדק כי מחופה עור היכי מיהדק והלא קושייתו של עץ במקומו עומד ובר מן דין אי סנדל דעץ אינו יכול להלוך בו הוא עד דהוי חליצתו פסולה בכך כבר הוצאת אותו מכלל מנעל ומדבריהם הן (יושבין) [מושבין(-פי' מופרכין)]. אבל רש"י ז"ל פי' שם דכ"ע מנעל הוא של עץ וכי נפק רבא בשל קש ושל שעם שהוא מן קש נפיק דלא מגין כעץ ולאו מנעל הוא ולפי פירושו היינו נמי דאמר רבא מאי לא הודה לו ריב"נ כלו' בשל עץ הכל מודים דסנדל הוא וכי פליגי בקש הוא דפליגי וריב"נ הוא. ואי קשיא לך הא דאמרי' בפ' מצות חליצה של שעם ושל סיב ושל עץ חליצה כשרה ואוקי' כר"מ אלמא של שעם ושל עץ שוין א"ל ר"מ כר"ע סבירא להו דאמר הכא חולצת ואמר התם מטמא שעליו שנוי בבריית' הודו לו שסנדל של סיידין שהוא של קש סנדל הוא אבל (לריב"נ) לא הודה לו ותני בברייתא בלשון רבים ורבנן דיומא ס"ל כוותי'. והא דאמר מנעל התפור ופשתן אין חולצין בו א"ל לכתחלה קאמר אבל דיעבד חליצה כשרה דומיא דעץ וא"ל אפי' דיעבד חליצתה פסולה משום דבעי' של עור או של עץ דומיא דעור שהוא מגין משום דנעל ריבה אבל תפור בפשתן כשם שאם היה כולו של פשתן בגד הוא אף כשהוא בפשתן אינו מנעל. ולפי פירוש זה, הא דתנן בסנדל של עץ חליצתה כשרה לרבא אפי' כרבנן אתיא דל"פ רבנן עלייהו (ור"מ) [דר"מ] ור"ע בשל עץ דמנעל הוא וחליצתה כשרה ובשל קש לחוד הוא דפליג ריב"נ וק"ל אם כן למה פסק רבינו הגדול בסנדל של עץ

חליצתה פסולה אלא אם כן מחופה עור ושמא חששו להחמיר להנך אמוראי. ועדיין אני תמה האיך שתיק רבא [ביבמות] מאותה סוגיא ולא העמיד משנתינו כד"ה שם ואפשר דסבירא ליה דרב דאמר אין חולצין במנעל התפור בפשתן אפילו דיעבד קאמר כדגמר לה מואנעלך תחש לגבי חליצה הא לשאר מילי מנעל [הוא, ולא פליגי במדרס], ושבת אלא ריב"נ דפליג בשל קש מיהו לגבי חליצה פליגי והיינו דאבוה דשמואל ושמואל דאמרי התם מאן תנא של עץ חליצתה כשרה ר"מ הא לרבנן פסולה דגמר גמירי לה דרבנן לא קרו מנעל לחליצה אלא של עור ופליגי אר"י ור"מ דהודו לו לר"ע ואע"ג דלא אשכחן היכא כדאמרי' בעלמא אין הלכה כדברי ר"מ ור"י אלא פורס מפה ומקדש כלו' שחכמים אומרים כן ואמרי' בכמה דוכתי זו דברי (ר"מ) [רבי] פלוני סתימתאה אבל חכמים אומרים וכו', ואף על גב דלא אשכחן להו בהדיא. ויש לדקדק באותה שמועה של מס' יומא האיך יוצאין בסנדל של שעם ביום הכפורים כיון שאינו סנדל נמצא שאסור לצאת בו משום משוי דהא קיי"ל ערוב והוצאה ליום הכפורים כשבת וא"ת בחצר דוקא והלא כל שהוא דרך מלבוש הרי הוא כתכשיט כדפי' לעיל לאסור לצאת בו לחצר כלל ובמתני' נמי תנן בכולן לא יצא חוץ מכבול לחצר. ומתוך הדוחק י"ל דאפילו למאן דאמר לאו מנעל הוא לא משוי הוה דלהנאתו עביד ליה ודומיא דאנפלייא של בגד דלאו מנעל הוא כלל ויוצאין בה בשבת וביום הכפורים אלא טעמא משום דכיון דלא סיימו אינשי אלא עורדמגין ורכיך גזרו בו דילמא תליץ ליה ואזיל לסיומי מסאני'ואתילאתויי ד' אמות ברשות הרבים וגבי קב הקיטע נמי חליץ ליה דכאיב ליה הלכך ביום הכפורים דלא סייס מסאני' לא חליץ להו ומותר דלאו במקום מנעל סאים להו וזהו התירן. עוד יש לדחוק ולומר, הני אמוראי כולהו דלא סליק להו טעמא במנעל ולאו מנעל פליגי וכל דלאו מנעל אסור בשבת ורבא מוקי טעמא דפלוגתא בגזירה ולדידי' אפי' כי לא הוה מנעל כל היכי דליכא למיגזר מותר וכולהו רבנן דיומא דמסיימו ביום הכפורים הנהו מיני כרבא סביר להו ועד"ז מתקיימות כל השמועות כהלכה ובקושי ובדוחק ועוד דאביי נפיק ומתרץ דשרי ול"ל דרבא ואם נאמר דסבירא ליה לחצר מותר, אינו נכון כלל. ומצאתי בירושלמי במס' יבמות (יב:) סנדל של עץ חבריא בשם רב שיהיו חבטיו של עור תמו אמרין בשם רב והוא שיהיו תרסיותיו של עור פי' חבטיו מה שהרגל חובט עליו והיינו מחופה מבפנים עור ותרסיותיו עור ר' אילא בשם ר' יוחנן ואפי' כולו של עץ כשר במתני' מסייע לר' יוחנן סנדל של קש טמא מדרס והאשה חולצת בו דר"ע אבל חכמים לא הודו לא למדרס פי' למדרס ר"י היא דקא"ל ופריש ולא הודו לו דקתני למדרס למדנו מכאן דסנדל של סיידין דקש הוא ילמדנו לדעתו של ר' יוחנן דהכל מודים בסנדל של עץ שהוא כשר לחליצה וכן

של קש דתריוייהו מנעל נינהו ואין זה מסכים לסוגי' שבגמ' שלנו. עוד ראיתי בתוספתא דיבמות (יב,ח) גבי ברייתא דקתני חלצה בסנדל של שעם בקב הקיטע חליצתה כשרה אר"י אלו ראה ר' אלעזר בסנדל של עץ עתה היה אומר עליו הריהוא כסנדל לכל דבריו משמע דר"י גמר דפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן הוא בסנדל של עץ לגבי טומאה, ועכשיו הי' ר"א מסתייע ראה שחולצין בו לעשותו נמי כסנדל לשאר כל הדברים. ובתוספתא דשבת (ו.) קתני ר"א אומר קב הקיטע אם יש בו בית קיבול כתיתין יוצאים בו ואם לאו אין יוצאין בו פי' דס"ל כיון דאית בה בית קבול כתיתין הדוקי מהדק לי' ברגלו ולא משתמיט מינה וזה קצת סיוע לדברי שאני אומר סנדל של עץ רבנן פליגי עלי' לומר לאו מנעל הוא ואפשר שנאמר בזו שאמרו מותר לצאת בסנדל של שעם ביום הכפורים דלאו דוקא אלא לנעול בבית התירו וכפי לשון אחרון שכתבתי למעלה אלא לפי שתפסו להם לצאת בתענית צבור אמרו כן ביום הכפורים א"נ לומר שהוא מותר לצאת בהם בפני רבים דלא באו להתיר איסור אלא נעילה אבל איסור הוצאה לא מיירי בה הכא אי עירוב והוצאה ליום הכפורים ואי לחצר מותר אלא הנך מתפרשי בדוכתייהו:

ודאמרי' **מאן הודו לו ר"מ**. איכא למידק והא לא אמר ר"מ אלא דיעבד אבל לא לכתחלה ור"ע חולצת לכתחלה קאמר, א"ל לר"מ נמי לכתחלה חולצת והא דקתני חליצתה כשרה משום סנדל שאינו שלו ומשום של שמאל בימין:

דף סז:

מתני': **היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת.** מפורש במס' כריתות בפ' אמרו לו משום דימים שבנתיים הויא ידיעה ופרש"י ז"ל שאי אפשר שלא שמע בנתיים שאותו היום שבת היה ואע"פ שלא נודע לו שחטא שלא היה זכור שעשה בו מלאכה כיון דשגגה ראשונה משום שגגת שבת הוה והרי נודע לו הוה ידיעה לחלק ויש להשיב והא ידיעה דחטא בעינן כדאמר בגמ' קצר וטחן כגרוגרות בשגגת שבת וזדון מלאכות וקצר וטחן כגרוגרות בזדון שבת ושגגת מלאכות וכו' אלמא העלם אחת הוא ואין חלוקות לחטאת מפני שלא נודע לו שחטא ואע"פ שנודעה לו שגגתו הראשונה שלא הי' יודע שהוא שבת דבעינן או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה וי"ל ל"ד דבשלמא התם לא נודע לו חטאתו שהרי יש לו שגגת מלאכות אבל הכא הרי נודע לו חטאתו שהרי לא היה לו אלא שגגת שבת והרי נודע לו שהוא שבת ונודע לו שהמלאכות אסורות בו ושהללו מלאכות הן ואע"פ (שנודע) [שלא נודע] לו שחטא הוא שהרי אינו זכור שעשה בו מלאכה. ואיכא דקשי' ליה הא דאמרי' התם במס' כריתות

(יז.) אלא נדה מאי ימים שבנתיים איכא כגון שבא עליה וטבלה וחזר ובא עליה והכא מאי איכא למימר אי אפשר שלא ידע שהיתה נדה והרי אפשר שלא ראה ושלא שמע ואפי' ראה אותה טובלת אפשר שהיה סבור שטבלה בשביל טומאה אחרת כגון ששמשה או מגע שרץ וכיוצא בה ואפשר לומר שכיון שראה אותה טובלת מעלה הוא על דעתו שטובלת לנדתה שרוב טבילת הנשים לנדתן. עוד הקשו א"כ היכי מפרשינן לה ואמרי בגמ' הכא משום דכתיב שמירה אחת לכל שבת ושבת למה לי קרא' פשיטא הא איכא ידיעה בנתיים והא נמי לאו קושי' הוא דקמ"ל אע"פ שלא נודע לו שחטא כיון שנודע לו שגגתו כולה ידיעה היא. ול"נ ימים שבנתיים דהוו ידיעה לא ששמע שאותו היום שבת הי' ולא שנזכר אלא שלא נתן לבו לדבר כלל אבל מאחר שהוא יודע עיקר שבת ויודע שיום שביעי לעולם הוא שבת ולאחר שבוע אחר שיודע בכל ימות השבוע שהוא חול ואלו נתן דעתו לחשב ודאי ידע שהיום שבת וכשעשה מלאכה בשבוע שעבר שבת היתה אע"פ שלא נתן דעתו לכך הוה ידיע' וכן בנדה כשראה אותה טובלת לנדתה ולא נתן אל לבו שבא עליה בשעת נדתה ואפשר שאף רש"י ז"ל לזה נתכוין ולפי פירוש זה אין משנתינו אלא בידע עיקר שבת שהוא יום שביעי. אבל הר"ר שמואל ז"ל פי' שכיון שנודע לו יום החול הוי הפסק להתעלמות שהרי יצא מן הספק הא' ויודע שעכשיו היא חול וכן בנדה מאחר שראה אותה טובלת ויודע שטהורה מנדתה ועכשיו אין לו ספק שיודע בודאי שהיא טהורה ידיעה היא ולזה הפי' ימים שבנדה וימים שבשבת שוין הן לגמרי והוא הפי' הנכון. ואיכא למידק, היכי אמרי' במס' כריתות (טז.) ק"ו מנדה והא ימים שבנתיים דהוו ידיעה בשבת כתיבא כדאמרי' בגמ' והכא משום דכתיב שמירה א' לכל שבת ושבת והיכי תלי ר"א כתיבה בדלא כתיבה ואפשר דסביר' ליה תרתי בעי מיניה ימים שבנתיים אי הוה ידיעה לחלק ואי שבתות כגופין מחולקין דמיין ופשיט ליה תרוייהו מנדה ואגב גופין מחולקין דגמרי' מנדה אמר נמי ימים שבנתיים מנדה אבל אדרבה כי כתיבי בשבת כתיבא. א"נ אסמכתא נינהו:

חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. פי' למ"ד שבתות כגופין מחולקין דמי חייב על כל אב מלאכה ומלאכה של כל השבתות חייב אחת דהכ' ליכא למימ' ימים שבנתיים הוה ידיעה לחלק שאין כל השגגות בימים אלא במלאכות:

דף סח.

גמ': **שביעית נמי משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר אמרו**. ק"ל גבי שביעית מאי גודלי' דראשון טפי מאחר דכמה מילי כייל ואפשר לומר משום דקמאי יש להן ביעור ובתרא

אין להם ביעור. ואי קשי' הא באידך פרקין דשביעית (ח.)קתני כלל גדול אמרו בשביעית כל המיוחד לאוכל אדם וכו' ולא קתני בתרי' כלל אחר ההיא נמי משו' דהוא כלל גדול מכלל אחר אמרו דקתני מקודם בפ"ק קתני נמי בהאי כלל גדול, כך מפורש בתוס':

ולבר קפרא דתני (**עוד כלל אחר אמרו**) [**כלל גדול במעשר**] **מאי אבות ומאי תולדות איכא**. בדין הוא דהול"ל ב"ק משום דתני כלל אחר אמרו קתני כלל גדול. וא"ל [ד]ב"ק לא תני במתניתיה כלל אחר, הלכך לא ה"ל למיתני כלל גדול משום כלל אחר שבמשנה. א"נ משום דבעי חד טעמא דשוי לתרוייהו לתנא דמתני' ומתנית' דב"ק והיינו גדול עונשה דתרוייהו ס"ל הכי אלא דמר לא תני ענשה של תאנה וירק מפני שהוא מדבריהם ומר תני לי':

ואלו פיאה ליתי' בתאנה וירק. פירשו רבותינו הצרפתי' ז"ל שלפיכך לא תקנו פיאה בתאנה וירק לפי שאין לקיטתו כא' ויש בו משום ביטול עניים שיאמרו עכשיו מניח בעל הבית פיאה ויפסידו יותר ממה שירויחו וכן בירק מפני שאין לו גורן ואין לקיטתו קבוע וידועה ונ"ל שזהו הטעם שלהם מדברי תורה הוא דדומיא דקציר חייבה תורה כל שלקיטתן כאחד כדתניא בתורת כהנים ול"ל דאסמכתא נינהו דמנ"ל למעטינהו הא לא כתיב בה דגן ותירוש כדכתיב במעשר אלא כולן מן התורה חייבין כולן שלקיטתן כא' והשאר פטורין ולא רצו להתקין על דברי תורה שאין בזה תקנה לעניים וכשמיעטו תאנה רבותא קמשמע לן אף על פי שחייבת בבכורים וכ"ש בשאר אילנות שאין לקיטתן כא' וכך שנינו בפ"א של פיאה ובאילן האוג והחרובין האגוזים והשקדים והגפנים והרמונים הזתים והתמרים חייבין בפיאה ש"מ הא כל שאר האילנות פטורין:

גר שנתגייר לבין העכו"ם. כגון שנתגייר בפני ג' והודיעוהו מקצת מצוות אחרות ולא הודיעוהו מצות שבת, או שטעו ולא הודיעוהו, שאלו נתגייר בינו לבין עצמו אינו גר:

אדתני היודע עיקר ליתני הכיר ולבסוף שכח. וא"ת דילמא הא קמ"ל שאפי' יודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת כדקתני רישא:

והא דאקשי' נמי **אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה**. קשיא, דילמא לא שכחה נמי אינו חייב אלא על כל שבת ושבת. ורש"י ז"ל תירץ בזה דאי סלקא דעתין אינו חייב אלא על כל שבת ושבת הוה ליה למיכרך ולמיתני הכי: מי שיודע [עיקר שבת (ושכחה) וכן היודע] עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת, ונכון הוא. אלא שקשיא לי הא דאמרי' מתני' בהכיר ולבסוף שכח ורב ושמואל דאמרי תרוייהו אפי' תינוק שנשבה לבין הגוים כהכיר ולבסוף שכח דמי, ופרש"י ז"ל דמתני' אצטריך למנקט הכיר ולבסוף שכח דלא תימא חייב על כל שבת ושבת ואמאי

ליתני תרוייהו וליכרוך הכי מי שלא ידע עיקר שבת והשוכח עיקר שבת. ואפשר דהכי נמי אמר שמואל מאי השוכח עיקר שבת שאינו יודע עיקר שבת בין שהית' שכוחה ממנו בין ששמע ושכח וכי אמרי' מתני' בהכיר ולבסוף שכח לומר שהוא בכלל משנתינו לדברי הכל ומסייעא לזה הפירוש לשון הברייתא ששנה נמי השוכח עיקר שבת וחזר ופי' כיצד תינוק שנשבה לבין הגוים שהכל בכלל לשון זה, כן נ"ל. אי נמי סבירא להו לרב ושמואל דשקולין נינהו שבזה ובזה אין בהן ידיעה ואין לחייב בשניהם אלא אחת ולא חייש תנא למיתני לאפוקי מטעותיה דר' יוחנן אבל יודע עיקר שבת ושכחה ולא שכחה תרי גוני נינהו ולזה יש ידיעה ולזה אין ידיעה והלכך צריך היה לפרש כיון דתני כלל א"נ רישא דקתני אינו חייב אלא אחת מוכחא מילתא דהא אתא לאשמעי' דהא הכיר ולבסוף שכח אינו חייב אלא אחת <הג"ה - אבל לא הכיר נמי חייב>:

דף סח:

הא דאמרי' **מאי טעמא דמונבז**. פרש"י ז"ל דאבנין אב ודאי לא סמיך דשוגג חלוף דמזיד הוא וליכא לדמויינהו וק"ל אי כולה מהקישא אתיא לי' מ"ש דפטור בשלא היתה ידיעה כלל ומ"ש בידיעה דשעת מעשה דלא פטר ליה, אלא י"ל דהבנין אב ודאי דנין וכל שלא היתה לו ידיעה כלל אינו בכלל החטא אלא מאי טעמא דמונבז בידיעה בשעת מעשה דהא ליכא לאתויי בבנין אב שאם אינו נקרא חוטא עד שתהא לו ידיעה בשעת מעשה א"כ לעולם פטור עד שיזיד בלאו וכרת והא לית ליה למונבז כדתני' לקמן שגג בזה זהו שוגג ומפרשי' דידיע' דשעת מעש' מהקישא מרבי לה ואהני בנין אב ואהני היקש:

דף סט.

מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת. ואי קשי', ולימא מה התם זדונו סקילה אף כל שזדונו סקילה ולאו מלתא דהיא גופה קמשמע לן מדכתיב תורה אחת לעושה בשגגה הוקשה בפי' כל התורה כולה לע"ז וסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה וגו' לכרת הקישה הכתוב. ואי קשיא מונבז הא מנ"ל, לאו קושיא הוא דאדרבה למונבז היקש גמור הוא ואינו למחצה ולרבנן היקש למחצה הוא אלא דסברי רבנן שאין מקישין שוגג למזיד דלא דמי. וי"מ דמונבז נמר לה מדגרסי' במס' יבמות עליה עליה מג"ש נאמר כאן אשר חטא עליה ונאמר להלן לצרור לגלות ערותה עליה מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן כל שזדונו כרת ושגגתו חטאת ואלו היה פי' זה נכון הוה בעי בגמ' ומונבז הך סברא מנ"ל:

עד שישגוג בלאו שבה. פי' אע"פ שהוא יודע איסור עשה שבה כיון שהוא שוגג בלאו שגגה הוא. והא דאקשי' דידע ליה במאי ואוקי' בתחומין ואליבא דר"ע ולא מוקי דידע ליה בעשה דשבתון ותשבות משום דאי לא ידע בלאו העלם זה וזה בידו ולקמן (ע:) אמרי' שאינו חייב אלא אחת, וכדבעי' לפרוש תמן בס"ד. ויש לפרש דלאו שבה היינו איסור שבה שהוא סבר מותר והאי דסמך ליה אקרא דלא תעוזה היינו איסור שבהן, וכן עיקר: והא דא"ר יוחנן **מנינא ל"ל שאם עשאן כולן בהעלם אחד שחייב על כל א' וא'**. פי' ללמד ששגגת כרת שמה שגגה אע"פ שהזיד בלאו או שידיעת תחומין ידיעה אבל לחלוק מלאכות מרישא ש"מ דקתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה וכדקאמרי' עלה חלוק מלאכות מנא ליה אלא דהוי אמינא התם ביודע מקצת ושוגג במקצת לגמרי:

והא דאמרי' **בשלמא לר' יוחנן דאמר כגון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לי' דידע ליה לשבת בלאו**. ק"ל מה ידיעה היא זו אדרבה לר' יוחנן כיון דשגגת כרת שגגה וידיעת לאו לא שמה ידיעה זה שיודע בשבת לאו ושגג בכרת שגגת שבת הוא, ולאו זדון שבת מקרי:

והא דאוקימנא **דידע לה בתחומין**. ה"ה דהו"ל לאוקמי כמונבז והוא הדין דמצי למימר דידע ליה לשבת בלאו דמחמר ואליבא דדברי הכל אלא משום דאי אפשר שביתת עצמו לא ידע שביתת בהמתו ידע וכן נמי לא אמר דידע ליה בהבערה ואליבא דר' יוסי (ע.) משום דמתני' לא אתיא כוותי' דקתני מבעיר באבות מלאכות:

דף סט:

הא מני מונבז הוא. פרש"י ז"ל, אבל רבנן דפליגי עליה לית ליה קרבן שבועת ביטוי לשעבר דסביר' ליה כר' ישמעאל דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבוא. והקשו בתוס', מכדי מאן דפליג עלי' דמונבז ר"ע ור"ע הוא דמחייב לשעבר במס' שבועות (כו:), ויש לי לדחוק שלא חלק ר"ע עלי' דמונבז אלא על שהיה פוטר כל שלא ידועה בבנין אב דידי' אבל איהו סבירא ליה דבין בשלא היתה לו ידיעה כלל בין בשיש לו נמי ידיעה בשעת מעשה כולן חייבין דשגגת קרבן שמה שגגה וכשא"ל הריני מוסיף על דבריך לומר שאם תדרוש ההיקש כמי שתדרוש בנין אב ידיעת בשעת מעשה תיבעי וא"ל מונבז הן אדרוש וא"ל ר"ע הן זה נקרא שוגג סתם אם תפטור כל שאין לו ידיעה בשעת מעשה אלא מזיד נמי הוא במקצת ולחנם תפסה לו תורה לשון שוגג הא מ"מ מודה ר"ע דשגגת קרבן שמה שגגה מבנין אב הוא דתחטא ודקאמרי' ורבנן שגגה במאי שאלה הוא לשאר רבנן מה לי אמרו בה א"נ לאביי נימא הכי וסוגיין דר"ע פליג אמונבז בשגגת קרבן לגמרי

דלא כאביי והיינו דקאמרי' ורבנן שגגה במאי. ויש מקצת נוסחאות שכ' בהן: מני הא, אילימא מונבז [השתא בכל התורה כולה דלאו חידוש הוא אמר מונבז]שגגת קרבן שמה שגגה הכא לא כל שכן אלא לאו רבנן וכו' תיובתא דאביי תיובתא. ורש"י ז"ל השיב עלי' דמאי פשיטותא, הא אצטריך לאשמעינן דחלוק' שגגה זו משאר שגגות דאלו בכל התורה כולה למונבז בין שגג בקרבן בין שגג בלאו וכרת שמה שגגה וכאן בלשעבר שגג בלאו שבה לאו שגגה הוא דהאדם בשבועה (ויקרא ד,ד) פרט לאנוס. אלא אכל וסבור שלא אכל ונשבע לא אכלתי כדמייתי' עלה בפ' שבועות שתים (שבועות כו.) עובדא דתלמידי דרב דמר אמר שבועתא הכי אמר רב ומר אמר הכי אמר רב ואמר רב כחד מינייהו וא"ל לאידך את לבך אונסך אבל טועה באיסור השבועה ואמר מותר אינו בכלל אנוס זה אלא חייב כאן כמו שחייב בכל התורה תינוק שנשבה לבין הגוים ושוכח עיקר שבת ואיסורן וכ"ש היתה לו ידיעה באיסור זה ושכחה דהיינו אומר מותר דכל איסורין שבתורה דחייב הלכך הא דקתני הך ברייתא איזהו שבועת ביטוי לאו למעוטי אומר מותר ואביי נמי דאמר עד שישגוג בלאו שבה היינו שנשבע לא אוכל וזכור בשבועתו אלא שהוא שגג באיסור שבה וסבר מותר לעבור על שבועות אלו אבל שוכח שבועתו לא שוגג בלאו הוא אלא בשבועה שלו והלכך לאביי נמי בכה"ג אית לי' שבועת ביטוי לשעבר באומר מותר הלכך ברייתא דקתני איזהו שבועת ביטוי לשעבר לא בא אלא ללמד שאף זו שבועת ביטוי הוא ולא בעי' שוגג בלאו שבה. וזה הפי' הנכון, אלא שיש לדקדק מההוא דבמס' שבועות דבעי מיני' רבאמר"נ שבועות ביטוי לשעבר ה"ד ופשיט ליה באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא משמע לכאורה כה"ג אבל אומר איני יודע ששבועה זו אסורה פטור משום האדם בשבועה ולאו קושי' הוא דרבא בעי מיני' איזו שבועת ביטוי לשעבר משום דליתי' דומי' דלהבא בשוכח ופטיש לי' בטועה בקרבן לומר דשגגת קרבן הוה שגגה לדברי הכל דלא כאביי וה"ה בשגגת לאו וכ"ש. וי"מ דלאביי נמי [דאמר] עד שישגוג בלאו שבה [סבר] לרבנן, ע"כ אית לן למימר דשבועת ביטוי.ל שעבר בשאומר איני יודע ששבועה זו אסורה ומוקמי' האדם בשבועה פרט שלא נשבע לשקר (דל"פ) [דאל"ה] קרבן שבועת ביטוי לשעבר דרבי רחמנא היכי משכחת לה ומ"ה מקשי' עלה מברייתא דקתני איזו היא שבועת ביטוי לשעבר דמשמע איני יודע ששבועה זו אסורה לאו שבועת ביטוי הוא ומימעטא מהאדם בשבועה וכ"ת הא מני מונבז ולאו למעוטי אומר מותר אלא לרבות שאף על זו חייב דשגגת קרבן שמיה שגגה השתא בכל התורה כולה וכו' אלא לאו רבנן הוא כלו' אלא לאו, דוקא קאמר זו הוא שבועת ביטוי לשעבר (אלא) [ולא] אחרת, דממעטי' לה מהאדם בשבועה פרט

לאנוס ואפי' לרבנן הוא וה"ה למונבז שאין מחלוקת בין מונבז לחכמים באומר איני יודע ששבועה זו אסורה ובדרשת האדם בשבועה ומונבז היינו רבנן הלכך קשי' לאביי. וזה פי' מקולקל בזה שהרי לזה הפי' עיקר ההויה לאביי ממה שלא הזכיר [בסוגיא], והוא מדין האדם בשבועה אבל לזה הדרך יותר נכונה גירסת הספרים שגורסים הא מני מונבז הוא ועיקר הקושי' משגגת קרבן הוא כפשטה אבל נאמר ודאי דלאביי למונבז דאמר שגגת קרבן שמה שגגה ומשכחת שבועת ביטוי לשעבר בשגג בקרבנה ממעטי' מהאדם בשבועה אומר איני יודע ששבועה זו אסורה אע"פ שהיתה ידיעה לו מתחלה אבל לרבנן דאמרי עד שישגוג בלאו שבה לא ממעטינן מינה אלא סבור שלא נשבע לשקר שכך דרך בכ"מ שמקרא א' מרבה ומקרא א' ממעט תפוס מיעוטו של זה וריבוי של זה בכדי שלא יהיו סותרין זה את זה והיינו דפשט ליה ר"נ לרבא שבועת ביטוי לשעבר באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן משום דלא ס"ל כאביי אלא שאני הכא דחידוש הוא או שנתמעט מהאדם בשבועה בודאי כסברא דמאן דמותיב עליה דאביי:

במאי מנכר ליה בקדושא ואבדלתא. פירשו רבותינו הצרפתים ז"ל, אבל מותר לילך חוץ לתחום אפי' באותו יום שהוא מקדש לפי שתחומין מדבריהם וכל שהוא מדבריהם לא גזרו, ואפי' למ"ד (סוטה ל:) תחומין דאוריית', כיון דאיסור עשה הוא ואינו איסור סקילה לא החמירו, תדע מדלא אמרי' במאי מנכר ליה בתחומין, וליכא למימ' דשאר יומי נמי לא אזיל חוץ לתחום א"כ ישאר לעולם במדבר ויחלל שבתות וימות בארץ גזרה:

דף ע.

חלוק מלאכות מנ"ל אמר שמואל וכו'. לאו טעמא דמתני' מפרש שמואל דהא אסיקנ' דכר' יוסי ס"ל ומתני' לא אתי כר' יוסי דקתני מבעיר באבות מלאכות אלא טעמא דנפשיה קא מפרש:

והא דאקשי' **האי במזיד כתיב**. וליכא למימר מיתות הרבה רבה כאן דבתרי קטלי ליכא למקטלי' אלא ע"כ דברה תורה כלשון בני אדם או שאם אי אתה יכול להמית במיתה הכתובה בו שתמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו. ופריק אם אינו ענין למזיד תנהו ענין לשוגג ודרוש בי' הכי מאי יומת, בממון:

כתוב בכל הספרים: **יכול עשאן כולם בהעלם אינו חייב אלא א' תלמוד לומר בחריש ובקציר תשבות**. ועדיין אני אומר על חרישה ועל קצירה חייב שתים ועל כולן לא יהא חייב אלא אחת. ושאל רש"י ז"ל והא מבחריש ובקציר נפקא דהו"ל דבר שהיה בכלל

ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו והשיב משום דהו"ל כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט ואין זה מחוור משום דבכלל נמי איכא עשה דוביום השביעי תשבות. וטעם אחר אמר, משום דה"ל חריש וקציר ב' כתובין הבאין כא' ואין מלמדין וא"ת א"כ בהבערה ה"ל שלשה וכ"ש שאין מלמדין ובזה י"ל שכיון שאין שלשתן בלאו או בעשה אין דנין אותו בג' כתובין הבאין כא' א"נ כיון דשנים אין מלמדין ויצא שלישי ללמד ע"כ מוקמי' להו לשנים לדרשא אחריתי ול"ל דלמא הבערה ללמד על עצמה יצאת לעשות דינה כיוצא באלו שיתחייב עליו בפ"ע כחרישה וקצירה מדלא כתבה רחמנא התם בחריש ובקציר ומהבערה תשבות וכן פרש"י ז"ל וקסבר שני כתובין נמי אין מלמדין והשתא דיצאת הבערה לחלק חריש וקציר ל"ל לדרשא אחריתא אתא אי לר"ע לענין תוספ' שביעית אי לר' ישמעאל לענין שבת למידרש מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהוא מצוה ואינו מחוור שהיה לו לפרש כן בברייתא בהדיא. ובירושלמי (ז,א) מצאתי כן על ענין אחר, שני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין וכר' ישמעאל חולקין דאמר ר' בון בן חנניא דברי ר' ישמעאל שני דברים שיצאו מן הכלל חולקין פי' קסבר שני כתובין הבאין כא' מלמדין. ובשאר ספרים גרסי' להנך ברייתי' הכי, יכול לא יהא חייב אלא אם כן עשאן כולן בהעלם א', תלמוד לומר בחריש ובקציר תשבות ונכון הוא שבא חריש וקציר ללמד על הכלל שחייב על כל אחת ואחת בשעשאה בפני עצמה ועדיין אני אומר שאם עשאן כולן בהעלם א' נמי לא יהיו חלוקות ולא יהא חייב אלא אחת ובא הבערה ללמד על הכלל כולו שחייב על כל א' וא' וק"ל דהא שוגג לקרבן דומיא דמזיד לסקילה ואכל חדא ודאי מחייב דהכי אזהר רחמנא כל מלאכה ומקושש נמי חדא עבר ואיחייב מיתה, ושמא שוגג שאני:

דף ע:

אלא אמר רב אשי חזינן אי משום שבת קא פריש. ה"פ, פעמים שאומרים לו שבת הוא ופורש ואע"פ שהיתה לו העלמות מלאכות הוא נותן אל לבו ונזכר לפיכך אינו חייב אלא אחת שעיקר העלמתו היתה בשביל שבת והוכיח סופו על דעתו, שאילו היה יודע מתחלה שהוא שבת היה מחשב באיסור המלאכות ונזכר ופורש ואי משום מלאכות קא פריש חייב על כל א' וא'. ורבינ' השיב, כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כלו' שהעלם זה וזה בידו ודאי אינו חייב אלא אחת שמ"מ עכשיו העלמת שתיהן בידו אבל כשאדם אומר לו כן (או) שאומר בדעתו כמו שטעיתי בשבת טעיתי במלאכות ונזכר הכל ועכשיו הוא שבאה לו ידיעה זו אבל מתחלה העלם זה וזה בידו היה אלא לא שנא

ואינו חייב אלא אחת. ורב אשי גופי', לאו למיפשט בעי' דרבא אתא, דודאי עדיין איבעי' דרבא קיימת שפעמים אינו מניח מלאכתו אלא כשיודיעוהו שתיהם, אלא תפשוט מיהא מקצת קאמר:

אא"ב העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר. איכא למידק הכא אי העלם זה וזה בידו מכל אבות מלאכות היינו שוכח עיקר שבת שאינו חייב אלא אחת בשלמא בעי' דרבה לא הוה ק"ל דהתם בשהעלם שבת הוא ומקצת מלאכות בידו מפרשי' לה אלא הא קשי' ונ"ל דהכא במאי עסקינן כגון בהעלם ל"ח מלאכות בידו ויודע עיקר שבת שמלאכה אחת נאסרה בו אלא שהוא סבור שאין היום שבת נמצא חייב על ל"ח מלאכות בהעלם זה וזה ל"ח חטאת מפני העלמות המלאכות ועל אותה שהוא יודע יתחייב עליה משום העלם שבת. ושוב מצאתי בחדושי הר"ר משה בר' יוסף ז"ל דמשני לד דבעידנא דעבד להו למקצתייהו לא הוה ידע להו דאסירי אבל יודע הוא שנאסרו המלאכות אחרות בשבת ולאורת' עביד להו ולא ידע שאסורות ונזכר על האחרות שהן אסורות בשבת אבל (לעולם) העלם שבת היה בידו בכולן ולפיכך הוא העלמה אחת (אפי' לר"ז) [לר"נ]. ואי ק"ל אי דוחקי' בהאי גוונא אמאי מוקמי' לה בהעלם זה וזה בידו נוקמי בזדון שבת ושגגת מלאכות ובכה"ג דנולדה לו מחשבה אחרת ושכח מלאכות הראשונות ולא ידע לו באחרונות ומשני א"כ תירוצי' דר' יוחנן מאי אתא לאשמעי' מתני' היא דתנן היודע שהוא שבת וכו' והא דמוקמי לקמן בהכי מ"מ אשמעי' כל דהו לר' יוחנן דס"לכוותי' לר"ל תחומין ואליבא דר"ע, אלו דברי הרב ז"ל. ויש להשיב על (דבריו) [דברי ועל דבריו] מהא דאמרי' לקמן (עב:) אלא באומר מותר ע"כ לא בעי מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו אלא לאיחיובי חדא או לאיחיובי תרתי אבל מיפטרא לגמרי לא ואם כדברינו אין בעי' דרבא באומר מותר אלא בהעלם מקצת מלאכות בידו ויודע שהשאר אסורות והעלמה גרידא הוא ואדרבה אומר מותר היינו שוכח עיקר דמתני' והו"ל לאקשויי ממתני'. וא"ל, כל שתי שגגות אומר מותר קרי לי' ומשכחת לה בע"ז כגון דסבר הקטרה מותרת לכל ע"ז וסבור נמי כי אסורא ע"ז של כסף וזהב אב דמיני אחריני שריא לגמרי וכן בשבת דסבור קצירה וטחינה מותרת בכל שבת ואין היום שבת ואומר מותר מיקרי דהא העלם שתי הצדדין בידו, וצ"ע בכריתות בפ"ק (ג:). ויש לי לפרש מלתא כפשטא, דאת"ל העלם זה וזה בידו במקצת מלאכות חייב על כל אחת דשגגת שבת אע"פ שהיא כוללת הכל אינה פוטרתה באחת דכיון שהוא צריך לידיעות הרבה שגגות הרבה נינהו. דמשכחת לה כפשטה שנעלמו ממנו מלאכות כולן ואע"פ שהעלמות הללו נותנת לו העלמה של שבת ע"כ כיון דמכת מלאכות הוא עושה ומחוסר הוא ידיעות הרבה חייב על כל אחת ואחת.

ושוכח עיקר שבת דרישא, היינו שאינו יודע מה היום מיומיים כגון תינוק שנשבה לבין הגויים שאפי' שאתה אומר לו שבת הוא ומלאכות הן אינו פורש אבל כאן יודע שנאסרה שבת ונאסרו מלאכות. וא"ת כיון שהוא טועה בכולן וסבור שאינן מלאכות היינו העלם זה וזה דאפי' ביודע שהוא שבת העלם שבת מיקרי וכיון שהוא בא לו מכח מלאכות דהויין טובא שגגות וחייב על כל אחת ואחת שהרי יודע עיקר שבת (או שהוא) [ושהיא] שבת ואינו נותן דעתו מה הן מלאכות שבו א"נ דאמר הנך דהויין במשכן שריין דלא הוו במשכן קרויין מלאכות ומ"מ אינו יודע עיקר שבת מחמת שגגת מלאכות הוא והיינו העלם זה וזה בידו אלא אי אמרת התם אינו חייב אלא אחת הכא צריך הוא לידיעה גמורה של שבת ושיהא בשגגות מלאכות בלחוד. וזה מסכים ללשון הגמ' דקאמר סתם א"א בשלמא העלם זה וזה חייב על כל אחת ואחת שפיר ואלו ללשון הר"ר משה ז"ל היה לו לפרש משכחת לה דידע מקצת ונעלם וחזר וידע ונעלם. כמו שפי'. ולהאי פירושא, איכא לתרוצי הא דאמרי' משכחת לה דידע לה לשבת בלאו ואע"ג דידיעה דלאו לא הויא ידיעה ה"מ בבאין לחייבו בשגגה זו אבל הכא בשגג מלאכות דכרת מחייבין לי' אלא דלא הוי שוכח עיקר שבת מחמת שגגת מלאכות אלא בשוכח אותן לגמרי אבל האי דידע דהיום הוא שבת ומלאכות הללו אסורות בו בלאו הא אית לי' בשבת ידיעה הלכך משום שגגת מלאכות מצי לחיובו, כן נ"ל. ואי קשיא, מ"מ לד"ה הוי יכול לאקשויי עלה דההיא ממתני' בדרך ק"ו, ומה השוכח עיקר שבת חייב כ"ש האי ל"ק דדילמא איכא טעמא למיפטר יודע מקצת ואומר מותר טפי משוכח עיקר שבת משום דזיל קרי בי רב הוא דהואיל והוא יודע מקצת ישאל על מקצת וילך בי רב ולמד שהרי לאו מפורש בה בתורה וכידיעה דמי אבל השוכח עיקרו אינו בא לבית רבו לשאול שאינו יודע כלום ומידון מיני' ומינה עדיפא (מדמוי מינה) [מדמויי משאינה מינה]:

דף עא.

הא דתנן **אכל חלב ודם ונותר ופיגול בהעלם א' חייב עכוא"א וכו'**. ומשמע דב' מינין היינו נותר פיגול (וטמא), ק"ל עלה הא דגרסי' במס' מעילה בפ' קדשי מזבח (מעילה יז:) אמתני' דתני' הפגול והנותר אין מצטרפין ואמרי' עלה ל"ש אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה מצטרפין כדתניא כל בקדש פסול ליתן ל"ת על אכילתו. וא"ל הכי קתני, אכל חלב פיגול ונותר חייב עכאו"א וזה החומר שיש בשני שמות שהוא חייב עכאו"א ישנו כן במינין הרבה ואינו במין א' אבל לא שהפיגול והנותר הן שני שמות לענין איסור אכילה שלא יצטרפו והיינו דאמרי' משני מינין פטור צ"ל ואוקי במין א' בתמחויין הרבה

(דילמא) [דאלמא] לאו אירשא קאי ולא כמו שמפרשים דבכלל מינין הרבה בין נותר ופיגול טמא ברישא ובין תמחויין (אירשא קאי הרבה כרבי יהושע). ויש לפרש, משני מינין פטור, היינו חלב ודם ונותר או חלב ודם ופיגול אבל פיגול ונותר חלוקין לחטאות מפני שהן שני שמות ואף על פי כן מצטרפין שכלל הכתוב בלאו א' שכל שפיסולו בקודש הרי הוא בבל תאכל:

דף עא:

למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה. פירש"י ז"ל דהיינו רבי טרפון דאמר מה לזה מביא שתי אשמות ור"ע דאמר (כריתות כב:) מביא שתי אשמות סבר בעי ידיעה ויש עליו קושי' ממה ששנינו שם ומודה ר"ע לרבי טרפון במעילה מועטת ואמרי' בהדיא בגמ' מדברי שניהן נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה אלא ר"ע עצה טובה קמ"ל אלא מ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה היינו ר' יוסי דאמר התם ר' יוסי אומר אין שנים מביאין אשם א' מה"ט משום דבעי' ידיעה בתחלה כדבעי' בחטאת. וק"ל הכא מי איכא מאן דלא בעי ידיעה בתחלה והרי א"א לו להתנות ולומר אם ודאי מעלתי זה אשמי ואם ספק זה אשם תלוי כמו שמתנה גבי ספקמעילות התם שאין מביאין אשם תלוי על שפחה חרופה וי" אם רצה להביאו יכול להתנות ולומר אם ודאי מעלתי זה אשמי ואם ספק תהא נדבה וא"ת הרי מביא קדשים לבית הפסול א"ל דלמא סבירא ליה כמ"ד מותר להביא קדשים לבית הפסול א"נ (משום) [שאם] הקדישו קדוש ולא בעי ידיעה, כך תירצו בתוספת. ול"נ דהכא נמי אפשר בלא ידיעה כגון שבאו הוא וחבירו על שתי נשים וא' מהן שפחה חרופה ויכולין שניהן להתנות ולומר כ"א אם ודאי אני (מעלתי) [בעלתי] זה אשמי ולמאן דבעי ידיעה בתחלה אי אפשר, וזה יותר נכון:

דף עב.

אמר לי' במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכדרב המנונא א"ל אין. פירוש ופליגא דעולא דאיהו אמר נמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ואילו עולא אפילו למ"ד לא בעי ידיעה בתחלה במעשה דלאחר הפרשה מודה וטעמא דר"ד משום דמדמה להו לעולות שאם עבר על עשה והפריש קרבן וחזר ועבר על עשה כולן מתכפרין בקרבן אחד והכי נמי למאן דלא בעי ידיעה לא שנא ועולא סבר מי דמי התם לא קבע לי' על איזה מהם קרבנו בא אבל הכא קרבנו קבוע ונקבע על בעילה ראשונה שהופרש עלי' ואתא רבין ופליג ואוקמה כעולא ופריש לתרתי מילי, כך מפורש בתוס'. וק"ל, דהא משמע מתיוהא דרב

המנונא דבמעשה דלאחר הפרשה ליכא מאן דאמר. וי"ל דה"ק, דלמא לאחר הפרשה קאמרת וכרב המנונא וה"ק אפילו למאן דבעי ידיעה בתחלה אינו חייב עכאו"א אלא לאחר הפרשה הא קודם הפרשה מחלוקת ר"י ור"להוא ועולא נמי דאמר קודם הפרשה למ"ד לא בעי ידיעה אינו חייב אלא אחת לאו למימרא למאן דבעי ידיעה חייב עכאו"א אלא מחלוקת נמצאו עולא ור"ד בורחין מן הספקות ומן המחלוקת, ואתי רבין וכללוהו לתרווייהו ופרשינהו, כן נ"ל:

דף עב:

נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר. פירש רש"י ז"ל כגון סכין המוטל בערוגת ירק ונתכוין להגביהו וחתך את הירק וכן יש עליו לפרש לחתוך תלוש זה וחתך מחובר זה. ואין זה מחוור ונכון, וק' עלי' הא דגרסי' (בפיר') [בפ' הזורק דף צז:] נתכוין לזרוק ד' וזרק שמנה אם אמר כ"מ שתרצה תנוח חייב ואם לאו פטור ואצ"ל נתכוין לזרוק במזרח וזרק במערב ולקמן בשמעתי' נמי שוגג בלא מתכוין כגון דסבר שומן הוא ואכלו דהיינו נתכוין לחתיכה זו שהיא שומן ואכלה דכוותה גבי שבת נתכוין לחתוך התלוש זה ונמצא שהוא מחובר דחתכו ועוד דנתכוין לזה ועשה מלאכה בזה אפילו מחיוב לחיוב מלתא אחריתא במס' כריתות דרב ושמואל פטרי ליה משום מתעסק ואפילו בחד מילתא כגון נתכוין ללקוט תאנים ולקט תאנים וכל שכן תאנים וענבים כולה כדאי' התם:

אלא מאהבה ומיראה. פירש רש"י ז"ל מאהבת אדם ומיראתו ואחרים פירשו מאהבת עבודה זרה עצמה לפי שהוא נאה בעיניו או מיראתו שלא תריע לו והכל עולה לטעם א' שכל שאינו חושב שהוא אלוק' ולא נתכוין לעבודת אלקות בע"ז אף על פי שהוא עובדה לרבא פטור, ואף על פי שאמרו (סנהדרין עד.) יהרג ואל יעבור אם עבר אינו נהרג בב"ד, ואפילו מאהבה ומיראה דליכא אונס ממש אלא שהוא מתייירא ממנו, פטור. וא"ת היכי קתני משא"כ בשבת. אלא מיראה וכגון דאנסו לי' ממש דבשבת פטור שהרי אמרו יעבור ואל יהרג. וי"א בדין הוא דהו"ל לאקשויי הכי אלא אירשא נמי אקשי לה, וראי' לדבריהם הא דאמרי', ואביי אמר לא, שגג בלא מתכוין כגון סבור רוק הוא ובולען ל"ל למימר הכי הא אפשר לי' לפרשה במאהבה ומיראה כולה בע"ז דל"ק אלא לרבא אלא ש"מ דלאביי נמי לא מתוקמא לה בהכי אלא דעדיפא לי' אקשי אירשא גיפא ולדברינו הראשוני' אביי לדבריו דרבה קא מתרץ, דמהכא לא ש"מ אלא משום דתיקשי לי' לדידיה:

דף עג.

מתניתין. אבות [מלאכות] ארבעים חסר א'. ירושלמי (ז:): ולמה לא תנינן הושטה עמהון רבי סימון בשם ר' יהושע ב"ל מפני המחלוקות ר"ע וחכמים ר' יהושע ב"ל בשם ר' יתר עליהון הושטה ולמה לא תניתוה עמהון שכל המלאכות באחד וזו בשנים שכל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדה ע"כ, וטעם נכון הוא זה. ומעביר ד"א בר"ה ה"ט דלא תני לי', משום דתולדה דמוציא הוא, דכל ד"א של אדם רשותו הוא וכשמוציא חוץ לד"א שלו מוציא מיקרי ובודאי הוא גמרא גמירי לה לחייבו משום מוציא. תדע דאלו לא סמכו לי' אמוציא אינו חייב מיתה שאין עונשין מהלמ"מ אלא א"כ נסמכה לתורה שבכתב:

מכה בפטיש. פירש רש"י, הוי גמר מלאכה, שכן האומן מכה על הסדין בשעת גמר מלאכה. ואיני יודע טעם לזה שאין זו גמר מלאכה אלא אימון ידיו של אומן הוא וכה"ג לאו מלאכה כדאי' בהדי' בר"פ הבונה (קב:). אלא מכה בפטיש היינו שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו, וכן על האבן שבבנין להשוות' לחברותי', והיינו גמר מלאכה, כך פיר"ח ז"ל:

דף עג:

גמרא: **אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב... משום מפרק**. פירש"י ז"ל שאף זה מפרק תמרים מן הדקל. ותמה אני, בוצר וגודר ומוסק ליחייב שתים. אלא עיקר הפי' כדברי האומר שהן נתלשין עם המכבדות ואחר כך דשין אותן שמחמת דשדא פיסא לדיקלא נתלשו המכבדות מהדקל וכשהן נופלין לארץ מכוחו הן נחבטין ונדושין ונפרקין התמרים המכבדות, והיא תולדה דדש:

דף עד.

שכן עני אוכל פתו בלא כתישה. יפה פירש רש"י ז"ל דלעולם במקדש הוי ומחייב עלי' אבל מאחר שהוא בכלל בורר ויפה כת בורר מכותש כי הכל בוררין ואין הכל כותשין לפיכך מנו בורר ולא כותש וקרוב לזה פר"ח ז"ל שאמר אף על גב דכתישה מלאכה הוא האי דלא חשיב בהדי אבות משום דלא חשיבא שלא כל אדם אוכל בכתישה לפיכך אינה אלא כתולדה ע"כ ואף על פי שאמרו בר"פ הזורק (צו:) דהך דהוה במשכן חשוב וקרי לי' אב, שאני כתישה שישנה בכלל חברותי'. ורבינו תם ז"ל נדחק בה, ופי' וליחשוב נמי כותש שהיו כותשין שעורים לנסיוני דתכלת שטומנין אותו בתוך פת של שעורים ואופין אותו אם נשתנה פסול ואם למעליותא נשתנה כשר וקסלקא דעתך שאין אופין

פת אלא בכתישה ופריק הכי כמה עניים אוכלין פיתן שלא בכתישה ולא היו כותשין ג"כ במשכן. וקשיא לי' הא דאר"פ שביק תנא דידן בשול סממנין דהוה במשכן ונקט אופה אלמא אפייה ליתי' במשכן ופריק ה"ק שביק תנא דידן בישול שהוא מן המלאכות הצריכות מחמת עצמן ונקט אופה שאינו אלא בשביל נסיון תכלת. ואין הפי' הזה נכון אצלי, לפי שלא נאמר נסיון זה במנחות אלא בלוקח תכלת צבוע ומשום חששא דקלא אילן ובמשכן הן עצמן צובעין אותו כדתנן (עג.) והצובע ועוד שאלו היו אופין במשכן כלל היו מונין אבות מלאכות ארבעים שאף על פי שאופה ומבשל שוין אינן לגמרי דבר א' עד שלא ימנו שתיהן ויותר הי' ראוי למנותן שתים מבורר וממרקד וזורה:

וכי מותר לאפות לבו ביום וכי מותר לבשל לבו ביום, אלא אמר רבה וכו'. פי' מסברא קסבר רבה שאין בבורר פחות מכשיעור (חייב) [איסור] כאופ' פחות מכשיעור, שאין דרך ברירה בכך אלא (באוכל) [כאוכל] ומצא פסולת בחתיכ' שהוא אוכל ומפריש פסולת מתוך אוכל הוא, שמותר, ורב יוסף אמר דכיון דכשיעור חייב פחות מכשיעור נמי אסור דדרך בירור הוא שכל בורר קימעא קימעא הוא בורר עד שמצטרף לחשבון גדול אי נמי רבה לאו לפרוקי קושיא דר"ח אתא אלא לפרוקי ברייתא אתא וקושי' לא שמיע לי' ועולא ורבה תרווייהו אברייתא קיימי וגמרא דקא מסדר להו בתר אתקפתא וכן במקומות הרבה בתלמוד כאותה דבפ"ק (ד.) בהנחה על מקום ד':

והא ד**אמר רב יוסף בקנון ובתמחוי לא יברור ואם בירר חייב חטאת**. אוסופי הוא דקא מוסיף אלישנא דבריי' משום דאורחא דתנא הכי שאינו (מדליק) [מדלג] מיד דמותר לנפה וכברה שהוא חייב ומניח בנתיים קנון ותמחוי שפטור אבל אסור ומ"ה קאמר (והא) [דהאי] דלא יברור דקתני בבא באפי נפשי' הוא דפטור אבל אסור. והא דאקשי' הכא מידי קנון ותמחוי קתני לאו עיקר קושיא משום קנון ותמחוי בלחוד שא"כ הי' לו אפשר לאומרה בלא תוספת ולא הו"ל לר"ה להחליף לגמרי אלא משום דקשיא נמי מידי נפה וכברה קתני כמ"ש רש"י ז"ל. ויש מקשים, היכי תיקשי מידי נפה וכברה קתני, שהרי סתם בורר בנפה וכברה הוא מדחייב עלה אלמא עיקר דרך בכך ותניא נמי לקמן חייב ואוקים בנפה וכברה ולא מקשי' מידי נפה וכברה קתני. ולאו קושיא הוא כלל, דאנן הכי מקשי', כיון דרישא מוקמת ביד סיפא נמי ביד הוא ולא בנפה וכברה ולא בקנון ולא בתמחוי שאם הי' כן הי' לו לתנא לפרש כן אבל בתי' דאביי לק"מ משום דבורר ואוכל בורר ומניח לאלתר משמע ובורר סתם לבו ביום משמע:

והתניא חייב. פירש רש"י ז"ל, היינו הא דתניא לעיל בתירוצו דאביי ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת ואי הא דרב אשי בבורר ואוכל לאלתר מותר

לכתחלה הוא וליכא פטור אבל אסור. ואין הפי' הזה נכון, משום דמוקמי' לה בנפה וכברה ואם כן היכי קתני רישא לאלתר מותר והא אמרי' במס' ביצה (יד:) ובנפה ובכברה לא יברור כ"ש בשבת שאסור. ויש לפרש דבריי' אחרת הוא ופלוגתא דרב אשי ורב ירמי' מדיפתי בשני מיני אוכלין שאין בהן פסולת כלל לפיכך נחלקו בה בקנון ובתמחוי ולבו ביום דמר פטור ומר מחייב אבל לאלתר מיתר ובריייתא דלעיל באוכל ופסולת מעורבין ובקנון ובתמחוי ומשום הכי לבו ביום חייב חטאת ומיהו לאלתר מותר. אבל מצינו לר"ח זכרונו לברכה שפירש לבריי' דלעיל לאוקימתן דנחמני בבורר ביד ואפילו הכי לבו ביום (מותר) [חייב], ופלוגתא דרב אשי ורב ירמי' בקנון ובתמחוי ולאלתר ובנפה וכברה לעולם חייב חטאת שנעשה כבורר לאוצר וכן עיקר דליכא ברירה [בכלי] מותרת בשבת כלל בין בקנון בין בנפה דתניא התם בביצה המולל מלילות בע"ש למחר מנפה על יד אבל לא בקנון ולא בתמחוי והיינו לאכול לאלתר דאלו להניח אפילו בו ביום (אסור) כדתנן המולל מלילות של חטים מנפח על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב וארי"א וכן לשבת א"ו בבורר ואוכל לאלתר היא ואפילו הכי בקנון אסור וכן משמע דמהך בריי' הוינן ומתרץ לה כפי אוקימתא קמייתא (לרווחא) [ולרווחא] דמילתא [נוכל] לומר דאינון פליגי בקנון לאלתר אבל בנפה אפילו לאלתר מודה והיינו בריי' ומיהו אפי' לאוקימתא דאביי דינא הכי הוא. וכתב, ואף על גב דגרסינן לענין מי שאבד לו גט אם מצאו לאלתר כשר ואמרי' ה"ד לאלתר ואמר הלכה כל זמן שלא עבר אדם שם ואחרים אמרו כל שלא שהה אדם שם הכא כיון דאשכחן מפורש בתלמוד א"י כוותי' עבדינן ומסקי לשמעתי' שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד ופירש הרב ז"ל דה"מ אובל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל לעולם אסור וחייב חטאת הוא מדחזקי' וכן פסקה רבינו הגדול ז"ל בהלכות. וא"ת, הרי התירו לנפח על יד, י"ל התם משום דמשני ואין דרך ניפוח בכך ואף על פי שהוא פסולת מתוך אוכל מותר. ואיכא דקשי' לי' מהא דגרסי' בפ' תולין (קלח.) משמר משום מאי מחייב, ואמרי' משום בורר מה דרכו של בורר נוטל אובל ומניח פסולת אף כאן נוטל אוכל ומניח פסולת והכא אמרי' דדרך בורר ליטול פסולת מתוך אוכל ולאו קושיא הוא דהא אמרן שאף בבורר אוכל מתוך פסולת משכחת חיובא בנפה וכברה והתם ה"ק אף אי אתרו בי' משום בורר התראתו התראה דאיכא בורר דדמי לה כגון אוכל מתוך פסולת. אבל בתוס' מתרצים בשאוכל מרובה על הפסולת דרך בורר לברור (אוכל) ולהניח (פסולת) וכשהפסולת מרובה על האוכל דרך לברור (הפסולת) ולהניח (האוכל) ולאמסתברא דגבי שבת לעולם אסור לברור פסול' ולהניח אוכל, ואע"ג דתרווייהו דרך בורר נינהו בשבת בהתירא טרחינן באיסורא לא טרחינן

ומאן דטרח באיסורא ובירר הפסולת הו"ל כבורר לאוצר שהרי אין דעתו לאכול מה שבירר ולפיכך חייב:

דף עד:

מהו דתימא לשרורי מנא קא מכוין קמ"ל דמרפא רפי והדר קמיט. קשי' להו לתלמידי מהא דמסקי' במס' ע"ז גבי בישולי גוים דלשרורי מנא קא מכוין וי"ל אף על גב דאיהי מסיק לשרורי מנא כיון דאי אפשר אא"כ רפו מעיקרא גבי שבת חייב דמודה ר"ש בפסיק רישי' ולא ימות, כך מתרצי' בתוס':

והוא שקשרן. פי' לא קשירה ממש הוא דא"כ תיפוק לי' משום קושר ואם לחייבו שתים אין זו מלאכה בעצמה אלא שמרכיבין זע"ז כעין קשר:

הא דאמרי' **תולש היינו גוזז**. שמעי' מינה דאינו מחויב בתולש מחיים יותר מלאחר שחיטה כיון דלאו שחיטה שייך נמי גזיזה דלאו משום עוקר דבר מגידולו הוא דנימא דחייב עלה מחיים ולא אחר שחיטה דא"כ היינו קוצר אלא דוקא משום גוזז חייב ולא משום קוצר דקצירה איננה רק בגידולי קרקע. ובתוספתא נמי תניא הגוזז מן הבהמה ומן החיה ומן העופות אפילו מן השלח מלא הסיט כפול חייב אלמא חיוב משום גוזז ישנו לאחר שחיטה כמו בחיים. ומכאן אני אומר שמותר לתלוש ביום טוב מן הנוצה של עוף קודם שחיטה לצורך שחיטה כיון דלאחר שחיטה ע"כ יתלוש הנוצות לצורך האכילה הרי ניתן מלאכה זו לדחות לצורך אכילה אף קודם שחיטה מותר ועכשיו נמי צורך קצת הוא דבשלמא אי הוה אמרי' דאחר שחיטה איננה מלאכה כלל וקודם שחיטה הוי מלאכה א"כ כיון דלא ניתן מלאכה זו לדחות לצורך אוכל נפש כיון דלצורך היינו לאחר שחיטה איננה מלאכה א"כ לא ניתן לדחות מלאכה זו כלל ממילא קודם שחיטה אסור אבל כיון שבררנו דאף אחר שחיטה חשיב גוזז ומותר משום צורך אוכל נפש ה"ה קודם שחיטה. והא דקאמר הש"ס במסכת בכורות פ"ג (כד:) השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ ובעי בש"ס כנגדו בי"ט מהו ומסיק דתולש לאו היינו גוזז ואקשי' עלה מהא דתניא התולש את הכנף הקוטמו והמורטו חייב ג' חטאות ומשני שאני כנף דהיינו אורחי' לאו למימרא דאסור בי"ט לתלוש מן העוף [במקום שחיטה] אלא גבי צמר מן הכנף שאין סופו לתלוש ואין תלישתו צורך י"ט ושפיר הקשה מ"ש גבי עור (דאמר') [דאמרת] דתולש בשבת חייב אלמא דתולש היינו גוזז. ובירוש' פ' כלל גדול (ה"ב) איתא, וה"ג התם: תמן תנינן השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השיער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכן תולש את השיער לראות את המום רבי הילא

בשם רבי שמעון בן לקיש מזו התולש בקדשים פטור א"ר יעקב בר אחא רשב"ל כדעתי' דאתפלנין התולש בקדשים ר' יוחנן אמר חייב רבי שמעון בן לקיש אמר פטור רבי ירמיה בעי מחלפי שיטתי' התולש כנף מן העוף המורטה הקוטמה חייב ולא דמי' עוף שאין לו גיזה תלישתה גיזתה ברם הכא אינו חייב עד שיגזוז ע"כ. למדנו עכשיו שהתולש מן העוף המתה חייב משום גוזז כדרך שחייב גיזז עצמו בשלחין לאחר מיתה וכיון שכן ממילא למדנו שביום טוב מותר שאין חילוק בין מחיים לאחר מיתה ונתנה יום טוב לדחות אצל מלאכה זו כמו אצל אוכל נפש וליכא למימר דבעוף מחיים אסור משום תולש דבר מגדולו והאי דנקט משום גוזז לחייבו לאחר שחיטה נמי דחדא תולדה לשני אבות ליכא לעולם ועוד אי הכי בבהמה (לתסור) [ליחייב] דהא אורחיה הוא לתלוש ביד דבר מגידולו ולאו אורחי' דגזיזה אלא בכלי אלא אנן הכי קאמרי' כיון דמשום גוזז הוא כי אורחי' חייב כגון בעוף ובבהמה דלאו אורחי' הוי מלאכה כלאחר יד ופטור ומשום תולש ליכא דלא הוי תולש אלא בגידולי קרקע (צז.) הא מבעלי חיים משום גוזז איכא משום תולש ליכא ומעיקרא קס"ד דכל ביד תולדה דתולש הוא וכל בכלי תולדה דגוזז והשתא אמרי' דכולן משום גוזז הלכך ליכא למיסר משום תולש כלל. אבל ראיתי למקצת מחברים האחרונים ובכללם המחבר הגדול רמב"ם ז"ל [שאוסרים], ואני איני כדאי לחלוק, אבל האמת יורה דרכו:

דף עה.

תנו רבנן הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת. תימה הוא שהי' לו לשנות הפוצע חלזון פטור ר' יהודה מחייב:

והא דאמרי' **ש"ה דכמה דאית בי' נשמה ניחא טפי כי היכי דליציל צבעי'**. ופירש רש"י ז"ל שהיה טורח לשמרו שלא ימות. פי' לפירושו: והוא (פוצעו) בדרך שאפשר שלא ימות ואם מת לא נעשה מחשבתו והיינו דקרינן לי' מתעסק. ואחרי' פירשו דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה דלא ניחא לי' במיתה, ולא דייק. וק"ל, לרבי יהודה מיהא ליחייב תלת כלומר חדא משום נטילת נשמה ואפשר דלדבריהם דרבנן קא"ל דאף על גב דפטריתו לי' משום נטילת נשמה אודי לי מיהת דחייב נמי משום דישה. ונ"ל דלרבי יהודה נמי מתעסק פטור דהא קשה לי' ולא איתעבידא מחשבתו:

דף עה:

ולרב **משום צובע אין משום נטילת נשמה לא**. פי' א"כ קשי' מתני' דקתני צובע ושוחטו בתרתי, ופריק אימא אף משום צובע:

השף בין העמודים. פירש רש"י ז"ל, השף בקרקעות הבנין שהעמודים נשענין עליו כדי שיהא חלק חייב משום ממחק ולא מסתברא אלא משום בונה ובשדה משום חורש כדאמרי' בגומא. אלא ה"פ: השף העור בין העמודים כדי לרככו חייב משום ממחק שכן דרך הרצענין להחליקו ולרככו בכך ומפורש בירושלמי המוחקו מה מחיקה הי' במשכן זעירא בר חנינא בשם ר' חנינא אמר שהיו שפין את העור ע"ג העמוד. חייב משום מאי חייב ר' יוסי בשם רבי יודא בן לוי ור' אחא ר' יודא בן לוי בשם ר' יהושע בן לוי, משום ממחק:

לאפוקי מדר"ח דמחייב אתולדה במקום אב. איכא דקשי', לאפוקי מדר"א מרישא שמעת מיני' דקתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה ומשמע ולאו אתולדה במקום אב וקתני נמי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. ומפרקי' אי מרישא ה"א על כל אב מלאכה לאפוקי קצר וקצר בהעלם אחד ועושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת היינו רישא והכי קתני חייב על כל אב מלאכה ולא על אב א' שתים שהעוש' מלאכו' הרבה מעין מלאכ' א' אינו חייב אלא אחת. ובנוסחאות מדוקדקות ל"ג במתני' חייב על כל אב מלאכה אלא חייב על כל מלאכה ומלאכה. ומיהו בכריתות (טז:) מוכח מרישא דאתי' דלא כר"א ואפשר דסמיך אסיפא כיון דסיפא אתיא דלא כר"א לא דחקי' לאוקמי לרישא כר"א ומוקמי' לה כפשטא ואתיא כרבנן וי"ל דאף על גב דמרישא שמעת מינה לאפוקי מדר"א סתים נמי בהך משנה אחר'יתי דלא כוותי' דכיון דאיצטרכא לי' לתנא למתניי' לאפוקי מדר' יהודה תנא אלו אגב אורחי' לאפוקי לה נמי מדר"א וכיוצא בה הרבה בתלמוד:

ודאמרי' נמי **חסר אחת לאפוקי מדרבי יהודה**. קשי', הא תני לה רישא אבות מלאכות ארבעים חסר א' וא"ל אי מרישא ה"א תנא ושייר אבל סיפא כיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר כדאקשי' בעלמא תני תנא אלו ואת אמרת תני ושייר. ועוד ממשנה יתירה דוקא אלו ולא יותר:

ודא"ל רבנן **שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג**. קשיא נמי, דהא כל מלתא דהוי במשכן אע"ג דדמיא לה חשיב לה וי"ל שובט ומיסך מדקדק ואורג א' הן לגמרי ולא שנים הדומין:

אר"י בר חנינא הא דלא כר"ש. פירוש כולה מתניתין, דמתני' קתני כל הכשר להצניעה ומצניעין כמוהו אזלי' בתר רובא דעלמא ואלו ר"ש לא חייב אלא מצניעיהן ממש וסיפא נמי דקתני אינו חייב אלא המצניעו דאלמא מצניעו לא בעי שיעורא כלל דלא כרבי שמעון דאלו רבי שמעון קאמר כל השיעורין הללו למצניעיהן, כך פירש רש"י ז"ל. ואף על גב דבתר הכי מייתי' בגמרא פיסקא דסיפא דמתני' משום דארישא איתמר מתני' דלא כרבי שמעון וכולה בכללא והדר מייתי לסיפא דהוא בנחוד אתיא דלא כרשב"א. ומצינו פסקא אחרונה שבמשנתינו שהביאו אותה בגמ' ראשונה ואחר מביאים הראשונה ומדברים עליה ואחת מהן בפ' חזקת הבתים (ב"ב לו.):

דף עו.

והתניא כגרוגרות אידי ואידי חד שיעורא הוא. ואי קשיא לימא כגרוגרת, יש לומר אי תנא הכי הוי אמינא משום דחזי לאדם קמ"ל דטעמא משום טלה הוא דחזי לי' וכן אתה מפרש בכ"מ שאמרו (ו)כיוצא בה, כי ההיא דלקמן באידך פירקין (ע"ח ע"ב):

המוציא כדי גמיעה. אין שיעורו ידוע לנו, והוא פחות מכדי רביעית כדמוכחא מתני' ואין צריך לומר שהוא פחות מכגרוגרות ואע"פ ששיעור חולב כגרוגרות כדאמרינן בפ' המצניע התם הוא משום דאין אדם טורח לחלוב בפחות מכן אבל הוצאה בכדי גמיעה חייב ובמס' יומא גבי יוה"כ פליגי תנאי מ"ס כדי רביעית ומר אמר מלא לוגמיו ומר אמר כדי גמיעה למדנו מ"מ שאינו רביעית ולא מלא לוגמיו ומסתברא גבי שבת כדי גמיעת אדם בינוני קאמרינן ולא לעוג מלך הבשן ולא לכל אדם בשלו אלא בשל עולם שמין בבינונית, ואפי' למ"ד גבי יוה"כ לכל חד וחד בדידי' משערינן:

דף עז.

ועוד מים בכד ומצטרפין. ויש לפרש דאביי פליג אשיעורא דרביעית ופשיט' הוא. ולי נרא' דכ"ע כוס של ברכה שיעורו ברביעי' הוא ואביי ה"ק מים בכד ומצטרפין אלא מתני' לאו יין שיכול אדם למזוג בו במים כוס יפה קתני אלא יין כמו שהאדם עשוי ליתן בכוס של ברכה קאמר דהוי קרוב לרביעית וחשיב דאית בי' שיעור שתי' כמלא לוגמיו או יותר מעט באפי נפשי' בלא צירף דמים אבל רובע רביעית לא חשיב לשתי' כלום. ואיכא למידק הכא, ואביי מי לית לי' ששיעור יין ברביעית ולא חייבו אלא בכדי שימזגנו ויעמוד על רביעית והא א"ל אביי לרב יוסף דלמא ע"כ לא אמר ר' נתן הכא דכזית בעי רביעות וכו' אלמא בקרוש לאו בר מזיגה הוא בעי רביעית ממש ובשאינו קרוש מזיגתו

מצטרפת עמו ואפשר לומר לדבריו דר"י אקשי לי' אבל איהו סבירא ליה שיעור בכדי מזיגת הכוס חשיב ואפי' לא מצטרף מים בהדי' ויין קרוש בכזית לדידי' הוא שיעור מזינת הכוס בשאינו קרוש. ויש לפרש דאביי נמי סבר דשיעור יין בכדי שימזגנו ויעמוד על רביעית ולא פליג אלא אמזיגה דרבא וה"ק אא"ב מזיגה שני חלקי מים ואחד יין כיון שא"א לשתות יין אלא במזיגה כיוצא בה השתא נמי חשיב לשתיה שכל שעומד למזוג כמזוג דמי אלא אי אמרת רובע רביעית וכדי שימזגנו בחד תלתא מיא הרי אינו עומד למזוג כולי האי שמעוט אנשים הן מוזגין כן ולמה מצטרפין דודאי אפי' לרבא דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא מזיגה יתירתא הוא ואין רוב ב"א מוזגין כן כדאמר ר"י במס' נדרים (נה.) דמי האי מזיגה למזיגה דרבא ברי' דר"י בר חמא אלמא מזיגה יתירה הוא. ובתוס' מקשי' מהא (דתניא) דגרסי' בפ' ע"פ (קח:) ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אלמא שיעור כוס רובע רביעית דהוי לד' כוסות רביעית וזו אינה קושיא כלל דהכי קאמר צריך שיהא בכל א' רביעית שתאו חי רביעית דחי שתאו מזוג רביעית מזוג ולא פרש שם מזיגתו בכמה ובודאי מודה הי' אביי דשיעור כוס של ברכה רביעית שכך הוא שיעור כל המשקין רביעית יין לנזיר רביעית ליוה"כ. ויש מקצת נוסחאות משובשות שכ' בהן בההוא דערבי פסחים מאי כוס יפה דקאמר שמואל בהאי שעור' לכל חד וחד דהו"ל רביעית לכולהו ואין בנוסחאות מדוקדקות כן אלא אידי ואידי חד שיעורא הוא וכן גריס הר"ר שמואל ז"ל ואפי' להאי גירס' נמי (ק') דסוגיא דהתם אליבא דרבא, אבל אביי מפרק לה כדאמרן:

דף עח.

אמר אביי בגלילא שנו. פר"ח ז"ל מי גליל ידועין הן שמועלין לעין כקילור אבל מיא דעלמא ברביעית כשתיה פי' לפירושו שמאחר שהן ידועין לרפואה ובכ"מ מתרפאין מהן רפואתן מצוי' בכ"מ כשתייתן במקומן ויותר ודאמרי' נמי דשמואל דאמר כל שקיינו מסו ומטללי לבר ממיא ר"ח ז"ל גריס בה מסו ומצערי בר ממיא דמסו ולא מצערי ופי' שהמים כולן אפי' שתייתן לרפואה היא וכיון דעיקר שתייתן לרפואה שעורן ברפואה פי' לפי' אע"פ שהשתיי' אינה אלא ברביעית כיון שהוא עושה רפואה ופעמים שעושין מהן רפואה לקילור רפואתן שכיחא והולכין אחר רפוא' קטנה שלהן לחומרא שהוא רפואות הקילור. ולפי הפי' הזה ראוי לפרש כל שקיינו כגון העשויין לרפוא' כגון אספרגוס וחבריו. ויש לדקדק אחר פי' של רש"י ז"ל דהואיל ושתייתן שכיחא ורפואתן לא שכיחא אע"פ שהוא רפואה טובה לעין יותר מכל הקילורין בתר שתי' הו"ל למיזל ויש לפרש

דמעיקרא כי אמרי' רפואתן לא שכיחא משום דאיכא שקיינו אחרינא דמסו בהו ועדיפי ממיא קאמרי' והשתא מתרץ רפואתו נמי שכיחא דהא מיא עדיפא מכולהו שקיינו ואע"ג דשתייתן שכיח' טפי דשכיח' ושכיתא אזיל רבנן לחומרא אע"ג דלא שכיחא כולי האי: **אטו מצניע לאו מוציא הוא.** נראה שכך פירושו הול"ל בד"א כשאר כל אדם אבל המצניעו בכל שהוא מדקאמר במוציא משמע דמצניע לאו מוציא הוא ואלומי אלי' לקושי' דהו"ל למידק אטר (אחר שלא הצניעו) [מצניע שלא הוציאו] מי מחייב במשהו: **אמר אביי הכא במאי עסקינן בתלמיד.** וה"ק במה דברי' אמורים במוציא שאינו מחשב כלל אלא להוצאה שנצטוה עלי' אבל במצניעו רבו חייב זה במחשבתו של רבו לפי שדעתו תלוי בדעת רבו ואלו תנא במה דברי' אמורים בשאר כל אדם אבל במצניע כל שהוא הייתי אומר שאין שום אדם מתחייב בכ"ש אא"כ (המצניעו) [הצניעו] הוא עצמו ולפיכך שנה בד"א במוציא כלומר אדם שאינו מתכוין אלא להוצאה בלבד ואינו יודע חשיבותו של דבר ואם הוא מוצנע חייב. ומני, ר"ש הא פליג עלי' ואלו רשב"א בלא רבו נמי מחייב זה במחשבתו של זה, [אלא כת"ק]. ורש"י ז"ל מוקי לה כרשב"א, ואינו מחוור דאיהו לכל אדם מחייב בזה במחשבתו של זה ולא היה צריך לאוקמי בתלמיד שא"ל רבו וכולה אוקימתא דאביי ועוד למה לי לדוחקה ולאוקמי כיחידאה ה"נ הוי יכול למימרא לפי פירושו הכי בד"א במוציא שלא הצניעו אבל הצניעו כ"ש ואי משום דברישא איירי רשב"א אדרבה משמע דרבנן הוא דקתני רישא סתם דם וכל מיני משקין ברביעי' והך סיפא לאו בתר רשב"א גרירא דנימא כולה מילתא דידיה הוא אלא סיימו רשב"א ורשב"ג מילתייהו ואתאן לת"ק ועוד דאי הוי אפשר למימר דה"ק בד"א במוציא דבר שלא הצניעו וכו' וכרבנן לא הוי מקשי בגמ' אטו מצניע לאו מוציא הוא דפשיטא לן דאיכא חילוק בין מוציא שאינו מצניע למצניע דהא איפלגי בה במתני'. ואיתא נמי בפ' כלל גדול וכלישנא דברייתא לא משני מידי אלא ש"מ דלישנא דברייתא לא דייקי' לי' כדפרישי':

מתני': **נייר כדי לכתוב קשר של מוכסין והמוציא קשר מוכסין חייב.** יש לפרש דסד"א דהמוציא קשר מוכסין פטור והמוציא נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין לא נתחייב בשביל שהוא מיוחד לכך שהרי אפי' בקשר עצמו פטור אלא מפני שהוא שיעור לכתוב עליו שתי אותיות דידן שהוא שם משמעון ובית אחיזה שהוא קשר מוכסין לפיכך חזר ושנה שהמוציא קשר מוכסין חייב שהוא דבר תשוב בעצמו. ויש לפרש והמוציא קשר מוכסין חייב אפי' לאחר שהראהו למוכס, וסתמא כר' יהודה:

דף עט.

עד שיאמר לוה פרעתי ולא פרעתי. פי' הכא במאי עסקינן שבקש ולא מצא עדים שמתו אותן שחתמוהו ואין שום אדם מכיר התם ידן שאלו היה הדבר ספק השטר חשוב וראוי שמא יביאו עדים ויקיימוהו ואין לומר שצריך הוא להחזיר השטר ללוה ולפיכך הוא פטור, שהואיל ולא מצא עדים שהוא מזוייף בודאי, כך ה"ה שיהא מונח בידו של מלוה זה שמא ימצא עדים לקיימו או עד שימצא הלה עדים שהוא מזוייף או עד שיבוא אליהו. ואפשר לפרש שאפי' הדבר ספק הואיל ולא מצא עדים עכשיו אינו מתחייב משום שמא ימצא עדים שמ"מ אינו ידוע אם הוא דבר הראוי אם לאו. וא"ת עד שלא אמר פרעתי אמאי חייב למאי מהני לי' שטרא אי מודה לי' אפי' בלא שטר נמי חייב אי לא מודה לי' הא אמרת פטור והשטר פסול וי"ל לא חציף אינש למימר שטרא זייפא הוא אא"כ הוא אמת שהוא מתיירא שמא יבואו עדים ויעידו ונמצא שהוחזק כפרק ובפרעון נמי מתבייש דא"ל אידך אי פרעתני שטרך בידי מאי בעי ואי לא נפיק שטרא מתותי ידי' א"ל לא היו דברי' מעולם וי"א מהני לזה דאי מודה בה גובה מהיתומים ואינן יכולין לומר פרענו ואי לאו שטרא יכולין לומר כן, ולמ"ד (ב"ב קעה:) מלוה ע"פ לא גבי מיתמי לא גבי כלל א"נ מהני ללקוחות שלקחו ממנו אחר שיודה לו בב"ד:

ור"י סבר אין כותבין שובר. פרש"י ז"ל ומ"ה צריך ליה שאם לא יחזיר לו שטרו הדין נותן שיחזיר לו ממון שפרעו ומכאן למדנו דבר זה ואין לנו ראיה ממקום אחר שהיה במשמע שאחר שפרעו אפי' למאן דאמ' אין כותבין שובר אינו חייב להחזיר לו שאינה אלא חששא שמא יאבד שטרו והואיל ופרעו פרעו. ור"ח ז"ל פי' כגון שפרעו ולא עמד עמו בדין ולרבנן דאמרי כותבין שובר א"צ לי' זה לשטר שהוא מוציא שוברו ולר"י דאמר אין כותבין שובר הוא צריך לו כדי שלא יוציאנו מלוה ויגבה בו פעם אחרת. ונראה שהוא ר"ל דלרבנן כיון דכותבין שובר וחששא דצריך להיות שומר שוברו מן העכברים לאו חששא הוא אין שטר זה כלום לר"י כיון דחששא היא שטר זה ראוי הוא ומתחייב עליו המוציא:

כדי לכתוב עליו את הגט. פרש"י ז"ל תורפו של גט, דהיינו שמו ושמה ומקום העדים והזמן והרי את מותרת לכל אדם והזקיקו לומר כן כדי שיהא שיעור דפתרא דמליח וקמיח מועט משיעור עור דמליח ולא קמיח ויפה פירש וא"ת בגט הא בעינן ודן ותורפי' דגיטא נ"מ להתגרש בדאורייתא ויכולין אנו לומר שאע"פ שהוא יותר מעובד שיעורו מרובה שהרי קלף מעובד הוא ושיעורו גדול משיעור עור כדתנן במתני' ופרש"י ז"ל עצמו דאיידי דדמיו יקרים לא עביד מיני' קשר מוכסין אלא לתפילין ומזוזות, ולא מתחייב

בשיעורא זוטא. מ"מ למדנו דסתם עיבוד היינו מלוח דהא אמרן לעיל דבין מעובד ובין שאינו מעובד שיעורן לעשות ממנו קמיע וכאן במליח וקמיח שיעור אחר לכתוב גט אלמא סתמא לא לקמוחי קאי אלא למלוחי דהיינו עבוד כדאמרן בפ' כלל גדול (עה:) היינו מולח היינו מעבד וכו':

דף עט:

ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה וקלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין שמע ישראל. תימה הוא ותיקשי ליה רישא אסיפא כדקשי' לי' במתני'. ויש לי לפרש דקס"ד דהכי קתני קלף ודוכסוסטוס סתמן למזוזה והמוציאן בסתם כדי לכתוב עליהן מזוזה והמוציא קלף מפורש לכתוב עליו תפילין או שהצניעו לכך שיעורו בכדי פרשה קטנה שבתפילין ומש"ה מקשי' סתמא אסתמא דמתני' דודאי מתני' לאו להצניעו לתפלין קאמר דסתמא קתני ודומיא דהנך כולהו. ומקצת נוסחאות יש שגורסין תחלה קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה ותו לא והדר מייתי הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו תפילין וכו' ומקשי' ולטעמיך תיקשי לך היא גופה וזו מיד מגיה סופרים הוא: **אלא כי תניא ההוא בס"ת**. מהא שמעי' שס"ת נכתב על הגויל ועל הדוכסוסטוס ועל הקלף ומיהו מצותה על הגויל ומ"ה קתני על הקלף ועל הדוכסוסטוס כשרה משמע אבל לא תעשה וארחה דבני תלמודא למכתב אגויל כדתנן בגיטין גוילין שבו לא עבדתין לשמן. והא דאמרי' בב"ב שיעור ס"ת בכמה בקלף אינו יודע משום דיעבד כשרה ובדין היא דהו"ל למישאל בדוכסוסטוס אבל שמא יודע היה שלא נתנו חכמים שיעור לדוכסוסטוס א"נ אם הי' אומר לו שיעור לקלף הי' חוזר ושואל בדוכסוסטוס אבל מבקלף לא ידע לו שיעור כ"ש בדוכסוסטוס. וכ' ר"ח ז"ל שם בשלהי פ"ק דב"ב אע"ג דגרסי' בירושל' (מגילה א,ט) ובקלפים לא נתנו חכמים שיעור וכו' ורב אמר כששאלו אותו שיעור ס"ת בכמה איני יודע דמשמע שכותבין ס"ת על הקלף ביון דלא אשכחן בתלמוד מי שיעשה כך אין מתירין אותו לכתחלה לעשות בקלף ומ"מ מצוה מן המובחר אינה אלא בגויל, ע"כ. והרמב"ם ז"ל אמר כתב על הדוכסוסטוס ס"ת פסול, ואיני יודע מה הוא דהא תניא בס"ת כולן כשרין ואע"ג דבמסקנא מזוזה כשרה בקלף ובדוכסוסטוס ברייתא בס"ת קיימא כדמעיקרא חדא במזוזה בגויל לא מפרשא להתירא ועוד דלא פלגי' אנן באוקימתא דגמ' דמוקי' ס"ת כשרה בכולן בלא ראיה ואפי' אפשר לאוקים במסקנא במזוזה. ופי' לשון גויל, שלא נקלף ממנו כלום והדוכסוסטוס שהוא עור א' חלוק לשנים כמו שפירשו הגאונים ז"ל ואמרי' בב"ב גויל אבנא דלא משפרין ולא כאשר עלה על דעת

רבים שנקרא כן מפני שהוא מעופץ בעפצים ונקראים בלשון לע"ז גל"א ולפי דברי קצת חכמי ספרד שלש עורות הללו שהם הגויל והקלף והדוכסוסטוס שלשתן בעפצים שנו. ובתוס' חכמי הצרפתים ז"ל ראיתי שאמרו שלא אמרו חכמים עפיץ דוקא אלא יש עבודין אחרים שהן מכשירין כעפצים הללו. וראי' לדבר מהא דגרסי' בפ' הקומץ (מנחות לא:) קרע הבא בתוך שנים יתפור בתוך ג' לא יתפור והא תניא לא יתפור ל"ק הא דעפיצין הא דלא עפיצין אלמא כותבין ס"ת אדלא עפיצן ואינו נקרא דפתרא שיש עבוד א' מכשיר, כגון שלנו. וזו אינה ראי', לפי שאין פי' דלא עפיצן אלא שאין עפיצן ניכר מחמת יושנן או מחמת דבר אחר כדאמרי' ה"מ בעתיקתא אבל בחדתא יתפור ולא עתיקת' עתיקתא ממש ולא חדתא חדתא ממש אלא הא דעפיצי והא דלא עפיצי, וכן פי' הרמב"ם ז"ל הספרדי. ומיהו אפשר שהוא אמת, לפי שלא הי' להן עיבוד של קיימ' אלא העפצים כדאמרי' בגטין והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף בדעפיצין משמע שכל שאר העבודין שלהן יכולין היו להזדייף ואפשר שמפני כך פסלום לס"ת דבעינן כתיבה תמה וליכא א"נ דלאו ספר מיקרי, אבל לדידן דאית לן עבודין אחרים שאינן יכולין להזדייף וכותבין בהן גטין ושטרות אפשר שיהיו כשרים אף לס"ת:

השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס. לפי פשטה של שמועה רב לית ליה הא דתניא הלכה למשה מסיני מזוזה אדוכסוסטוס למצוה דהא איהו כר"מ ס"ל וכדרשב"א ואיהו הא אמר היה כותבה לכתחלה משמע וא"נ אף ע"ג הדוכסוסטוס קתני. אבל רבינו הגדול ז"ל כ' בהל' מזוזה (ה.) תניא הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף מזוזה על הדוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שער. והא דאמרי' מזוזה על הדוכסוסטוס למצוה אבל אם כתבה על הקלף כשרה. (וא"א) [ואפשר] דאע"ג דתניא רבי' מאיר היה כותבה לא לכתחלה אלא פעמים שלא נזדמן לו דוכסוסטוס וכותבה על הקלף וכדתניא בפ' הקומץ (מנחות לא:), רבי מאיר היה כותבה על הדוכסוסטוס כמין דף ועושה לה ריוח מלמטה וריוח מלמעלה ופרשיותי' פתוחות ואוקי' מצוה למעבדינהו סתומות ואי עבדינהו פתוחות ש"ד ואע"ג דלא דמי דהתם י"ל דמשום שאר דיני קתני כותבה ועוד דהכא תני טעמא מפני שמשתמרת ואפשר דה"ק אע"פ שמצותה על הדוכסוסטוס פעמים כותבה על הקלף כשירה כשצריכה שימור כגון שעומדת במקום התורפה או של רבים לפי שאינה נבדקת אלא פעמים ביובל וכ"ז כדי לקיים דברי רבינו ז"ל שהוא סובר דרב נמי אית לי' הלכה לכתחלה כדאמר קלף הרי הוא כדוכסוסטוס ומשמע דכולהו גמירי דוכסוסטוס למזוזה ואע"ג דרב נמי אמר כותבין לאו דוקא דהא מעיקרא כי אמרינן דרב אתפלין קאמר כותבין

לאו דוקא לכתחלה אלא דיעבד השתא נמי ל"ש. ור"ח ז"ל כ' קלף ודוכסוסטוס לענין מזוזה שהיא נכתבת על זה ועל זה אבל תפלין אין נכתבין על דוכסוסטוס וכן הלכה ע"כ ומקצת מחברי ספרים שפסקו שאם שנה בזה ובזה פסולין [אלא לעולם תפלין] אקלף מזוז' אדוכסוס' אין לנו לסמוך עליהן דהלכה כרב דהוא אמורא ומעשה דר' [מאיר] (נמי) כמו שפסקו הראשונים ז"ל. ומזוזה בגויל אינה מתחוורת בשמועה, ומדמקשי' לעיל מזוזה אקלף מי כחבי' ולא אמרי' אקלף וגויל ועוד מדקתני ברייתא דמזוזה קלף ונייר ומטלית ולא קתני גויל ש"מ בגויל כשרה דההיא ברייתא כולהו פסולי [אתא] למיתני. ועוד טעמא דמשתמרת בגויל איתא לר"מ דאזיל בה בתר שמור הלכה לכאורה כשרה בגויל נמצאו ס"ת ומזוזה כשרין בכולן ותפילין בקלף לבד. ומצאתי בירושלמי (ח,ג) קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין שמע ישראל, הדא דתימא בקולף פני העור אכסוסטין כדי לכתוב שתי פרשיות שבמזוזה ולשון פני העור משמע שקלף הוא הצד הדבוק לבשר וכותבין עליו במקום בשר ממש ודוכסוסטוס הוא הצד שע"ג בהמה שהשיער בו וכותבין עליו במקום שיער ממש וכן הוא עיקר אע"פ שנחלקו בו הראשונים:

דף פ.

למימרא דשיעורא דר"י נפיש. פי' פלוגתייהו דר"י ורבנן בשכיח טובא ושיעורו גדול ושכיח אבל לא כל כך ושיעור קטן דרבנן סברי בתר שכיח טפי אזלינן אע"ג דנפיש שיעורי'. ור"י סבר כיון דאידך נמי שכיח אע"ג דלא שכיח כולי האי בתר שיעור' זוטא אזלינן לחומרא ובעלי הגמרא יודעין שכל אלו הולכין אחר זה הדרך ולפיכך הקשו מזה לזה ואם לא מפני כן אין אומרים בשיעורי שבת זה דומה לזה שכל אחד לפי חשיבותו שיעורו:

דף פא.

תנו רבנן חפי פותחת טהורין קבען בפותחת טמאין. פרש"י ז"ל דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאין, בהכל שוחטין (חולין כה:). ואיכא למידק עליה, דהא תניא בפ"ק דמכילתי' (טז.) כלי עץ כלי עצם כלי עור וכלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין ומתני' היא בכלים וא"ת קשיא ההוא דחולין ההוא בגולמי כלי עצם מפורשת שם אבל פשוטיהן ודאי טהורין והך מתני' בפשוטי כלי מתכת היא ועליהן היא שנויה בתוספתא דמס' כלים ומ"ה טהורין קודם שקבען מפני שהן כגולמי כלי מתכת ושקבען נגמרה מלאכתן וטמאין משום כלי מתכת ואע"פ שהפותחת של עץ ואין דינה לקבל טומאה

בפותחת הולכין אחר חפין כדתנן בפרק י"ג (דמס' כלים מ"ו), המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמשת את העץ טהור כיצד פותחת של עץ וחפין שלה של מתכת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה שלא כדברי ר"ש שאמר דפותחת כמו שיש לה בית קבול דמי ומקבלת טומאה אלא משום חפין טמאה וכשהן בפ"ע לפי שלא נגמרה מלאכתן טהורין כדפרישית וקתני סיפא ושל גל אע"פ שחברן בדות וקבען במסמרים (כולו) [כלומר] שכבר נגמרה מלאכתן טהורין:

אסור למשמש בצרור בשבת. פירש"י ז"ל משום השרת נימין, וקשיא עלי', והא דבר שאינו מתכוין הוא, ורבא כר"ש ס"ל ואפשר שכל המשמש כדרך שמשמשין בחול כדי לפתוח א"א בלא השרת נימין, ואינו נכון. וטוב מזה פר"ח ז"ל שאמר שאסור למשמש באבן כדי להחליקה דמחזי כמתקן מנא ומ"ה אקשינן לסתכן משום דגידודי דאבנא משתמטא להו לשיני כרכשתא:

ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים. רש"י ז"ל הפסיק בה ופי' ואם לאו שאין מקום קבוע לבית הכסא מותר לו לטלטל כשעור המכריע, שהוא אגוז, דנפיש מכזית וזוטר מכביצה. וכמה הוא רחוק, חדא שאין לשון הכרע נופל ע"ז שלא נאמר כאן בדרך הכרעה ועוד שהי' לו לומר כדברי המכריע. [ועוד] וכי דרכן של בני אדם לקנח עצמן במדוכה קטנה של בשמים דקאמרת אם יש עליה עד מותר, ועוד בלא עד נמי לישתרי שהרי כל הכלים ניטלין לצורך גופן ומקומן. והגאונים ז"ל פירשו, ואם לאו מותר לטלטל אבן לקנוח שהוא כהכרע מדוכה קטנה של בשמים שהיא פחותה ממלא היד והדר אתמר מימרא באפי נפשה אמר רב ששת אם יש על האבן עד מותר לטלטל ולקנח בה ואפי' היא כמלא היד מפני שהיא כמזומנת לקנוח, ומן הירושלמי (ח,ו) נסתייעו דגרסינן בה מעשה בביתוס בן זונין שהי' יושב לפני רבו אמר כך אני אומר צריך שיהא יושב ושוקל ביד א"ל הכל מותר חוץ מן העשוי בחפיזה ר' הלל בשם ר' ינאי ויש בו כמלא רגל מדוכה קטנה של בשם א"ר יוסי לא אמר אלא מדוכה קטנה של בשם הא של בשמים לא:

דף פב.

הא דתנן **מי שהיה ביתו סמוך לע"ז והיה שלו ושל ע"ז.** פירש"י ז"ל לבית שע"ז בתוכו ונדון מחצה על מחצה שהמחצה שלו נחשבת בד' אמות של כניסה. ור"ח ז"ל כ' בפירושיו וקשיא מכדי בין לרבה בין לר"א משמשי ע"ז איתקש לשרץ כדכתיב שקץ תשקצנו, והתנן (ע"ז מז:) לענין בית ע"ז אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ ר"ע אומר כנדה ומפרקי' דהא בית גופי' כע"ז הוא כדתנן ג' בתים הן בית שבנאו מתחלה לשם ע"ז אסור ואמר רבי

המשתחוה לבית אסרו וע"ז מטמא כנדה אבל משמשיה כשרץ אלו דברי ר"ח ז"ל ועיקר הן לפי גמרתינו. ובירושלמי (ט,א) גרסי', אית מתני' אמרה ע"ז כנדה ומשמשיה כנדה ואית מתני' אמרה ע"ז כנדה ומשמשיה כשרץ כל עצמה אינה קרוי נדה אלא במשמשין וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך תפתר בחקיקין על גופה ר' יעקב דכפר חנין אמר תפתר במשתחוה לאפוד עצמו כענין שנאמר ויעש אותו גדעון לאפוד מתני' כמ"ד ע"ז כנדה ומשמשיה כנדה דתנינן אבניו ועציו ועפריו מטמאין כשרץ ר"ע אומר כנדה תפתר במשתחוה לבית עצמו וזה מפורש כדברי ר"ח ז"ל לפי מאי דאמרי' בגגו' דילן דמשמשיה כשרץ:

דף פב:

ופי' **ידין כמחצה על מחצה**. שמחצית אבניו ועציו ועפריו מותר אע"פ שעבדוהו לכותל לא אסרו דבר שאינו שלהם. [ועוד] שלא השתחוו אלא לשכנגדם ולא לצד האחר שהוא של ישראל, וכן פי' בירושלמי במס' ע"ז (ג,ו). ומוקמי לה כגון שבנה תחלה ואח"כ נסמכה לו ע"ז אבל אם בנו הבית לשם ע"ז א"נ השתחוו לו ואח"כ נסמך להם הכל אסור ומשמע דאסור נמי להסמך לו דהא מתהני מע"ז ומשמע נמי דדוקא במכיר עצים ואבנים שכנגדו. ואי קשיא, למ"ד (ע"ז כט:) ע"ז שנשתברה מאליה מותרת הכי נמי לשתרי כבר הקשו כן בירושלמי ופירשוה כגון שהשתחוו לכל אבן ואבן ואח"כ בניי' א"נ כשעתיד להחזירן (לכליין) [לבניין]. והא דבעי' בגמ' דילן לקמן (פג.) ע"ז ישנה לאברים בששברה גוי ופרקה מחליותיה וקא מיבעי' לי' אי בטל הגוי הזה אם לאו אבל נשתברה מאליה ויכול להחזירה ודאי אסורה:

ומטמאה באבן מסמא. פרש"י ז"ל, אבן ששמוה על היתדות וכלים תחתיה אע"פ שלא הכביד על הכלים טמאין כדכתיב כל אשר יהיה תחתיו (וההיא) לעליונו של זב אתא וכל אשר יהיה תחתיו הזב קאמר בפרק בנות כותיים במס' נדה ובת"כ מפיק לה מדכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו [ובדבר הראוי למשכב ומושב] והיינו נמי דתנן כל שהזב נשא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם ואלו בקרא דכל אשר יהיה תחתיו לא כתיב משכב ומושב, [ועוד] ל"ל אבן אפי' כל דבר שהוא תלוי באויר נמי מטמא למה שתחתיו מדין זה. ופי' שם בתוס' שהיא אבן גדולה שומא על משכבות ומושבות והזב עליה ואינו מכביד כלל על המשכבות וזו היא דרך פירושו של רש"י ז"ל וכ"כ במס' נדה (סט:). וק' להו, דהכא בשמעתין משמע דאבן מוסמא מטמא משום משא כדתנן מנין לע"ז שמטמאה במשא ומוקמ' לה באבן מוסמא, ותנן נמי התם (ע"ז מז:) ר"ע אומר

כנדה מה נדה מטמאה במשא דהיינו אבן מוסמא מדקרי לאבן מוסמא משא משמע דמשום משא היא מטמאה וכן לקמן באוקימתי' דרב אשי אליבא דרבה מוכח בהדיא דהיסט היינו אבן מוסמא והיינו פלוגתייהו דר"ע ורבנן לרבה ואלו לפי הפי' שכתבנו אין טומאה אלא מטעם דומה לטומאת משכב ומושב ואמרי' במס' נדה בפ' בתרא הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו מטמאה במשא עד שימות הבשר ומפרש בגמ' מאי משא אבן מוסמא. ועוד נמי אמרי' בפ' דם הנדה מה"מ דדם הנדה מטמא אמר חזקי' אמר קרא והדוה בנדתה מדוה כמותה אי מה הוא עושה משכב ומושב לטמא אדם ולטמא בגדים אף מדוה עושה משכב ומושב לטמא אדם ולטמא בגדים אמר קרא אשר היא יושבת עליו ולא דמה אי מה היא מיטמאה באבן מוסמא אף מדוה נמי מיטמא באבן מוסמא א"ר אשי אמר קרא והנושא אותם יכבס אותם מיעוטא הוא אלמא לאו משום משכב ומושב נתרבה אע"פ שנתמעט משכב ומושב מדם הנדה היה סבור לרבות בו אבן מוסמא. עוד הביא ר"נ ז"ל במגלת סתרים שלו שמצא ברייתא בתוספתא כלים (ב"ק ו.) אין טומאה בכלי חרם אלא מאוירו ובהיסט הזב ע"ג אבן מוסמא ואלו מדין משכב ומושב אין טומא' לכלי חרס כל עיקר כדאמרי' לקמן (פג:). ובפר"ח ז"ל מצאתי שפי' שאם יש אבן על משכב הזב והזבה וישב אדם טהור על האבן אע"פ שלא נגע במשכב כי האבן הזאת חוצצת בינו ובין המשכב טמא אע"פ שהאבן אינה מקבלת טומאה וזה נכון לפ"ד ונפרש שטעם טומאת אבן מוסמא מפני שהמשכב והמושב שתחתיה שאף הן מטמאין באבן מוסמא וה"ה לזב עצמו נושאין את הטהור והוא כעין הסיטו של זב שהוא טמא שלא מצינו לו חבר בכל התורה וזה ששנינו אצבעו של זב תחת הנדבך הטהור מלמעלן מטמא שנים ופוסל אחד ואבן מוסמא דע"ז נמי כגון שהיא נושאה את האדם עליה או בכף מאזנים וכרעה היא וכן דם הנדה נמצא' טומאת אבן מוסמא משום משא ואינה תלויה בטומאת משכב ומושב. וצ"ע שאם מתורת היסט דוקא שלא מצינו לו חבר בכל התורה הרי מצורע מטמא באבן מוסמא בפ' בתרא דנדה, זה צ"ע. ונראה דאבן מוסמא כולל בין נושא בין נשא דהא תניא בספרא. ישב ע"ג עשרה מצעות אפי' ע"ג אבן מוסמא וכו' וזו שהיא כן ישנה בכל מטמאי משכב ומושב אבל זו שבשמועתינו שהיא מטעם היסט בטומאה למטה וטהור למעלה וכך שנינו בספרא והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מנין לעשרה מושבות אפי' ע"ג אבן מוסמא תלמוד לומר והיושב מקום שהוא יושב ומטמא יושב הטהור ומיטמא:

ולוקשה רחמנא לנבילה. ק"ל, אי אקשה לנבלה אין משא שלה מטמאה אלא אדם המסיט שכך שנינו גבי נבלה אבל עכשיו שהוקשה לנדה כל הראוי למשכב ומושב והאדם מיטמאין במשא שלה ושמא אין דין משכב ומושב בע"ז:

ולר"ע למאי הלכתא איתקיש לשרץ למשמשי'. פי' שטפא דגמרא הוא דהא איבעי לי' למימר דלא מיטמא באבן מוסמא אלא דאמר הכי לעיל לרבה אמר נמי הכא לר"א ואפשר דלרווחא דמילתא נקט לה דאפילו למסקנא דאמרי' דאיתקש למת ומת לא מטמא באבן מוסמא ומשום מיעוטא דאבן מוסמא ל"צ הקישא דשרץ ואצטריך משום משמשי' ואע"ג דעד השתא לא מדכרינן להקישא דמת ול"נ לר"ע לחומרא מקיש:

דף פג.

מי אלימא ממתני'. פי' ה"ר משה בר' יוסף בחדושיו דמקשה דקרו ליה סבר רישא דומיא דסיפא מה משמשי' כשרץ לגמרי ולא מיטמי במשא אף ע"ז עצמה כשרץ ולא מיטמאה במשא ויפה פי' אף על פי שמצינו בכמה מקומות בתלמוד פרכות כגון זו ואין לנו בהם טעמי הרב ז"ל:

מתקיף לה רב אשי א"ה מאי הן. פי' הר"ר יוסף הלוי בן מנאש בתשובה דהכא קא קשיא ליה כיון דנכרי ונכרית דינן בפני עצמן לטמא בכל ענין משמשי ע"ז אינן מטמאין במשא ולא באבן מוסמא נמצא דינה חלוק מן הכל ועל מה אמרו הן ולר"א הן דת"ק ניחא דקאי אע"ז ואמשמשי' ששניהן מטמאין במגע ולא במשא ולא באבן מוסמא אבל הן דר"ע קשי' דלא קפליג ודאי אמשמשין דאיהו נמי במגע ולא במשא ס"ל כשרץ אלא אע"ז בלחוד קאי ומאי הן וליכא למימר דאנכרי ואנכרית קאי נמי' דהא ל"ל לאדכורי נכרי ונכרית ועוד דהא לא שוו לאבן מוסמא. ואתא רב אשי ופריק אליבא דרבה דה"ק נכרי ונכרית וכו' ע"ז הן בני אדם שהסיטו אותן טמאין ולא אם נסטו ממנו ואין צריך לומר אבן מוסמא ר"ע אומר הן האחרים שהסיטו אותה ושנסטו ממנה טמאין וממילא אליבא דר"ע מתרצא ברייתא הכי ע"ז ומשמשיה הן ב"א הנוגעין בה טמאין שבמגע מטמאין כשרץ אבל לא הסיטן בין הם שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותן ור"ע סבר ע"ז הן ב"א הנוגעין בה והמסיטין אותה טמאין אבל משמשיה היא ולא הסיטה זהו תורף פירושו של זה הרב ז"ל, ונכון הוא. אבל הוה זהיר במה שפי' הסיט ומשא הנזכרים בתחלה בשני דברים שאינו כן אלא הסיט שאדם טהור נושא הטומאה הוא נקרא משא בלשון תורה והסיט שהטמא נושא הטהור הוא הסיט סתם שבזב טמא ולא מצינו לו חבר ואבן מוסמא נתרבה מתורת הסיט זה וזה מתוקן בפרש"י ז"ל, ולא עלו בתשובת

ה"ר יהוסף הלוי כהוגן. ויש ספרים שכ' בהן בריש הברייתא מגע נכרי ונכרית ואתיא פירכא דרב אשי בפשיטות דלא מתני לי' מגע והן והסיטן דמאי (מן) [הן] חוץ ממגע והסיט והו"ל למיתני מגע נכרי ונכרית והסיטן ותירוציה אתיא כרבה ולא מיתוקמא לי' ברייתא לר"א כלל אמגע דהא קתני לי' למגע בהדיא והן והסיטן בר ממגע קתני ליה והיינו דאוקי ר"א כרבה ולא כר' אלעזר כלל ופשוטה היא:

ה"ג בכל הנוסחאות: **כדתנן הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שני' כרע הזב טמאין כרעו הן טהורין**. ופרש"י ז"ל שלא מצינו נושא את הזב שיהא טמא אלא במשכב ומושב והאדם אבל כרע הזב טמאין שזהו משא הזב האמור בתורה מגעו שהוא ככולו וזהו הסיט והא דמייתי כדתנן לענין כף מאזנים אבל לא לענין הדין שכאן טהורין וכאן טמאין. והוי יודע שאין לשון משנה כן, אבל כך היא שנוי' הזב בכף מאזנים ומשכבות ומושבות בכף שני' כרע הזב טהורין פי' טהורין מדין מדרס שהיא הסיטו של זב ואינו מטמא משכב לעשותו אב הטומאה כרעו הן טמאין משום משכב שהוא תחתונו של זב וקתני סיפא הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שניי' טמאין ובמת הכל טהור חוץ מן האדם ומשכחת לה בשכרע הזב ולומר דהיכא דברישא טהורין הכא באוכלין ומשקין טמאין. והאי דקתני ובמת הכל טהור חוץ מן האדם ה"ק הכל בין משכבות ומושבות ברישא בין אוכלין ומשקין בין שכרע הוא בין שכרעו הן הכל טהור חוץ מן האדם בזמן שכרע הוא שזהו משא שבתורה. (ואפי') [ואפשר] שבברייתא שנויי' בלשון הזה בגמ' ולפי שהענין הזה שנויי' במשנה קאמר דתנן וכן במקומות הרבה כאותה שהביאו בסוף ב"מ ותנן נמי גבי אילן כה"ג ואין המשנה כמו שהביאוהו שם אבל מקצתה בפ' המוכר את הספינה. ובפ' האומר במס' קדושין דתנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי ר"מ אומר מקודשת ר"י הסנדלר אומר אינה מקודשת ר"י הנשיא אומר וכו' ואלו במתני' תנן אינה מקודשת סתם ולא שנינו בה לא ר"מ ולא ר"י הסנדלר ולא ר"י הנשיא אלא מפני שהיא רמוזה במשנתינו ומאי דלא פריש במתני' פריש בבריית' מזכירה בשם משנה ועוד יש כמה משניות מסדר טהרות שהובאו בתלמוד בחסר ויתיר כההוא דתנן מראות נגעי' ב' שהן ד' בהרת עזה כשלג ולא כך היא שנוי' לגמרי ואחרת בפ' העור והרוטב:

דף פג:

ישנה לאברים או אינה לאברים. נ"ל דלענין טומא' קא מבעי' לי' וכשנשתברה מאיליה ודאי כה"ג אסורה דקיי"ל (ע"ז כט:) ע"ז שנשתברה מאיליה אסורה אלא הכי קמבעי'

לי' כיון דטומאת ע"ז דרבנן לא אחמור רבנן בשבורה א"ד כיון דיכול להחזירה כמאן דמחברא דמיא ומתני' דתנן מטמאין כשרץ בשעבדן לאבן ואבן בפ"ע כדאמרן וזה הפי' למד מענייננו שלענין טומאה נשאלה הלכה זו ולא לענין ע"ז ר"ל לענין איסור, והפי' הראשון דברי בעלי התוס' ז"ל:

זה זבוב בעל עקרון. תימה הוא למה הביאו כאן לזאת הברייתא אי למימר דזבוב ע"ז היא פשיטא דהא קרא כתיב ואת זבוב אלקי עקרון וא"ל אי מקרא ה"א גוף גדול אלא שנקרא כן אבל השתא דכתיב וישימו משמע שמשימין אותה בתוך חיקם אלמא גוף קטן הוא ואין זה נכון אפשר שהיא גדולה מכזית. ורש"י ז"ל פי' שזבוב הוא כמשמעו אבל לכך צריך לברייתא לומר שהוא ע"ז גמורה ואדוקין בה מלשון ברית שהוא לשון אהבה וחבה כלומר שלא תאמר בעקרון הוא שעשו כך לזכר ע"ז בעלמא אבל אינה ע"ז גמורה ואינן אדוקין בה. ובירושלמי (ט,א) מצאתי, אבל בע"ז שלימה אפי' כל שהוא דא"ר יוסי בר בון רב חמא בר גוריא בשם רב הבעל ראש הגויה הי' וכאפין היה וישימו להם בעל ברית לאלקים פי' ברית ראש הגויה שבו הברית והוא נמי לשון בעל ונראה שהגירסא וכאפון היה כלומר שהיה קטן כגרעין של אפונים ולפ"ז לא מייתי ראיה משום לשון זבוב אלא מלשון בעל ברית ולומר שהיו אדוקין בצורת ראש הגויה שנקרא בעל והא דקתני זה זבוב בעל עקרין מפני שנקרא בעל אמר כן או שהוא דבר קטן כזבוב:

הא דאמרי' **טומאת ע"ז דרבנן ולקולא ולחומרא לקול' מקשינן**. לרבנן אליבא דר"א, אבל לרבה אליבא דר"ע איפכא ס"ל דכיון דבעי' לארחוקי ע"ז לחומרא מקשי' ועוד דקראי לחומרא כתיבי וטמאתם וגו' תזרם כמו דוה ושקץ תשקצנו הילכך לכולהו מחמרי' דתטמא אפי' באבן מוסמא ומשמשין דלא כתיבי בהו טומאה כשרץ ומיהו לשיעור דשרץ בכעדשה לא מקשי' למת דלא מחמרי' בטומא' דרבנן מכלל מאי דאחמיר רחמנ' בדאורייתא ולא אשכחן אבן מוסמא ואוהל בדאוריי' בחד דוכת' ולרבנן כיון דאבן מוסמא דנדה לא מצינו לו חבר בכל התור' לא מחמרי' בה אבל במשא מקשי' לחומרא וה"ט דר"ע לר"א:

מתני': **ספינה שהיא טהורה**. להכי נקט בספינ' לאשמעי' דטלטול שאדם מטלטל בים לאו טלטול הוא דע"י מים לאו טלטול אדם הוא ופירשו בתוס' שאינה מיוחדת לישיבה דאלו מיוחדת לכך אפי' גדולה טמאה דלא מקשי' לשק בהנך דחזי למדרסאות כדאמרי' בפ' על אלו מומין וכן הא דתנן הבאה במדה טהורה מכלום אפתחה למעלה קאי אבל פתחה מצדה כיון דחזיא למדרס טמאה ואע"פ שהספינה עשוי' לישיבה עיקרה לפרקמטיא היא ואומר ליושב עמוד ונעשה מלאכתנו. ואינו מחוור לי כלל, דספינה

עשויה ומיוחדת לישיבה עם מלאכתה הוא שפתחה מצדה דעיקרה לכלים ומשמשת ישיבה עמה והכי תני לה בת"כ אין לי אלא כסא ספסל וקתדרא המיוחדין לישיבה מנין תיבת הבלנין ותיבה שפתחה מצדה וכו' עד מרבה אני את אלו שהם משמשין ישיבה עם מלאכתן ומוציא אני את אלו שאינן משמשין ישיבה עם מלאכתן יי"ל ובספינה על כסא וספסל יושבין בה ועל מטה שוכבין בה וכל עצמה מעשה קרקע בעלמא ואינ' משמשת לישיבה כנ"ל לפי שיטה זו שלהם. ושמא אין שיטתן עיקר אלא כל הבאין במדה טהורין אע"פ שהן ראויין למדרס דגרעי מפשוטי כלי עץ ושמא איכא רבויי בקרא לפשוטי כלי עץ דחזו למדרסאות והבאין במדה נתמעטו (מכלים) [מכלום]:

דף פד.

וא"ר יוחנן אם יש בה בית קבול רמונים טמאה. פי' משום דטלטול ע"י שורים שמיה טלטול, ואי לא מדר"י, ה"א במטה טמאה מפני שעשוי' לטלטל ע"י אדם ע"י הדחק ושל אבנים טהורה מפני שאינה עשוי' לטלטל אלא ע"י שורים מ"ה מייתי הא דר"י ומיהו לאו מינה מייתי ראיה שעדיין י"ל דר"י נמי בקטנה שעשויה לטלטל ע"י אדם מוקי לה למתני' ומ"ה מייתי סיפא דקתני בשלש תיבות הבאה במדה טהורה. מכלום פי' לפי שאין תיבה גדולה המחזקת כורים ביבש עשויה לטלטל ע"י שורים כמו העגלות מכלל דרישא אפי' באה במדה טמאה מפני שעשוי' לטלטל ע"י שורים דאי לא ליתני ד' עגלות הן ואייתי הא דר"י כי היכי דלא (תיקשי ליה) כדאמרן ומיהו הו"ל לאתויי מציעתא דקתני ג' עריבות הן וכו' וקתני הבאה במדה טהורה מכלום אלא שאין הגמרא מקפדת בהבאת המשניות על סדרן לגמרי ועוד משום ששתים אלו שוות לגמרי אבל בעגלות קתני משני לוג ועד תשע' קבין שנסדקה וכו' (בפ"ב) [בפ"כ] דכלים (מ"ב):

וספינה של חרס טמאה כחנניא. פי' טמאה מגע רבי יוסי אומר אף הספינה טהורה ממגע מתקיף לה רב פפא א"ה מאי אף דמשמע כי היכי דשאר כלי חרס טהור אף ספינה טהורה והלא אין כלי חרס טהור ממגע אלא אר"פ ה"ק ושל עץ בין מדרסו בין מגעו טמא וספינת הירדן טהור' מדין מגע כתנא דדין ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה מגע, זהו תורף פרש"י ז"ל. ויש מקשין, ל"ל לר"פ לאוסופי ביה ושל עץ בין מדרסו בין מגעו לימא הכי מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טהורה פי' אף ממגע ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה מגע כשאר כני חרם ואין זו קושי' שמאחר שהברייתא משובשת וע"כ אתה מוסיף בה ומגעו טמא ודין [דטהורה] ספינה לת"ק יש להוסיף בה כמו שאתה רוצה כדי שיתפרש בה הדין לגמרי וכבר כתבתי לך גדולה מזו בפ' דלעיל

ויש בו בזו טעם ורש"י ז"ל משום דשכיחא ניה ספינה של עץ משל חרס והואיל ובשל עץ בעי לאוקמי צריך היה להוסיף ושל עץ דאי לא היכי ליתני דין ספינה של עץ והא לא אידכר שם כלי עץ. ובתוס' מפורש בשם ה"ר שמואל ז"ל, דהא דקאמר ושל עץ בין מדרסו בין מגעו טמא לא להוסיף על הברייתא אנא דיוקא דברייתא הוא ודייק הא של עץ בין מדרסו בין מגעו טמא מדלא פליג נמי בכלי עץ. וספינת הירדן טהורה בין ממגע בין ממדרס כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה כמגע כלי חרס וטמאה כחנניא. ובפר"ח ז"ל גרסי', א"ר זביד מדרס כלי חרם טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טהורה כתנא דידן רי"א אף הספינה טמאה כחנניא מתקיף לה ר"פ א"ה מה אף אלא אר"פ ה"ק מדרס כלי חרס טהורה ומגעו טמא ושל עץ בין מדרסו בין מגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחנניא רי"א אף הספינה טהורה ופי' ר"ח ז"ל לזו הגירסא דמאי דאמרי' מגעו טמא היינו בדיוק כלומר הא מגעו טמא מ"ה אקשי ר"פ מאי אף כלומר אמאי קאי אף הא מגע ליתא בברייתא אלא דיוקא הוא דקאמרינן ופריק דאף הספינה טהורה מדין מגע כמו מדרס שטהר ת"ק. ואין פי' זה נכון, שהרי יכול היה להוסיף בעיקר הברית' ומגעו טמא שהוא כמשמעה כמו שהוסיף וספינה של חרם טהורה או טמאה ונימא דאף קאי עלי' ממה שנימא דקאי אדיוקא דלישנא דת"ק:

מה הוא איתי ליה טהרה במקוה. פי' לאו דוקא במקוה דהא זב מים חיים בעי אלא סירכא נקיט ומשכבו לאו לביאת מים חיים הוקש דלא בעי אלא טבילת מקוה כדתניא בתו"כ, אלא לטבילה הוקש ומש"ה נקט מקוה בהוא עצמו. וי"ל יש לו טהרה במקוה בשאר טומאות קאמר ומיהו משום הקישא דמשכב קאמר הכי כדפרישית:

אף משכבו דאית ליה טהרה במקוה. אי קשיא הרי פת שאור שייחדה לישיבה מטמא מדרס א"ל הואיל ואיכ' במינו דהיינו גידולי קרקע כדמתרץ ואזיל ומיהו מעיקרא הו"ל לאותובי מהא אלא חדא מתרתי פירכי נקט. וי"א דאפי' למ"ד גבי מפץ דרחמנא ליצלן מהאי דעתא שאני [מפץ] דנמי גדולי מים הן ואפ"ה בסוף מרבי' כל דדמי ליה כלל [ואפי' מפץ] מדכתיב וכל המשכב, ואין טעם זה נכון:

דף פד:

ומה פכין קטנים שטהורים בזב. פירש"י ז"ל פכין קטנים של חרס שטהורין מכל טומאת הזב דלמדרס אין כלי חרס נעשה מדרס ובמגע אינן יכולין לטמא שאינן מטמאין אלא מאוירן ואינו יכול להכניס אפי' אצבעו קטנה בהן ואי משום היסט כל שבא לכלל מגע בא לכלל משא מדאפקי' רחמנא בלשון נגיעה כענין שאמרו בפ' העור והרוטב (חולין

קכד:) גבי משא נבלה ומגעה, ואי משום שערה שיכול ליכנס באוירן שהוא מטמא כל שאינו ראוי לנגיעת בשר אינו מטמא בנגיעת שער דמדכתיב והנוגע בבשר הזב מפקי' ליה בספרא. ויש לדקדק אחר טעמו, ליטמו במשקין דזב, דלא אפקינהו רחמנא בלשון נגיעה דכתיב וכי ירוק הזב בטהור ועוד מקשה ר"ת ז"ל הרי צמיד פתיל מטמא במשא הזב אע"פ שאינו במגע כדאמרי' במס' גטין שמא תסיטם אשתו נדה ובמס' נדה נמי אמרי' מוקף צמיד פתיל שטמא במעת לעת שבנדה וה"נ מוכח בחולין ומתרץ ש"ה שעומד לפתוח וכפתוח דמי וק"ל הא אמרי' בחולין גבי קולית המת מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי. ופריק ש"ה שאינו נקוב אלא שחשב עכשיו לנקבו ואין מחשבתו בלבד עושה שאינו נקוב כנקוב אבל צמיד פתיל נקוב הוא וכפתוח דמי. וכן היה ר"ת ז"ל מפרש מ"ש במס' ביצה (לב.) אלפסין עירניות טמאות במשא הזב וטהורות באוהל המת שהן חקוקית וסתומות בכיסוין עד שיצרפם בכבשן ויפתחם וגבי משא טמאות משום דכפתוחות דמיין דומיא דמוקף צמיד פתיל וכן משמע בתוספתא דביצה דקתני אין פותחין אלפסין סתומין ורשב"ג מתיר אלמא אלפסין עירניות הללו סתומות בכיסוין הן יש להם בית קיבול אלא שנסתם בכיסוין. אבל רש"י ז"ל פי' שאין להם תוך ואף על פי כן במשא הזב טמאות דלא בעי תוך ואינו מחוור שהרי פכין קטנים טהורים במשא מפני שאין באין לכלל מגע תוך כ"ש אלפסין עירניות שאין להם תוך כלל. ועוד ששנינו הטהורין שבכלי חרם טבלה שאין לה לבזבז ומחתה פרוצה כו' והמטה והכסא וכו' מתני' בפ"ג דכלים משמע שאין לאלו טומאה כלל. ועוד דהשיב ר"ת ז"ל דתניא בת"כ יכול יטמאנה מאחוריו נאמר כאן בו ונאמר להלן בו מה להלן מאוירו אף כאן מאוירו כמ"ש רש"י ז"ל למעלה וכל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל היסט:

מפץ שטמא בזב א"ד שיהא טמא במת. הקשה ר"ת ז"ל, צמיד פתיל יוכיח שטמא בזב ואינ' מטמא במת ופריק נייתי לה בתורת טעמא צמיד פתיל שטמא בזב מפני שהוא מסיטו ומגעו ככולו ואפילו באוירו ואלו במת מאוירו טמא ולא נטהר אלא מפני שהוא טומאת אחורים שטהורה אף בזב. והוא השיב על דבריו, והא אמרי' במס' נדה פ"ק (ה:), ולאו ק"ו הוא, ומה מוקף צמיד פתיל שטהור במת אינו ניצול מעת לעת שבנדה משכבות ומושבות שטמאין במת א"ד שלא יהיו ניצולין במעל"ע שבנדה. ומאי ק"ו שאני מעל"ע שבנדה שהוא טומאת תוך כדאמרן ומשני התם ה"ק ומה צמיד פתיל שמצינו לו צד טהרה באהל המת עשו לו מעל"ע שבנדה מדבריהם כנדה עצמה משכבות ומושבות שלא מצינו בהן צד טהרה א"ד שנעשה בהן מעל"ע שבנדה כנדה עצמה וה"ט נמי דלא אמר התם פכין קטנים יוכיחו שטמאין במת וטהורין במעל"ע שבצדה לפי שהן טהורין

אף בנדה עצמה ואין אותו ק"ו אלא ליתן טעם וראי' שעשו חכמים מע"ל שבנדה כנדה עצמה. ומיהו לא נהירא לי, דהא מ"מ קולא היא שטמאין בזב בהיסט ואין טמאין במת בהיסט, שהסיטו של זב לא מצינו לו חבר בכל התורה כולו. וי"א דהכא ה"פ ומה פכין קטנים שטהורין בזב לכל טומאותיו בין במשא בין בהיסט בין במגע הן טמאים במת לכל טומאותיו מפץ שטמ' בזב לכל טומאותיו א"ד שיה' טמא במת בכל טומאותיו וא"ל צמיד פתיל יוכיח שהרי אינו טמא אלא במשא הזב ולא במגע. גם זה אינו נכון שאם טהור במת אף הוא טהור במגע דזב חוץ מן המדרס אבל אמת הוא דלהכי נקיט פכין קטנים מפני שטהורין בכל טומאת הזב דאי לא לימא פכין גדולים שטהורין מן המדרס לפי שאין כלי חרס נעשה מדרס כדאמרן אלא דרויחא לי' נקיט:

ואמאי והא לית לי' טהרה במקוה. פירש רש"י ז"ל דכי כתיבא טבילה בפ' שרצים ופ' מדין אכלים דכתיבא התם אבל פשוטי כלי עץ שלא נכתבו שם לית להו טבילה אלא הרי הן כאוכלין ומשקין שאין להם טהרה במקוה לפי שלא נכתבו בהן בתורה. ויש מקשים מהא דגרסי' במס' סוכה (טז.) מטה מטמאה חבלה ומטהרת חבלה מטמאה איברים ומטהרת איברים ומפרש לה בגמ' בארוכה ושתי כרעים בקצרה ושתי כרעים והיינו פשוטי כלי עץ אלמא יש להן טהרה במקוה ומפרשי לה במפץ של שיפה ושל גמי אבל של עץ יש לו טהר' במקוה שהרי נתפרש' טבילה במקבליהן וכיון שכן אף פשוטיהן במקום שמקבלין טומאה יש להן טהרה. וי"א הרי כתיב וכל כלי עץ תתחטאו וסמיך לי' בפ' שנייי' את הבדיל ואת העופרת כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר וכל אשר לא יבא באש דהיינו של עץ תעבירו במים מקיש עץ למתכות מה הן בפשוטין אף כל כלי עץ בפשוטין. ועוד דהתם לא כתיב שק דמשמע שיש בו בית קבול אלא מעשה עזים אף על פי שאין לו קבול כגון הנך דלעיל אריג כל שהוא תתחטאו. ואיכא למידק, דאמרי' עלה דהא בריי' במס' ב"ק בפ' כיצד וקמייתי לה בין לטומאת ז' בין לטומאת ערב ואם אין לו טהרה במקוה מה טומאת ז' טומאת ערב יש כאן הרי טמא הוא לעולם וא"ת מאי טומאת ז' שהוא נעשה אב הטומאה כדין הטמאין טומאת ז' והרי כל שאין לו טהרה במקוה אין נעשה אב הטומאה ומפרקי דברייתא דהכא בין במפץ של עץ בין במפץ של שיפה ושל גמי היא שנוי' והתם פריך משל עץ שיש לו טהרה במקו' כדאמרן והכא פריך משל שיפה ושל גמי. והגאונים ז"ל פי', פכין קטנים של עץ וטהורין במדרס הזב ואפי' ייחדן לישיבה נמי טהורין שאינם ראוים לכך ואפ"ה טמאין במת בכל טומאותיו מפץ שטמא למדרס הזבה א"ד שיטמ' באוהל המת וה"ה לשרץ וכן לפי' הראשון מת לאו דוקא:

מי לא עסקי' דייחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור. פירש רש"י ז"ל, דאי טמא הוא מדרס היכי מציל והא כל דבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה הילכך כ"ח המוקף צמיד פתיל טהור מכל טומאה דבהיסט נמי לא מיטמי כדפרי' דכל שאינו בא לכלל מגע לא בא לכלל משא ולפיכך הוא מציל על מה שבתוכו. ויש תשובה על דברי רש"י ז"ל הללו ממ"ש למעלה דמוקף צמיד פתיל טמא אפי' במע"ל שבנדה ואמרי' [גיטין סא:] שמא תיסטם אשתו נדה. וי"א לעולם הכלי עצמו טהור, שאלמלא כן אינו חוצץ אבל מה שבתוכו טמא בהיסט שהרי ניסט ואינו נכון בטעם לפי שאם בא לכלל מגע אי קרית לי' מפני שעתיד ליפתח שניהן טמאין ואם לאו שניהן אינן באין לכלל היסט. ועוד דההוא דאלפסין עירניות קשי' לי' כפי מה שפירש רבינו תם ז"ל דמדקתני טמאות וטהורות משמע טומאות עצמן וקתני סיפא ר"א בר צדוק אומר אף טהורות במשא הזב לפי שלא נגמרה מלאכתן משמע שעל עצמן של אלפסין הדברים אמורים. אלא ה"פ: מי לא עסקי' דייחדינהו לאשתו נדה שאם אתה אומר הן טמאין במדרס הזב א"כ מצינו להן טומאה מאחוריהן ואיך חוצצין בפני הטומאה אבל טומאת היסט שאני שהיא טומאת תוך דמגעו שהוא ככולו הוא לפיכך אחורים חוצצין שלא מצינו להם טומאה בכל התורה כולה. (שמועה זו מפורשת בתוספות לרבינו הצרפתים ז"ל, וכתבתי' והוספתי בה דברים להגדיל תורה):

הא דתנן **שזורעין בתוכה ה' זרעונין**. ה' [מיני] גרעינין הוא, וכ"פ רבינו תם ז"ל. [וקס"ד] (ו)במחריב את הקרנות וזורעין באמצע כל רוח, ושיעור יניקות הזרעים ג' טפחים הוא כדתנן (ב"ב יז.) מרחיקין את הזרעים מן הכותל ג"ט ואף על פי שהיניקות מתערבות כיון שאין מין זה יונק מגופא של מין זה מותר כדאמרי' לא ינקו מהדדי ולא אמרי' לא ינקי בהדי הדדי. והראשונים אמרו שיניקת הירקות הנזרעין בערוגה אינה אלא טפח ומחצה ואם תאמר מכל מקום למה אינן תשעה ד' בד' קרנות הערוגה ובאמצע כל שורה ד' ואחת בתוך זו אינה קושיא למאן אי לרב דאמר ערוגה בחורבה שנינו הרי ממלא הוא שתי הקרנות גרעינין כגון זה. ולזרע תשעה ולא ימלא הקרנות לא אמרינן משו' האי טעמא שמא ימלא הקרנות ממין אחר ויהי' סמוכין יותר מדינן אי לשמואל דאמר ערוגה בין הערוגות שנינו לדידי' נמי אפילו בממלא את הקרנות היא כדקא מקשינן עליה והא קא מערבן אהדדי כלומר דבין בממלא את הקרנות בין שאינו ממלא מתערבין הן כיון דהוא מקפת ערוגות ומהדר בנוטה שורה לכאן ומותר אפילו בממלא והיינו דמקשי' מעיקרא והאיכא מקום קרנות כלומר דערוגה בין הערוגות שנינו ומש"ה מחריב קרנות של ערוגה זו כדי שיזרע סמוך להן בערוגה אחת ויהי' בין גרעינים של זו ולאחרת ג"ט ומפרקי' לה

בממלא את הקרנות וגזירה משום ממלא ולעולם הוא מרבה בזריעה ה' זרעונים הללו כמו שיכול ואם בא ליטע בה ט' זרעונין אסור שמא יאריך בזריעת הקרנות ולא יצמצם להיות ביניהם הפרש ויש לפרש דקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי אבל תשעה ינקי שאין שלשה ביניהם די להן להניקן בערוגה אחת לד"ה:

דף פה.

גבוליה כמה. פי' כמה הוא חשוב גבול להפרישה משאר השדה ולקרות זאת ערוגה בפ"ע כדתנן לענין כלאים כמלא רוחב פרסה וכיון דלענין כלאים הוי הפרש למראית העין ולהוציא מדין ערבוב לענין גבול נמי הפרש הוא וטעמי' דר"י נמי מדכתיב והשקית ברגליך כגן הירק דכיון דחשוב והוי גבול אלמא הפרש הוי, ומגיהי ספרים מיעברי קולמס א"מאי טעמא דר"י" ללא צורך:

דף פה:

הא דגזרי' **שמא ימלא את הקרנות.** ולא גזרינן בזריעה דאידך גיסא משום דדרך זריעה כך הוא לזרוע בערוגה שורה אחת כולה ושורה אחת כנגדה אפי' בגרעין א' די להם וליכא למיגזר א"נ לפי שאדם נזהר בערוגה א' ואינו נזהר מערוגה לערוגה שאין אדם זורע ערוגה א' לחצאין ונזהר הוא בגרעינין הנזרעין בה להרחיק זה מזה כדינן אבל בשתי ערוגות פעמים שהוא זורע ערוגה אחת היום וממלא שתי קרנות שבה ולמחר כשהוא בא לזרוע ערוגה אחרת אינו משתמר להרחיק גרעונה של ערוגה זו מאותה ערוגה אחרת, וכן עיקר. ובירושלמי (כלאים ט:) ניתני תשעה א"ר תנחום בן צדיא אלא בערוגה שבערוגות היא מתניתין, וזהו מה שפירשנו ולא אתיא דגמרא דילן אלא כדקא ס"ד מעיקרא. ויש בפי' שמועה דברים לר' יהוסף הלוי בן מגא"ש ז"ל ולמקצת הגאונים הראשונים ולפמ"ש השמועה פשוטה לפניך. והוי יודע שאין יניקת הזרעונין ג"ט או טפח ומחצה לכל א' אלא עם מקומו שהוא זרועה בו שהרו אין תוכה של ערוגה אלא ששה ואין בין זרע אמצעי לשבצדדיו אלא פחות משלשה טפחים א"ו ש"מ מקום הזרעין עצמן מן המנין. וי"א טפחים הללו שוחקות הן וכי מדלית נמי מקום הזרעין איכא שלשה טפחים מצומצמים. ובירושל' (כלאים ג.) מצאתי ר' יוחנן בשם ר' ינאי כולהון בתוך ששה פירוש ששה אף במקומן של זרעים כדפרישית. כהנה בשם ר' שמעון בן לקיש כולהון חוץ לששה אי כולהון חוץ לששה נהוי תשעה א"ר תנחום בן צדיא כיני ערוגה שבערוגות היא מתני' פירוש אא"ב מקום הזרעים נמי בתוך אותן ששה טפחים של ערוגה א"א לזרוע בה אלא

חמש לפי שיניקתן ג"ט וצריך לזרוע ד' גרעינן בד' קרנות וא' באמצע כדי שיהא ביניהן ג"ט חוץ ממקום הזרעים שהרי זרועין באלכסון דאיכא חומש דאלכסונא שבהן הזרעים זרועין אלא אי אמרת חוץ לששה הן זרועים א"כ ארבע באמצע שורות הערוגה הוא זורען אם רצה ולמה לא יזרע אחרים בקרנותיה ויהיו תשעה ופריק בערוגה שבערוגות הוא כדאמרן. ולפ"ד הירושלמי נפרש לגמרא דילן חוץ ממקום זרעים ומ"מ נלמוד שאין הערוגה מצלת מדין ערבוב שא"כ ל"ל קים להו דחמשא בשיתא לא ינקי אפי' ביונקים מותר כדאמרי' לגבי ראש תור ירק הנכנס ובממלא כל גנתו דר' יוחנן ופריק תני סופה דהא מתני בכלאים אלא ערוגה ערבוב יש בה. מיהו כיון שאין בה יניקה זה מזה מותר שאיסור כלאים ביניקה ומראית העין היא תלוי':

הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה ערוגה ששה ועוגל בה חמשה. פירש רש"י ז"ל עוגל בתוכה ה' עגולין לה' זרעונים ואין משמע הלשון כן. ועוד אפי' יותר יעגל בה. ובתוס' בשם רבינו תם ז"ל עוגל בתוכה עגול א' של חמשה וזורע אותו מין א' והוא השנוי במשנתינו וא' באמצע וזורע ד' על ד' רוחות הערוגה בשאר הערוגות ממה שירצה והם המורשות שהמרובע יתר על העגול רואין כאלו ערוגה עגולה ששה על ששה ומורשות הקרנות שחוץ לעיגול נזרע ממה שירצה ונמצא חצי טפח בערוגה סביב העיגול הפנימי. ואקשי' והיאך נתמלאת כל גינתו ירק והרי יש חצי מפח רחב לכל צד ואמרי דבי ר' ינאי ודאי צריך להחריב אותו בין הבינים ור' יוחנן בההוא פורתא לא איירי ורב אשי אמר דאפי' ההוא חצי טפח ממלא ואם היו זרעוני הערוגה שתי זורע אלו ערב ומותר:

דף פו.

מאן דלא מוקים כתנאי תני רישא טהורה. פירוש, איכא דתני לה הכי ומאן דלא מוקי כתנאי אמר דהכי דוקא ומאן דמוקי כתנאי לא מתני לישנא דמרגלא אפומייהו ומוקים לה כתנאי והוצרכנו לפי' הזה שלא מצינו כתנאי שיחליף לשון המשנה וישנה אותה כרצונו:

אלא ר"ע כמאן. פירוש הול"ל שש עונות אי ס"ל דלא אמרי' מקצת היום ככולו פעמים שהן ד' פעמים שש כר' ישמעאל ובקרא ימים כתיבי אי מקצת אי כולן [ומשני בהשכמה עלה, והילכך] בעי', חמש עונות דכיון דבהשכמה הוה ש"מ לאו אימים קפיד רחמנא אלא אעונות:

דף פו:

ה"ג בכל הספרים: **אבל חכ"א ג' עונות** (קרא) **שלימות בעי'**. ופי' עונה שלימה, יום ולילה, ולא דבעי' לילו עמו אלא מע"ל ג' ימים. וגמרא גמר לה שמואל, וכן מצאתי בירושלמי (ט,ג) א"ר יוחנן זו דברי ראב"ע ורבי ישמעאל ור"ע אבל דברי חכמים עד ג' ימים מכאן ואילך היא נסרחת אתי' כי דמר ר' זעירא בשם ר' יוחנן זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה תורת הזב עד ג' ימים אף ש"ז עד ג' ימים ולא כדברי מי שפירש מאן חכמים רבי אלעזר בן עזריה ורש"י ז"ל גורס שש עונות שלימות בעינן ונכון הי' אלו הודו לו הספרים:

אבל פירשה מן האיש טמאה כ"ז שהיא לחה. הקשו בתוס', והתנן לה במס' נדה בפ' דם הנדה וש"ז מטמאין לחין ואינן מטמאין יבשין, ומתרצי בשם ר"ת ז"ל דהכ' בזרע שנרבע ופלט דומיא דאשה וזה אינו כלום שהי' לו לדקדק אי חביל דלית בי' פרזדור. והקושיא אין בה ממש דהתם קמ"ל דאין מטמאין יבשין אבג לחים ה"א בתוך עונות שלה מטמא ולא חוץ לזמנה:

דף פז.

הוסיף יום א' מדעתו מאי דרש כו'. זה ק"ל, אי מדרש דרש לאו מדעתו הוה ולא הסכים על ידו הוה והרבה כיוצא בו עשה משה ושאר נביאים וי"ל ודאי אם רצה הקב"ה הי' אומר לו היו נכונים ליום הרביעי כדלקמן אלא הוא ודאי לשלישי אמר אלא גלוי הי' לפניו דעתו של משה ולפיכך משאמר לו ליום השלישי חזר ואמר היום ומחר כדי שיהא ברצונו של משה רבינו להתלות במדרשו ולא יהא כמעביר על דבריו במה שאמר ליום השלישי אבל לא שיהא משה רבינו מוכרח לדרוש כן שאפי' בחצי היום שייך למימר היום ומחר:

פירש מן האשה והסכים הקב"ה על ידו. וי"ל אלולי שמדעתו עשה, שכינה למה לא אמרה כן [עד] לאחר מתן תורה והלא עמו היה בדיבור מקודם לכן כלאחר מיכן אלא ש"מ עד שפי' הוא מדעתו מק"ו ומיהו ק"ו גופי' לאו דוקא הוא דהא מצי משמש וטובל ומדבר בכל יום אלא הוא מדעתו שנשא ק"ו בעצמו להתקדש שיהי' ראוי לדבר בכל עת וכן משיבור הלוחות אינו מחוור האיך עשה מדעתו והלא ק"ו דרש אלא חומרא בעלמא הוא שעשה לומר שלא יהא נתפס בשבירתו אבל אינו ק"ו דאדרבה צריכין הם לתורה כדי שיחזרו ויעשו תשובה אף על פי שאין אוכלין בקדשים עכשיו. וכן צ"ע מנלן שהסכים הקב"ה עמו אי משום אשר הרי במה כתובין בתורה שאינן לשון אישור. ושמעתי משום

דכתיב אשר שברת ושמתם בארון ושברי לוחות מונחים בארון, ואלמלא הי' בשבירתן חטא אין קטיגור במקום סניגור, אלא מלמד שהיתה שבירתן חביבה לפניו. ומדרש אגדה יהושע ושבעים זקנים תופסין בידו שלא ישברם ולא יכלו לו, אמר הקב"ה תהא שלו באותו היד שנא' ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה, ואפשר מ"ה דרש האי אשר לשון אישור:

דף פז:

אתחומין לא אפקוד. וא"ת והרי התם כתיב אל יצא איש ממקומו דהיינו תחומין להני דאית להו תחומין דאוריי' א"ל בסיני קאמר אלא שנכתב במקומו ומפורש בתוס' דה"ה להוצאה דלא אפקוד דהיאך היו מוליכין כלים ואהלים ואפשר דאלאו דמחמר לא אפקוד דאיסורי לאוין הן א"נ ס"ל כמ"ד אל יוציא ותחומין מערי מקלט גמרי' והנהו אמוראי כר"ע אמרי דאמר תחומין דאוריי' משום דלרבי יוסי איירי' ור"י שמעת לי' בפ' בכל מערבין דאמר תחומין דאוריי'. וי"א דתחומין דהכא היינו הוצאה דד"א ברה"ר ורשויות דיחיד ורבים תחומין מיקרי ועוד פירשו תחומין אלו בג' פרסאות. וכדברי רבי' אלפסי ז"ל שאמר דלכ"ע של ג' פרסאות דאוריי' כדברי הירושלמי (ערובין ה,ד), ואינו כלום:

דף פח.

לרבנן שמנה חסרים עבוד. שלא לצורך אמרו כן, דהא אמרן אייר דהאי שתא עבורי' עברוה אלא משום דר"י א"נ דמוקי להנך ברייתא דלעיל כולהון כר"י:

והא דאמרי' בענין אגדה **הא מודעא רבא לאורייתא** ומתרץ כבר קבלוה בימי אחשורוש. ק"ל, וכי מה קבלה זו עושה מסופו של עולם לתחלתו, אם קודם אחשורוש לא היו מצווים למה נענשו, ואם נאמר מפני שעברו על גזירת מלכם א"כ בטלה מודעא זו. ועוד למה הצריכה לקבלה וברית. ונ"ל לומר, דמתחלה אף על פי שהיה להם מודעא מ"מ לא נתן להם הארץ אלא כדי שיקיימו התורה כמו שמפורש בתורה בכמה פרשיות, וכתיב ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים ירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו, והם עצמן מתחלה לא עכבו בדבר כלל ולא אמרו במודעא כלום, אלא ברצון נפשם מעצמם אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, (לפי) [לפיכך] כשעברו על התורה עמד והגלם מן הארץ משגלו מסרו מודעא על הדבר מדכתיב והעולה על רוחכם הי' לא תהי' אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן, וכדאמרי' באגדה (סנהדרין קה.) רבי' יחזקאל עבד שמכרו רבו כלום יש לו עליו וכו' לפיכך כשבאו לארץ בביא'

שניה בימי עזרא עמדו מעצמם וקבלוה ברצון שלא יטענו עוד שום תרעומות, והיינו בימי אחשורוש שהוציאם ממות לחיים, והי' זה חביב עליהם מגאולה של מצרים:

דף פט:

הא דתנן **תבלין ב' וג' שמות**. פירש"י ז"ל כגון פלפלין שיש פלפל ארוך ופלפל שחור ופלפל לבן והן מין א' ערלה או כלאי הכרם ודקתני סיפא רש"א בין שנים ושלשה שמות ומין אחד בין שני מינין ושם א' משכחת לה כגון כרפס של גינה ושל נהרות ושל אפר ששמן א' והן ב' מינין ואף על פי שזה נקרא של אפר וזה של גינה אין אותו השם שם עצמן אלא שם לוויי הוא אבל עיקר שמם א'. ור"ח ז"ל מפרש שנים ושלשה שמות כגון ערלה וכלאי הכרם ועצי אשרה כאותה ששנינו (מכות ד.) שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין. ופי' מצטרפין, לאסור את עירובן, וכן מפורש בסוף משנה זו תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם אין בזה כדי לתבל ואין בזה כדי לתבל ונצטרפו ותבלו אסור לזרים ומותר לכהנים ר"ש מתיר לזרים ולכהנים וכו' משנה ולא ללקות עליהן בצירופן לכזית נשנית דא"ל דלא מצטרפי דכיון דשמות חלוקין הן אלא לאסור תערובתן קאמר והא דקתני אסור ומצטרפין ה"ק אסור אם תבלו בהן את הקדרה ומצטרפין לתבלה כמ"ש רש"י א"נ אסור לתבל בהן ומצטרפין לאיסורא בדיעבד, ולישנא דאיסורין קתני דאלו לתבל בהן לכתחלה פשיטא דאין מבטלין איסורין לכתחלה ומ"מ צירוף למלקות לא תנן ור"ש דאמר בסיפא אין מצטרפין לא מצריך צירוף כדתנן רש"א כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן בלבד אלא לענין איסור ערובין נשנית שצריך נ"ט או מאתים כשיעור המפורש להן במקומן והואיל וראויין למתק מצטרפין לאסור ע"י עירובן ומיהו במס' ע"ז מוקי לה רבא כר"מ דאמר מצטרפין למלקות ושם אפרש בס"ד והלשון הזה של ר"ח ז"ל מסתייע מן הירושלמי במקומה (ערלה ב.):

והא דאקשינן **ורמינהו**. ק"ל, מי דמי איסור אכילה להוצאת שבת התם כל שני מינין מצטרפין הכא כל ששיעורן שוה מצטרפין כדתנן המוציא אוכלין כגרוגרת ומצטרפת זה עם זה ול"ל למימר ה"נ דחזי למתק (וליכא לפרושי מצטרפין כמתני' אלא לענין שבת) וא"ל בשלמא אוכלין ששיעורן כגרוגרת מפני שכך שיעור אכילה לשבת ושיעורן מעצמן דין הוא שיצטרפו לענין הוצאה דלא אזלי' בתר שמא וטעמא בהוצאה אבל אלו שאין חייבין עליהן אלא מפני (שאין) [שהן] ראוין לתבל ביצה שאם תצרפם ותתבל בהן ביצה אינה מתובלת בכך שהרי אין טעמן שוה, ומוקי לה בדחזי למתק שהרי יש בין כולן

שיעור וראוי לתבל בהן ביצה כנ"ל. ובירושלמי וקשיא כמון ומלח מצטרפין ר' הילא בשם ר"א במיני מתיקה שנו:

דף צ.

ורמינהו המוציא סמנין שרוין. פי' למאי דקס"ד מעיקרא שרויין לאו דוקא אלא ה"ה לשאינו שרויין א"נ סבר מתניתין אפי' בשרוין:

מי רגלים בן מ' יום. רש"י ז"ל מפרש שנשתהו מ' יום ובמס' נדה משמע שדי להם בג' ימים ומפרשי' מג' ועד מ' אבל מכאן ואילך תשש כחן. ואחרים אמרו מי רגלים של תינוק בן מ' יום וכן בענין בדיקת תכלת במס' מנחות (מג.):

הא דאותבי' הכא **הוסיפו עליהן החלוסת והלעינין והבורות והאהל**. בתוספתא שביעית (ה,ה) נישנית, וכך היא שנויה שם יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להם ביעור ולדמיהן ביעור ולפי שנשנו במשנתי' מאלו שיש להן ולדמיהן שביעית וביעור ובריייתא קתני דהני נמי הכי לכך אמרו בה בגמ' הוסיפו עליהן:

והא דאמרי' בגמ' **והתנן זה הכלל כל שיש לו עיקר י"ל שביעית כל שאין לו עיקר אין לו שביעית**. אינה משנה ולא ברייתא בשום מקום וכן פירושו אינו מחוור שהרי מיני תבואה ומיני ירקות גמי אין להם עיקר ויש להן שביעית. אלא שיש לדחוק לפי ששנינו במשנתינו (שביעית ז.) בעלה הלוף השוטה ועלה דנדנה יש להם שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור וקתני סיפא בעיקר הלוף השוטה ובעיקר הדנדנה וש להן שביעית ולדמיהן שביעית ואין להן ביעור ולדמיהן ביעור להכי אמר בגמ' שזה הכלל כל שיש לו עיקר א' המתקיים בארץ חוץ מן הנלקט כגון עלי הלוף יש להן שביעית לכל הלכותיה דהיינו ביעור וכל שאין לו עיקר א' אלא (אחר) הנלקט הזה הוא עיקרו המתקיים לו כגון עיקר הלוף השוטה אין לו שביעית לכל הלכותיה דאין לו ביעור וכיון שכך האיך מנו בכלל הוסיפו על אותן שיש להן שביעית וביעור (כבריתא) שהוא עיקר עשב מתקיים לעולם ומפני שעיקר שביעית היינו ביעור קאמרי שביעית ומפני שהענין שנוי במשנתינו אמרו והא תנן כמו שכתבתי אחרות הרבה, וז"א מחוור, אלא שהצורך מזקיקנו לפרש כן:

מתני': **ר"א אף המוציא ממשמשי ע"ז כ"ש**. פי' רש"י דאחשבי' ע"ז קרא לאיסורא מדכתיב מאומה. והא דתנן כל הכשר להצניע וכו' ואוקים למעוטי עצי אשרה דלא כר"י, ולא נהירא אלא מתני' דהכא במוציאן לשרפן או להוליכן לים המלח דומיא דרישא וכשר להצניע הוא להכי אלא דר"י לטעמי' דאמר מלאכה שא"צ לגופה חייב עליה ולר"ש אפי'

במקק ספרים נמי פטור וכולה סתמא דלא כר"ש דודאי לר"ש פטור דהו"ל כמוציא מת לקברו דפטר ר"ש:

מתני': **המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת.** מקשו עלה בירושלמי וקשיא אלו הוציא והוציא בהעלם אחת כלום הוא חייב אלא אחת ומפרקי למי נצרכה לר"א שלא תאמר מינין הרבה נעשו כדי העלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת א"כ צריך למימר אילו חייב אלא אחת פי' לר"א דאמר במס' כריתות פ' אמרו לו (כריתות טו.) שאם בא על ה' נשים נדות ואפי' קטנות חייב על כל אחת ואחת מפני שגופין מוחלקין ומיחייב נמי התם אתולדה במקום אב סלקא דעתך אמינא מינין הרבה ליחייב קא משמע לן דכיון דבבת אחת עשאה ובהעלם אחת אינו חייב אלא אחת:

דף צא.

מתקיף לה ר' יצחק ברי' דר' יהודה אלא מעתה חשב להוציא כל ביתו ה"נ דלא מחייב עד דמפיק ליה כולה. פי' אדאבוה מקשי היכי מחייב ר"מ אחטה אחת והלא אין דרך ב"א להוציא פחות מכזית לזריעה ולשום דבר נמי לא חשוב בכל התורה אלא אמרי' בתר דעתי' דידיה אזלי' לגמרי א"כ חשב להוציא כל ביתו לא ליחייב עד דמפיק לי' כוליה אם הלכנו אחר מחשבתו (לקולא) [לחומרא] לא נלך אחר מחשבתו (לחומרא) [לקולא]. ומפרקי' בטלה דעתו אצל כל אדם שאין מחשבתו מבטלת מה שהוא ראוי לכל בני אדם אבל היא ראויה לעשות מה שאינו חשוב לכל כסתם. חשוב לו שהרי חשב עליו לזריעה וזריעה כל דהו ראויה היא וכל אדם מחשבין כן וזה הפירוש יותר ראוי ממה שפי' רש"י ז"ל במקום הזה:

הא דבעי רבא **הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו.** ק"ל עלה מאי קמבעיא ליה דהא איהו דאמר במס' מנחות בפרק כל המנחות כל היכי דמעיקרא הוה בי' והשתא לית ביה הא לית בי' וכל היכי דמעיקרא לא הוי בי' והשתא אית ביה מדרבנן כי פליגי היכי דמעיקרא הוה בי' וצמק וחזר ותפח מ"ס יש דיחוי באיסורין ומ"ס אין דיחוי באיסורין וכיון שכן גבי שבת נמי בדלית ביה ותפח היכי מיחייב דהא בהנחה נמי לית ביה שיעור אוכלין לענין שום דבר כדקתני התם בברייתא הרי אלו טהורין ואין חייבין עליהן משום פגול ונותר וחלב וכן נמי לענין תרומה ואין בידי טעם נכון לחלק בין שבת לשאר איסורין בדבר זה. אבל יש לי לתרץ, דהכא בגרוגרות ממש עסקי' ואמרי' התם שאני גרוגרות הואיל ויכול נשלקן ולהחזירן לכמות שהיו וכיון שכן כשתפחה יש בה שיעור ומיהו בעוד שלא תפחה לא חשיבא שיעור ואפי' למ"ד התם גבי תרומה

דשיעור הוא א"נ באוכלין שיש בהן שיעור וצמקו והוציאן ותפחן דודאי השתא יש בהן שיעור דהכי אסקי' התם תיובתא למ"ד דיחוי באיסורין לענין שיעורא:

זרק כזית תרומה לבית טמא. פרש"י ז"ל בכמה מקומות בתלמוד שאוכלין מקבלין טומאה בכזית ולטמא אחרים בכביצה ושמעתין ל"ק עלי' דכיון דחשיב צירוף לענין לטמא אחרים מחייב נמי משום שבת אע"פ שכבר נטמאת. ואינו מחוור, דמשמע דהכי מבעי ליה מדמחייב משום מטמא תרומה מחייב נמי משום שבת ואי כזית מקבל טומאה אין עליו תוספת חיוב בצירוף אוכלין בפחות מכביצה עם כזית וכ"ש דלטומאת אחרים לא השתא מתעבדא בהנחתה שאפי' נטמאו זו בפ"ע וזו בפ"ע אף בשעת טומאת אחרים אינן מצטרפין ומטמאין אותן שהרי מכיון שנכנסה נטמאת באויר וצירוף זה שבשעת הנחה אינו מעלה ואינו מוריד ושנינו במסכת אהלות בפי"ג אלו ממעטין בחלון פחות מכביצה אוכלין וקתני כזיפא זה הכלל הטהור ממעט והטמא אינו ממעט משמע מיהא שאין פחות מכביצה אוכלין מקבלין טומאה לא מד"ת ולא מד"ס. וה"ר משה הספרדי ז"ל מפרק להא בשלא הוכשרו וכביצה אין ממעטין לפי שהן חשובין [ואינו מבטלן] (ובמס' חולין פ' השוחט (חולין דף לד ע"א) אשלים זה הענין בסייעתא דשמיא). בתוס' מקשים בשלמא הנחה איכא שיעורא מדמצטרף לענין טומאה אלא אעקירה הא ליכא שיעורא ולדידי ל"ק דאנן הכי אמרי' מדמחייב לענין מטמא תרומה חשיבא זריקה ומחייב נמי לענין שבת דחשיבא זריקה דאי אפשר בלא עקירה והנחה וכדאקשינן מדלענין יוצא בכזית לענין שבת נמי בכזית וכענין ששנינו המוציא כזית מן המת וכעדשה מן השרץ דמגו דחשוב לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת אע"פ שאינו דומה לזו לגמרי. והם אמרו בשם ה"ר שמואל, דאשעת עקירה ודאי חייב כיון שהוא אוכל לענין זר שהזר האוכלה לוקה עליו בכזית ואלו זרקה לבית טהור חייב אבל מכיון שנטמאת פרח ממנה איסור זרות שאין זר לוקה עלי' עוד ומ"ה בעי צירוף להנחה, ע"כ. ואיני יודע מה הוא, שהזר בין טמאה בין טהורה לוקה עליו בכזית וחייב עליה מיתה ומפני שהיתה ראויה לאכילת כהנים אף החולין ראוין לאכילת כל אדם וכן נמי בהא דמתרצין בלחם הפנים מדאפקי' אפסיל ליה אכתי ק' דהא חשיב דזר וכהן לוקין עליו בכזית. ועוד שא"כ על כל האוכלין האסורין לחייב בכזית ולא שנינו אלא בגרוגרות לכולן ולא דמי לכזית מן המת דהתם מהני ליה הוצאתו להציל שלא יטמא לעומדין שם ומש"ה הויא הוצאה גופא חשובה ודוקא נקט נמי תרומה, דבחולין כיון שאין טומאתן אוסרת אינה חשובה כלום:

דף צא:

ואי סלקא דעתך אגד כלי שמי' אגד קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת. פי' דאלו לענין גניבה כל פרוטה ופרוטה מן הכיס כיון שנמשכה מרשות בעלים למקום הקונה לו קנאה גנב ואע"ג דכלי ודאי לא קני' עד דאפקי' כולי' משיכה קונה הוא בכלי' דמוכר וכן דאמרי' הא איכא מקום חלמא ושנצין ה"נ קאמר למיקנא מאי דנפק וש"מ דהיכא דלא משתקל ליה לא קני. וא"ל דס"ל כמאן דמוקי לה במס' כתובות (לא:) בדאפקי לרה"ר ולענין מיקנא ממש לא קני ומיהו לענין גניבה מחייב מכיון דאפקיה מרשותיה ומ"ה מקשי הכא קדים ליה איסור גניבה שכל פרוטה ופרוטה שהוציא מרשותו נתחייב עליה הואיל ויכול ליטלה ואם אינו יכול ליטלה לא נתחייב בה. ואל תתמה, א"כ איך הקשו כאן סתם אליבא דההוא פירוקא דהא בפ' המוכר את הספינה (ב"ב פו.) מקשי' סתם אליבא דההוא פירוקא אחרינא דאוקים התם בשהוציאה לצדי רה"ר ודלא כמ"ד בששלשל ידו למטה משלשה וקיבלה ושמעתין נמי לכאורא לאו אתיא כמאן דאמר כגון ששלשל ידו למטה משלשה וקיבלה דהא בבת א' הוא מקבלה בידו כולה ואין איסור גניבה באה לו לחצאין. אבל רש"י ז"ל כתב כאן ובכתובות פריך אי דאפקי' לרה"ר איסור גניבה ליכא דרה"ר לאו מקום קניה הוא ומוקי לה בצדי רה"ר א"נ שצירף ידו למטה מג' וקבלה:

דף צב.

איפוך. י"מ איפוך דאביי לרבא ודרבא לאביי לגמרי ואי קשיא הא אמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו והאיך אמר ביד חייב ל"ק דהכא מעביר והא אוקימנא להיא דרבא בזורק בפ' המוציא (פ.). ואי ק', הא אמרי' בפ"ק (ה.) כגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה ואפ"ה קתני סיפא פטור וכ"ת ר' אבוה הוא דס"ל כאביי ורבא פליג עלי' והא התם לא אקשי' עלה אלא איכפל תנא לאשמעי' כל הני ובא ותי' תי' א' אלא אי לא איכפל תנא ל"ק לי' לרבא. ובמקצת נוסחי התם אמר רבא איכפל תנא לאשמעי' הני אלמא כר' אבוה ס"ל הא לאו מילתא הוא דרבא גופי' אע"ג דלא ס"ל לר"א ליכא עלי' קושי' אלא משום איכפל תנא ומ"ה מקשי עלה הא ותי' בה תי' א' ולא ס"ל כר"א ולרוב הספרים נמי י"ל דגמ' הוא דמקשי לי' לר' אבוה הכי ולא רבא ואע"ג דאיהו מפרק פירוקא אחרינא ואיכא נמי למימר דאדרבה הך סוגיא כרבא אתיא ורישא בששלשל ידו למטה מג' וסיפא בשלא שלשל והיינו דאקשי' עלה פשיטא ולא מתרצי' דמשום סיפא נקט רישא וקא משמע לן שאין זו הנחה ולאפוקי מדרבא כדכתבי' בפ"ק. וי"מ, איפוך ואימא הכי אביי אמר בין

ביד בין בכלי חייב רבא אמר בין ביד בין בכלי פטור וס"ל כר' אבוהו וסברא דאגוד כלי בלחוד מפיך ממר למר דמקמי דהדור בהו אתאמרא הך:

מתני': **ובמרפקו**. פרש"י ז"ל אצילי ידיו שקורין הלעווזות אשילי"ש ולפי דעתי מסוף הפרק הראשון שהוא קנה היד עד הכתף נקרא מרפק ונקרא עציל דאמרי' במס' ערוכין בפ' האומר שהמרפק והעציל א' הוא דתנן באומר משקל ידי עלי ממלא חבית ומכניסה עד מרפקו ותניא עלה עד העציל, ואי אפשר לומר אשילי"ש שא"כ אתה מחמיר בנדרים יותר מבתפלין שאלו בתפלין אין נקרא יד אלא עד קבורת שלו והתם אמרי' בנדרים הלך אחר לשון ב"א ומקילין בהו טפי א"ו היינו סוף אותו הזרוע הסמוך לכתף שקורין קובדי"י ועוד דאמרי' במס' סופרים לא יקרא אדם בספר ושני אצילי ידיו עליו והיינו קובדי"ש שכן דרך ב"א מוטין ועושין כן, ואין פרש"י ז"ל נדחת ממקומו כמו שפירשתי שכל אותו הפרק נקרא מרפק ועציל. וראי' לדבר ממ"ש הכתוב בירמי' (לח:) תחת אצילי ידיו והיינו אשילי"ש שכן דרך הנמשכים להעלותם מן הבור וכן משנתינו נמי קוראה מרפק אשילי"ש שכן דרך מקצת אנשים להוציא תחת האשילי"ש ולא בסוף המרפק שנקרא קובד"י ומה ששנינו במס' אהלות בפ"א נבי רמ"ח איברים שנים בקנה שנים במרפק ואחד בזרוע הוא המקום שהזכרנו לפי שבאותו מקום ב' עצמות ארוכים שקירין הרופאים קובד"י עליון וקובד"י שפל ונקרא בלשון ערבי זכ"ר והן יודעין בנתוח:

דף צב:

והא דתנן נמי **אף מקבלי פתקין**. במתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו קאמר שכן דרך לבלרי מלכות לחגור קופסא א' קטנה שיש בה לולאות בחגור שלהן והלולאות רחבין ומתהפכת הקופסא מלפניו ובאה לו לאחריו ודרכה להיות חוזרת כן, ואין פירש"י ז"ל מחוור כלל:

מדקאמר אי אתם מודים לו לאו מכלל דפטרי רבנן. פי' ולא משום שמשמע לשון זה כן דאדרבה משמע שמחייבין שאל"כ מאי ראי' הביא ר"י לדבריו וכל השנויים בתלמוד נמי דרכם כן אלא מהא דאמר והן לא מצאו תשובה לדברי משמע דה"ק והם לא מצאו תשובה וטעם לפירכא שאני מקשה להם שזה דומה לנתכוין להוציא לאחריו ובא לו לאחריו דודאי הודו לי שהן דומין אלא שהן פוטרין בכולן דבלא טעם ודאי לא פטרי בהא ומיחייבי בהא, אלא לא מצאו תשובה ופטרו קאמר ואסיפא דברייתי' קא סמיך בפטורא דרבנן ולא מלישנא דאי אתם מודים דייק לה כלל ומפרקי' לה אלא מר מדמי לי' לחיובה ומר מדמי לי' לפטורא ולא מצאו לה תשובה לזה ופירכא אלא עדיין היא מחלוקת:

זה יכול וזה יכול. מפורש בתוס', לא שיש לו כח לתקן ולאחזה כרצונו ולהוציאה אלא שיש בו יכולת להוציא' באחיזה זו שהוא אוחז בה עכשיו, וזה פי' נכון:

דף צג.

ור"ש לטעמי' דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. איכא דקשי' לי', והא תנן במס' הוריות (ג:) הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתן והלך היחיד ועשה על פיהן ר"ש פוטר ר"א אומר ספק וה"ר משה ב"ר יוסף ז"ל תירץ דהתם איכא כפרה הכא ליכא כפרה ואחרים תירצו דשאני התם כיון דחזרו בהם ונזכרו (דמי הנזכר) [כמי שנזכר הוא] דמי שהרי עליהן הוא סומך וידיעתן כידיעתו. וכ"ז אינו מספיק, חדא מאי לטעמי', היכן אמרה ר"ש לזו וכ"ת משום דנקט לה התם בדאיכא כפרה א"נ בשנזכר דלמא משום דר"א ועוד דגרסי' בפ' האשה רבה (יבמות צא.) הורו ב"ד כזדון איש ואשה לא מתיא קרבן ולר"ש קאמר, אלמא הורו ב"ד ליחיד ועשה על פיהן פטור. לכך נראה כגי' ר"ח ז"ל שהוא גורס, ור"ש, יחיד שעשאה ב"ד ל"צ קרא פי' דאנוס הוה ומאי הו"ל למיעבד א"נ דממילא ממעט לגמרי מקרא קמא דכתיב ועשו כל העדה הא יחיד פטור אפי' מקרבן דשגגת מעשה:

הי מינייהו מחייב. יש שואלין כאן פשיטא דמאן דיכול מחייב והאיך אפשר לומ' שזה שיכול פטור וזה שאינו יכול חייב ורב המנונא היכי ס"ד לחייב המסייע ולפטור העושה ומפרש לה דה"ק מדקאמרת ד"ה חייב ש"מ חד מחייב הי מינייהו מחייב (טפי) וא"ר חסדא זה שיכול דזה שאינו יכול מאי קא עביד בודאי בטל הוא כחו שלו אצל היכול ואע"פ שחייב ר"י זה אינו יכול וזה אינו יכול הכא לא ורב המנונא אמר לעולם אימא לך ר"י האי נמי מחייב משום דמסייע כדמחייב בזה אינו יכול וזה אינו יכול וא"ל מסייע אין בו ממש כיון שהא' יכול אבל זה אינו יכול

דף צד:

ההוא שכבא דהוה בדרוקרת. שרא להו רב נחמן בר יצחק לאפוקי לכרמלית. א"ל ר' יוחנאי אחוה דמר בר"י דרבנא לר' נחמן בר יצחק. כמאן כר' שמעון. דאמר המוציא את המת במטה פטור דמלאכה שא"צ לגופה היא. אימור דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסור דרבנן מיהא איכא א"ל האלהים עיילת ביה את אפילו לר' יהודה מי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא. גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה. פי' הא דשרא ר' נחמן איסורא כרמלית שרי להו. אבל איסור טלטול לא שרא להו. אלא ע"י ככר או תינוק.

כדאמרי' פ' במה מדליקין [ד"ל ע"ב] שאפילו דוד מלך ישראל מת ומוטל בחמה מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. וטעמא דמילתא, שלא התירו אצל כבוד הבריות אלא איסור שאין לו תקנה כגון הוצאת הכרמלית אבל טלטול שאפשר לתקן ע"י ככר או תינוק. לא התירו בו. אלא על ידיהן. והוא שמוטל בחמה דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד משום כבודו. וזהו דעת ר"ש ורובי המפרשים ז"ל. ולי נראה שלא אמרו ככר או תינוק. אלא במטלטל המת ברשות היחיד מחמה לצל אבל במקום שצריך להוציאו לכרמלית כשם שהתירו הוצאתו אעפ"י שיש בה משום שבות. כך התירו לטלטלו. שאינו בדין להוסיף בהוצאה אם המת מותר בהוצאה משום כבודו. ככר ותינוק האיך הותירו להוציאן. והן אינן טפלים למת כמטה. ואין מסייעין בהוצאה כלל. ועוד הוצאה דככר קרובה לבא לידי איסור תורה. יותר מהוצאת המת, דאפילו מוציאו לקברו מלאכה שאצ"ל היא. הילכך מותר להוציאו בפני עצמו. ולא שיוציאוהו ע"י שום דבר אחר. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל. ואי קשיא לך הא דאמרינן בפרק נוטל (קמ"ב ע"ב). פעם אחת שכחו דסקיא מלאה מעות בסטרטיא. ואמרינן הניחו עליה ככר או תינוק וטלטלוה. אומר אני דהתם במחיצה של בני אדם טלטלוה. שאלו בפחות פחות מארבע אמות אסור הוא. ואם הי' מותר כן לא היו מוסיפין בו הולכת הככר פחות פחות מד"א כדפרישית. ואיכא למידק אשמעתין, לר"ש דאמר הוצאת מת אפילו לרה"ר איסורא דרבנן הוא במוטל לחמה יהא מותר להוציאו אפילו לרה"ר דומיא דכרמלית לר' יהודה. ועוד קשיא לן לר"ש כיון דלר"ה איסורא דרבנן הוא לכרמלית יהא מותר לכתחלה אפילו בלא כבודו דהא אמרינן בפרק יציאות השבת (די"א ע"ב) גבי לא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י. איבעיא להו לכרמלית מהו אמר אביי היא היא. רבא אמר היא גופה גזירה. ואגן ניקום ונגזור גזירה לגזירה. אלמא כל מלתא דמדאורייתא שרי ברשות הרבים. לכרמלית מותר לכתחלה לכל אדם. ויש לומר שהכרמלית עשאוהו מדבריהם כרשות הרבים ולא התירו בו. אלא משום כבוד הבריות. אבל כשהתיר רבא לעומד ברה"י לשתות בכרמלית מפני שאינו עושה מלאכה כלל. ואינה אסורה בשום מקום. וכן התיר ברה"ר יציאת החייט במחט התחובה לו בבגדו וכיוצא בו סמוך לחשיכה שאין גוזרי' שמא ישכח ויוציא כיון שהוצאתו בשבת עצמה אינה אלא משום שבות. כללו של דבר הגזירות שאין בהם מעשה כלל התיר הא במוציא ממש לכרמלית. דברים שהוצאתן לרה"ר משום שבות אסור. שלא מצינו היתר להוציא פחות מכשיעור לכרמלית. וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה. אלא עשאו הכרמלית כרה"ר למלאכות. אפילו לדבריהם. אלא שלא עשאוהו כרשות הרבים. לגזירת שמא יעשה. ולענין הוצאת מת המוטל בחמה לרשות הרבים שהזכרנו י"ל שהוא

מותר על ידי תינוק. ורנב"י דשרא לכרמלית. משום מעשה שהיה לכרמלית היה. ואמר דאפילו כרבי יהודה אורי הא אלו הן צריכין להוציאו לרה"ר. היו מתירין כדברי ר"ש שגדול כבוד הבריות. שדוחה כל לא תעשה של דבריהם. ודוקא ע"י תינוק כדברי רש"י ז"ל. אבל ע"י ככר אסור דהא ככר אינו טפל למת. ולא דמי למת במטה לפי שאינו מסייע בהוצאה. ואיכא איסורא דאורייתא בככר. ומדברי רבינו חננאל נראה שהוא ז"ל אוסר. והטעם, שלא התיר כבוד הבריות הזה. אלא דבר שעיקרו מד"ס. כגון כרמלית הא רה"ר לא. ואע"פ שהתירו כלאים דרבנן וטומאה דרבנן בכהן משום כבוד הבריות כדאיתא פרק מי שמתו (די"ט ע"ב) בכאן אסרוה. דמי מפיס במלאכה שלו אם הוא צריך לגופה אם לאו. שאפילו בהוצאת מת משכחת לה לגופה כמו שאמרו בירושלמי (י,ה) בארמי שהוציאו לכלבו וכ"ש שכיון שהטלטול צריך לככר או לתינוק. חוששין לו שמא בככר הוציאוהו. דאית ביה חיובא דאורייתא. והרואה אותו מוציא לר"ה. אומר הותרה שבות דאית ביה חיובא דאורייתא. וכש"כ בשאר מלאכות. כיון שעיקרן תורה דאסור. תדע שהרי אמרו גבי טלטול. אי לא שרית ליה אתי לכבויי. ואם תאמר שכל מלאכה של דבריהם נתיר לכבוד המת אפילו כיבוי עצמו נתיר. כדברי ר"ש דמלאכה שאצ"ל היא ועוד מצינו דאפילו באמירה לארמי. דהוא שבות שאין בו מעשה אסורה כדאמרינן פרק ארבעה ראשי שנים (ר"ה כ.). שבת ויוה"כ דלא אפשר בעממין דחינן. ואם תשאל אם מפני איסור המלאכות. למה התירו בי"ט אמירה לארמי והלא מלאכה בי"ט תורה היא. וקי"ל כל בדאורייתא. לא שנא איסור לאו. ול"ש איסור כרת. כדאיתא בדוכתא ביבמות (דצ"ד ע"א). י"ל י"ט אין [איסור] מלאכה מתפרסמת עליו כשבת. שהרבה מלאכות מותרות לנו. ועוד דקרוב למכשירין הוא. והתירו משום שמחת י"ט. כדאמרינן ביצה (כ"ב ע"א) במכבין את הבקעת בשביל שלא יתעשן הבית ושלא יתעשן הקדרה. ובקבורת המת נמי דומיא דשלא יתעשן הבית איכא. הילכך שבות דאמירה מותר בו. אי נמי משום כבוד המת הקילו בשבות דלאו. יותר משבות דאיסור סקילה. כדאמרינן בפ"ב דביצה (דכ"א ע"א) שאני שבות דשב' משבו' די"ט. לענין קדשי' שלא יבואו לבית הפסול. ואמרינן ביבמות בפ' חרש (דקי"ד ע"א) יונק מפרק כלאחר יד הוא. שבת דאיסור סקילה גזרו בי' רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזרו בי' רבנן משום צערא. ה"נ משום כבוד המת. הקילו בשבות דיום טוב. ואע"ג דלשאר מילי י"ט כשבת. לענין שבות בשבת הכל אסור. ולא חששו לכבוד הבריות שכל מלאכה שיש לה עיקר בתורה בין ע"י ישראל ובין ע"י ארמי אסורה בשבת. ואי קשיא הא טלטול מלאכה שאין לה עיקר בתורה היא דומיא דכרמלית. ולא התירוה משום כבוד הבריות. אפילו בדליקה בלא ככר או תינוק.

ורבי יהודה בן לקיש דשרי משום דלמא אתי לכבויי. אבל לא משום כבוד הבריות. י"ל תנא קמא אסר. משום דאפשר למיתן עלה ככר או תינוק. ואין לך מקום דחוק. שלא יהא המציל יכול ליתן עליו ככר או תינוק. או אחד מן הכלים שהוא לבוש וכיוצא בהן. ומשום הכי אסר. וריב"ל סבר אי מצרכת ליה לאהדורי בתר ככר או תינוק. אתי לכבויי משום שאדם בהול על מתו. הלכך שרינן לי' להצילו להדיא כדבעי. והילכתא כוותיה. אבל מלאכה שאין לה עיקר בתורה התירוה ע"י ישראל כגון כרמלית לכבוד הבריות. ולא התירו בה מלאכה שיש לה עיקר בתורה. אפילו באמירה כגון בעממין. וכן הא דאמרינן בכירה (דמ"ג ע"ב) עושין מחיצ' למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת. משום דאית לי' תקנת' הוא דאפשר למיעבד כדתני שילא מרי מת המוטל בחמה באין שני ב"א ויושבין בצדו. חם להם מלמטה זה מביא מטה ויושב עליה וזה מביא וכו'. ואלו לא הי' אפשר מטלטלין. או עושין מחיצה של דבריהם לכבוד המת. ויש מי שאומר, כיון שמצינו בכל מקום. אמירה לארמי קלה ממלאכה דשבות ע"י ישראל. כדאמרן לענין חולה שאב"ס. ש"מ טעמא דשבת. דלא שרינן בעממין משום כבוד המת הוא. שלא יאמרו פלוני נתחלל עליו שבת במיתתו. וכדאמרי' בפרק שואל (דקנ"א ע"א) לגבי עשו לו ארון. חפרו את הקבר. לא יקבר בהן עולמית. בעומד באסרטיא. ובמונח על קברו. שלא יאמרו. זהו שנתחלל עליו שבת לצורך פלוני. וזה הטעם בעצמו. הוא שנאמר לענין הוצאת המת לרה"ר על ידי ישראל. שאלו בכרמלית אין בו משום מראית העין שהכל יודעין שאינו בכלל מלאכות. הילכך לא מבעיא חפירת הקבר והכוך דאית בהו מלאכות גמורות דאסור בעממין. אלא אפילו הוצאתו בבה"ק להניחו בכוך העשוי מאתמול דהיא ע"י ישראל שבות. וע"י עממין שבות דשבות אפילו הכי אסור. ואין נוהגים בו כבוד כלל. במקום איסורים המתפרסמים אפילו של דבריהם:

דף צה.

חולב חייב משום מפרק. אי קשיא, והא אמרינן בפ' כלל גדול (ע"ה ע"א) אין דישה אלא בגידולי קרקע, ומפרק תולדה דדש הוא. וי"ל דישה בעצמו של פרי ליתא אלא בגידולי קרקע, אבל להוציא ממנו פירות מכונסים וטמונים בתוך תיק שלהם, כגון חולב, דומיא דדישת ג"ק הוא. ואפשר דבכלל ג"ק - בהמה, שמצינו שנקראת ג"ק בקצת מקומות כדאמרי' מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע והיינו בקר וצאן. א"נ ר"א הוא דסבר הכי אבל רבנן דפטרי קסברי אין דישה אלא בגדולי קרקע ורבנן אכולהו פליגי דאי לא ל"ל למיתניי הכא ומחלוקת הוא בין הראשונים ור"ח

סייע דברי האומר דחולב ומחבץ דברי הבל הוא מדאמרי' בכתובות וביבמו' יונק מפרק כלאחר יד הוא הא חולב ממש מפרק גמור הוא, ועוד אכתוב לפנינו בזה (קמד:) בס"ד: טעמא דר"א ב**מכבד ומרבץ**. לאו משום אשוויי גומות דכיון דמיחייב בהו חטאת ומיתה לא הול"ל לאיחיובי אא"כ ידוע שהשוה אותן ממש אלא דהיא גופה מלאכה שהקרקע משתווה ומתיפה בכך והוי בונה או גמר מלאכה דבנין ומכה בפטיש הוא ולרבנן ליתה מלאכה בעצמה אלא שמא ישוה גומות:

והא דקתני בריית' **הזיד בי"ט לוקה את הארבעים**. אמכבד ואמרבץ קאי, דאלו חולב ומחבץ אוכל נפש הוא ובי"ט מותר מן התורה ובפרק ר"א דמילה (קלד.) דאסרי לגבן משום דאפשר לעשות מעי"ט איסורא דרבנן קאמר דלא שרו ליה עובדין דחול באפשר דאלו מן התורה ודאי שרי דהא אוכל נפש עצמו הוא ולא אמרי' אפשר ולא אפשר אלא במכשירין דכתיב הוא וכתיב לכם בדאי' בביצה ובמגילה ועוד דהא ר"א שרי במכשורין אע"ג דאפשר כדאית' בפ' תולין וא"צ לומר באוכל נפש וכ"ש חולב דלא אפשר מעי"ט והוא אוכל נפש ומיהו למאן דלית ליה אליבא דר"א הואיל בפסחים משכחת לה בחולב מי"ט לחול א"נ לכ"ע בחולב בהמה טמאה לגוים ומחבץ ומגבן באיסורין כגון שהעמיד בשרף הערלה וחומץ של יי"נ דאיסורי הנאה נינהו. אלא דמחוורתא ברייתא כדפרישית אמכבד ואמרבץ דלא כייל תנא שבת וי"ט אלא בשאר מלאכות אבל באוכל נפש לא שוו ולא תני לה בחד כללא ומסתברא דאכולהו בבא תנינא קאי ארודה חלות דבש נמי דכיון דסבר ר"א יער הוא והתולש ממנו כתולש מן המחובר בי"ט נמי אסור דתלישה בי"ט אסורה מן התורה ואפי' בדברים שא"א לעשותן מבערב כגון תותים ותאינים ובירושל' (ביצה ה,י) נפיק לה מדכתיב אך הוא לבדו הרי אלו מיעוטין כנ"ל. וראיתי בס' התרומה ובתוס' שרבים משתבשין בזה:

הכא ליכא גומות. איכא דקשי' להו, והא אמרי' בפ' ב"מ גזירה עליתא דשישא משום עליתא דעלמא ומפרקין שאני התם מפני שהגרירה משמעת קולה ומאן דשמע לא ידע אי דשישא הוא. ואחרים אומרים שאני הכא שכל העיר עשויה כן ברצפה של אבנים וזה אינו כלום. ואני אומר אין אומרין באיסורי שבת זו דומה לזו שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים והם גזרו בזו מפני שהיא מלאכה מצויה ובשאינה מצויה לא גזרו או שהגורר קרוב לבוא לידי חריץ יותר ממה שהמרבץ בא לידי השוואת גומות [לפיכך גזרו בזו ולא בזו. וכן נראה שהרי התירו כאן להערים] (למה יהיו מתירין הערמה זו) וכ"ש [דנוכל לומר] דההיא מימרא הוא ולא ס"ל הכי:

והא דאמרי' **והאידנא דס"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה**. כ' בעל הלכות ז"ל דאפילו מכבד קאמר, ואפילו בדהוצני מותר ועוד יתברר לקמן בפ' כל הכלים (קכד:) בס"ד:

אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי לי'. פי' מדקתני ר"ש פוטר בזה ובזה משמע דה"ק ר"ש פוטר בזה ובזה לומר דשוין הן לכל דבר מדלא קתני התולש מעציץ נקוב חייב ור"ש פוטר והא איכא לענין הכשר דחשיב ליה ר"ש כמחובר ופריק מתני' לא בא אלא לרבות שאר כל הדברים וכמתני' דהתם אבל הכשר אינו בכלל זה שהתורה רבתה בו טהרה וראי' לפי' זה דלא אמרי' אלמא נקוב לר"ש כתלוש הוא אלא אמר נקוב כשאינו נקוב משוי לי' כלומר לכל דבר, וכזה מפרש ר"ח ז"ל. ובנמוקי ה"ר משה ב"ר יוסף מצאתי שפי' כלשון הזה היא גופה ל"ק לן, דילמא לענין מעשר בלחוד איתני ולחומרא דגזרי' נקוב אטו שאינו נקוב דלא ליתי לאפרושי מן הפטור על החיוב ולענין הכשר זרעים לא גזרי' דאפושי טומאה לא מפשינן אבל הא דמתני' דשבת קשיא ליה מדמקילינן לענין שבת ופטור על נקוב כשאינו נקוב דבר תורה הוא ויש לנו להחמיר לענין זרעים. וזה הפי' אינו נכון, שהרי שנינו במשנה כל[א]ים פ"ז (מ"ח) עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש רש"א זה וזה אסורין ולא מקדשין אלמא ר"ש לקולא בנקוב וזו הברייתא נמי ידועה היא שעל משנה זו נשנית בתוספתא דכלאים לקולא. ורבותינו הצרפתים ז"ל פירשו, דמעיקרא קס"ד דלפוטרן מן המעשר ומדין שביעית קתני דנקוב כשאינו נקוב משום דכתיב בהו שדה וכן לענין כלאים כתיב כרם ושדה אבל לענין זרעים דלא כתיב בהו שדה ולא אזלי' בהו אלא בתר תלוש ומחובר לא שוו גבי שבת נמי בתר תלוש ומחובר אזלי' וכ"ז מפני שלא היה אביי יודע לחלק בין הכשר זרעים לשאר דברים כגון איסורי שבת דכל דהו חשוב תלוש בזה ומש"ה קס"ד לדמויי איסור שבת לדין הכשר זרעים:

דף צה:

עד שיפחת רובו. פרש"י ז"ל אם היה מוקף צמיד פתיל והוא באהל המת, אין טומאה נכנסת לו דרך הנקב ומציל על כל מה שבתוכו עד שיפחת רובו דכל כלי פתוח כתיב:

ובהא דאמר **ל"ק הא ברבי הא בזוטרי**. פירש"י ז"ל רוב ברבי, ומוציא רמון בזוטרי שהוא יותר מרובו, ולא מחוור, מדתנן (כלים י,ו) חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילה והאיך השמרים סותמין רובה של חביות ואע"פ שרש"י ז"ל פירשה בפ' הגוזל (ב"ק קה.) בנקובה בכונס משקה ומונחת ע"פ ארובה אין פירושו נכון חדא דלגבי צמיד פתיל תנן לה במס' כלים פ' אלו כלים מצילין בצמיד ופתיל וקתני עלה בתוספתא רי"א אין צמיד פתיל מבפנים כיצד חביות שנקבה וסתמוה שמרים אינה מצלת וחכ"א מצלת וכו'.

אלא ה"פ: בזוטרי רוב שהוא פחות ממוציא רמון ברברבי מוציא רמון ולחומרא אע"ג דקתני סיפא פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחברת' יש זמורות גדולות שסותמין נקב כרמון. ואי קשיא, והא לענין צמיד ופתיל סתימה גמור' בעי' דתנן התם במס' כלים (י:) אין מקיפין לא בבעץ ולא בעופרת מפני שהוא צמיד ואינו פתיל אלמא סתום לגמרי בעי' וכדמוכח התם במתני' והכא אמאי בעי' במוציא רמון ולאו מילתא הוא דודאי דרך פיו שיעורו בכל שהוא אבל דרך נקב שנפחת מן הצדדין עד שנפחת או רובו או במוציא רמון וכשניקב בשיעור בין דרך פיו בין מן הצדדין בעי' סתימה גמורה לגמרי שיהא צמיד ופתיל ואם לאו אין אותה סתימה כלום. וא"ת, והא בעי רבא במס' ב"ק (קה.) אגף חציה והניח חציה מהי אלמא לא בעי' סתימה גמורה לגמרי התם נמי היינו דבעי רבא מי אמרי' כיון שאגף אותה בטיט נעשית כדופן החבית וכאלו לא נקב אלא חציה וה"ט דלא מיבעי' ליה התם סתמו שמרים חציה מהו דפשיטא ליה כיון דסתימת שמרים משום צמיד פתיל הוא דמציל בעי סתימה לגמרי. ואי קשיא א"כ מאי ענין בעי' דרבא להההוא מתני' ה"ק גבי סתימת שמרים ודאי בעי' סתימה לגמרי אבל באגף מהו ואי לאו מתני' ה"א כיון שנקבה שיעור פתח שוב אין לה הצלה לעולם אלא בהסקה בכבשן אבל מכיון דקיי"ל דאית לה הצלה בצמיד פתיל במידי דקאי יש לה מיעוט לשיעור הפתח, זה כתבתי לפי מה שמצאתי בדברי ר"ש ובתוס'. ותמהני האיך נחלקו אבות העולם וטעו בזה שהרי משניות שלמות הן בפ"ט דכלים (מ"ח) דתנן נקבו העשוי לאוכלין שיעורן כזתים העשוי למשקין שיעורו כמשקין העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרא בצמיד פתיל ובכונס משקה מ"מ דברי בעלי תוס' עומדין שיפרשו שיעור זתים לעומד לאוכלין סתם והוסיפו בגמרא במיוחד לרמונים מוציא רמון ובזוטרי רובו והוא שמיוחד לרמונים וזה מקום הדוחק שלהן שאין כלי קטן מיוחד לרמון א' שאפי' שנים אינו מחזיק שהרי רובו פחות ממוציא רמון ומ"מ חבית שנקבה בכונס משקה קאמר דהא עשויה היא למשקין. אבל ר"ת ז"ל היה מפרש לענין צמיד ופתיל לעולם מציל עד שיפחת רובו אבל מכיון שנפחת רובו אינו מציל אע"פ שסתם אותו הנקב כולו בצמיד פתיל דה"ל כאוכלין שגבלן בטיט וכן הוא עיקר הפי' והא דאמרי' התם אגף חציה והניח חציה ה"ק אגף חציה והניח חציה סתום מן השמרים מהו שיצטרפו הסתימות הללו, וכ"כ ה"ר משה ז"ל הספרדי בחבורו, ויפה נתבארו שם הדברים הללו:

דף צו.

והא דאמרי' **פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר במוציא רמון**. פרש"י ז"ל בהכשר זרעים פליגי, ובתוס' הקשו והתנן בפ"ב דעוקצין (מ"י) גבי הכשר כמה הוא שיעורו של נקב כדי שיצא בו שורש קטן והם פירשו לענין צמיד ופתיל ובסתם כלי ואני תמה דסתם כלי חרס לאוכלין הוא ושיעורו (סתום או יותר) [כזיתים או יותר] ושורש קטן פחות מיכן הוא, אלא שי"ל לענין הכשר זרעים לר"ש קאמרינן דאיהו מיקל בנקב ואפי' בהכשר בעי טפי:

דף צו:

גמ': **ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי להו אב ואמאי קרי לי' תולדה**. פי' גמרא גמיר לה דכולהו רבנן קרי להו אבות וקרי להו תולדות אבל אנן לא שמעי' לי' לר"א דקרי להו אבות ותולדות דאי ממתני' דפ' כלל גדול הא אוקמי' שם דלא כר"א ופי' הדברים אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי ליה תולדה למאי הלכת' ומאי נ"מ לדינא דאלו טעמא דמלתא ודאי פשיטא לן אפי' לרבנן משום דהוי במשכן ואע"ג דאיכא דהוו ומיקרי תולדות לפי שהן בכלל האחרות לגמרי ודין הוא שלא יהיו חלוקות מהן לענין חטאת כדאמרי' פ' כלל גדול (עג:) גבי כותש ובורר וזורה. ואי קשי', דלמא להכי קרי ליה אב וקרי ליה תולדה משום דאי עביד אב (ואב) דידי' מיחייב תרתי (והכי) [דהכי] אמרי' במס' כריתות פ' אמרו לו לאו מילתא הוא דאנן הכי קאמרי' למאי הלכתא קרי להו תולדות ליקרינהו לכולהו אבות מלאכות סתם ויהיו חלוקות באמת. ומיהו הא ק"ל, דלמא להכי קרי להו תולדה דאי מתרי ביה משום אב דידיה מיחייב כדאמרי' לקמן (דף קל"ח ע"א) משמר משום מאי מתרי' בי' רבה אמר משום בורר ר' זירא אמר משום מרקד ואלו הוו כולהו אבות והתרה באב זה משום אב אחר אינה התראה כלל, וי"ל לר"א כיון דהן חייבין בעצמן צריכות התראה בשמן ממש. ומפרקי', לר"א באמת לא נ"מ מידי לענין דינא אלא הך דהוי במשכן חשיבא קרי ליה אב והך דלא הוי במשכן חשיבא קרי ליה תולדה ואע"ג דאיכא דהוי במשכן וקרי ליה תולדות כגון שובט ומדקדק וכותש ומכניס דלמא ר"א מני להו אבות הואיל והוו במשכן דהא לית ליה מתני' דאבות מלאכות א"נ לר"א חד אב מיקרי ומני כותש ובורר בחד אב וכן מיסך ושובט שניהם דבר א' הם והם אב א' דומיא דכותש וכותש. ומ"מ אני תמה, למה באו אלו השאלות על הכנסה והוצאה ולא שאלו סתם על מתני' דאבות מלאכות וי"ל מפני שזו תולדה ראשונה ששנינו בסדר המשנה וכיון שהשלים דין הוצאה והתחיל בהכנסה מיד שאל. ויש לפרש בענין אחר,

דקס"ד שהאבות הן מלאכות עיקריות ותולדותיהן מלאכות שטפלות להן כגון מעמר וכניף מילחא ובונה וחופר גומא או מכבד שאלו באת לעשותן אבות אי אפשר שאין להן שם אלא לטפלן לאבותיהן אבל הוצאה והכנסה מעלתה וחיובה של מלאכה זו כזו מ"ט הוי חדא אב וחדא תולדה ופריק נ"מ להכי ומסתברא הוצאה דמפרש בה קרא הוא אב ולר"א מאי נ"מ לן מינה ומתרץ משום חשיבות דמשכן:

וגירסת הספרי' **הך דהואי במשכן חשיבא הך דלא הוה במשכן לא חשיבא הך דכתיבא קרי ליה אב הך דלא כתיבא קרי ליה תולדה**. ופי' הואי במשכן משום שאר אבות וקאמר כתיבא משום הוצאה דהכנסה נמי הוי התם אלא הך דמפרש בה קרא תפס ליה אב. ואיכא דגרסי, הך דהוי במשכן וחשיבא קרי ליה אב הך דלא הוי במשכן ולא חשיבא קרי ליה תולדה וכדאמרן לרבנן ולא מחוורי הך גירסא משום דכל דהוו במשכן ודאי חשיבא אלא שיש מהן שהם בכלל האחרות ולר"א טפי מחשב להו כי קרי להו תולדה מכי קרי להו אב דכי קרי להו אב בהדי אב דדמי ליה מיחשבי כגון כותש בכלל בורר, ותולדה חשיב לעצמה:

דף צז.

אבל למעלה מעשרה ד"ה פטור ולא ילפי' זורק ממושיט. כ' רש"י ז"ל וסיפא דקתני הזורק פטור והמושיט חייב ד"ה היא פי' לפירושו דכי קתני זורק פטור למעלה מעשרה וק"ל א"כ מאי כיצד ומתרץ בתוס' דהכי קתני שתי גזוזטראות כיצד דינם וכיוצא בזו בפ' ר"ג במס' יבמות (נ.) וחכ"א יש גט אחר גט ויש חליצה אחר חליצה כיצד וכו' ולא קאי כיצד אירישאאלא כיצד דין יבם ויבמה קתני כדאיתא התם (נב.). ונ"ל דלמ"ד קלוטה כמי שהונחה ליכא למיפטר זורק אפי' בשתי גזוזטראות זו כנגד זו בר"ה דהא אע"ג דלא הוי גזוזטראות כי הני במשכן הרי מוציא הוא מרה"י לרה"ר שהרי קלוטה כמי שהונחה ומתני' רבנן קאמרי לה וה"ק המושיט והזורק פטור לעולם אפי' למטה מעשרה מושיט משום דלא הוי הכי במשכן זורק משום דל"א קלוטה כמי שהונחה. היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור לעולם אפי' למטה מעשרה והמושיט חייב לעולם שכך היתה עבודת הלוים ולמ"ד למעלה מעשרה פליגי אבל למטה מעשרה חייב לד"ה רישא דקתני הזורק והמושיט פטור למעלה מעשרה וד"ה דהא ליכא למילף זורק זה ממושיט דמושיט כי האי לא הוה במשכן ואי למטה מעשרה זורק חייב משום דהיינו מוציא כיון דס"ל דקלוטה כמי שהונחה וסיפא נמי למעל' מעשרה ורבנן מש"ה קאמר הזורק פטורוכי קתני כיצד אסיפא קתני. ובירושל' (יא.) מצאתי, שמואל אמר לא שנו אלא למטה מעשרה טפחים

הא למעלה מעשרה אסור מילתיה דר"א אמרה אפי' למעלה מעשרה דאמר ר' הילא בשם ר"א מעגלות למד ר"ע ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון כיצד שתי גזוזטראות וכו' אית תנא דתני כיצד ואית תנא דלא תני כיצד פי' אסור דקאמר שמואל אסור ואין חייבין עליו סבר מחלוקת למטה מעשרה אבל למעלה ד"ה פטור ולא תני כיצד דד"ה הוא וזה סיוע לרש"י ז"ל ול"ג בדר"א מותר אלא ה"ג אפי' למעלה מעשרה, והיינו ר"א דגמ' דילן:

אלימא במעביר למטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מעשרה לא מחייב. אי קשיא, דהו"ל למירמא מ"ט דרבנן דפטרי בלמטה מעשרה ולאו מילתא הוא דרבנן סברי מהלך לאו כעומד דמי ופטור כיון דלא הניח ברה"ר ור"ע סבר כעומד דמי לחייבו והשתא מקשי מ"מ מה לי למעלה מה לי למטה במעביר והאר"א וכו' וקשי' לר"ע דמקראי נפקא לי':

הא דתניא **תוך ג' ד"ה חייב**. ק"ל, והאמ' רבא לקמן (ק.) תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו ואיכ' דמפרקי דרבא ס"ל כר"י דאמ' בפ' המוצ' תפלין (צ"ח:) אפי' אינו מסולק מן הארץ אלא כמלא החוט גוללו אצלו, ומפרשי' התם טעמא משום דבעי' הנחה ע"ג משהו. ואי קשיא, והא אתמהי' עלה התם לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתי' ומחסרי לי' למתני' משום הכי והא ע"כ כתנאי אמרה לשמעתי' א"ל תנאי דברייתא לאו תנאי נינהו למיקשו מינייהו לרבא הואיל ומתני' כולי' אתא כוותי'. ובתוס' מקשו מדר"י אדר"י דהתם אפי' בתוך ג' בעי הנחה, ולקמן בשמעתין (צז:) סבר קלוטה כמי שהונחה. ולא סליק להו פירוקא ולדידי ל"ק שאני התם שאין סופו לנוח שהרי אגדו בידו ואע"ג דגזרי' אטו אין אגדו בידו בשאין סופו לנוח קאמרי' כגון שנתעכב בכותל שאינו משופע ותלוי ועומד לעולם דל"ל קלוטה לא במעביר ולא בתולה אלא בזורק בלבד שנקלטה באויר [וסופו לנוח בארץ], ומ"ה בעי' הנחה ע"ג משהו אבל בזורק דהכא כיון שנקלטה בעצמה באויר כהנחה דמשהו דמיא שהרי (קלוטה בו אויר) [קלטה האויר], וכ"ש בשנח באותו רשות בעצמו בהא אית ליה לר"י קלוטה כמי שהונחה. ואי קשי', השתא רבא דאמר כמאן דהא רבא אמרה בזורק ודילמא עד כאן לא אמר ר"י התם אלא בשאין סופו לנוח בקרקע עצמו אלא תלוי ועומד בפחות מג' ואין זה קלוט בעצמו אבל בשסופו לנוח לא אמר דהא אפי' למטה מעשרה אית ליה קלוטה כמי שהונחה לאו קושי' הוא דהא רבאלרבנן קאמר דלית להו לעולם קלוטה כמי שהונחה הלכך קאמרמדר"י בתלוי באויר נשמע לרבנן בקלוטה דאפי' בפחות מג' לאו הנחה היא. ור"ח ז"ל כ' דהך ברייתא פליגא אדרבא והלכת' כרב חלקיה דתני' כוותיה והוא העיקר דההיא ר"י אוקימתא דרבא גופיה הוא והא דמתמה התם לימא דרבא תנאי הוא משום דבשלמא בברייתי' איכא למימר דלא שמיע ליה כדלא שמיע ליה לר"א אלא מתני' היכי שביק רבא רבנן ואמר כר' יהודה, היינו קושיין:

ולאו מי אוקימנא להאי כגון דמדלי חד וכו'. לא אתפריש עיקר אוקימתא היכן, דבמס' עירובין (פה:) נמי אמרי' ולאו מי אוקימנאאולי יש שם חילוף בנוסחת רש"י ז"ל שכ' כאן לאו מי אוקימנא בעירובין:

דף צז:

כגון דאמר עד דנפקא לי' לרה"ר תנוח. פי' לא שאמר תנוח סתם דא"כ תנוח ותעמוד משמע והרי לא נחה אע"פ שלענין שבת הויא כמונחת אלא ה"ק רוצה אני שתהי' כמונחת לענין שבת עם יציאתה שלא אתחייב בהוצאתה אלא בהנחת יציאתה ברה"ר ומ"ה מחייב לר"י כיון דקלוטה כמי שהונחה:

דף צט.

רש"י ז"ל מפרש שעל **עגלה** אחת מניחין קרש א' ועודף לכאן ולכאן והויין חמיסר לפי ששתי העגלות הולכין זו אצל זו כל אחת ה' אמות הרי עשר וה' אמות שבין עגלה לעגלה הרי חמיסר. והקשה על דברי עצמו ז"ל, שהרי יותר מעשרים הם שהרי הקרשים ארכן י' אמות והן מוטלין על דופני עגלה לרחבן ונמצא ארכן של קרשים לרחב הדרך הרי עשרים אמה לבד ממה שהי' צריך למשוך קרשי כל עגלה ועגלה צד החיצון של עגלה כדי שלא יגעו קרשים זה בזה ומעכבין את הילוך העגלות והוא השיב אין זה תשובה שהקרשים למעלה מי' הן ולגבי רה"ר לית לי' למיחשב אלא מקום העגלות ורוחב שביניהם. וזה הפי' כמה רחוק, חדא דאקשי' ל"נ באמתא ופלגא סגי' ואם הקרשים לרחבן שלעגלות המה האיך שיער זה המקשה שבכך די והלא אף בשתי אמות ומחצה אין די שהרי הקרשים ארוכים מאד וכבדים ושמא יפלו ועוד היכי הוו חמיסרי ושיתסרי האיך היו הולכות בשוה ואין מקדים רגע א' ואין מאחר רגע דלמא זו אחר זו לגמרי היו מהלכות כיון שהקרשים בעגלה אחת מונחין ומנ"ל דהוו שתים מהלכות בשוה ולא ארבעתן ועוד דא"כ טובא הויין. ואין תשובתומחוורת , שאע"פ שהקרשים למעלה מי' מ"מ היו צריכין להרחיקהאהלים כמלא אותן של קרשים נמצא הכל רחב דרך הרבים והרי אתה מחשב שתי העגלות וריוח שביניהן לרשות א' וכיון שכן או הן כ' אמה ברוחב שתי העגלות וצידיהן והרחק שביניהן עם בליטתן מכאן ומכאן או לא תחשוב אלא כל העגלה רשות בפני עצמה שאין הקרשים שעליהן עושין רשות מפני שהן למעלה מכ' ונמצא בין קרש לקרש ה' אמות והוא רחב רה"ר ואין דרך זו עולה. והגאונים ז"לאמרו שעל רוחב שתי

העגלות הקרש מוטל. והשמועה פשוטה לפי דרך זה, ומפורשת בצורתה בחיבור ה"ר יהודה אלברצלוני. ובס' המאור לר' זרחי' הלוי ז"ל:

דף צט:

א"ד כיון דממקום פטור קא אתי' לא. איכא למידק הכא ולפשטי' מהא דתני' (ה:) מחנות לפלטיא דרך סטיו וכו' וא"ר יוחנן עלה מודה בן עזאי בזורק ותניא כוותיה אלמא אע"ג דאתי ממקום פטור חייב. ובתוס' מתרצים ש"ה דכה"ג הוי במשכן אבל הכא לא הוה במשכן ואין טעם זה מספיק שאעפ"כ היה להם לפטור כי היכי דפטר ב"ע מהלך אע"ג דהוה במשכן ועוד דאכתי קשי' דהאמר רבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' אע"פ שהעבירו דרך עלי' חייב ועוד אמאי לא פשטוה מהא דתניא ר"י בר' יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב ואוקימנא למעלה מי'. ועוד מהא דתני' עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו ג' וזרק ונח ע"ג חייב ובכל הני ממקום פטור קאתי וי"ל דמאמוראי לא תפשוט לי' לרב מרדכי דמילתא דפשיטא להו מבעי לי' וטרסקל ועמוד לא עדיפי ממתני' דמתוקמי במורשי וחרצא וכוון וזרק בהן ובריית דמודה ב"ע בזורק לא שמיע להו. ונ"ל לתרץ, דרב מרדכי פשיטא לי' דכל דאתי ממקום פטור למקום חיוב ונח במקום חיוב ובאויר של חיוב בזורק חייב וכי קא מבעי לי' כגון דהשתא נמי ברשות של אויר פטור קא מנח כגון כלי (של) [שעל] עמוד זה שכל גופו במקום פטור קאי כלומר למעלה מי' אלא שהוא מונח ע"ג י' וכיון דגופו למעלה אפי' אחר שנח דילמא פטור דחיובא ממקום פטור קאתיא שהרשות הזה אויר פטור הוא כמו שפרש"י דאינו אויר רה"ר ואויר רה"י נמי לא הוי דכי אמרינן (ז.)רה"י עולה עד לרקיע דילמא באויר חצר אבל בעמוד לא הלכך ההוא דמחנות לפלטיא דרך סטיו ל"ק דבמקום חיוב מנחא וממקום חיוב נמי אתיא שהרי יצאת (לרה"ר) ואח"כ נחה ומעביר חפץ דרך עליו חייב דממקום חיוב קאתיא להנחתה ודר"י בר' יהודה בטרסקל לרב מרדכי בשיש לו דפנות לטרסקל שנמצא מונח ברה"י וכן הא דתניא עמוד גבוה י' ורחב ד' נמי בהכי מתוקמ' כגון שיש לו דפנות. ואי קשיא, אי הכי מתני' נמי לוקמה בהכי ל"ק דסלע לית ליה דפנות וכן הא דא"ר חייא (ק.) זרק למעלה מי' והלכה ונחה ע"ג חור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן ש"ה שהנחתה במקום חיוב כולה וממקום חיוב אתי' לי' אע"ג דעברה במקום פטור כך י"ל מתוך הדחק ונכון הוא דר' מרדכי ודאי דיחוי מידחי ומ"מ עיקר כדאביי ורבא:

התם לא מבטל לה הכא מבטל לה. הקשה בתוס', וכי לא מבטל לה מאי הוה הא ליכא ד' אמות אטו אם היה בידו חץ של ד"א והניחו חייב הרי כל שאינו כולו חוץ לד"א לא מחייב ולדידן לאו מלתא דהתם כולו מונח, ואינו מונח בתוך ד' אבל הכא כיון שהוא מונח על פניו המדובקות בכותל והיא (ר"ל הכותל) ההנחה שלו חוץ לד"א הוא מונח הלכך כ"ז דלא מבטל ליה ולא מיחשב כמחיצה עצמה בדין הוא דליחייב. והם הקשו, ומנ"ל למקשה דבד"א מצומצמות הוא והרי כ"מ ששנו זורק ד"א בשזרק חפץ כולו חוץ לד"א היא והכא בשיש ד"א על פני הדבלה כחץ דלא ממעטא מד"א. ול"ק, דכיון דהניחה בפנים המדובקים בכותל, ודאי ד"א מהתם משערינן וקושטא מתרצים דאפי' במצומצמות חייב ואי הוה צריך הוה מתרץ דלאו במצומצמות הוא ובתוס' (הקשו מפרש"י) [מפרשים] דאי לאו משום דלא מבטל לה הוה לי' דבילה ככותל ולאו הנחה היא אלא עשיית כותל הוא ולאו מילתא הוא דא"כ גבי בור בלא מיעוט נמי סילוק מחיצה הוי:

דף ק.

פירות מיבטלא מחיצה. פי' לא שאם זרק פירות לבור שיהא פטור שיהיו הן עצמן מבטלין המחיצות דהא אמרן לעיל (צט:) דפירות דלא מבטל להו לא מבטלי מחיצתה ול"א בהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי אתו דהא איכא מחיצות ניכרות בשעת זריקה אלא דכיון דמעיקרא ממלא פירות הזורק שם פטור שהרי נתבטלו קודם זריקה זו מתורת מחיצות שאין עומקו ורחבו ניכר ואינו משתמש לו. ואיכא לפרושי הא דאמר התם לא מיבטל לה משום שסופו ליפול משם ואינו בנין והנחה גמורה שתתקיים לעולם כדי שיבטל המחיצות אבל הנך פירות בבור ודאי מבטלי מחיצות ובתוס' פירשו דהכא מבטל להו שאינו יכול להעלותן מן הבור עד לאחר השבת ואינו כלום. ור"ח ז"ל כתב אבל פירות שכבר הושמו בבור אם נתן כלום למעלה פטור דפירי מבטלי מחיצה וה"מ דבטלינהו לגבי בור אבל אי אצנעינהו לפירי בבור למיהדר ולמיכל מינייהו לבתר הכי לא ממעטי בבור וגם זה לא נתחוור לי דאין ביטול פירות בבור כלום דבטלה דעתו אצל כל אדם אלא מעצמן הם מבטלין מחיצות מאחר שכבר הושמו שם כדפי'. יש מקשים מההוא דגרסי' בפ' חלון חריץ שבין ב' חצרות מערבין שנים ואין מערבין א' ואפי' מלא תבן או קש דתבן וקש לא מבטלו מחיצה וכ"ש פירות ומתרצי לה בכה"ג הכא בקופה של טבל עסקינן דאינן ראויין לטלטל ולאו מילתא הוא דודאי פירות לא מבטלי למהוי אינהו מחיצה ולשוויי ב' רשויות רשות א' ולצרפן אבל מ"מ לענין רשות שבת מבטלי מחיצה דעמוק י' ורחב ד' בעי' ומחיצות ניכרות בעי' והא ליכא וכדאמרן וכן נמי גבי

סוכה גבוהה פירות לא מבטלי גובהה שהן אינן עושין מחיצות אלא דשבת שאני כטעמא קמא דאמרן, וטעם נכון הוא:

דף ק:

הא דאמר ר"ה **דמוציא זיז כל שהוא**. ודאי למטה מי' משפת מיא קאמרי' דלמעלה במשהו סגי מיהו אף על פי כן ק"ל דהאמרן בפ"ק דלמטה מי' נמי אי איכא ד' הוי כרמלית ואי לא מקום פטור בעלמא הוי הלכך בזיז כ"ש סגי וי"ל דאויר כרמלית הוא ואין (הוצאת) [הנחת] זיז כלום, עי"ל דס"ל אפי' ברשויות דרבנן ובלבד שלא יחליפו והלכך אסור להוציא מכרמלית דים לספינה שהוא רה"י דרך זה אע"פ שהוא מקום פטור וה"נ משמע בפרק כיצד משתתפין לפום מסקנא דרבינא דר' יוחנן אפי' בדרבנן נמי קאמר ובלבד שלא יחליפו:

עושה מקום ד' וממלא. ק"ל טובא, מקום ד' נמי או כרמלית הוי או רה"י אחר הוי כגון שגבוה עשרה וקמפיק מכרמלית לרה"י ומאי תקנתי'. עד שמצאנו לרבינו האי גאון ז"ל שכ' והי' אדונינו גאון יהודה זקננו ז"ל אומר ששמע מן הזקנים שאותו מקום כגון תיבה פחותה או סל פחותה. ונמצא סיוע בתלמוד א"י פי' לפירושו באותה שאמרו במס' עירובין בפ' כיצד משתתפין ר' חנינא בן עקיבא אומר גזוזטרא של ד' על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא משום דאמרי' כוף וגוד ומיהא הכא לא בעי' ד' אמות אלא חקק ד' ואפי' לרבנן דפליגי עליה התם הכא שרי משום דלא אפשר ולפ"ז י"ל בין בזיז בין בארבעה (שהוא) [שאינו] עומד עליהם וממלא אלא שהוא מעביר דליו תוך הזיז חלול כל שהוא ולפיכך אסרוהו עד שיעבור דרך מקום דא"ל כוף וגוד דמקום חשיב הוא ובין למעלה מי' לשפת מים בין למטה דינן שוה. וזה מה שמצינו בירושלמי (יא,ה) רב המנונא אמר נסר שהוא נתון לספינה ואין בו רחב ד' מותר לישב בו ולעשות צרכיו בשבת א"ר מנא אלו אמר תיבה פחותה יאות א"ר בון מאן דבעי למעבד תקנה לאלפא מוציא נסר חוץ לג' שאין בו רחב ד' ואני רואה את המחיצות כאלו עולות דא"ר יעקב בר אחא בשם רב המנונא כל ג' וג' שהן סמוכין למחיצה כמחיצה הן ר' יצחק בר' אליעזר מפקד ר' יהושע בר שמיי דהוה פרוש מעבדא לי' סל פחות ואינו מסכים לגמרי עם גמרתינו מיהו משמע שעל הזיז הוא יושב וממלא. ושמעתי שר"ת ז"ל מפרש, מקום ד' לחקק, אבל צריך ד"א שהן עשרה טפחים לצדדין כדאמרינן בגזוזטרא דבפחות מכן ליכא למימר כוף וגוד ואינו במשמע:

כחו בכרמלית לא גזרו רבנן ומנא תימרא וכו'. איכא למידק, אדמסייע ליה מדר"י תיקשי ליה מדרבנן דאמרי לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה. ובתוספ' מפרקי' לה מדתניא בתוספתא ספינה שבים גבוה י' טפחים אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה רי"א עמוקה י' ואין גבוה י' וכו' ובהא פליגי תנא קמא סבר אפי' גבוה י' אסור לטלטל מן הים לתוכה ומתוכה לים להדי' ור' יהודה סבר גבוה י' מותר דמכרמלית למקום [פטור הוא ודרך מקום] פטור אתי לרשות היחיד ואפי' אינו גבוה י' מתוכה לים מותר דרך חורה ובהא ל"פ רבנן עליו כלל ולהאי פירושא האי דבעי זיז ומקום ד' לרבנן משום דאסור להחליף, ול"נ דר"י אפי' אינה גבוה י' קאמר, דלא תימא כולה כרמלית הוא:

דף קא:

קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה בדבר שאין מעמיד' אין מביא לה טומאה ואמר שמואל הוא שקשרה בשלשלות של ברזל לענין טומאה היא דכתיב בחלל חרב חרב ה"ה כחלל. כך הוא בכל הנוסחאות וכך גורס רש"י ז"ל ומפרש דה"ק קשרה בדבר שרגיל להעמיד בה דהיינו שלשלת של ברזל מביא לה טומאה אם ראשו א' קשור באהל המת מביא טומאה לספינה ולכלים שבתוכה דחרב ה"ה כחלל והרי הוא כאבי אבות הטומאה ואיירי בספינה המקבלת טומאה. בדבר שאינה מעמידה כלומר שאינו רגיל להעמידה כגון מיתרים דלאו מתכות אפילו במקבלי טומאה אין מביא לה טומאה דאלו ספינה לא מיטמאה מחמת אותו כלי להיותה אב הטומאה אלא ראשון לטומאה ואין היא מטמאה כלים שבתוכה. ואין זה הפירוש נכון, חדא ל"ל קשרה אפילו נוגעת נמי ועוד דבדבר המעמידה לא משמע הכי ועוד דמביא לה טומאה דרך אהל משמע ועל אהל הוא שנוי בכ"מ ועוד דאמרי' שמואל לאפוקי מדנפשי' אתי ומה ענין זו לזו שיעלה על הדעת לדמותן ולמיבעי בהא נמי שלשלת של ברזל כי התם כי היכי דליצטרך שמואל לאפוקי מהך סברא. וה"ר שמואל גורס קשרה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה ובדבר שאין מעמידה אינה מביאה את הטומאה ול"ג בחלל חרב כו' אלא ה"ג גבי טומאה הוא דכתיב כל הבא אל האהל אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה היכרא בעלמא הוא וה"פ הכא כגון שיש טומאה למטה מן הספינה והספינה מאהלת על הטומאה ועל האדם ועל הכלים וכל זמן שהספינה שטה ומתנדנדת אינה מביאה את הטומאה שאין אהל מביא טומאה אלא אהל קבוע דתנן ברישא אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והעוף הפורח והטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה ע"פ המים ועלה קתני קשר את הספינה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה וזו היא המשנה שהביאו כאן בגמ' ול"ג דתניא

אלא דתנן, וכן בפר"ח ז"ל. והא דמסיימו בדבר שאין מעמידה אינה מביאה את הטומאה דיוקא דגמ' הוא הא בדבר שאין מעמידה כו' ומ"ה אוקמה שמואל בשקשרה בשלשלת של ברזל ליתד התקועה בארץ או לדבר העומד והעמידה שלא תשוט. וזה הפי' הי' נכון ומחוור אלו היתה הגי' כן כתובה בספרים. ולזה אפשר שיהא אמת מה שפי' מקצת המפורשים דכי אמרי' חרב ה"ה כחלל לאו דוקא חרב אלא [ה"ה] לכלי שטף ולא אמרה תורה חרב אלא להוציא כלי חרס ולפי שאין נעשין אב הטומאה. אבל אחיו רבינו תם ז"ל מקיים הגי' הכתובה בספרים ומפרש לה בשלשלת טמאה שנגעה במת וחזרו הספינה ואהלה על השלשלת ועל הכלים וטמאם לפי שחרב היא כחלל ומטמאה באהל ודוקא קשרה לפי שאיננה נפרדת ממנה ולעולם הספינה מאהלת עלי' ועל הכלים נמצאת כאהל קבוע ומביאה את הטומאה בכלים שהספינה עצמה אינה מקבלת טומאה. ואכתי ק"ל, למה איצטריך שמואל לאפוקי מההיא מה ענין שבת אצל טומאה ואפשר דכי היכי דלא תיסק אדעתין [דכיון] דאפילו במאהלת על המת בעי שמואל קשירה בשלשלת משום דליהוי אהל קבוע וה"נ ליבעי קביעותא ואי לא קביעי כמפורדות דמיין קמ"ל (משום דליהוי שלשלת גופה מטמאה קאמר וה"ה לכל דבר המעמיד דהוי אהל) והנה בפי' זה גילה רבינו תם ז"ל דעתו דחרב ה"ה כחלל אפי' לטמוי באהל וחבריו חולקין עליו, ובפ' לא יחפור (ב"ב כ' ע"א) שמעתי בזה דברים ארוכים ושם אכתוב הכל בס"ד:

דף קב:

נ"ל דהכי קאמר ולטעמיך דחשבית דכולהי בניני שווין היאך אפשר דר"י סבר אפי' בהנחה בעלמא והא לאו כלום קעביד ועד שאתה תמה עלי לך ותמה על ר' יוסי ביותר מזה ויש כזה ולטעמיך במס' ב"ב (קו.). **ולטעמיך אימא סיפא ר' יוסי אומר כו**'. ק' להו לרבוותא ז"ל והא אמרי' במס' ביצה אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ויש לנו לתרץ דכי אמרי' אין בנין בכלים ה"מ בכלי שנתפרק כגון מנורה של חליות אבל הכא עושה כלי או מתקן כלי מתחלתו אין לך בנין גדול מזה ואין זה נקרא בנין בכלים שהרי אינו כלי אבל עושה כלי מיקרי. ואפשר לפ"ד זו, שכל כלי שצריך אומן בחזרתו מיחייב עליה משום בונה דהו"ל כעושה כלי מתחלתו שהרי משעה שנתפרק ואין ההדיוט יכול להחזירו בטל מתורת כלי. והיינו דגרסינן בפ' כירה במנורה של חוליות אסרינן להו אפי' לטלטלה גזירה משום שמא תפול ותתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי בתחלה בשבת. וההיא דאמרי' במס' ביצה (יא:) גבי תריסי חניות מ"ד טעמא דב"ה משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואפי' דבתים נמי קמ"ל הותרו סופן משום תחלתן דחניות

אין דבתים לא לאו למימרא דסברי ב"ה יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים אלא ה"ק מ"ד טעמייהו לאו משום שמחת י"ט שאלמלא כן היו גוזרין עליהן בשיש להן ציר באמצע אטו מן הצד ומן הצד אסור דהו"ל מלאכת אומן וכעושה כלי לכתחלה דמי ומשום שמחת י"ט הוא דלא גזרי הלכך בדבתים דליכא משום שמחת י"ט גזרי'. וי"א דכשיש להן ציר מן הצד אסור משום גזירה שמא יתקע שהרי הדלת תסוב על צירה אבל בשיש להן ציר באמצע אינו תוקע שהרי יש לו לפתוח כל היום ואינה סובבת לפיכך לא אסרוהו אלא משום גזירה דמן הצד ואע"ג דגזירה לגזירה ל"ג בכל כה"ג דשכיחא גזרינן גזירה כדמוכח בפ' י"ט (יח.). ויש לפרש דהני נמי בנין בכלים הוא וסברי ב"ה אליבא דעולא יש בנין בכלי'. והא דאמרי' גבי מנור' זוקפין מנור' משום דלא מיחזי להו זקיפתה בלחוד כבנין שלא נתפרקה כלל והיינו נמי דאמר ר' יוחנן גבי מתני' דתריסין מוחלפת השיטה דסבר לה כעולא אבל אנן דקי"ל אין בנין בכלים לא מפכינן לה. ומשמע לי נמי דכל היכי דתקע ביתידות חייב משום בונה והיינו דאמרי' בפ' כל הכלים גזירה שמא יתקע כלומר ומחייב משום בונה ולא כמו שפי' רש"י ז"ל משום מכה בפטיש ואפשר דהא דאמר רשב"ג בפ' כירה אם הי' רפוי ה"ז מותר משום דס"ל אין בנין בכלים בלא תקיע' הילכך הואיל וכשאינו רפוי לאו אב מלאכה הוא כשהוא רפוי מותר לכתחילה ות"ק אף על פי דסבר אין בנין בכלים בלא תקיעה כדקאמר ואם תקע חייב מ"מ גזר כל חזרה אפי' כשהוא רפוי לכתחלה שמא יתקע ואלו הי' סובר רשב"ג שהמחזיר חייב חטאת ה"ל לאפלוגי בהא דאמר ת"ק אם תקע חייב ועוד דלא הוי שרי ברפוי לכתחלה כדמקשינן בפ' המצניע מי איכא מידי דבכלי חייב חטאת וביד מותר לכתחלה אלא ש"מ קסבר אין בנין בכלים ולפמ"ש הא דאמרי' דמאן דעביד תלתא חייב י"ג חטאות חד מינייהו משום בונה וכך אמרו בירו'. עוד יש לי בירור שוב יותר מזה בס' המלחמות:

דף קג.

ל"צ דקעביד בארעא דחברי'. פי' ול"צ ליפוי' והו"ל מלאכה ש"צ לגופה ופטור עלי' ור"ש הוא כנ"ל ועוד אכתוב דעת בעל הערוך בס"ד:

דף קג:

הא דאמרינן **שלא יכתוב אלפין עייני"ן עייני"ן אלפי"ן**. פי' רש"י ז"ל מפני שדומין בקריאתן ואחרים פי' שהן דומין בכתיבתן לפי שגוף האל"ף שהוא הקו האמצעי צריך לכתו' כפוף כגון זה 1) ואם מרחיק הירך שלמטה הימנה ולא יחברנה לה ויעשה הקו

האמצעי יותר כפוף מדינו כזה 2) ידמה לעי"ן. וצדי"ן גמלין. נראה שפי' לא יפריש צדדי של צד"י מגופה שא"כ ידמה ליו"ד וגימ"ל כזה 3) ואף על פי שהיא דומה יותר לנו"ן משום גמלי"ן צדי"ן אמר כן שאם יעשה ראשה של גימל כפופה כלפי מעלה עושה צד"י כזו 4) ושוב ראיתי במקצת נוסחאות צדי"ן נו"ן נו"ן צדי"ן והוא הנכון כי הנו"ן יותר עלול להתדמות לצד"י והצד"י לנו"ן צד"י לנו"ן 5) ונו"ן לצד"י 6) כשיהי' ראשה כפוף למעלה ובלבד שלא יהא מן המגיהין. טיתי"ן פיפי"ן. פי' שלא יפריש קו הטי"ת האחרון מגופה ותדמה לפ"א כזה 7) ומכאן יש ללמוד שהיא כפופה כגון זה 8) ולא ככתיבת מקצת סופרים הצרפתים שכותבין אותה פשוטה כזה 9) ומדאמרינן זייני"ן נוני"ן שפי' נו"ן פשוטה ש"מ שהנו"ן ראשה גס ואינו כפוף כוי"ו כזה 10) אלא כגון הזיין לגמרי כזה 11) מדלא אמרי' ווי"ן נוני"ן. ודאמרי' לקמן מ"ט פשוטה כרעי' דדל"ת לגבי גימ"ל י"מ שכן דרך כתיבה אשורית המאושר' להיות רגלה של דל"ת נוטה לגבי ג' כגון זו 12) ולא לגבי (עצמה) כזו 13) ולא מחוור אלא לא לגבי (גימ"ל) [דל"ת] ולא לגבי ה"א מכרעה אלא זקופה ועומדת ופי' פשוטה כרעה מפני שרגלה כלפי הגימ"ל. ודאמרר מ"ט מהדר אפי' דקו"ף מרי"ש פי' מ"ט אינה מראה לו פנים כגון זו 14). ומדאמרינן כרעי' דקוף תליא ש"מ שהיא עשויה כנון ירכה של ה"א שאינה נוגעת כלל לקו העליון כזו (ק) וש"מ דתי"ו נוגעת כחי"ת דאי לא ליבעי טעמא בתי"ו כדבעי טעמ' בקו"ף ומדאמרי' שי"ן שקר אין לו רגלים ולא קאי ש"מ שהיא עשוי במדרון כגון זו 15) ולא כמו שטעו מקצת סופרים לכופפה כזו ומפני שצריך ליזהר בכל זה בכתיבת ס"ת ותפילין ומזוזות לפיכך כתבתי דברי הללו שכל הטוע' בציור האותיו' פסול והפסיל הכל (זהו דבר חדש, והפוסקי' כתבו דבדיעבד כשר בשאינו דומה לצורת אות אחר אף ששינה צורתה):

ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום ועשאו פתוח נמי כשר. ק' ל"ל למימר הכי בלא"ה נמי משכחת לה כגון שהי' דעתו לכתוב שמעון וכתבו במ"ם סתומה שכשר הוא לשמעון ולא קושי' הוא דכיון דעיקר כתיבת שמעון במ"ם פתוחה והוא כ' במ"ם סתומ' ולא כ' אלא שם פשיטא דחייב שמתחלת כוונתו נראית יותר לכתיבת שם מכתיב' שמעון אבל שם במ"ם פתוחה ודאי היינו רבותא:

דף קד.

הא דאמרי' **מנצפ"ך צופים אמרום**. פי' צופים ר"א ור' יהושע שהם חזרו ויסדום ולפיכך אמרו מנצפ"ך ולא כמנפ"ץ כסדר כתיבתן לסי' הצופים כלומר מן צפך כלו' אלו אותיות שקבלן ישראל מן צופיך:

ובירו' דמגלה מהו מנצפך ר' ירמי' בשם ר"ש בר' יצחק מה שתקנו לך הצופים מה ענין צופים מעשה הי' ביום סגריר שלא נכנסו חכמים לבית הוועד נכנסו תינוקות אמרין נעביד בית ועדה שלא יתבטל אמרין מהו דכתיב מ"ם נו"ן פ"ף צ"ץ כ"ך ממאמר למאמר מנאמן לנאמן מפה אל פה מצדיק לצדיק מכף לכף מכף ידו של הקב"ה לכף ידו של משה סימנו אותן חכמים ועמדו כולן בני אדם גדולים בתורה אמרו ר"א ור"י מנהון הוין. ומוחלפת שיטה זו מההוא דמס' מגילה דהכא משמע סתמא דעל הפתוחות אמרו ושם משמע דעל הסתומות אמרו אלא קאי הכא ומקשי קאי התם ומקשי כדפירש"י ז"ל:

דף קד:

הא דאמרינן **נתכוין לכתוב אות א' ועלו בידו ב' חייב**. ק"ל דהא אמרי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ד' פטור וא"ל דש"ה דבכ"מ השתים נתכוין לכתוב אותה האחת אבל התם לא נתכוין לזרוק חוץ למקום השתים. ואיכא דפריק דהכא בשדעתו לכתוב שתים זה אח"ז אלא שנתכוין לכתוב אחת בתחלה ועלו בידו השתים כאחת והוא הי' רוצה שיכתוב אותן אחת אחת ולפיכך חייב דהו"ל כנתכוין לזרוק ד' וזרק ח' ואמר כ"מ שתרצה תנוח, זה תי' בעל התוספת ז"ל, ואינו נכון:

דף קה.

ודאקשי' **והתניא פטור**. ק"ל, וליקשי לי' ממתני' דקתני נתכוין לכתוב חי"ת ועלו בידו שתי זייני"ן פטור וא"ל בשלמא מתני' ל"ק דעלו בידו שתי זיינין בלא זיוני משמע אבל בריי' דקתני ועלו בידו שתים משמע שתי אותיות כתיקונן ורש"י ז"ל גורס והתנן פטור אבל בנסחאות הישנות ובפי' ר"ח ז"ל אשכחן והא תניא:

דף קה:

חמתו אחמתו נמי ל"ק הא ר"י הא ר"ש. איכא למידק אפי' מתו נמי מלאכה שא"צ לגופה היא וי"ל אה"נ. וי"מ לר"ש נמי כיון דצריך הוא ללבוש בגד קרוע וכל שבעה קרעו לפניו צריכה לגופה מיקרי. ותו קשי' אי ר"ש היכי קתני כל המקלקלין פטורין והא לר' חוץ מחובל ומבעיר הו"ל למיתני וא"ל בדין הוא דהו"ל לאקשויי הכי אלא דעדיפא מיני' אקשי לי' ומיהו לפום תירוצא דמסקנא דאוקי' דעביד למירמא אימתא לאינשי ביתי' תרוייהו ר"י נינהו ומתני' בדלא רמי אימתא ובריית' בדרמי אימתא ועל מת דעלמא אפי' לר"י פטור דקלקול גמור הוא (א"נ) בדקא עביד דרך כבוד חיים דדמי לרמי אימת' אלא

דקעביד דרך חמה וארחי דחמתו של אדם קתני ור"ח ורש"י ז"ל שניהן כתבו רישא ר"ש וסיפא ר"י ואינו מחוור לי דהא חד בבא הוא:

דף קו.

כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר. אוקי' לר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ולזה המחלוקת לא מצינו עיקר בתלמוד ורש"י ז"ל הביאו בקשר ענין ואמר דנפקא לן מפלוגתייהו במלאכה שא"צ לגופה דשמעי' לי' לר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עלי' וחובל ומבעיר חידוש הוא שחדשה התורה בהן שאין לך מבעיר ואפי' מדליק עצים לבשל קדרתו שיתחייב מן הדין שכולן מקלקלין ומה שהוא מתקן אצל אחרים כגון הבישול מלאכה שא"צ לגופה היא ומן הדין פטור עלי' ומדחייבה אותן תורה ש"מ מקלקל בהבערה חייב וכן בחבלה מדאיצטרך רחמנא למישרי מילה ולר"י התם מתקן הוא אצל אחרים ומלאכה שא"צ לגופה חייב עלי' והיינו דמפרש בגמ' ואזיל מ"ט דר"ש מהאי טעמא גופי' גמרי' פלוגתייהו זהו פירוש רש"י ז"ל. ומזה הפירוש נתחייב הר"ר שמואל תלמידו ז"ל לומר דהא דאמר ר"י ואת"ל חובל בצריך לכלבו ה"ק לי' אין הלכה כר"ש אלא כר"י דאלו ר"ש לא בעי תיקון כלל דמנא תייתי לה וא"ת נפקא לן ממילה תיקון דמילה מאי הוא אי חשבית לי' תיקון דגופה א"כ כל טעמא של ר"ש בטל מעתה והרי חזר לדעתו של ר"י ואי לאו תיקון דגופה אלא במלאכה שא"צ לגופה היא א"כ לאו תיקון הוא כלל לדברי ר"ש וא"ת דמודה ר"ש בתיקון דחובל ומבעיר שאף על פי שאינה תיקון דגופה חיובי מיחייב א"כ היינו ר"י דס"ל דמקלקל בחבורה פטור ולמה אמרי' בכולה תלמודא במקלקל בחבורה פלוגתא דר"י ור"ש אלא ה"פ חובל ומבעיר אינה משנה שיתחייב יותר משאר המקלקלין דכר"י קי"ל ואת"ל משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו והוא מתקן גמור ורש"י עצמו ז"ל כ' דחובל וצריך לכלבו לר"י כיון דמתקן הוא אצל הכלב כה"ג מלאכה הוא וזה הפירוש אינו נכון דאי ר' אבהו כר"ש היכי משתיק לי' ר' יוחנן כדמקשי' בפ"ק חולין ורב משום דס"ל כר"י מאן דתני כר"מ שתוקי משתיק לי' ועוד דלר"ש אפילו בחובל ומבעיר בעי' שתהא המלאכה צריכה לגופה כדאמרי' בפרק כל כתבי גבי חמשה נהרגין בשבת אלא לאו ר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עלי' אלמא אפי' במקלקל בחבורה בעי' מלאכה הצריכה לגופה ובפ' ואלו הן הנחנקין אמרי' והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל בי' ומתרץ התם אי לר"י מקלקל בחבורה אי לר"ש מלאכה שא"צ לגופה היא ופטור עלי' אלמא לר"ש מלאכה שא"צ לגופה בחבורה פטור וכן זו שאמר רש"י ז"ל עצמו דאין

לך מבעיר שאינו מקלקל ואפי' מבעיר עצים לבשל קדירה אינו נכון שהרי גופה של אש צריך לו וכן במבעיר להתחמם שהנאתו וביעורו שוין והחורש ותולדותי' אין הנאתן בעצמן ממש אלא שהן תשמישו של עולם להנאת דברים אחרים וכה"ג מלאכה הצריכה לגופה מיקרי והרי בגמרא מפורש שאין טעמו של ר"ש מהבערה סתם אלא מהבערה דבת כהן ולא מחבלה דשוחט אלא ממילה לפיכך אמרו דהא דאמרי' במחלוקת ר"י ור"ש בחובל ומבעיר גמרא גמירי לה כי הא דאמרי' לקמן בפ' חביות רבי יוחנן ההוא כבן בינאי מתני לה ולא שמעי' לי' לבן בינאי אלא גמרא ואמרי' בב"ב חרוב המורכב וסדן השקמה מחלוקת ר' מנחם בר' יוסי ורבנן ולא מצינו בשום מקום מחלוקת זו אלא דגמירי רבנן דגמרא הכי ואחרים כיוצא בזה יש הרבה או שמא בריי' היא באחת מן החיצונות כגון משנת בר קפרא ולוי ושאר התנאים. זה כתוב בתוס' חכמי הצרפתים ז"ל. ואין אני אומר כן, דמילה ודאי מלאכה הצריכה לגופה הוא שהוא צריך שיהא אדם זה מהול ומהדומה לזה הנוטל צפרני' בכלי וכן שפמו שהוא חייב משום תולדה דגוזז ואף על פי שאינו צריך לגוף הצפרנים והשיער מלאכה הצריכה לגופ' נקראת וכן הזורה והבורר ומאן דשקיל איקופי מגלימא כולן דומות למילה והבערה דבת כהן נמי כיון שהוא מדליק האש לבשל בו פתילה הרי היא מלאכה הצריכה לגופה דומיא דמדליק את האור להתחמם כנגדו ומשתמש לאורה ולא שמענו מלאכה שא"צ לגופה במדליק אלא במכבה אלא ודאי תרוייהו מלאכה הצריכה לגופה נינהו אלא שהצורך עצמו נקרא קלקול בגופו שהנימול נשאר חבול וחולה והבערה של בת כהן כיון שאין הנאה לאדם ממנה אינו אלא כמקלקל בעצים אלא שאדם צריך לזו המלאכה גופה מ"מ ויש בה תיקון שאינה מגופה של מלאכה שהיא קיום המצוה ולר"ש אין אותו התיקון כלום הלכך לר"ש כל מלאכה שא"צ לא מחמת גופה ולא מחמת תיקון פטור עלי' אפילו בחובל ומבעיר והיינו נוטל קוצו וחבל בעצמו דמקלקל גמור וא"צ לכלום היינו מלאכה שא"צ לגופה ומ"ה בעי ר"ש חובל וצריך לכלבו מבעיר וצריך לאפרו כדי שתהא המלאכה צריכה לגופה לא משום דבעי שום תיקון וה"ק לי' רבי יוחנן חובל ומבעיר אינה משנה שיתחייב בדרך מקלקל מפני שהוא מלאכה שאין צריך לגופה ופטור עלי' ואם תמצי לומר משנה חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו. וא"ת והרי אף על פי כן מלאכה שא"צ לגופה היא דומי' דחופר גומא וא"צ אלא לעפרה לא תטעה בזה שהחבלה בכאן היא הדם עצמו שהוא צריך וכבר רמזתי לגוזז ונוטל שערו וצפרנו בין לתקן גופו ולייפות עצמו ובין לצורך השער והגיזה כולן מלאכה הצריכה לגופה הוא מפני שהכל דבר א' והנטילה היא המלאכה משא"כ בחופר גומא שהבנין בקרקע הוא והוא הנקרא מלאכה וכן הבערה לאפר צריך לגופו.

וכאן הבן שואל, בין לדברינו בין לדברי רבותינו הצרפתים ז"ל צריך לכלבו וצריך לאפרו מתקן גמור הוא ואמאי לא מיחייב לכ"ע והשיבו בזה שכל מה שאין דרכן של בני אדם לקלקל בשביל אותו התיקון אין זה מתקן אצל שבת והטעם משום דמלאכת מחשבת בעינן ואין זו מלאכת מחשבת שיהא חובל באדם לצורך הכלב וידליק גדיש לצורך האפר אבל שוחט ומדליק עצים לבשל בהן מתקן הוא אצל שבת לד"ה דהא תנן באבות מלאכות מבעיר ומדמוסיף ר"י שובט ומדקדק ש"מ מודה בכולהו ואף על גב דלענין ע"ז אמרי' בפ"ק דחולין סכין של ע"ז מותר לשחוט בה משום דמקלקל הוא גבי שבת מיהו מחייב. ורבינו תם ז"ל מפרש דהא דחשיב מקלקל אפילו צריך לכלכו וצריך לאפרו לפי שאין התיקון בא בשעת הקלקול דלאחר שנעשית החבורה בא הדם ולאחר שנעשית הבערה בא האפר. ואין טעם זה מחוור ולא מסכים לדעתינו. ואשוב לדברי לפרש טעמייהו דרבי אבהו ורבי יוחנן הוי יודע דטעמא דר"ש דפטר מלאכה שא"צ לגופה משום מלאכת מחשב' דטעמא דכל המקלקלין פטורין נמי משום דבעי' מלאכת מחשבת כדמוכח בפרק קמא דחגיגה משום הכי סבר ר' אבהו למימר הרי למדנו לר"ש דמילה קלקול הוא לגופו של נימול ותיקון הוא ודאי אצל אחרים שעושה נחת רוח ליוצרו ודרכן של ב"א לעשות כן אלא כיון שאין התיקון ממש בגופו כתיקון (שהוא) מגופה של מלאכה מתחשב ונמצינו מחייבי' קלקול בחבורה לר"ש הלכך אפי' בשא"צ לגופה נמי מחייב דהיינו מקלקל גמור בלא שום תיקון וכוונה א"נ נוטל את הקוץ וחבל דהא גלי רחמנא דלא בעי' בהא מלאכת מחשבת וה"נ אמרי' כה"ג במס' כריתות הנח לחבור' הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב דלא קפדי' בחבורה במלאכת מחשבת דמתעסק משום מלאכת מחשבת היא פטור. ר' יוחנן סבר מילה והבערה דבת כהן תרווייהו מלאכה הצריכה לגופה נינהו שהרי דעתו שיהא גופו נימול ודעתו להשתמש באש הזה שהדליק ומלאכת מחשבת קרינן בהו ואין דעתו להזיק ואין לך אלא חידושו בלבד תיקון לא בעי' להו כלל אבל מלאכה הצריכה לגופה בעי' הילכך שאר חובלין ומבעירין להזיק כגון שהדליק גדיש בשבת שאין לו בגופו של מלאכה שום תשמיש פטור. והא דאמרי' בפ' כל כתבי ובפ' אלו הן הנחנקין דמלאכה הצריכה לגופה בעי' כדכתב' לעיל כולהו אליבא דר' יוחנן אתיא דלר' אבהו לא בעי' מלאכה הצריכה לגופה. עי"ל דלר' אבהו מלאכה הצריכה לגופה בעי דומיא דמילה ומ"ה פטרי' נוטל את הקוץ מפני שהוא מתכוין לקוץ ולא לחבורה אבל סבר ר"א דחובל בחבירו מאחר שהוא מתכוין לאותו קלקול ולא לדבר אחר ונמצינו שקלקול בחובל חייב דמלאכה הצריכה לגופה מיקרי שהרי הוא צריך לקלקול והתורה עשתה מקלקל כמתקן בחבורה ובמילה עצמה לא חייבה אותו התורה אלא מפני הקלקול והרי החופר גומא

כדי שיכשלו בה ב"א ודאי צריך לגופה מיקרי אלא שהוא קלקול ופטור הלכך בחובל שמקלקל בו חייב כאלו היה צריך לדם כאותה שאמרו בריש כתוב' אי דם חבורי מחבר חייב דלדם הוא צריך. א"נ ר"א לא פליג מידי ברייתא קא תני ורבי יוחנן פירשה ניהליה דצריך לגופה מיהא בעי' ומתכוין לקלקל לא כלום הוא הלכך מלאכה שא"צ לגופה הוא עד שיהא לו תשמיש בקלקולו שמחמתו הוא עושה זה הקלקול שנמצא קלקול חבלה זו מלאכה הצריכה לגופה מצד א' ואף על פי שאין צרכו כנגד קלקולו בדברים שבני אדם עושין כן כמו שפירשתי זהו מה שהעליתי בשמועה זו מתוך פלפולו של רש"י ז"ל ואין בדבריו ממש ודבר נכון הוא ועולה כהוגן. וא"ת ומה ראו לומר כן לר"ש בחובל ומבעיר מחייב במקלקל משום דלא חשיב תיקון דמצוה אדרבה ליגמר מינייהו מלאכה שא"צ לגופה חייב עליה וממילא הו"ל מתקן כדרבי יהודה י"ל מלאכה שא"צ לגופה מקרא מלא הוא מלאכת מחשבת וחידוש הוא שחדשה תורה באלו שתיהן. והא דאמרי' בטעמא דר"י מה לי לתקן מיל' מ"ל לתקן כלי. לפי עניינו ודברי רש"י ז"ל צ"ל דה"פ מ"ל לתקן כלי מ"ל לתקן מילה כיון שהתור' פסלה בנו ערלה ה"ז תיקון במצו' מה לי לבשל סממנין מה לי לבשל פתילה הרי אנו צריכים לבישול הזה לשם מצוה וצרכנו זה כצורך הנאה של בישול אוכלין שאם תפרש דלרש"י תיקון נמי דגופו משוי לי' הרי כל הפי' שלנו בטל דמנל"ל דר"ש הוא לא חשיב תיקון דגופו דאי לא ברייתא אמאן תרמייה אכתי לר"י ל"ל לשויי תיקון דגופו לימא משום דמצוה הוא ולפ"ד הללו הא דאמרי' במס' פסחים בפ' א"ד כי אזלת לקמי' דר' זריקא בעי מיני' לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שוחט שלא לאוכליו מאי תיקן להוציא אבר מן החי דוקא לר' יהודה פריך דאמר מקלקל בחבורה פטור דלר"ש דאמר חייב אע"פ שאין בו שום תיקון נמי מחייב בין לר' אבהו בין לר' יוחנן דהתם מלאכה הצריכה לגופה הוא שהוא שוגג וסבור לשחוט יפה ומלאכת מחשבת קרינא בי' וזה סיוע לדברי. ולדברי רבותינו הצרפתים ז"ל [צ"ל] דלר' יוחנן בעי ואליבא דר"ש הוא דקבעי והוא ניהו מ"ד מקלקל בחבורה פטור והביאו ראי' לדברי' משום דההוא מתני' דהתם דמחייבא שוחט שלא לאוכליו לאו ר' יהודה היא דקתני רישא ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראוין חייב ואוקימנא בגמרא בטועה והיינו מתעסק אלא למאן דמחייב מקלקל בחבורה. ואין זה נכון דמ"ד מקלקל פטור היינו ר' יהודה ועליו אמרו כן בכ"מ ובכמה מקומות אמרו לר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ודקא קשי' להו רישא דלא כר"י ניהו דרישא דמתני' לאו ר"י הוא מ"מ יכול הוא לישאל מה תיקן שלא מצינו מי שחולק בזה לפטור. ועוד שאינו אלא שאלה ואלו לא מחייב מ"ד מקלקל בחבורה פטור בשוחט שלא לאוכליו הי' יכול להשיב מאן

שמעת לי' דאמר הכי ר"י לר"י ה"נ דפטור ועוד יש חילוק גדול בין מתעסק דשני תינוקות לשאר הזבחים. ובירושלמי בר קפרא אמר אפי' א"צ לדם ולאפר ר"י אמר והוא שיהי' צריך לדם ואפר מתני' פליגא על ר"י שורו שהדליק גדיש בשבת חייב בתשלומין הוא שהדליק גדיש בשבת פטור מן תשלומין לפי שמתחייב בנפשו שורו שלא לצורך אף הוא שלא לצורך ומ"מ מתחייב בנפשו אמר רב חנינא ברי' דרב הלל ויאות מאחר שאלו לצורך היה מתחייב בנפשו פטור מתשלומין מן הדא מכה בהמה ישלמנה מכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג למזיד אף מכה אדם לא חלקת לחייבו אלא לפוטרו ממון וקשי' על בר קפרא (וכו') (אי) סבר כרבי יוסי דהבערה ללאו יצאת על עצמה, שאינה במיתה. ולית לי' חילוק מלאכות בתמי' אשכח תנא דדריש מאחת מהנה לחייב על כל אחת ומזה ילפינן חילוק מלאכות ולא מהבערה. ודניחא הבערה, חבורה, אב לצורך ותולדה שלא לצורך, מחליף פי' חבורה אב ושוחט תולדה ולמה תנינן עמהון פי' דתני שוחט בין האבות משום סדר סעודה תני עמהן פי' סדר סעוד' תני (אופ' חורש) [מחורש עד אופה] תני ג"כ שוחט וה"ל למיתני חובל. והוצרכנו לכתוב כ"ז כדי שלא יתקשה אדם בו על דברינו:

דף קו:

ואין נותנין לפניהם מזונות. פירש רש"י ז"ל כיון דמוקצין הן לא מצי למיטרח עלייהו. ובתוספ' מקשו עלי' דהא תנן (קנו:) מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ולקמן נמי בפרק מפנין אמרינן דמטלטלין אף הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים ומאן דאסר נמי התם לא אסר אלא משום שאין דרכן של ישראל לגדל עורבים. ומפרשי' טעמא שמא יצוד אותן אבל חי' ועוף שאין מחוסרין צידה אף על פי שהן מוקצין שרי שהרי מזונותן עליך ולא דמי ליוני שובך וליוני עליי' שאסור משום שאין מזונותן עליך כדאי' בפ' מי שהחשיך (קנה:). ומייתי סייעתא להאי פירושא מסוגי' דפ' אין צדין דאמרי' ה"ד מחוסר צידה אר"י אמר שמואל כל שאומר הבא מצודה ונצודנו א"ל ר"י והא אווזין ותרנגולין שאומר הבא מצודה ונצודם ותניא הצד אווזין ותרנגולי ויוני הדרסיאות פטור ומאי קושיא הוא פטור אבל אסור הוא דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור הוא וגבי שבת תניא אלא ה"פ דמתני' קתני כל שמחוסר צידה אסור ליתן לפניהם מזונות משום גזירה שמא יצוד אלמא צידה זו דאורייתא הוא והתניא פטור וכיון דפטור היכי גזרי' משום שמא יצוד. אבל בירושל' (יג,ז) מפורש לפי שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן ודקא קשי' להו כלבים ועורבים ש"ה לפי שהן מוכנין לצרכן ומזומנין ונותן

דעתו עליהן מאתמול אבל דגים שבביברים וכן חיה ועוף לפי שאינן מזומנים לאדם ואינן ניצודין לו אסור ליתן להם מזונות אבל הניצודים כגון בביבר קטן מתוך שדעתו של אדם עליהן כמצויין לך דמו ומותר שאלו תרנגולת העומדת לגדל בצים אע"פ שמוקצת נותנין מזונות לה. ומיהו קשה לרב יוסף דשרי למשדי קמייהו דיוני שובך ויוני עלייי אע"פ שהצדן חייב ואין מזונותן עליך למה אין נותנין מזונות לפני דגים וי"ל לרב יוסף משום דשכיחי להו מזונות בביברין כדאמרי' בפ' מי שהחשיך שאני מיא דשכיחי וכן חיה ועוף בביברין מזונותן מצוי להו ולהכי קתני בבריית' ואין נותנין לפניהן מזונות ומיהו במתני' כיון דצדין תנן אע"פ שמזונותן מצויין להן נותנין לפניהן דכל שברשותך מותר אפי' לפטם שא"א לומר בתרנגולת העומדת באשפה שלא נתן לה מזונות אע"פ שמנקרת ואוכלת והיינו שיטתיה דרב יוסף בפ' מי שהחשיך אבל לר"י התם כל שאינו ברשותינו אין מזונותם עלינו ואסור לגמרי. וההוא דמקשי' בפ' אין צדין ממתני' דקתני פטור אמתני' דקתני אסור משום דמתני' [דקתני אסור] חייב הוא מדקא פטר ליה גבי שבת לצד לתוכו דהני תרי משגיות בנות חד בקיתא נינהו ועוד דכיון דבשבת פטור דאלמא ניצודין ועומדין הן גבי י"ט מותר לכתחלה דהא צריך לאוכל נפש אבל גבי שבת למאי צייד להו:

הא דתנן **למה זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו**. נ"ל דה"פ שהיה צבי שמור בתוך הבית והדלת מגופה (ר"ל סגורה כמו הגפת דלתות דיומא) והוא שמור בכך ובא זה ונעל במנעל כדי שלא יבוא שום אדם ויפתח הבית שפטור ומותר אע"פ שהוא מוסיף לו שמירה שעכשיו אין אדם יכול לפתחה אף בישב הראשון על הפתח ובא שני וישב בצדו אע"פ שהוא מוסיף שמירה על שמירתו שאם עמד הראשון והלך לו נמצא שמור מכחו השני פטור. עוד יש לי לאומרה כגון שהיה צבי קשור בבית ושמור ונעל ביתו לשמרו אע"פ שנתק הצבי לאחר כן הקשר ונמצא משתמר בנעילתו הואיל ושמור היה ונצוד פטור הנועל. אבל בתוס' אמרו שלא אמרה משנתינו למה זה דומה שיהיו שוין בענינן אלא שוין הן בדינן כלומר שהוא מותר לגמרי ואינו נכון ולכל הנך פירושי הא דקתני נועל את ביתו לשמרו ל"ד אלא אפי' לשמור הצבי מותר שהרי שמור הוא. אבל בתוס' ובירושל' משמע ענין אחר דגרסי' התם (ירו' יג,ו) ר' יוסי בר בון בשם רב הונא אמר היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר. ובתוספתא (יג,ו)תניא ישב א' על הפתח ונמצא צבי שמור בתוכו אע"פ שמתכוין לישב עד שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה למה זה דומה לנועל את המגדל ונמצא צבי שמור בתוכה ולמתכסה בטלית ונמצאת צפורת בתוכה אע"פ שמתכוין לישב עד

שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה ומתני' נמי הכי קתני שנתכוין לנעול את ביתו לשמרו ולא נודע לו כלל שיהי' שם צבי דבשעת צידה ודאי דומה לנתכוין להגביה תלוש וחתך מחובר הוא ואנוס נמי הוא וקתני פטור ומותר לעשות כן שהרי הוא שומר מאליו ואעפ"י שנתכוין שלא לפתתה עד הערב או משום שלא יפתחנה אחר מותר אבל ביושב ומשמר בפתח קס"ד מעיקרא לאסור משום דדמי לצד ומסקנא שהכל מותר הואיל וקדמה צידה למחשבה:

דף קז.

מתני'. **ח' שרצים כו' הצדן והחובל בהן חייב**. כבר מפורש בתוס' מאי חובל שנצרר הדם ולא יצא לפיכך ח' שרצים שיש להן עורות חייב שאין החבורה חוזרת אלא שהעור מעכב את הדם שלא יצא אבל שאר שקצים ורמשים פטור בנצרר הדם לפי שלא נעקר לגמרי ועתיד הוא לחזור שאלמלא נעקר לגמרי היה יוצא לחוץ שאין כאן עור המעכבו ואיסור חבלה הוא משום נטילת נשמה כי הדם הוא הנפש. אבל רש"י ז"ל שפי' משום צובע לא מחוור טעמי' דבפ' אלו טרפות מוכח דיצא הדם לחוץ אפי' בשאר שקצים ורמשי' חייב ושם פי' שאם נצרר הדם אע"פ שלא יצא משום (דהדרא) [דלא הדרא] ברי'. אבל בירושל' פ' כלל גדול מצאתי מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה ועורות אלים מאדמים הדא אמרה העושה חבורה ונצרר הדם חייב משום צובע המאדים אודם (בטפה) [בשפה] חייב והמוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום ע"כ ומיהו לא ידענא צובע במאי ניחא ליה בשקצים ורמשים וכן במילה למאי מבעי ליה צבע וכן מציצה דאמרי' בפ' ר"א דחילול שבת ואינו צובע כלום אלא נטילת נשמה יש בה. אלא כל חבורה משום נטילת נשמה הוא ובמקום שהוא רוצה בצביעתה איכא נמי משום צובע כשוחט גופיה דאית בה תרתי כדאי' בפ' כלל גדול. וק"ל פוצע חלזון ומוציא דמו ליחייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום אע"ג דניחא לי' דלא לימות ממש וליכא לפרושי דפציעת חלזון אינו מוציא דם אלא נצרר הוא ופטור דאין לו עור שאם אינו מוציא דם האיך הוא בכלל דישה לר"י:

והצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור. פרש"י ז"ל דאין במינו נצוד והיא מלאכה שא"צ לגופה ור"ש הוא כדמוקי לה בגמ' ואין אני יודע מה הוא שח שאם אין במינו ניצוד אפי' לצורך פטור אלא משמע דח' שרצים האמורים בתורה אין דרכן להזיק וכל צידתך לצורך הוא אבל שאר שקצים ורמשים שדרכן להזיק ופעמים אדם צדן שלא לצורך כלומר כדי שלא יזיקו ומ"ה תני פלוגת' בסיפא וה"ה לרישא:

דף קז:

גמ': **הא הורגן חייב מאן תנא א"ר ירמיה ר"א הוא**. פי' מדקתני רמשים משמע דחייב משום נטילת נשמה בכל דבר שהוא חי ואלו לרבנן דפטרי בכינה בכל דבר שאין בו גידין ועצמות נמי פטרי משום שאינו מתקיים י"ב חדש והו"ל כמת וגמרי' נמי מאלים מאדמים מה התם יש בהן גידין ועצמות אף כל שיש בהן גידין ועצמות והכי איתא בירושל' פ"ק ואתא רב יוסף ופליג ואמר דלא גמירי רבנן מאלים מאדמים אלא דבעי פרה ורבה אבל גידין ועצמות לא בעי' הלכך ברמשים שהן פרין ורבין חייבין לד"ה:

הא דאמרי' **במושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה דחייב משום עוקר דבר מגדולו**. ק"ל דהא גוזז ותולש כנף מן העוף כשהן חיין לא מחייבינן להו תרתי חדא משום עוקר דבר מגידולו וכן הנוטל שערו וצפרניו ושפמו אין בהן משום דין עוקר דבר מגדולו דליחייב תרתי אלמא אין משום עוקר דבר מגדולו דהוא תולדה דקוצר אלא בגדולי קרקע וה"נ משמע בבכורות גבי תולש צמר מבכור דתולש לאו היינו גוזז וכנגדו בי"ט מותר דלית ביה משום עוקר דבר מגדולו ועוד דודאי קוצר ודש תרוייהו בחד גוונא גמרי' להו ממשכן כי היכי דאמרי רבנן אין דישה אלא בגדולי קרקע ה"נ אמרי' ודאי אין קצירה אלא בגדולי קרקע ואפי' ר"י אפשר דמודה בקצירה דהוא ממש מן הקרקע ותולש מבעלי חיים בכלל גוזז הוא. וי"ל דמדלדל עובר, משום נטילת נשמה הוא חייב וה"ק אע"ג דהאי עובר לית בי' בדידי' נשמה כיון דגידולו תלוי בנשמת אמו העוקרו משם נוטל נשמתו ממנו דלאו מי א"ר ששת בגידולי קרקע כן דמאן דתלש כשותא מהיזמי שיניקתו תלוי בהיזמי כדאמרינן בעירובין פ' בכל מערבין דקטלי לי' להיזמתא ויבשה כשותא ומחייבו משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דקוצר ה"נ בבעלי חיים מחייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא משום נטילת נשמה דומיא דחובל דהוא נטילת נשמה מאבר א' וסירכא דלישני' נקט וכ"נ הפי' הזה מדברי ה"ר משה הספרדי ז"ל בפ"א מהלכותיו. ומ"ש בירושל' בפ' כלל גדול רבנן דקסרין אמרין ההוא מאן דצד נונא וכל דבר שמבדילו מחיותו חייב משום קוצר לא אתי' כשיטתא דגמ' דילן:

דף קח.

דקא דלי מיא ועכירי. פר"ח ז"ל דשמואל שמע דגברא רבא אתי ולפי שראה המים עכורים חשב בלבו ששתה מהם והיה יודע בדרך חכמת הרפואות שהמים ההם העכורים משלשלין הבטן ולפיכך אמר וחש במעי' ול"ג ר"ח וקא דלו מיא לאקבולי אפי' ואפשר דה"ג גברא רבא אתיא וחש במעי' דקא דלו מיא זיל לאקבולי אפי', ותהי לי' בקנקני'

והוא דרך משל לבודקו לפי שזה היה אומנתו של קרנא לבדוק היין שבקנקנים כמו שמפורש בפ' ב' דייני גזרות (כתובות קה.):

דף קט.

עלין אין בהן משום רפואה. פר"ח ז"ל אם נתן עלין של ירק וכיוצא בהן בעין לצנן מותר והטעם שנראה כמיקר ויותר הוא נכון מדברי רש"י ז"ל שפי' לאכילה ומאי קמ"ל מתני' הוא כל האוכלין אדם אוכל ועוד דמשמע מדאמר רב ששת גרגירא אפי' לדידי מעלי ליה שאסור לאכלו בשבת ואמאי והתנן כל האוכלין אדם אוכל לרפואה ואל יעלה על הדעת לומר שהגרגיר אינו ראוי לאכילה ואינו בכלל אוכלין דהא אמרי' במס' סוכה הפיגם והגרגר פטורין מן המעשר לפי שאין משתמרין ואם אינו אוכל תיפוק ליה משום אוכל: **שריקא טויא**. פרש"י ז"ל גדי צלי שמחפין אותו בבצים ומותר ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל ומשום תקון אוכלין נגעו בה ואינו נכון לפי שאין זה תיקון שיאסר ופשיטא דמותר והאיך ר"ח בר אבא אוסר. ועוד שאין הדמיון דיין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת דומה יפה ועוד דדבר הלמד מעניינו הוא שדרך הרפואה. לפיכך נראה כפר"ח ז"ל שהוא מי אבטיחין שמסננין אותן במשמרת לנקותן ועבדינן לי' לשלשולי וכיון דמתאכל האבטיח עם בני מעיו בלא סנון מותר ולשון שריקא טוויא נראה שהוא הענין הידוע שעושין בדלעת היונית הטפולה בבצק ונצלת באור:

ופעפועי ביעי. שם עשב הוא כדאמרי' בעירובין מערבין בפעפועים (בפ' בכל מערבין) ובמשניות הפעפועין ופי' בירושל' בסוף מס' פיאה הקולי. ורש"י ז"ל כ' שם במס' עירובין שהם ירקות ששמן יוטל"ש בלעז:

[**אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא בימה של סדום**.] מדקתני לים הגדול בהדי מי משרה וימה של סדום והנהו אוקים בדאישתהי ש"מ דים הגדול נמי מותר בדלא אשתהי פי' ברעים שבו וביפים שבו מותר לשהות ומאן דפליג בהו לא דק ומי טבריא לעולם מותר וכי קתני הך ברייתא אבל נשתהי אסור אמי משרה וימה של סדום:

דף קי:

הני מילי היכא דקא מכוין הכא ממילא הוא. ואסיקנא דאפ"ה אסור. א"ד דאתיא כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור אבל לר"ש ה"נ דשרי ולא מחוור דא"ה מאי קושי' דילמא כי אמרי' לר"ש ורב אחא משבחא גאון ז"ל כ' בשאלתא דאמור אל הכהנים דאע"ג דדבר שאין מתכוין הוא אסור דכי קיי"ל כר"ש ה"מ באיסורי שבת אבל בשאר איסורין הלכה

כר"י. ורבותינו הצרפתים ז"ל השיבו עליו מדאמרי' לעיל ומי א"ר יוחנן הכי והאר"י הל' כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס אבל לא שורק אלמא ר' יוחנן כר"ש ס"ל ועוד מדפרכי' בפ' ר"א דמילה ל"ל קרא דבר שאין מתכוין הוא ועוד מדגרסי' במס' בכורות בפ' יש בכור לנחלה מנין לבכור שאחזו דם שמותר להקיז אותו וכו' אמר שמואל הלכה כר"ש ופרכי' הי ר"ש אילימא ר"ש דמתני' אטו עד השתא לא אשמעי' שמואל דדבר שאין מתכוין מותר אלמא הלכה כר"ש בכל איסורי אלא י"ל הכא פסיק רישי' ולא ימות הוא ואפ"ה קס"ד מעיקרא למישרא הואיל וממילא הוא שלא אסרה תורה [אלא] כורת [ו]נותק גיד או בצים:

הא דאמרי' **אלא בסריס והאר"י א"ר חייא הכל מודים במסרס וכו'**. תמיה לי בשלמא התם בדקא עביד מעשה כגון נותק אחר כורת ומחמץ אחר מחמץ נמי רחמנא קפיד אמחמץ ואלש ומקטף ואופה אלא סריס ששותה כוס של עיקרין מאי קעביד וא"ל הכא בסריס חמה שאינו מוליד אבל מתאוה ובועל וכשהוא שותה כוס של עיקרין הללו מיעקר לגמרי ואינו מתקשה כלל ואינו יכול להיות נזקק לנשים וזה אסור לפי שהקפיד' תורה אתוספת סירוס. וא"ת מנ"ל דשרינן בכה"ג לא נוקי לי' בהכי ולא תיקשי א"ל מדקאמרי' ומיעקר אלמא בשיש בה תוספת עיקור וסירוס קאמר והוה יכלי' למימר דהא דקאמר ומיעקר לאסורא לומר דלא לישתי אלא סריס גמור אלא ניחא ליה לאשכוחי בשריותא. ומסקנא אוקי' באשה זקנה א"נ עקרה ואע"פ שיש בה תוספת סירוס שהיא מצטננת ואינה נזקקת שוב לבעל אפי"ה באשה שרי שאין בה דין סירוס ואפשר דכיון דחייבה תורה על נותק אחר כורת אע"פ שהוא סריס גמור ואינו מוסיף כלום כיון שעשה מעשה סירוס אסור אף זה כן:

דף קיא.

האי מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא. פרש"י ז"ל בגד שכורכין בברזא ואסור משום סחיטה כהאי דאמרי' בפ' תולין לא ליהדוק אינש אודרא אפומא דשישא דלמא אתי לידי סחיטה. ור"נ בעל הערוך כ' שכל מלאכה שאין אדם עושה אותה להנאתו ואינו נהנה בה אע"פ שהיא פסיק רישי' ולא ימות מותר לר"ש דדבר שאינו מתכוין מקרי וכשהודה ר"ש לא הודה אלא באומר אפסיק רישי' לצרכו ולא ימות והוא נהנה בפסיקת הראש ומיתתו אלא שלא נתכוין אלא לפסיקת הראש. וראיותיו מדאמרי' במסכת סוכה ואסור למעטן בי"ט ואי אית ליה הושענא אחריתי שרי אלמא דבר שאינו מתכוין מיקרי אע"פ שהמלאכה נעשית בודאי כיון שאינו נהנה באותה המלאכה ולא להנאתו הוא

עושה. ועוד מדאמרי' בפ' הבונה גבי התולש עולשין מתוך שדהו אם ליפות את הקרקע בכל שהוא ופרכי' אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ופרקי' ל"צ דקעביד בארעא דלאו דילי' ומאי תירוצא הא מ"מ מיפה הוא ופסיק רישי' ולא ימות הוא ובפ' ר"א דמילה אמרי' ואי דאיכא אחר ליעבד אחר ומתרץ דליכא אחר ולרבא נמי פריך ולא כמו שפרש"י ז"ל דלאביי פריך מקמי דסברה. ועוד אחרת מדאמרי' בפ' ב"מ מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אלמא שאינו מתכוין מקרי אע"פ שהוא לובש בודאי. ועוד אחרת מדאמרי' בסדר יומא בפ' א"ל הממונה א"ר יהודה עששיות של ברזל מחמין לו מערב יה"כ ומטילין בתוך הצונן בשביל שתפוג צינתן ואקשי' והלא מצרף ופריק אביי אפי' תימא שהגיע לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר והיכי הוי דבר שאינו מתכוין ששם בודאי הוא נעשה אותו הצירוף. ולפ"ז הדעת פי' בעל הערוך ז"ל במסובריתא דנזייתא שהיא סתימה בפי הכד או סתימת נקב של מעלה כההוא דאמרי' בפ' תולין לא ליהדוק אינש אודרא אפומא דשישא וכו' שהשמן חוזר לפך הא סתימת ברזי הדפנות מותר שהרי אינו מתכוין לסחיטה ואינו נהנה בה אנא הוי פסיק רישי' ולא ימות דלאבוד אזיל. וזאת הסברא לא הסכימה לדעתי ואלו הראיות יש לדחות. שזו שאמרו במס' סוכה דא"ל הושענא אחריתי כך טעמא שאין מיעוכי ענבי ההדס תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו י"ח אבל למאן דבעי ליה למידי אחרינא לאו תיקון הוא ואין ההדס עומד ומיוחד לצאת בו אלא להריח בו או לדבר אחר לפיכך כשאין לו הדס אחר והוא ממעט כדי לתקן אותו לחובתו הוא כעושה כלי ואסור אבל כשהוא ממעט לדבר אחר ויש לו הושענא אחריתי נמצא שאינו מתקן שהרי אין בזה תיקון להדס שהרי הוא עומד להריח ולא עשה שום מלאכה לא במתכוין ולא בשאינו מתכוין ולא שמענו בממעט ענבי הדס בפסח שיהא אסור וזו כיוצא בה. ומ"ש בפ' הבונה בארעא דלאו דילי' אפשר לפרש שפטור מפני שהוא מלאכה שא"צ לגופה וכבר כתבתי זה במקומה. וענ"ל שיפויי השדה אינה מלאכה אבל תלישת עשבים היא המלאכה המחייבתו ומשום תולש מתרינן בי' אלא שהתלישה חשובה להתחייב עליה בכל שהוא כשהוא מתכוין ליפויי השדה וכשהשדה אינו שלו אינו חשוב בעיניו יפוי השדה כלום ואין התלישה חשובה להתחייב עליה במשהו וזה דומה למצניע דחייב בכל שהוא ושאר בני אדם אינן חייבין עליהן אלא בשיעורן. אבל בתוספתא מצאתי דמייפה את הקרקע מלאכה בפני עצמה הוא ומשום חורש מתרינן בי' דקתני אם נתכוין בכולן חייב שתים אלא שיש לתרץ כדאמרן דחורש וא"צ אלא לעפר מלאכה שא"צ לגופה הוא וה"נ מוכח בירושל' בפ' כלל גדול. ומה שהתיר ר"ש למוכרי כסות ללבוש כלאים משום דלא אסרה תורה אלא

מלבוש שסתמו להנאה אבל כשאין לו ממנו הנאה לאו מלבוש הוא אלא משאוי בעלמא והכי איתי' בפ"ק דיבמות ואתא ר"ש ושרי בשאינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמי' ומן הטעם הזה אמרו בגדי כהונה קשין הן והאי נמטא גמדא דנרש שרי (בסדר יומא ס"ט) לפי שאין בהן הנאה אע"פ שהוא לבוש בכלאים. ומ"ש בס' יומא בעששיות של ברזל שהוא דבר שאינו מתכוין אינה ראי' של כלום דההוא למאי דקס"ד מעיקרא אביי אמרה מקמי דגמר מרבא דמודה ר"ש בפסיק רישי' ולא ימות ומש"ה איקשי עלה מההוא דמילה בצרעת דאיתמר מקמי הכי כדמפורש בפ' ר"א דמילה ובתר הכי מסקי' דהואיל וצירוף דרבנן הוא והוא אינו עושה לשם כך מותר שאין כאן ליגזר משום מתקן שהרי אינו רואה כמתקן. אבל אין פרש"י ז"ל במסוכרייתא דנזייתא מחוור עדיין לפי שהסחיטה אינה אב מלאכה בפני עצמו שיתחייב עלי' בכל ענין אבל מפרק הוא ותולדה דדש הוא כסחיטת זתים וענבים וכשא"צ למשקין הנסחטין אינו דומה לדש כלל כדמשמע גבי הסוחט כבשין דלגופן מותר ולמימיהן חייב ואפשר דלרב אסור כיון דקא סחיט מ"מ אע"פ שא"צ לסחיטה זו שהרי דרך סחיטה בהן ואסור לכתחלה וכן עיקר. עוד לשון אחר פי' בעל הערוך שהוא סתימת הנקב של חבית בחתיכת עץ או בברזא מהו דקתני ואסור משום מחבר כלו' שהוא משקעהו לחבית בהדוק ונמצא עושה דופן שמבטלין אותו בגיגית ימים הרבה אלא שאין מתכוין לדופן אלא לסתימת השכר יפה ואי קשי' הא אפי' ברא דתומא אסרי' בפרק תולין התם דלא מתקן להכי הכא כיון דמתקן שרי אלא להדוקי טפי אסור דהוי דופן. ואי קשיא להא דאמרי' סחיטה תולדה דדש הוא מהא דאמרי' לקמן בפ' ואלו קשרים ליעבר זימנין דמתווסן מאני במיא ואתי לידי סחיטה ובפ' חבית תנן גבי אלונתית ולא יביאם בידו ומפרש בגמ' משום סחיט' וכן במס' ביצה גבי טבילת כלים אור"ת ז"ל דתרי גווני סחיטה נינהו חד תולדה דמלבן וחד תולדה דדש וההוא דהוה תולדה דמלבן ליתא אלא בבגד שמתלבן ובמים שמלבנין וחייבין עליו אף על פי שא"צ למשקין אבל ביין ושמן ושאר דברים ליתי' וכשהוא צריך למשקין הזבין מהן הוא תולדה דדש וחייב כדאמרי' לא חייבה תורה אלא בסחיטת זתים וענבים בלבד ואיתא להא בין במים בין בשאר הנסחטין וכו' וכך הם דבריו בס' הישר ואין הלשון הזה מתוקן. אבל כך ראוי לומר כל סוחט פירות תולדת מפרק בצריך למשקין ושיעורן כגרוגרות ואין דישה אלא בגדולי קרקע (כלל) כפירות וכיוצא בהן והסוחט בגד תולדת צובע כדרך מלבן והוא נמי בכל שמכבס בין במים בין ביין ודאמרי' התם לאכלה ולא למשרה ולא לכביסה והוא שמתכבס הבגד בכך מועט ושיעורו כמלא רחב הסיט כפול בחוטין ובאריגה ג' על ג' כשיעורן להוצאה וכענין הזה כ' ה"ר משה הספרדי

ז"ל ושנינו בתוספתא המכבס והסוחט מלאכה אחת ר' ישמעאל בר' יוחנן ב"ב אומר צבעים שבירושלים קבעו סחיטה מלאכה בפ"ע וההוא דאיתמר בפ' תולין מסננין את היין בסודרין ולא חיישינן דילמא סחיט לא מפני שאין ביין משום סחיטה דליבון אלא לפי שאין הסודרין מתלבנין בכך ואין דרך לסחטן מן היין עד שמתלכלכין הרב' ומכבסין אותן במי' וכל הגזירות כדרכן חששו להן כדחש ליה רבה בדסתודר אפומי דכובא בריש ב"ט ואע"פ שאין בכובא אלא יין:

הא דאקשי' דרב אדרב דאמר הלכה כר"ש **למימרא דרב כר"ש ס"ל**. קשיא טובא מי דמי אטו משום דס"ל כר"ש בהא בכולהו מילי ס"ל כותיה. ומתוך הדחק יש לי לפרש דגמרא גמירי ליה דרב משום דאזיל במילי דשבת לקולא פסק כר"ש ולאו למימרא דבעלמא כל ישראל בני מלכים הן ומש"ה אקשי' למימרא דרב בכולהו קולי דשבת כר"ש ס"ל וכ"נ מדברי רש"י ז"ל ואנן השתא אע"ג דס"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין בכל ישראל בני מלכים הן לא ס"ל כותיה דלא מיתליא חדא בחברתה ואע"פ שבגמ' תלאום זו בזו לא מפני שכל מי שפוסק כאן כל ישראל בני מלכים הן משום קילא דשבת אמרה וכר"ש ס"ל בכל קולי דשבת כדפרי' ואדרבה מינה משמע שאין הלכה שכל ישראל בני מלכים הן ולא ס"ל הכי אלא מאן דמיקל לגמרי בכל אסורי שבת לפום מאי דפרישית ושמעי' לאביי דאוקי' בשטה לקמן בפ' מפנין הלכך ליתי' ומיהו באתרא דשכיח שרי כרב והכי פסק רבינו הגדול ז"ל ובתוס' חכמינו הצרפתים ז"ל ראיתי דהא בהא תלי' דלהכי שרי ר"ש ואמר דכל ישראל בני מלכים הם משו' דהוי דבר שאין מתכוין אלא לתענוג ולא מפני ייחוסן אמר אלא כל ישראל בני מלכים הן לדבר זה דכולן מותרין בו וכ"נ מדברי ר"ח ז"ל והוא פסק כר"ש אפי' בהא ועם כל זה אין אני מבין טעמם בתירוצם זה כלל ובה"ג מצאתי להלכה כר"ש דשרי:

דף קיב.

הכא למילתיה לאו מנא הוא. פרש"י ז"ל דהא לר"י לענין שבת וטומאה לאו מנא הוא ובתוס' הקשו דהא לרבנן נמי למילתי' לאו מנא הוא אלא משום דאמרי' מגו דמצי לאפוכי משמאל לימין הוי מנא וא"כ לרבנן נמי נימא דלאו מנא הוא לחליצה ולאן קושיא הוא דה"פ לרבנן דאמרי לענין טומאו' ושבת מנא הוא משום דאי בעי מהפך לי' משמאל לימין לענין חליצה נמי מנא הוא דהשתא בסנדל דעלמא של שמאל שהפכו לימין שעומד לשמאל אמרת כשרה כ"ש בזה שכל עצמו אינו קרוי סנדל אלא מפני שעומד להתהפך ולמיהוי של ימין אבל לר"י דאמר לא מיקרי סנדל אלמא ס"ל שאינו עשוי להתהפך אלא

להיות של שמאל כשהי' וכבר בטל מתורת סנדל בשמאל הלכך אם הפכו נמי וחלץ בו חליצתו פסולה:

דף קיב:

שניה נמי מתקנה ראשונה. פי' פשטי' דר' יוחנן אזלא כאוקמתי' דאוקמי בסנדל שיש לו ד' אזנים ונפסקה אחת מהן ותקנה ואח"כ נפסקה חברתה שבאותו צד עצמו ואע"ג דמתני' ר"י הוא שאין לו הפוך ובנפסקה אחת מתרסיותיו של סנדל דעלמא טהור מפני שאין ראוי עוד לאותו הרגל ה"מ בשלא תקנו שאינו עומד לתקן שאין דרכן של בני אדם לתקן כן ולצאת במנעלים המטולאים כגון אלו ועוד דהו"ל כלי שנשבר דאפי' עומד לתיקון כגון כלי מתכות וטלית שנקרעה טהור אבל כשתקנה ודאי מקבלת טומאה מכאן ולהבא הלכך גבי סנדל שיש לו שתי אזנים [בצד אחד] וכשנפסקה אחת לא טהור מטומאתו הראשונה כשתקנה וגלה בדעתו שהוא רוצה באותו טלאי ואח"כ נפסקה שניי' אמאי טהור מאותו טומאה שקבל תחלה הא מתקנה וקיימא חדא אלא ש"מ פנים חדשות באו לכאן דהואיל ואתה בא לטמאו מחמת תקון זה שלאחר הטומאה פנים חדשות הן שנולדו בו וכבר נתקלקל משקבל טומאה זו לפיכך טהור מטומאתו הישנה שהיתה עליו וטמא מגע מדרס כלומר שנגע בעצמו וה"נ אע"פ שנקב ונסתם ונקב ונסתם כיון שהגיעו נקבים למוציא רמון הרי הן כמנוקבים עכשיו דמשירדה להן טומאה זו נסתמו כולן ופנים חדשות הן:

דף קיג.

מתני': **כלל אמר ר"י כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו.** ק"ל דמשמע הא איסורא איכא וא"כ האיך ר"י מתיר לכתחלה ועוד הא רבנן מודו שאין חייבין עליו ואיכא דבעי מימר ה"ק להו ר"י לרבנן אפי' בחבל דעלמא אין בו אלא איסורא בעלמא הלכך בחבל דלי דין הוא שיהא מותר לכתחל' וזה אינו נכון משום דאמרי' בגמ' אלימא חבל דעלמא בהא ר"י מתיר קשר של קיימא הוא ויש לדחוק קשר של מקצת קיימא הוא להיות פטור אבל אסור. ובדקתי ומצאתי בירושל' (טו:) בלשון הזה כלל אר"י וכו' הא רבנן לא אלא בגין דתנינן קדמייתא בשם ר"י תנינן אף הזה בשם ר"י כלל אר"י וכו' אלמא מלתא באפי נפשיה הוא ולא קאי אפלוגתא דר"י ורבנן אלא אדר"מ דלעיל קאי דבר פלוגתי' היינו ר' יהודה:

דף קיג:

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פרש"י ז"ל כגון מקח וממכר וחשבונות וק"ל היינו ממצוא חפציך. ועיקר הפי' מפורש בירושל' א"ר חנינא בדוחק התירו שאילת שלום בשבת אר"ש בר אבא ר"ש בן יוחאי כד הוה חמי לאימי' משתעי סגי הוה א"ל אימא שבתא הוא. תני אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת, ר' זעירא שאל לר"ח בר אבא מהו מימר (רוענו) [רענו] פרנסנו א"ל טופס ברכה כך היא מכאן נראה שמנהגם לא היה לאומרו אלא לומר ברכת נחמה כמו שאנו אומרים שאם היה מנהג לאומרו לא היה שואל מהו למימר הכי אלא היה לו להקשות והרי אומר (רוענו) [רענו]פרנסנו ומ"מ אם רצה אומר כן שטופס ברכה כך הוא בחול וא"צ לשנות אבל לשאול צרכיו מעצמו אסור. ואני תמה בין בחול בין בשבת (רוענו) [רענו] פרנסנו בבונה ירושלים מאי בעי ושמא בברכת הזן היו אומרים כן כמו שאנו אומרים בה לא חסר לנו ולא יחסר לעולם ועד:

דף קיד:

אי רבי ישמעאל ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביה"כ. פרש"י ז"ל כיון דקיל לר' ישמעאל יה"כ משבת ליתקע להבדיל מלהקריב חלבי יה"כ בשבת ובתקיעה זו יבינו שהוא יום קל ולכשיחול יה"כ במוצאי שבת לא יתקעו וידעו שמותר להקריב בו חלבי שבת ולר"ע כיון ששניהם שוים אין תוקעין לידע שאין זה קרב בזה ולא זה בזה. ואפשר שהטעם לפי שאין במשמע התקיעה אלא שיבדלו מלעשות מלאכה שהיום קל הוא מהיום הבא הלכך לר"ע אין תוקעין כלל אבל לר' ישמעאל היה להם לתקוע. וא"ת והלא אין דוחין שבות להתיר והאיך נתקע לידע דחלבי שבת קריבין ביה"כ ועוד שזו שבות רחוקה היא אין זו שאלה לפי שהתקיעה לאיסור הוא לומר שאין חלבי יה"כ זה קריבין בשבת וקרובה היא וה"ק לר"ע ודאי אין כאן תקיעה והבדלה אלא לר' ישמעאל ליתקע להבדיל מלהקריב חלבי יה"כ בשבת שמקל לחמור הוא צריך תקיעה לידע חומר השבת וממילא יבינו קולת יה"כ שאין חלבים שלו קרבים בשבת אבל חלבי שבת קרבין בו שבזה תוקעין ובזה אין תוקעין שאלמלא לא היו קרבין לא של זה בזה ולא של זה בזה לא היו תוקעין שאין תוקעין אלא מקל לחמור כדפרישית ובתוס' פי' דכי אמרי' שבות קרובה התירו וכו' לתרוצי נמי הך קושיין דחלבי שבת קריבין ביה"כ אתא. וי"ג וליבדול כי היכי דלידעו דחלבי שבת קרבין ביה"כ כלו' כשחל יה"כ להיות במוצאי שבת וזו הגירסא אין לה עיקר בשום נוסחא אבל למדה המגי' מן הירושלמי דגרסי' התם מה כר"ע ברם כר' ישמעאל יבדיל שכן חלבי שבת קריבין ביה"כ א"ר זעירא קומי ר' מוני

אפי' כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא מבדיל אלא להתיר דבר האסור לו אלו הקטר חלבי שבת שמא אינו מותר א"ר שמואל אחוי' דר' ברכי' ויבדיל שכן הוא מותר להדיח כבשין ושלקות א"ר יוסי כלום הוא מותר להדיח כבשין ושלקות אלא מן המנחה ולמעלה ויבדיל מן המנחה ולמעלה ממ"נ כוס אין כאן נר אין כאן במה הוא מבדיל א"ר אבין בתפלה עכ"ל הירושלמי. ואין הגירסא נכונה לפי הגמ' דילן דאמרה כי היכי דלידעו וכו' דבהבדלה לא ידעו דהא לא אוושי מילתא כדאמרי' לקמן בסמוך וליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר ומאי קושיא ש"ה דמהבדלה ידעי. והירושל' קושי' אחרת קא מקשי ודרך אחרת יש לו לפי שכל יום שהוא קל מחבירו מבדילין ביניהם אפי' שלא להודיע שום היתר אלא שמצוה להבדיל בין קודש חמור לקודש קל וכיון שכן לר' ישמעאל מבדיל שהרי יש ביניהן קולא זו ופריקו ליה שפיר וקושי' דמקשי ר' אבין יבדיל במנחה בתפלה לאו קושי' היא שאין מבדילין בחצי היום ולגמ' דילן פשיטא לה ההוא טעמא ובירושלמי לא חשו מש"ה לאקשויי ולאפרוקי. ומזה הירושלמי נתברר לך קניבת ירק שאמור כאן שהוא הדחה בעלמא וכן שנינו בתוספתא שאלו מקנב ממש בורר הוא וחייב אבל בתלוש מניח הוא ופי' עגמת נפש שלא תהא נפשו עגומה במוצאי יה"כ ויהא טורח לקנב ואין פרש"י ז"ל [קט"ו ע"א ד"ה מותר] נח כלל:

והא דתנן **במ"ש מבדילין ולא תוקעין**. לאו למימרא דבשאר מ"ש תוקעין להתיר העם למלאכתן דהא קתני רישא כ"מ שיש הבדלה אין תקיעה וכללא קתני לכל הימים ועוד דלא תני בברייתא בפ' ב"מ אלא תקיעות של ע"ש ולא משתמיט תנא ותני בשום דוכתא תקיעות של מ"ש כיצד הן ובאיזה שעה הן אלא מדקתני רישא כ"מ שיש תקיעה אין הבדלה דהיינו כל ע"ש וכ"מ שיש הבדלה אין תקיעה דהיינו מ"ש ואפי' י"ט סמוך לו מלפניה או מלאחרי' ולהכי קתני י"ט שחל להיות בע"ש תוקעין כשאר ע"ש ובמ"ש מבדילין ולא תוקעין כשאר מ"ש. והא דאקשי' ליתקע דלידעו דשרי' בשחיט' לאלתר לאו למימרא דבעלמא תקעי' אלא אפילו בעלמא לא תקעי' משום דמלאכת רשות היא מאי איכפת לן עלה אלא בי"ט לאחר שבת ראוי לתקוע להתיר מלאכת אוכל נפש שהיא מצוה אלא שאין דוחין בה שבות דאיסור תקיעה. והר"ר משה ז"ל כתב דתוקעין במ"ש אין דברים שלו נכונים וכבר עלתה השמועה כהוגן:

לעבור עליו בעשה ולא תעשה. פירשו המפרשים דפליג ר' יוחנן אברייתא וס"ל כאידך דתניא כוותיה וא"כ הול"ל ר"י ס"ל כי הא דתניא וא"ל ר"י תנא הוא ופליג ומיהו כיוצא בזה יש במקומות אחרים ואע"פ שאינו מביא ברייתא אחרת בפ' ד' מיתות אמר אביי כי כתיב ולא יהיה קדש וכן בפ' בן סורר ומורה:

דף קטו.

מפצעין באגוזים ומפרכסין ברמונים מן המנחה ולמעלה. טעמא דמלתא לפי שהוא שעה שבני אדם מתקנין מאכלן לערב אבל מקמי הכי נראה כמתקן לצורך היום ודילמא אתי למיכל ועוד טעם אחרת שמעתי דמן המנחה ולמעלה כיון שעבר רובו של יום אין נפשו של אדם מתאוה לו לאכול כ"כ משום דהו"ל כמי שיש לו פת בסלו וכך פי' בעל המאור אבל קודם לכן לפי שאין לו פת בסלו גריר ליביה ואתי למיכל:

מתני': **כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה.** פי' אבל לא דבר אחר משום דאי שרית ליה אתי לכבויי כדמפ' בגמרא ואמרו בתוס' דוקא בשהדליקה באותה חצר אבל בחצר אחרת מציל כל דבר כי היכי דבעי וליכא למיחש דלמא אתי לכבויי הואיל ואין הדליקה באותה חצר וזו סברא בלא ראי'. ובעל ס' התרומות כתב דוקא לחצר ולמבוי דאינן מקורין וסמוכין לרה"ר ואתי לאחלופי ברה"ר אבל היה בית חבירו סמוך לביתו וערבו מציל על כל מה שירצה ואין סברא זו נכונה בעיני כלל שהרי היתה לו חבית בראש גגו אינו מביא כלי מביתו ולא מן הגג עצמו ויצרף ואע"ג דגג ברה"ר לא מיחלף ועוד אמר הטענה המשובשת שהוא רגיל בה דהשתא לית לן רה"ר הלכך מצילין בכל חצר המעורבת ומבוי משותף כל מה שירצה וכבר כתבתי שאלו דברי הבאי הם וכ"ש בדליקה דמשום דאתי לכבויי הוא וקרוב הוא לכיבוי בעיירות שאין רה"ר גמורה כמו ברה"ר גמורה:

גמ': **ר"ה אמר אין מצילין דהא לא ניתנו ליכתב.** פסק רבינו הגדול ז"ל הלכתא כר"ה ואומר אני שהוצרך לפסק הזה לומר שאם היו כתובין בכל לשון אין מצילין אבל תרגום מצילין שהרי ניתנה תורה שבע"פ לכתוב בזמן הזה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרי' במס' סוטה גבי ר' יוחנן דמעיין בספרא דאגדת' בשבתאוכן מצאתי לרב בעל ה"ג ז"ל שאמר מצילין ספר אפטרת' מפני הדליקה ושרי לטלטולי ולמיקרי ביה מדר' יוחנן וכן במ"ס מצאתי דמצילין ספר אגדתא ואפשר דמאי תרגום תרגום דעלמא, אבל תרגום דידן דהיינו אונקלוס ויונתן ב"ע כשאר תורה שבע"פ הוא ומצילין:

דף קטו:

ה"ג וכ"כ בכל הנוסחאות: **והאמר רב המנונא תנא מצילין אמר לי' אי תניא תניא.** ול"ג מאן תניא והיכי תניא וליתא בשום נוסחא ובריייתא הוא ומצאתי שנוי' בפ' זה בתוספתא אבל רש"י ז"ל גורס מאי תניא דתניא עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו וכו' (אפי') [ופי'] שכל אלו הן הדברים שבין ספרים למגלה ועלייהו קתני להו בהך

מתניתא וש"מ שאר ספרים נכתבין בסם ובסיקרא ואין זה נכון ולא מחוור דבעי' דריש גלותא מפשט פשיטא לי' דלא ניתנו לקרות בהן דהיכא דניתנו לקרות בהן כ"ע לא פליגי דמצילין וכיון שכן השתא היכי מייתי לה ברייתא למימר דקורין בהן ועוד דלאו הכי תניא בשום דוכתא. ותו ק"ל, דאמרי' עלה דמתני' בדוכתא מה"מ אתי' כתיבה כתיבה כתיב הכא ותכתוב אסתר וכתיב התם מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר ובדיו וכל כתיבה דספרים תפלין ומזוזות מהתם גמרי' אלמא בכולהו בעי' על הספר ובדיו. ועוד מצאתי דתניא בהדיא במס' סופרים גבי ספרים אין כותבין ע"ג דפתרא ולא על נייר מחוק ולא בשחור ולא בשיחור ולא בקומוס ובקנקנתום ולא במי טריא וכו' ועוד דמגמ' דילן מוכחא דאמרן בפ' המוציא גבי ס"ת כתובה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה אלמא בס"ת נמי בעי' [ספר] ובפ' הבונה (קג:) תניא או שלא כתב בדיו או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו וההוא לאו במגלה תניא דמייתי לה וכתבתם אלא גבי ס"ת תניא ממאי מדקתני או שכתב את השירה כיוצא בה ש"מ דיו בעינן ובפ' הקומץ רבה נמי הכי מוקי לה בס"ת אלמא דיו בעי'. ושוב מצאתי בס' התרומות (סי' רמ"ה) כדברינו והוא מפרש זו הברייתא דקתני עד שתהא כתובה על הספר ובדיו דלגבי הצלה תני וה"ק שאר ספרים כיון שיש בהן אזכרות אפי' כתובין בסם ובסיקרא מצילין אותן אבל מגלה דלית בה הזכרה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו ואין אנו צריכין לדחוק מפני שהגירסא אינה עיקר בנוסחאות:

דף קטז:

רב אשי אמר לעולם כדאמרי' מעיקרא ושמואל דאמר כר' נחמי'. פרש"י ז"ל כיון דר' נחמיה יחידאה הוה שמואל הנהיג בפני עצמו במקומו כדברי חכמים [עיין תוס' ד"ה ושמואל] ונכון הוא וא"נ הוא לא הנהיגן דאיהו כר' נחמי' ס"ל אפשר דאינהו לא נייתי ליה למעבד כיחידאה כדאמרי' בעלמא משום דס"ל כשמואל הלכה כר' מחברו ולא מחבריו ובהא אפילו מחבריו. [וי"מ] דמפסיק סידרא שאני שהיו קורין הסדר של שבוע בצבור וחוזרין ודורשין ואין בקריאה כגון זו משום גזרת שטרי הדיוטות ומש"ה שרי נמצא ר' נחמיה מחמיר שלא לקרות אפי' שלא בזמן בית המדרש ומיקל לפסוק הסדר אפי' בזמן בית המדרש ומעשה דאנשי נהרדעא כך היה. א"נ ר' נחמי' תרתי אית ליה משום גזרת שטרי הדיוטות ומשום בטול בית המדרש לפיכך לא התירו אלא למפסק סדרא במנחתא דליכא לא משום בטול דלאו זמן בית המדרש הוא ולא משום גזרת שטרי הדיוטות, כך פי' ה"ר משה בר' יוסף ז"ל:

מתני': **ואעפ"י שיש בתוכן מעות**. יש מקשים וכי יש בתוכן מעות מאי הוי והתנן כלכלה והאבן בתוכה והא שמלאה פירות ומתרצי דהכא (מעורב) חשיבי ואלמלא משום כבוד ספרי הקדש היה הכלי טפל להן. ול"נ דלאו משום איסור טלטול שנינו אלא משום הצלה לומר דמצילין דבר שאינו ראוי להצלה עם כתבי הקדש ואפי' למבוי שאסור להוציא שם: ה"ג בנוסחי: **רבנן בתרתי פליגי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה**. וה"פ : רבנן דפליגי עליה דרבי ישמעאל אפי' שהופשט כולו מתירין לטלטל העור אגב הבשר משום כבוד בשר שלא יתלכלך ור' ישמעאל משהופשט עד החזה אסר ליה בטלטול כלל וה"ק לי' וכו' ואיכא נוסחי דמפקי רבנן משום דמשמע להו דרב אשי חומר' בדר' ישמעאל אתי לאשמעי' דפליג אפי' בטלטול ובהנך נוסחי פלוגתייהו קודם הפשטה כדר' ישמעאל דקאמר מפשיטו עד החזה ומוציא אמורין ומניחן במקומן דאסור הוא אפי' בטלטול ורבנן שרו אפי' הפשטה ודקאמרי' לי' ניהו דאסרת הפשטה [טלטול מיהא] לישתרי דומיא דתיק עם הספר:

לא לטלטל [**נטלטל**] **עור אגב בשר**. פירוש מחמה לצל, לפי שהבשר ודאי מותר לטלטלו מחמה לצל כדי שלא יסריח שאין קדשי שמים כנבלות שיהיו אסורין בטלטול דצריכין לדברי הכל. ואקשי' מי דמי התם עושה בסיס לדבר המותר בטלטול מן הדין והתירו בו הצלה דחדא מלתא הוא הכא נעשה בסיס לדבר שהוא אסור מן הדין ודייך שהקלת עליו לטלטלו אם הי' בעצמו משום כבוד קדשי שמים אבל העור אגבו אסור דכה"ג לא שרי' משום כבוד דאגן משום הבסיס אסרנו הכל בטלטול זה ולא משום הבשר שהוא קדשים. וי"ל התם גבי תיק נעשה בסיס לס"ת שהוא תשמישו ואע"פ שמונח בתוכו הכא אדרבה הבשר נעשה בסיס לעור שהוא חצי מופשט והוא דבר האסור. אבל רש"י ז"ל פי' בו דמעיקרא קס"ד דרבנן שהבשר מותר לטלטל משום כבוד קדשי שמי' ובעי למישרי נמי עור אף ע"פ שהוא אסור מן הדין ואקשי' מאי קושי' לרבי ישמעאל הא איהו לית לי' משום כבוד שמים בנאכל להדיוט וכיון שכן אפי' הבשר אסור ואפילו יהא העור מותר לטלטל לעצמו אגב בשר אסור דנעשה בסיס לדבר האסור לדברי ר"י והדר אתי למימר דאע"פ שאסור, משום כבוד שמים שרי לטלטולי תרווייהו שלא העמידו דברי טלטול במקום כבוד קדשי הקדש ומאי אגב בשר (לא יהא הבשר) מותר ודאי, אלא ה"ק אגב הבשר שהוא קדשי שמים ראוי לטלטל אף העור, ור' ישמעאל פליג בעור ופליג בבשר. ול"נ דבשר לאחר הפשט הוא שאסור בטלטול ועור מותר דהיינו שלחין דחזי למיזגא עלייהו והא דקאמרי' נטלטל עור אגב בשר כדקאמרי' כנונא אגב קיטמא שפירושו כנונא בקיטמי' דקיטמא אסור וכנונא מותר מ"ה קאמרי' מי דמי התם דתיק משמש את הספר

ונעשה היתר כמותו הכא העור משמש את הבשר ונעשה כמותו לאיסור שדין הבסיס לעולם כדין הדבר שהוא נעשה לו בסיס ובהכי אתי' כולה שמעתא בפשיטות:

דף קיז.

והא דמסקי' **לעולם כדאמרי' מעיקרא ודקא קשיא לך הכא טלטול והכא מלאכה וכו'**. תימה, הא בטלטול לא מצי רבנן לאשכוחי התירא במלאכה דאית בה תרתי שבות דמלאכה בברזא ושבות דטלטול היכי משכחי התירא השתא נמי ליפרוך מי דמי התם נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר [הכא נעשה בסיס לדבר האסור] וכה"ג [מי] שרי וי"ל כי פליגי בטלטול דלאחר הפשטת כולו כדפרי' לא דמי לתיק הספר עם הספר אבל השתא דפליגי בהפשטה גופה דשבות דידי' בבשר קדש עצמו הוה והוא מתעסק בבשר ועור להציל בשר כדי שלא יסריח דמי להצלה דספר עם התיק. וי"מ דלרבנן מפשיט את כולו קודם הרצאת אמורין דאנון דבר המותר עם דבר האסור וכדאמרי' מעיקרא דבהפשטה פליגי האי דמייתי ראי' להפשטה מתיק הספר לומר כשם שטלטול תיק הספר והצלתו מותר עם הספר כך הפשטת הבשר מותר עם האמורין דהיתר ואיסור כא' הוא מציל, כך מפורש בס' המאור:

ועוד לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין. פירוש לא ממש דומי' דכתבי הקודש אלא בשתוף ואדרהיט ותנא סיפא חצר לפלוג וליתני בהא מבוי גופה כתבי הקדש בלא בשתוף ואוכלין ומשקין בשתוף וכן כולה סוגי' עד דאתי רב אשי ואוקים האי מבוי בלחי א' וכרבי אליעזר וכיון דלאו בר שיתוף הוא לא מצלינן אוכלין ומשקין לתוכו לעולם ומ"ה פריש תנא ממבוי ותני חצר וה"ה למבוי בלחיים ושיתוף. ול"נ דה"פ: מדקא מהדר רב חסדא לאוקמי בשני לחיים כר"א ש"מ דת"ק דמתני' לא שרי בס"ת אלא דברים המותרים בשאר הטלטולין כלו' מבוי המותר שיש לו שתי לחיים ומשותף אבל שאינו מותר לא ומ"ה אקשי' א"כ היינו חצר המעורבת שדין מבוי זה המשותף וחצר המעורבת א' הוא וליצול לתוכו אוכלין ומשקין ופריק רבה פירוקא אחרינא ואוקימנא בשתי מחיצות ולחי ואליבא דר"י דשרי בהכי ולדידי' נמי אקשי' כי הך קושי' ליצול לתוכו אוכלין ומשקין. וק"ל, כיון דרבה אקשי לי' לר"ח הך קושי' היכי לא אזדהר מיני' בפירוקי' ואפשר דסבר רבה דמבוי שאין לו אלא ב' מחיצות ולחי אסור מפני שהוא דומה לרה"ר וגבי הצלת דליקה חיישינן שמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית לי' אתי לאפוקי לרה"ר כדגזרי' בסמוך שמא יביא כלי דרך רה"ר ומ"ה אסרו הצלת אוכלין ומשקין לתוכו ומשום כבוד ספרי הקדש התירו ואביי לא ניחא לי' בהאי טעמא כיון דלא שרו רבנן אלא במבוי שלם

במחיצות שלו משותף נמי בעי וי"ל דהך ועוד לרבנן קושי' דגמרא הוא ולאו דרבה הוא. ואתא רב אשי ופריק לאו כדקס"ד מעיקרא דלא שרי רבנן אלא מבוי המותר דודאי שרי מבוי בלחי א' אף על פי שאינו משותף ולא מיבעי לב"ה דלא (אסר) [חסר] אלא שיתוף אלא אפי' לר"א שהוא (אסר) [חסר] לחי ושיתוף גבי ס"ת שרי ומתני' אתי' כד"ה ולא כר"א בלחוד דלא אמר רב אשי ותרווייהו אליבא דר"א כדקאמרי ר"ח ורבה אלא אפי' לר"א אתי' וה"ה לב"ה. ונתקיימו בזה דברי רבינו הגדול ז"ל שכתב במשנתינו לפסק הלכהודחי דברי בן בתירא ואלו הי' פירוש דברי רב אשי כדברי רש"י ז"ל דמוקים לה תרווייהו אליבא דר"א אין למשנתינו עמידה דהא קי"ל כב"ה ומיהו יפה כתבה רבינו ז"ל דלרבנן נמי אין מצילין אלא בלחי א' שאין בו שיתוף הא למפולש לא וכן נלמוד מדברי ר"ח ז"ל שכ"כ להיכן מצילין למבוי שאינו מפולש ואף על פי שאין בו לא שיתוף ולא עירוב וזה להציל ספרי הקודש אבל אוכלין ומשקין אין מצילין אלא לחצר המעורבת דהלכתא כת"ק ע"כ אלא [שאפשר] שאין משנתינו אלא כדברי ר' אליעזר לפי' (ראשון) [רש"י] אף על פי שהדין אמת, ומה שפירשנו נכון ועולה כהוגן:

דף קיז:

והא תני דבי ר"י כל מלאכת עבודה לא תעשו יצא תקיעת שופר ורדיית הפת וכו'. ק' טובא, דהאי קרא בי"ט כתיב וליכא למיגמר שבת מינה דהא ממלאכת עבודה ממעטת לי' ובשבת כל מלאכה כתיב ומצאתי שה"ר שמואל ז"ל הי' גורס כל מלאכה לא תעשו ואין הנוסחאות כן ועוד דהא משמע דמקרא קממעט לי' ואלו מכל מלאכה לא ממעט מידי דלא משתמע מיני' מיעוטא כלל. ול"נ דה"פ, דמתוך שהשבת אסורה בכל מלאכה ואפי' באוכל נפש כתיב בה לעולם כל מלאכה וכן ביום הכפורים ומתוך שי"ט מותר באוכל נפש כתיב בו כל מלאכת עבודה לא תעשו דאוכל נפש אינה מלאכת עבודה אלא מלאכת הנאה ובפר' חג המצות כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם מפני שפי' אוכל נפש כתב כל מלאכה ובפרש' כל הבכור כתיב בחג המצות לא תעשה מלאכה לא כ' כל ולא הוצרך לומר מלאכת עבודה שכבר פי' ובסדר אמור אל הכהנים כתיב בחג המצות עצמו כל מלאכת עבודה והאי הוא דדאיק ר' ישמעאל שאם למעט אוכל נפש כבר פירש בו ולכתוב רחמנא מלאכה סתם כמ"ש במקום אחר אלא לא בא למעט אלא מלאכה שאינה אלא חכמה כגון תקיעת שופר ולענין זה יו"ט למד משבת שהרי כתיב אף בי"ט זה "כל" חוץ מאוכל נפש כנ"ל והוא פי' נכון. ומן הענין הזה נתרץ מה שרגילין לשאול מהיכן למדו היתר אוכל נפש בשאר י"ט חוץ

מחג המצו' וכבר נתפרש שהוא נלמד מלשון מלאכת עבודה והדבר ברור הוא ממ"ש בכולן כן חוץ מן המקומות כמ"ש למעלה:

[**ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש**.] מצאתי לרב שמעון בעל הלכות ז"ל שכתב בדין ג' סעודות ולא למיכל יא) מחייב אלא לקיומי ג' סעודות ואף על גב דלא מסלק תכא יב) (מ"מ) פורס מפה ומברך יג) שארי המוציא ואכול כביצה ומברך ולפ"ז הא דאמרי' בגמרא במנחה אורחא דמלתא קתני ולאו דוקא. ואיכא נמי מאן דאמר דמשלים להו בפירא ובמיני תרגימא כדאמרי' במסכת סוכה (כז.) לדברי ר"א שאמר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה במאי משלים להו ומהדרי' במיני תרגימאומיני תרגימא היינו פירות ואף על גב דרבא פליג עלה במס' יומא ואמר פירי לא בעי סוכה מסקנא דההיא שמעתא לאו כרבא אתיא ומשום אורחא דמלתא בפת יד) כדקתני מתני' גבי הצלה לקולא ולא כן דעת רבינו תם ז"ל. ואומר ר"ת דנשים חייבות בג' סעודות שאף הן היו בנס המן וחייבות לבצוע על שתי ככרות מטעם זה ואין צורך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין:

דף קיח.

אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון. פירוש, דהכי מפקדין למעבד לי' צרכי' בההוא יומא שמא לא ילין במקום ישראל ואם לן בכאן אוכל אותה סעודה שני' בלילה ולמחר כשיסע נותנין לו ככר בפונדיון והיינו דאקשי' מאי פרנסת לינה כלומר הא קביל לה ומיהו כי אזיל לאו ריקן אזיל וכן אם הי' שבת נותנין לו מזון ג' סעודות לשבת וכשיסע בא' בשבת נותנין לו ככר בפונדיון והיינו דלא ק"ל לרבנן וכי אזיל בריקן אזיל ומיהו לר' חדקא כיון דמוקמי' לה בדאייתי איהו סעודה בהדיה ואמרי' לי' (אכלי') [אכלה] קשיא להו בגמרא וכי דעתנו לפטרו בולא כלום שאנו אומרים לו אכול את שלו הי' לנו לפרנסו בשבת ומה שהוא חסר לאחר השבת ניתן לו עד מזון שתי סעודות ופרקי' אין אנו נוטלין סעודה זו אלא בתורת הלואה וכשיסע בא' בשבת נחזירנ' לו וניתן לו משלנו אחרת משום שכיון שעכשיו א"צ לשבת אלא שתי סעודות מוטב שיאכלנו ונפרנס אותו בשעתו ולא ליתן לו עכשיו יותר מדאי לצורך א' בשבת. ואפשר שהטעם מפני גזל עניים שמא לא יהי' מצוי לעניים אחרים אבל ודאי לעולם לא פטרינן עני בלא מזון אותו יום ולילה כדאמרי' בפירושן:

דף קכ.

בא לקפל. נ"ל שפירוש כגון שפירש טליתו ונטל הכלי והניחו עם האוכלין שבתוכו לתוך הטלית וכן עשה משנים או ג' כלים ובא להוציא טליתו מקופלת עם הכלים שבתוכה ובא להציל הוא שהי' מתחלה בכלי אחד ועכשיו בא זה והצילו ובעי' דרב הונא ברי' דר' יהושע היא מעין שתיהן שלא הציל להכלים בתוך טליתו אלא שפכן והניח האוכלין שבב' או ג' כלים בתוך טליתו והצילן ואסיק' דבא להציל הוא דמדמי' לה לנשברה לו חבית שכל טפה וטפה בפ"ע היא באה לתוך כלי זה של הצלה. וזה הפירוש עולה כהוגן ומדברי רש"י ז"ל למדתיו שכ' בפ"א גבי הנהו תרי תלמידי דחד מציל בתרי ותלתא מאני שמקפלן בתוך כלי גדול ונושאן בבת אחת כר' אבא בר זבדא והוה קשי' (לרבנן) [לרבינו] ז"ל דהא לאו כר' אבא אתיא אלא מציל הוא כדפשיטי' לי' לר"ה ברי' דר"י ולפמ"ש הכל מתוקן:

הא דאר"י **טלית שאחז בה את האור מצד א' נותן עליהן מים מצד אחר**. לא (כ' בה) [כתבה] רבינו ז"ל בהלכות ואף על גב דאתי' כת"ק דשרי כל גרם כיבוי דהלכתא כוותי' ולא ידעתי מאיזה טעם ושמא הוא סובר לדמותה למאי דאמרי' בשלהי כירה ולא יתן לתוכה מים מפני שהוא מכבה ואמר רב אשי עלה אפילו תימא רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבויו ופי' דלא דמי כלי מלא מים אף על פי שיש לחוש לשמא יבקע לנותן מים ממש שהוא מקרב גוף הכיבוי להדיא ואסור לד"ה ור"י דשרי הכא סבר ההיא מתני' ר' יוסי הוא ובשבת ובריי' לא שמיע לי' א"נ אית לי' טעמא אחרינא ומיהו אנן אתירוצא דרב אשי סמכינן ואתיא דלא כר"י. ומצאתי [ל]סברא זו רגלים בירושלמי (ג,ח) דגרסי' עלה דההיא ר' ישמעאל בשם ר' זעירא ר' יוסי הוא א"ר יוסא הוינן סברין מימר מה פליגין ר' יוסי ורבנן בשעשה לה מחיצה של כלים אבל אם עשה לה מחיצה של מים לא מן דאמר שמואל בשם ר' זעירא דר' יוסי הוא הדא אמרה אפילו עשה לה מחיצה של מים הוא המחלוקת עכ"ל זו הגמ' וכאן בפ' זה שנו כן על מימרא זו דטלית שאחז בו את האור. ולמדנו ממנו דר"י דשרי מחיצה של מים ס"ל מתני' דהתם ר' יוסי הוא ורב אשי דמוקי לה כד"ה מחלק לה בין מחיצה של מים למחיצת כלים אע"פ שדרכן להשתבר וטעם נכון יש בדבר ואעפ"כ יותר נכון לפרש דהתם ודאי מכבה והכא כמחיצת כלים דמי דאפשר דלא מכבה כדקאמר ואם כבתה כבתה אבל סוגי' שבירושלמי כולה מעידה על דברי רבינו הגדול ז"ל:

דף קכא:

ה"ג רש"י **צואה של קטן הא חזיא לכלבים וכ"ת דלא חזי מאתמול והתניא נהרות המושכין וכו**'. ופי' דאלמא כיון דאורחא בהכי דעתי' עלי' ה"נ כיון דאורחא דקטן בה היא דעתי' עלי' דלכי תיתי יאכילוה לכלבים. ואיכא דקשי' לי' מההוא דגרסינן במס' ביצה אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מוקצה הוא ואמאי והא אף על פי שהתרנגולת עומדת לגדל ביצים כיון דעבידו דאתו דעתי' עלייהו וביצים גופייהו לאכילה קיימי. ואיכא דמפרשי לה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים לאפרוחין שהן בעצמן מוקצין וזה הפירוש מוקצה חדא דאנן אתרנגולת קאמרי'כדקא מקשי' נמי מעיקרא אלימא בתרנגולת העומדת לאכילה והשתא נמי אמרינן לגדל ביצים ואלו הי' הקצאתה מחמת הביצים העומדים לאפרוחים מאי קאמר כי עומדת לאכילה (ולגדל) [או לגדל] ביצים כי עומדת היא לאכילה נמי אם דעתו שהבצים שתלד בינתיים יהיו עומדין להוציא מהן אפרוחים אסורה וכי עומדת לגדל ביצים אין אסורין עד שיהיו הן מוקצים מחמת עצמן. ועוד גרסי' התם ביצה תאכל ע"ג אמה ה"ד כגון שלקחה סתם נשחטה הוברה דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברה דלגדל ביצים עומדת ואמאי הא אף על פי שלא נשחטה לא הוברר שהביצים (אינם) עומדים לגדל אפרוחים שהרי הוא רוצה לאכול הביצים עצמן ואמאי לא תאכל בלא אמה. וקושיין לאו קושי' הוא, דכיון דגופה של תרנגולת אסורה הפורש ממנה אסור דכיון דאיברי בגופה כגופה דמי' ואלו שחטה ומצא ביצים במעי' מי לא אסורה השתא נמי אסורה שאין לידתה מתירתה בי"ט שאם כן בטלת תורת מוקצה ועוד נמי לא עבידי דאתי דדילמא שלימא שחלא דידה ולא תטיל ביצה בי"ט. ותו ק"ל מדתנן (קמג.) וחכ"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה והתם ודאי בשראוין לבהמה וא"ה מאן דאית לי' מוקצה אסר אמאי הא כיון דעבידי עצמות וקליפין דאתי לימא מוכנין נינהו וה"נ קשי' הא דאמרינן בפ' קמא דביצה גבי אפר כירה שהוסק בי"ט אסור ואמאי והלא הוא יודע שיש לו להסיק עציו המוכנין לתבשילו והאפר יוצא מהן. ולדידן ל"ק שכל שראוי ועומד למאכל אדם אין דעתו אלא על עיקרו ואינו נותן אל לבו לזמן את הפסולת לאחר שיעשה בו צרכיו שאין אדם מכין הבשר משום עצמותיו לאתר שיאכלנו ודעתו על הראוי לו אבל כשאינו עומד למאכל אדם הוא נותן דעתו אף משום בהמה ומכין לבהמה לחמה. אבל הרי"ף לא גריס בשמעתא צואה של קטן הא חזיא וכו' ולא התיר אלא משום גרף של רעי:

ברצין אחריו ודברי הכל. נראה מדברי בה"ג ז"ל שהוא מפרש דברייתא קא מתרץ אליבא דר"י וברצין אחריו ומשום פקוח נפש שמותר להורגן לד"ה ומיהו ברייתא ר"י הוא דקתני

ה' נהרגין ואלו לרבי שמעון כל המזיקין נמי נהרגין ואף על פי שאינן רצין כריב"ל. וזה הפירוש מוקצה מן הדעת, דהול"ל לעולם ר"י הוא וברצין אחריו דברייתא ודאי ר"י הוא ולא לד"ה ואם בא לומר שאפילו לרבי שמעון מותר להורגן פשיטא אפילו שאר מזיקין ואפילו אין רצין אחריו נמי אמרת דשרי ואמת הדבר שבירושלמי העמידוהו לברייתא זו בבאין להזיק אבל גמ' דילן לא אתיא הכי ודרך אחרת יש להן בירושלמי במזיקין הללו. ור' נתן בעל הערוך פי' מלתא דריב"ל ברצין אחריו וד"ה ומשום פ"נ ובריתא כשאינן רצין וד"ה שה' אלו שאינן רצין כשאר המזיקין שרצין. ואין זה נכון, משום דמדין פ"נ אין להורגן אלא בשאין יכול להציל עצמו בענין אחר ובשאינן רצין אחריו למה יהרג אותן אין זה פ"נ למי שנפשו פקוחה ועוד שאמר ז"ל ברייתא בשאינן רצין וד"ה אינו בגמרא ומעצמו אמר כן שאלו הי' המתרץ משנה הברייתא מכמות שהיינו מפרשים אותה בגמר' מתחלה לדברי ר"ש הי' לו לפרש בגמרא. והפירוש נכון שעל דברי ריב"ל אמרו שהן ברצין אחריו ומותר להרגן לד"ה אבל ברייתא ר"ש הוא וכן פי' רש"י ור"י אלפסי ז"ל וה"ג ואנא מתריצנא כלו' לריב"ל וכן מצינו בנוסחא עתיקי ולא גרסי' לה כדכתיב במקצתן דאי הכי משמע דברייתא משנה:

ומסקנא דשמעתא **נחש דורסו לפי תומו**. ופירוש אפילו במתכוין משום דס"ל כר"ש במלאכה שאין צריך לגופה. ואא"ל בלא מתכוין ומשום דקי"ל כוותי' בדבר שאין מתכוין חדא דא"כ מאי דורסו דמשמע לכתחלה עושה כן וכ"ת דה"ק לכתחלה דורס עליו כדרך הלוכו ואם נהרג נהרג דבדריסה לא הוי פסיק רישי' ולא ימות אכתי ק' דקאמר ר' ינאי צרעה אני הורג דמשמע במתכוין לכתחלה הורגן ועוד מאי רבותא דאבא בר מרתא דא"ל לריש גלותא רוק דורסו לפי תומו הא מ"מ צריכין הן למסחף מנא עלוי' עד שידרס בלא מתכוין ועוד כל הני רבנן מאי אתו לאשמועינן אטו עד השתא לא שמעי' בדבר שאין מתכוין הלכה כר"ש וליכא למימר דאתי לאשמועינן דלא שרי להורגן להדי' דהא משמע דהתירא אתא לאשמועינן ואי הכי פשיטא ואמאי נקוט מזיקין לישמעי' בשאר מילי אלא ש"מ אפי' במתכוין וכרבי שמעון. נמצא עכשיו שכל המזיקין נהרגין כדרכן בשרצין אחריו ומשום פ"נ והזרת ה"ז משובח וא"צ לשנות דהיינו דריב"ל ה' האמורין בברייתא נהרגין כדרכן ואף על פי שאינן רצין אחריו והיינו ברייר ואתיא כרבי שמעון שאר נחשים ועקרבים שאינן רצין אחריו צריך לשנות ומותר לדרסן אפילו במתכוין כאלו אין מתכוין והיינו לפ"ת. ומכאן אתה למד שהלכה כר"ש במלאכה שא"צ לגופה, וכ"ד רבינו הגדול ז"ל. ומוכח נמי מדאייתי מתני' דחוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם ואוקמה כר"ש (והיינו) [והני] מתני' דמפיס מורסא וצידת נחש דאייתי בשילהי פ' האורג אלמא הכי

ס"ל ומ"ש בפ' כירה גבי שמואל במלאכה שא"צ ס"ל כר"י בא ללמדנו שלמאי דס"ל כר"ש אפי' של עץ נמי מותר. וכ"פ ר"ח ז"ל כר"ש במלאכה שא"צ מדאשכחן לי' לרבא דהוא בתרא דס"ל כוותי' בפ' נוטל ובפרק כלל גדול נמי מוכח דאמר רבא החופר גומא בשבת פטור ואפי' לר"י אלמא כר"ש ס"ל ורבינו הגדול ז"ל כתבה להההוא ושמעתין נמי ראי' גדולה למי שפוסק כר"ש אף במלאכה שא"צ לגופה. עוד אני אומר שיש ראי' ממ"ש בפ' מי שהחשיך (קנז.) בכל השבת כולה הלכה כר"ש והוי כלל גדול לכל מילי דר"ש במלאכה שא"צ לגופה ובדבר שאין מתכוין ובמוקצה ועוד אאריך במקומו בס"ד:

דף קכב.

א"ל כאותן של בית אביך. פירש רש"י ז"ל שהיו קטנות ודאמרינן לקמן בפרק כל הכלים ניטלין בשבת אפי' בשתי ידים ובשני בני אדם דוקא בשאר כל הכלים אבל פמוטות אין דינן כשאר כל הכלי' (דלא קפדי) [דילמא קפדי] עלייהו ומייחדי להו מקום. ומיהו ק"ל דבפרק כירה (מו.) לא משמע הכי דאסרי' התם גדולה דאית בי' חידקי משום גדולה דחוליות והיינו נטולה בשתי ידים כדמוכחא שמעתתא דהתם ואף על פי כן לא אסרוה אלא משום גדולה דחוליות ובאית בה חידקי ואין בין פטומות למנורה כלום אלא שהמנורה יש בה קנים אילך ואילך ופמוט אין בו כדאמרינן בפרק הקומץ רבה אינה באה זהב אינה באה קנים ההוא פמוט מיקרי. א"ו משמע שפמוטות של בית אביו גדולו' היו ואביו של ר"ז גבאי של מלך היה והיו בקיאין בביתו ורואין שפמוטות שלו גדולו' ואותן של בית ר' לא הי' יודעין שמא פמוטות קטנים היו ואע"פ שאין דרך נשיאים בכך מנורו' גדולות הי' לו ופמוטות קטנים של כסף וכיוצא בו להשתמש לפניו ובמה שהיו רואין שיערו דשל אביו גדולות בודאי ונוטלין בשתי ידים ואף על פי כן התירן לו וה"ה לנטלות בב' בני אדם אלא שלא שאלו רק על ניטלות בב' ידים ולא בב' בני אדם לפי שעלה בדעתו שהי' אסור לטלטל בב' ב"א וכששמע ממנו עוד שהי' מתיר קרונות והדבר ידוע שדרכן לטלטל בב' ב"א שאל ממנו אם הוא מתיר אפילו בב' ב"א כדרכן ואמר לו הן וממילא ידוע שאף בפמוטות ששאל בנטלות בב' ידים והתיר אף בב' ב"א הי' מתיר אלו שאל ממנו כנ"ל אבל בתוס' הפרישו בין פמוטות לשאר כלים ולא התירו פמוטות אלא בב' ידים. ובירושלמי (יז.) נחלקו בשלשה דאמר התם כלי שניטל בשנים מטלטלין אותה בג' בד' בה' אין מטלטלין אותה א"ר זעירא מכיון דאת אמר בב' מותר מעתה אפי' ד' וה' וכן הלכתא מעובדא דאסיתא דבי מר שמואל דבשלהי מס' עירובין דף ק"ב דהוין שקלי עשרה ב"א וכו':

מתני' עשה נכרי כבש לירד בו יורד אחריו ישראל. דוקא בכבש וכיוצא בו דליכא משום מלאכה דלצורך גוי נעשית וליכא משום מוקצה דמשתמש בעלמא הוא וכיושב על האבן דמי אבל לטלטל הכבש אסור וי"ל נמי דמותר אפי' בטלטול דמכיון שהעצים ברשות הגוי אין בו משום מוקצה לפי שאין הגוי מקצה כלום ודעתו על הכל וא"צ הכנה כמ"ש בירושלמי אבל בשתלשן לעצי' ועשה כבש אסור לטלטל ומ"מ יורד בה ישראל. ומכאן אתה דן לפירות שתלשן לצורך עצמו דאסורים ודברים התלושי' שאפתן ובשלן שמותרים והוא שראוין מתחלתן לכוס הא אינן ראוין לכוס מוקצין הם ואסורין למי שיש לו איסור מוקצה בכך. וראיתי בס' התרומה (סי' רמ"ז) בלבול גדול בגוי שבישל בשבת לצורך עצמו משום דקשי' לי' תרתי בשביל ישראל למה אסור הא קי"ל המבשל בשבת בשוגג יאכל ולצורך גוי למה מותר מ"ש ממשקין שזבו ופירות הנושרין דגזרי' שמא יסחוט ושמא יעלה ויתלוש. ולפ"ד שהקושיות הללו אין בהן ממש דמה ענין מעשה ע"י ישראל למעשה שבת דגוי בישראל גזרו לר"מ במזיד ולר"י גזר נמי שוגג אטו מזיד אבל בגוי אם לצורך עצמו ד"ה מותר ואם לצורך ישראל ד"ה אסור שאפילו לר"מ גזרו בו שמא יאמר לו עשה דכיון דלדעת ישראל חעביד ואתו לאיערומי החמירו בו יותר משוגג ובעי' בכדי שיעשו וזה דבר פשוט הוא וכן זו שאמרו גזירה שמא יתלוש ושמא יסחוט בדברים הנעשין מאליהן כגון משקין שזבו ופירות שנשרו הכל מודים שאסורין דכיון דאיכא גזירה עשאום כמעשה שבת של ישראל אבל גוי לעצמו ליכא למיגזר דישראל מגוי לא גמר מלאכות דשבת וכל היכי דליכא סרך לא גזרי' בישראל שמא יעשה מלאכה בשבת כדאמרי' הכא בעשבים ובפ' כירה ובכמה דוכתי ומ"מ משקין שסחטן הגוי ופירות שתלשן לצורך עצמן אסורין משום גזירה הוא בלא דין מוקצה דכיון דמילי דאתו ממילא נינהו כי עשאן גוי נמי אסורין דכולה חדא גזירה הוא ואפי' עשבין שתלשן גוי לצרכו בכלל משום דבכל הנתלשין מן המחובר גזרו גזירה זו ויש לומר בעשבים דמשום מוקצה הן אסורין ואפילו לרבי שמעון והוה ליה כבעלי חיים. וראיתי בתוספתא (יד,יא) דקאמר אבל גוי שמכירו ה"ז אסור משום שמרגילו ועושה עמו לשבת אחרת וכולן שעשאן ישראל בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מועטין הרי זה אסור רישא ד"ה והך סיפא לא ידענא מאן קתני לה דמשווה שוגג ומזיד אלא שי"ל אסור לו קתני ורבי יהודה היא:

(הא דאמרי' **אין בנין בכלים**. כבר מפורש לעיל ריש פ' הבונה (ק"ב ע"ב) יע"ש):

גמרא: **קורנוס של אגוזים לפצוע בו את האגוזים קסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור**. יש מפרשים דמתני' דלקמן דקתני נטלין לצורך ר"י מוקים לה בדבר

שמלאכתו להיתר ולצורך צורך גופו ולא לצורך צורך מקומו ולא לצורך גופו אבל מלאכתו לאסור כלל כלל לא. ורבי יוסי פליג ומוסיף דאפילו מלאכתו לאיסור מטלטלין כולן חוץ מן המיסר הגדול ויתד שמוקצין מחמת חסרון כיס. וקשיא לי כיון דלצורך מקומו שלא לצורך קרית ליה רישא דמתניתין היכי קתני לפצוע בו את האגוזים שהוא לצורך אפילו שלא לצורך נמי שרי ויש לומר דלהכי קתני לצורך גופו לומר דקורנס של אגוזים [הוא דמותר] לצורך גופו (הוא [הא] של נפחים אפילו לגופה אסור וכדי שלא תאמר של אגוזים נמי לגופו דוקא הדר מפרש כל הכלים הניטלין שאמרנו בין לצורך בין שלא לצורך ניטלין, כן נ"ל. ולה"ר משה בר' יוסף מצאתי שפי' לרב יהודה לצורך צורך תשמישו שלא לצורך צורך גופו אף על פי שאינו לצורך תשמישו וכולם בדבר שמלאכתו להיתר אבל מלאכתו לאיסור כלל כלל לא. וזה הפירוש מתרחק מפני זה הטעם דקורנס של אגוזים לפצוע בו האגוזים צורך תשמישו הוא ואפילו שלא לצורך נמי ואפשר מאי קורנס של אגוזים שהוא עשוי לשחוק בו האגוזים לשכר או לדבר אחר ואין עשוין לפצע ואיני יודע מי הכניסו בכך. ובירושלמי הא שלא לפצע בו את אגוזים לא מתני' דרבי נחמיה היא דאמר אין ניטלין אלא לצורך ומיהו רחת ומזלג לתת עליו לקטן קשי' שאין תשמישו בכך ואפשר שאף על פי שאינן מיוחדין לקטן כיון שדרך תשמישן כך הוא לתת עליהן או לזרות ולהבר דרך תשמישן מיקרי ומיהו לרבא ברי' דריב"ח כיון דצורך גופו וצורך מקומו שוין רישא דקתני לפצע בו לאו דוקא אלא ה"ה לצורך מקומו דתרוייהו שוין ולצורך מיקרי. ואיכא דק' להו היכי אמר ר"י כל דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור והא איהו אמר בפ' כירה שרגא דמישחא שרי לטלטלה אלמא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר. וי"מ דנרות לאו מלאכתו לאיסור הוא שאינו אלא בסיס לפתילה ושמן ואין עושין מלאכה ולא אמרו אלא כגון קורנס ומגרה שבהן עושין מלאכת איסור ולהכי נמי ל"ק בריי' דנרות ופמוטות דר"מ ור"ש מתירין בהן ור"י אוסר במוקצה מחמת מיאוס ואיסור היום הא משום מלאכתן ד"ה מטלטלין, כ"כ הראב"ד ז"ל. ול"נ שנרות משמשי שבת הן ואין מלאכתן לאיסור אלא כגון קורנס ורחת שאין להן תשמיש קבוע בשבת א"נ ר"י ממתני' גופה איתותב והדר בי' תדע דהא אמר לעיל בפ' ואלו קשרים (קיג.) כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת ומלאכתן לאיסור הן:

דף קכג.

אסובי ינוקי. פירש רש"י ז"ל להחליק סדר אבריו ביד כשהוא נולד איבריו מתפרקין והוא צריך ליישבן ולא דמי ללפופי דשרי לד"ה בשילהי פ' חביות דהתם הוא מחבש

אותו ומאליו הוא מתוקן אבל אסובי בידים דמי לתקוני מנא ומאי דמדמה לה בגמרא לאפקטוזין לא מחוור ואי דמיא טפי דמי' למעצבין דאמרי' לקמן דאסור. ור"ח ז"ל פירש שהוא אסוקי גרמא דפומא דנפלה לינוקא ומגביהין אותו ביד ופעמים שהוא מקיא באותה רפואה ומשום הכי דמיא לאפקטוזין וזה אינו נכון כלל שאין הרפואה מחמת הקאתו והקאה זו נמי שריא דדבר שאינו מתכוין הוא ויש ליישב דהכי מדמי כשם שסתימת פי האצטומכא אסור לעשו' לה פה ברפואת אפיקטוזין כך סתימת הפה אסור' לעשות לה רפואה באסובי ינוקא בדי לפותחה, כך מפורש בתוס':

דף קכג:

הא דאותבי' **אביי לרבא חברי' מדוכה**. ואקשי לי' איהו נמי לרבי' [רבה, לעיל ע"א] מדוכה, ולא אסיק אדעתי' לאוקומה בלצורך מקומה דילמא לאפוקי תירוצא מיני' דרבה איכוין וכי אותבי' לרבי' לאו למיפלג עליה אמר אלא גמרא גמיר א"נ בתר דשמעה סברה. ואיכא דמיעבר קולמס עלה דההוא ול"ג אביי אלא איתבי' סתם ומה יעשה זה במאי דאקשי' לקמן למר לר' נחמי' הני קערות היכי מטלטלי להו דרבה ודאי אפשר דס"ל אסור לטלטלה לעולם קאמר דסתמא הכי משמע ולרבי נחמיה ודאי אינה נטלת לעולם דלצורך מקום כל הכלים אסורין ולצורך גופה של תשמיש המיוחד לה אין אותו תשמיש מותר בשבת כדי שתהא נטלת בכך וה"נ סבר ר"א אין מטלטלין אותה לעולם ומשום הכי אוקמה קודם התרת כלים ורבא ענה בתרי' לפום סבריה ואוקמה כר' נחמי' אבל לדידי' מתוקמא מחמה לצל א"נ רבה בר נחמני הוה ומדאוקי' דכא ואם לאו אין מטלטלין אותה מחמה לצל ש"מ דיש בה שום מטלטלת מחמה לצל ולאו אגב שום שהרי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד ולא לשאר המוקצין נמי כגון נר וכיוצא בו אלא מלאכתו לאיסור כיון דלית בי' משום (הוצאה) [הקצאה] אלא איסור מלאכתו גורמת לו כל זמן שהוא משמש היתר מותר ודוקא במשמשין לו אבל להניח עליו ככר ולטלטלו מחמה לצל אסור לעולם כנ"ל:

דף קכד.

הא דאמרינן לרבה **ואתא ר' נחמי' למימר דאפי' דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו אין לצורך מקומו לא**. אפשר דדבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור וכן לרבא דהא לצורך דר' נחמי' לאו לכל צורך גופו הוא דומי' דת"ק אלא פליג במתניתין אשלא לצורך לגמרי והדר פריש בברייתא דלצורך גופו נמי דוקא תשמישו ובמלאכתו לאיסור

לא משכחת לה. וכ"כ רש"י ז"ל ודוקא לדבר שמלאכתו להיתר אבל לדבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו לא שרי רבי נחמי' דהאי לצורך גופו לאו תשמיש המיוחד לו דהא מיוחד למלאכת איסור. ואפשר דלרבי נחמיה דבר שמלאכתו לאיסור ודבר שמלאכתו להיתר שוים הם ודקא קשיא לך כיון דבעי ר' נחמיה צורך תשמישו המיוחד לו דבר שמלאכתו לאיסור היכי משכחת לה דשרי לצורך גופו זה אינו קושי' דכל שמיוחד לאותו מלאכה אף על פי שהוא לאיסור מותר בכיוצא בה להיתר כגון קורנס של נפחים או של בשמים שהוא מיוחד להכות ולשחוק והם מלאכות של איסור אם בא לפצע בה אגוזים תשמישו המיוחד לו מיקרי שאף זו שחיקה והכאה כיוצא בה אלא שהיא מותרת וכגון מכבדות של תמרה (לכבד בהן השלחן) מלאכתן לאיסור הן ויש להן היתר בשבת לתשמישן. ולפיכך אמרו בפ' חביות (קמו.) ששובר אדם את החביות לאכול ממלה גרוגרות ומטלטל את הסכין לכך בדרוסות וחותכין ממש בקורדם ובסכין וההיא ר' נחמיה הוא ושריא אף שאין הסכין וקורדם מיוחדין לחתיכת גרוגרת מ"מ מיוחדין הן לחתיכה ולשבירה וכל שם חתיכה א' הוא ולא בעי ר' נחמיה אלא למעט טלטול השופר לגמע בו מים לתינוק אף על פי שהוא ראוי לכך הואיל ואינו עשוי למלאכה זו ולא לכיוצא בה ומיהו אם בא לשבר אגוזים וכיוצא בזה בתוך המדוכה אסור לטלטלה לכך ולא תשמישה הוא אלא לשתיקה גמורה שאסור בשבת ואין זה מחוור. וכן נמי סכינא למפסק בה מיתנא לפי זה הדרך דלאו תשמישו מיקרי שאי הסכין עשוי למפסק וחתיכת הסכין ופסיקת המיתנא תרי מיל נינהו כדמוכח בפרק בכל מערבין. והא דאמרי' בפ' חביות (דף קמ"ו) חותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך לר' נחמי' משום שאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו ובסכין אסור. ומ"מ קשה יפקיע ויחתוך במספרים או באותו כלי העשוי לחתיכה ואף על פי שמלאכתו לאיסור וא"א שלא יהא שום כלי עשויה לכך או לכיוצא בזה ומיהו משמע שכל כלי שמלאכתו לאיסוראין מטלטלין אותו כלל ואין משנין אותו מאיסור להיתר וכדאמרי' במדוכה. ומיהו אפשר דלרבא צורך מקומו כתשמיש המיוחד לו ושרי אפי' במלאכתו לאיסור וא"ת כיון דלצורך גופו אסור אף לצורך מקומו שלא מצינו היתר יותר בצורך מקומו מצורך גופו י"ל אה"נ דלר"נ מצינו לפי שאין משנין כלי ממלאכתו ולכן אסור לגופו והיינו דאקשי' לי' אביי לרבא חברי' מדוכה ולא מוקי לה כר' נחמיה דלדידי' צורך מקומו מותר אפי' לרבי נחמי' דאס"ד מלאכתו לאיסור בין לגופו בין למקומו אסור היכי מקשי לי' אביי מיני' והא ניחא לי' לרבא כדניחא לי' לאביי דאי כרבי נחמיה מתוקמא לי' ואי כרבנן נדידי' לצורך מקומה ולדידי' מחמה לצל ומאי קשר לי' אלא כדפרישית, כן נ"ל:

דף קכד:

וב"ה מתירין להוציא את הקטן ואת הלולב וס"ת. כ' ר"ח ז"ל נקטי' קטן למולו ולולב למצותו וס"ת לקרות בו ומשמע משום דאמרי' בהו מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אבל שלא לשם מצוה ל"א מתוך ואין צורך לכך אלא אפי' גדול התירו דהא ילתא שרי לה ר"נ למינפק באלונקמה [ביצה כה:] שכל שהוא לצורך אדם ולהנאתו מותר. ובירושל' אמרי' התם בביצה הא גדול אסור ר' שמואל ברי' דר' יוסי בר בון אמר אפי' גדול מותר מי לא תנינן קטן בא להודיעך כחן של ב"ש עד היכן היו מחמירין ואמרי' נמי התם מטלטלין האסתניסים ומיהו שלא לצורך כלל כגון מי שאין דרכן בכך ואינו אסתניס יא) אסור אבל אין חייבין עליי' דמ"מ כיון שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך יב) והא דאמרי' בפ"ק דביצה אלא מעתה הוציא את האבנים לב"ה ה"נ דלא מחייב היינו אבנים לבנין שלא לצורך היום כלל ובהא ל"א מתוך ומילקא נמי לקי בכל כה"ג. וראי' לדבר מהא דאמרי' בפסחים האופה מי"ט לחול רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה ואפי' רבה לא אמר אינו לוקה אלא משום דאמרי' הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה אבל אי לא"ה לוקה ול"א מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ובפ' ב"מ אמרו אין שורפין קדשים בי"ט דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה די"ט ואמאי לימא מתוך אלא ש"מ שלא לכל דבר אמרו ב"ה מתוך אלא לדבר מצוה וצורך היום. ובפ"ק דכתובות (ז.) אמרו מאי דעתך מתוך שהותרה חבורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא מעתה מותר להניח את המוגמר בי"ט מתוך וכו' ופריק עליך אמר קרא לכל נפש וכו' ומשמע מינה שאין אומרים מתוך אלא בדבר השוה לכל נפש כלומר מתוך מלאכת אכילה שהיא צורך כל נפש הותרה נמי כל מלאכת הנאה שהוא צורך כל נפש וה"ה לכל מה שמשתמש בו אדם ביומו דהא ס"ת לקרות בו לאו משום הנאה הוא אלא שתשמיש הרגיל ליומו מותר לו ול"ד למילה שלא בזמנה דמצוה גרידא הוה ולא מתהני בעשייתה כלל מחמת גופה. ומיהו מילה בזמנה צורך היום מיקרי ומש"ה מוציאין קטן כשם שמשלחים כלי להשתמש בו בי"ט וכן לולב לצאת בו דאלת"ה הויא לה הוצאה מכשירי מצוה ומכשירי מצוה אין דוחין י"ט. ומיהו קשה מההוא דאמרי' פ"ק דביצה השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה ואמרי' עלה דאמר לך מני ב"ש הוא דסברי ל"א מתוך שהותרה וכו' אלמא לב"ה אמרי' מתוך אע"פ שאין צורך היום וי"ל דההוא נמי צורך היום הוא שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם. ול"נ דהתם מתוך שהותרה לצורך גבוה בעולת ראי' ובשלמי חגיגה דאינון (צורך) היום לגבוה הותרה נמי (שלא) לצורך גבוה דהיא עולת נדבה (דהיא הנאה דהדיוט). ומיהו

אפי' לב"ה אסור אלא שאין לוקין עליו. ותו ק"ל הא דאמרי' פ"ק דפסחים גבי ביעור חמץ של שריפה וש"מ ל"א מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. וי"ל כל חובת היום בדבר שהוא [מקרי] צורך היום קצת אלא שאינו לאכילה דומיא דאוכל נפש שהוא צורך וחובה ליום ולא מיחייב בי"ט אלא בדבר שהוא צורך מחר כגון אופה מי"ט לחול ומילה שלא בזמנה. וק' מההיא דתנן המבשל גיד הנשה בי"ט ואוכלו לוקה חמש ולא לקי משום מבשל בי"ט דמשום דאמרי' מתוך וכו' ואע"פ שאינו צורך היום כלל ואיסורא נמי איכא וא"ל ש"ה שראוי הוא לאכילה והרי נהנה ממנו בי"ט ואכלו ואע"פ שהוא אסור אמרי' ביה מתוך אבל לא בשאר דברים שאינן צריכים. נמצאת אומר כמה מחלוקות בדבר הוצאה שהיא לצורך היום ולהנאת אדם כגון טלטול האסטניסוס והקטנים מותר אבל בכסא אסור מפני שנראה כרוצה להוליכו למקום רחוק ואם היו רבים צריכים לו מותר וכן הוצאת כלים הצריכין לו לצורך היום מותרת והוצאת כלים שאינן צריכין לו כגון מפתח אסור כדאמרי' בירושל' תני ולא את המפתח וב"ה מתירין הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא רבי אבוהו הוה יתיב ומתני ומפתח הפלטירין הו"ל בגוויה וזה הירושל' כתבו ר"ח ז"ל ואע"פ שמשלחין תפלין בי"ט מפני שאפשר שיהיו צריכין היום לאותו שנשתלחו לו להתלמד בהלכות עשייתן והו"ל כס"ת וכל המשתלחין בי"ט כלים תפורין ושאינן תפורין משום דחזו לבו ביום ושמא יצטרך להם הוא. והוצאת לולב וס"ת עצמו כיון שהוא מצוה וצורך היום דבעי' לה' ולכם מותרת אבל שחיטת עולת נדבה אע"פ שהוא מצוה אסור' ומיהו אין לוקין עליו דאמרי' מתוך אבל הוצא' אבנים לבנין לוקה וכן אופה מי"ט לחול אלא דקיי"ל כרבה דאמר הואיל וכן בזורע וכיוצא בהן מוחק וכותב ומלאכות שאינן נעשות לאוכל נפש אצ"ל דלוקה עליהן וכן בדבר שאינו נהנה בגופה של מלאכה אלא שהוא נעשה מכשירין לדבר הצריך ל"א ביה מתוך כדאמרי' במכבה את הנר מפני דבר אחר בפ"ב דביצה וכן מכשירי מילה בזמנה ולולב ושופר כולן אסורין ול"א בהו מתוך. וק"ל דהא גבי שבת קרי הוצאת קטן למולו מכשירי מילה וא"כ בי"ט ליתסרו ועוד מוליכין בהמה אצל טבח ליתסר ואנן אפי' לב"ש קאמרי' דמותר מן התורה בפ"ק דביצה ול"ק דגבי אוכל נפש הולכת הדבר הנאכל אוכל נפש עצמו הוא דכתיב אשר יאכל לכל נפש (וכן) הדבר הצריך מותר לב"ה מדין מתוך אבל בשבת דמילה עצמה דוחה היא הוצאת קטן וכל שאפשר לעשותה מע"ש אסור. ומכאן אתה למד דל"א באוכל נפש עצמו אפשר לעשות אסור אלא במכשירין לר"י וה"נ מוכח במסכת מגילה דף ז' ע"ב:

הא דאמרי' **אבל של תמרה אסור וכן אמר ר"א**. אומר רבינו הגדול ז"ל, האידנא דקיי"ל כר"ש שרי כבוד הבית דבר שאין מתכוין הוא והו"ל כלהו מכבדות דבר שמלאכתו להיתר שהוא סבור שעל הרבוץ והכבוד נאמר כן בפ' המצניע וכ"כ ר"ח ז"ל וכ"ד בעל הלכות ראשונות ז"ל. ונראה' מדבריו של בעל הלכות ז"ל שגירסתו מוחלפ' שכ"כ ר"א אמר אף של תמרה סבר לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אלמא כי לא מכוין כניש תמרא רככא דאוצר ע"כ וזו הגירסא יותר מחוורת דלמאן דגריס אימא וכן אמר ר"א קשי' אמאי דחיק נפשי' לחלופא לימא ר"א כר"ש ס"ל ומתוקם אליבא דהלכתא. ואי ק"ל הא דאמרי' ר"פ מפנין (קכז.) אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו וכ' במקצת נוסחי פי' ובהלכות רבינו הגדול ז"ל דילמא אתי לאשוויי גומות ומתני' דהתם ר"ש הוא אלמא לד"ה אסור הא בורכא דהתם לאו במכבד עסקי' אלא בגומר אותו בלא כבוד ואעפ"כ אסור משום שמא יראה שם גומות וישוה אותם לדעת לפי שלא ראה אותם עד עכשיו ודרך מכבדי אוצר בכך לפי שנעשה כולו גומות גומות ועשויות למלאות מפני האורחים. ונשאלה שאלה לרבינו הגדול ז"ל, זה שאמרו בי"ט אף הוא אומר ג' דברים להקל מכבדין בין המטות אם כבוד זה הוא שמכבדין את הבית במכבדות וחכמים אוסרין וכן הלכה א"כ קשה מה שיפסק בהל' שבת בענין מכבדות של תמרה שמותר לכבד בהן דקיי"ל הלכה כר"ש ואם בי"ט אסור בשבת לא כ"ש. תשובה זה המשנה שנאמרה בה וחכמים אוסרין א"ל מאן חכמים ר"י הוא כדאתמר והשתא דס"ל כר"ש כולהו שריין ודבר שאין מתכוין מותר אלו דברי רבינו ז"ל וכן שיטת המשנה דסיפא גבי קדור וקרצוף קתני וחכ"א אליבא דר"י דוק ותשכח. ורש"י ז"ל חולק ואומר דבכל כבוד מודה ר"ש דאסור דפסיק רישי' ולא ימות הוא וקבלת הגאונים ז"ל תכריע. ועוד שהדעת נוטה כן לפי שאנו רואין שאין בכל כבוד השואת גומות ולא ברובם, והאמת יורה דרכו:

הא דאמרי' **בחספא** דשרי ברה"ר משום דחזי לדידי' אע"ג דליכא עלי' תורת כלי וגרע ודאי מכיסוי כלים שיש להם בית אחיזה דאסירי עד שיהא עליהן תורת כלי ה"ט דמילתא משום דכיון דהוו כלים והוכנו למלאכתן עדיין הכנתן ותורתן עליהן כ"ז שראוים למלאכ' אבל אבנים וכל שלא היה כלי כגון צרורות שבחצר אסור לטלטלן שלא הוכנו מעולם. וקרומיות של מחצלת נמי שרי והוא הטעם דכיון דמכלים אתו וחזו לתשמיש הלכך מותר לטלטלן ומיהו אם היו קרומיות. מבע"י וזרקן לאשפה אסורין דהו"ל כצרורות שבחצר ודמי' לשברי חביות שזרקן לאשפה מבע"י דאסורין:

דף קכה.

השתא תנור גופיה לר"י לא הוה מנא שברים מבעיא. ק"ל, תנור גופי' לענין שבת אמאי לא הוי מנא אע"פ שאינו יורד לידי טומא' גבי שבת מיהא כיון דראוי הוא לכל מידי אמאי לא הוי מנא מ"ש מגולמי דאמרי' לקמן דלענין שבת הוי מנא ואפשר כיון דתנור זה מיוחד למלאכתו ואינו עשוי למלאכה אחרת והתורה אמרה שדרך תנור להיות מחובר ולפיכך אינו יורד לידי טומאתו ועדיין עתיד הוא לחברו לארץ לפיכך אינו נקרא תנור ולא כלי עד שיחברנו שם הלכך לענין שבת נמי לאו מנא הוא ומיהו יש לפרש מעיקרא הוא דקס"ד לדמויינהו ורב אשי לטעמי' קפריך אי איכא לדמויי טומאה לשבת השתא תנור גופא אמרת לאו מנא הוא הא לדידן לעולם מנא הוי לשבת דטומאה להא מילעא נזרת הכתוב הוא שהרי מתחזק הוא ונגמר בצואר גמל כבקרקע:

הא דאמר ראב"י על כסוי תנור **שא"צ בית יד**. משמע דדוקא כיסוי תנור אבל שאר כיסוי הכלים מחוברין צריכין הן בית יד מדאמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנ' כסוי דתנור אלמא לא מטלטלי שאר כיסוי דכלים וטעמ' דמילתא מפני שכסוי התנור בתנור עצמו שאף הוא מסייע באפייתו של תנור וכל עצמו אין אופין בו אלא מחמת סיועו לפיכך דינו כתנור עצמו שמטלטל לעולם או שהוא כשבר ממנו שאף הוא עושה טפקא. והרמב"ם ז"ל הספרדי פי שלא נחלקו ר' יוסי וחכמים במתני' אלא כגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי דרבנן אסרי מפני שאינן נראות והרי הן ככסוי הקרקעות אבל בכסוי הכלים המגולין אף על פי שמחוברין לקרקע ל"פ רבנן במתני'. ומצאתי בנוסחאות ישנות: העיד ר' יוסי הכהן ולמאן דגריס נמי ר' יוסי סתם לק"מ שאע"פ שר' יוסי התיר עדות זו אפשר שבזה נחלקו שהוא סובר ה"ה לשאר כלים וחכ"א לא התיר ר"א אלא בזה בלבד מן הטעם שפירשנו אנו ומפני כן פ' רבינו הגדול ז"ל כדברי ר"א בכיסוי תנור וכדברי חכמים בשאר כלים וכ"פ בעל הלכות ז"ל בדברי חכמים אבל רש"י ז"ל כ' עלה דפלוגתא הוא במתני' דאיכא למ"ד בעינן בית אחיזה ואולי לדבריו שלש מחלוקות בדבר דת"ק דמתני' אסר בכל הכלים ור"י שרי בכולהו ור"א שרי בתנור אבל לא בשאר כלים:

דף קכו.

הא דאמרי' בכולהו שמעתי' בתלייה וקשירה **בין בפקק בין בנגר בין בקנה**. בכולן תלייה משום גזירת בנין נגעו בה כר"א דכל דתלוי מטלטל הוא ולא מבטל ליה וקשירה דכולהו משום היתר טלטול ותו לא מידי:

דף קכו:

מתני': **מפנין תרומה טהורה**. אבל לא טמאה לפי שאינ' ראויה אלא לשריפה ושריפתה מצוה כדאמרי' בפ' ב"מ כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף התרומה שנטמאת ואע"ג דאמר רחמנא בשעת שריפה תהנה ממנה אפ"ה אסור לבערה בשום הנאה אחרת ומשנה שלימה שנינו בשילהי פ' בתרא דתרומה אלו הן הנשרפין חמץ בפסח ותרומה טמאה וכו' ותני עלה התם אוכלין בשריפה ומשקין בקבורה ומ"ש בפסחים בפ' כ"ש שאם רצה כהן מריצה לפני כלבו על תרומת חמץ טהורה אמרו ואליבא דר' יוסי דאמר מותר בהנאה, ודברי רש"י ז"ל אינן אלא מן המתמיהין:

דף קכז.

ה"ג: **תבואה צבורה בזמן שהתחיל בה מע"ש מותר לטלטלה**. ול"ג מותר להסתפק ממנה. ונדחה מדברי הגאונים ז"ל שהם מפרשים אותה לטלטלה ממקום למקום לפנות מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש. ור' אחא אוסר משום מוקצה ור"ש מתיר דלית ליה איסור מוקצה והלכתא כוותיה. וכיון שמותר לטלטל תבואה צבורה ממקום למקום מפני האורחין בעי' במתני' כמה שיעור תבואה צבורה כלו' שמפנין אותה לפי שלא שמענו במתניתן אלא כשהיא בקופות אבל כשאינה בקופה כמה מפנין ממנה. ומפרש לתך ואם נסמוך על הירושל' הוא השיעור של ה' קופות דגרסי' התם ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שיעורן של קופות א"ר נלמוד סתום מן המפורש דתנינן בג' קופות של ג' ג' סאין תורמין את הלשכה ור"ח ז"ל כתב זה הירושל' אבל לפום גמ' דילן משמע שכל ה' קופות מצילין ואפי' גדולות יותר שלא נתנו חכמים שיעור בקופות וע"ז הפי' סמך רבינו הגדול ז"ל שכתבה להא מתני' דכמה שיעור תבואה משום דאתי' כר"ש דהלכתא כוותי' ובריית' ראשונה דאין מתחילין באוצר תחלה כר' יהודה אתיא ולא כתבה לפסוק הלכה כמותה שהרי כ' עלי' מחלוקתה בצדה, תניא אידך וכו'. ונראה מדברי הרמב"ם ז"ל הספרדי דהא דתניא אין מתחילין באוצר תחלה היינו שלא לצורך אורחים ולא מפני בטול בית המדרש אלא לצורך עצמו דמתני' קתני ד' וה' מפני האורחין אבל שלא במקום מצוה לא שרי כולי האי אבל קופה א' או שתים ודאי שרי שאין אדם נמנע מלטלטל קופות מפנה לפנה לצורך מקומן אבל אתחולי באוצר נראה כמתקן מקום ואסור אפי' בקופה א' ולא מסתברא. ועוד דגרסי' בירושל' אמתני' מהו לפנות מן האוצר כסדר הזה נשמעינ' מן הדא ושוין שלא יגע באוצר אבל הוא עושה שביל ונכנס ויוצא ע"כ משמע שלפנות ד' וה' קופות מפני האורחים נשנית ברייתא זו. ומסתברא דהלכתא כרב חסדא

בפירושא דמתני' ואע"פ שלא הכריע בה רבינו הגדול ז"ל הרי כתבה לבעיא דלקמן דאתיא כוותיה דרב חסדא ומיהו בלא יגמור את האוצר נקט' כפירושא דשמואל כי היכי דתיקום מתני' כד"ה. ומיהו משמע למ"ד ארבע מחמש וה' מאוצר גדול ליכא לפרושי לא יגמור את האוצר דהא מרישא ד' מה' שמעי' לה אבל כולהו ה' לא. מיהו אפי' הוה הלכתא כר"ח בפי' דמתני' לית הלכתא כר"י בהתחלה משום דפליג עליה ר"ש והאי הוא טעמא דרבינו ז"ל וח"ו שלא פסק אדם מעולם כמתני' בלא יתחיל ותמה הוא למה לא כתבה רבינו ז"ל לבעי' קמא למעוטי בהלוכה עדיף או למעוטי במשוי עדיף. ורב אחא משבחא גאון ז"ל גריס בדשמואל ד' וה' כדאמרי אינשי ול"ג ואי בעי ואפי' טובא וכמה הגיר' זו מיושרת בעיני דהיכי שייך למימר ד' וה' במילת' דאפי' מאה אומאתים מפנין כדאמרי' ועימר ר' כל השדה כולה ואלו היה דבר שאינו מצוי לפנות יותר היינו אומרים אורחא דמילתא נקט אלא מפני האורחים ומפני בית המדרש יותר מצוי להיות צריכין לפנות כעשר וכעשרים מלפנות כד' וה' וכה"ג לא משתעי אינשי ולהך גירסא הלכתא כשמואל משום דתירוצי' במתני' עדיף דמוקי כולה כר"ש ולא נקיטי' ליה לחצאין ולא פלגינן דבורא נמינקט כמר חדא וכמר חדא מאחר דסוגיא דשמעתא ל"ק לי'. ועוד דשמואל רביה דרב חסדא הוה ועדיף מיניה:

דף קכז:

הא דאמרי' **דמאי הא לא חזי לי' כיון דאי בעי מיפקר נכסי' והוי עני**. ק"ל ל"ל האי טעמא הא חזי לעניים א"נ אלו מקלע לי' עני' בביתי' א"נ אכסניא שמאכיל אותם דמאי ואיכא דמתרץ גבי תרומה דע"כ יהיב ליה לכהן א"ל כיון דחזי' ליה שרי וכן גבי לוף מתוך שאינו ראוי אלא למאכל עורבים אבל דמאי אין מטלטלין אותו אא"כ ראוי לו לפי שהוא ממתין עד למחר ומפריש ואוכל. ובעלי התוס' אמרו דל"ג "ליה", וכ"נ כדאמרי' לקמן אלא ראוי ה"נ ראוי ואי גרסי לי' שיטפא דגמ' הוא משום דאתמר הכי בפסחים ובברכות ובמנחו' אמרי ה"נ הכא (דילמא) בעי למימר חזי לעניים ולאכסני' דתנן מאכילין את העניים דמאי וכו' ומ"ה תפיס ליה כולי' שיטה דהתם דלדידי' נמי חזי אבל לא היה צריך לכך:

דף קכח.

במוקצה לאכילה ס"ל כר"י במוקצה דטלטול ס"ל כר"ש. פרש"י ז"ל באיסור אכילת מוקצה ס"ל כר"י שאסור לאכלו אבל מותר לטלטלו כר"ש ומקשו והא אמרי' בשילהי פ"ק במחצלת של בדדין וכרכי דזוגי דרב אסר כר"י אלמא אף במוקצה לטלטול סבר רב

כר"י והדרא קושי' לדוכתי' ומפרקו בדבר העומד לאכילה לגבי טלטול ס"ל כר"ש דדיו שאסרת עליו באכיל' אבל בדבר שאינו ראוי לאכילה אסור טלטול כר"י. ואי קשיא, הא ר"ה דאמר בפ' כירה מניחין נר על גבי דקל בשבת ואוקי' כר"י ההוא נמי דבר שאינו עומד לאכילה הוא אפי' השמן א"נ במוקצה מחמת איסור ס"ל כר"י אפי' במוקצה לטלטול:

דף קכט.

אמר רב יודא אמר שמואל חיה כ"ז שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני בין שלא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת. נ"ל בשאין שם חכמה ורופא עסקי', אבל הדברים שעושין לחיה בחול ידועין לכל לפיכך אע"פ שאמרה אין אני צריכה שיחללו עלי שבת שיכולה אני להמתין לערב כיון שידוע הוא שדבר זה עושין אותו לחיה וכל החיות צריכות לכך, אע"פ שאין אנו יודעין אם יכולה זו להמתין עד ערב ולא תבוא לידי סכנה מחללין עליה מספק ואין שומעין לה דילמא תונבא הוא דנקט לה, אבל משנסתם הקבר שומעין לה שאינה בחזקת מסוכנת לאותן הדברים שרגילות חברותי' לעשות לה. ועוד שיכולה להמתין. שלשים אפי' אמרה צריכה כיון שאנו יודעין שאין לה חולי אחר ואף היא אינה אומר' כן הכל בקיאין דמשום לידה אין לה סכנה לחמין ואי לאו דמסתפינא מרבוותא הייתי מפרש צריכה אני לרחוץ אבל אמרה לחלל עלי אפי' שלשים נמי מחללין. והא דאמרי נהרדעי שבעה אמרה צריכה אני מחללין איני צריכה אין מחללין קשי' דיוקא דרישא אסיפא אלא דספק נפשות להקל וסתמא (נמי) שאמרה צריכה אני כדברי רבינו ז"ל. אבל איני יודע עיקר דקדוקם של רבינו ושל ר"ח ז"ל בהא דהא ר"ה (דמקמי) אביי הוא שאמר משעה שהדם שותת דאיהו אמאימתי פתיחת הקבר קאי ומש"ה אמר משעה ולא אמר עד שעה ומשום דלא אמר משעה שיתחיל הדם להיות שותת אין בזה דיוק ותמהני לדבריהם למה פסקו כאביי והא ספק נפשות הוא ולהקל ובודאי הוה משמע דהלכתא כלישנא בתרא דאמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה אלא משום דלאו סימנא דסמכא הוא שיש זריזות ויש עצלות לא סמכי רבנן עלה והרמב"ם ז"ל הספרדי פסק משעה שהדם שותת ויורד:

אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עלי' את השבת. נסתם הקבר אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה את השבת. לא אמרה אין צריכה אני מחללין עלי' את השבת. מאימתי פתיחת הקבר. אמר אביי משעה שתשב על המשבר רב הונא ברי' דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה. כתב רבינו

הגדול בהלכות דייקי רבואתה ואמרו מדלא אמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ קודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מחללינן שבתא עד שיתחיל הדם להיות שותת ויורד ותשב על המשבר. והדין מימרא רבואתה קשי' עלי' חדא דרב הונא בריה דר"י היינו טעמ' דלא אמר עד שיתחיל הדם להיות שותת משום דאיהו נמי אמאימתי פתיחת הקבר קאי וסוגי' דלישנא הכי וכדתניא בעלמא (ברכות ב' ב') מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות דברי ר'אליעזר ר' יהושע אומר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבי' שיעורא דר' אליעזר קדים וקאמר משעה ובפסחים [ב' ב'] מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור. ר' יהודה אומר משעת נץ החמה. ותנו רבנן [מועד קטן כ"ג א'] לענין אבילות מאימתי כופין את המטות. משיצא מפתח הבית דברי ר"א ר' יהושע אומר משיסתם הגולל. וכן כיוצא בהן הרבה. (ובדידן) [ובר מן דין] אמאי פסקי כאביי והא קי"ל ספק נפשות להקל וכההיא שמעתא גופי' אתמר בלישני אמר לי' רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא הלכה כמאן א"ל הלכה כמר זוטרא דספק נפשות להקל. הילכך מסתברא דשיעורי לא תלו בהדדי. ואית בנשי דלא יתבה על משבר כלל שהולד ממהר לצאת. אלא משעה שישבה על המשבר או ששותת הדם ויורד או שחברותי' נושאות אותה באגפי' הריהיא בחזקת מסוכנת ועושין לה. והרב ר' משה ז"ל כתב משעה שהדם שותת ויורד. סבור הרב ז"ל לומר שהוא השיעור הקודם. ופוסק בספק נפשות להקל:

עד מתי פתיחת הקבר. ואסיקנא, נהרדעי אמרי חיה. שלשה שבעה ושלשים. שלשה בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עלי' את השבת. שבעה אמרה צריכה אני מחללין. אמרה אין צריכה אני אין מחללין. וסתמ' נמי כמי שאמרה צריכה אני ומחללין. שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עלי' את השבת. אלא עושין לה ע"י ארמית כדרב עולא ברי' דרב עילאי. דאמר כל צרכי חולה נעשים ע"י ארמי בשבת. וכל היכא דאמרינן מחללין. בין אמרה צריכה בין אמרה אין צריכה. בכגון דליכא חכמה ורופא הוא אלא שהדברים שעושין לחיה בחול ידועים הן. לפיכך אעפ"י שאמרה אינה צריכה אני שיחללו עלי את השבת ויכולה אני להמתין עד הערב כיון שחברותי' עושין אותו בחול לכל חיה וכלן צריכות לכך הרי היא בחזקת מסוכנ' לשעתה לגבי מלאכה זו. ומחללין עליה את השבת. ואין שומעין לה דילמא תונבא הוא דנקיט לה. אבל לאחר שלשה אינה בחזקת מסוכנת לשעתה אלא אם אמרה אינה צריכה שומעין לה שלשים אפי' אמרה צריכה אני. כיון שאנו יודעים שאין זה חולי אחר ואף היא אינה אומרת כן

הכל בקיאין דמשום לידה אין לה סכנה לחמין ולשאר צרכי היולדת עד הערב שיעשו לה בחול. והכי פריש רב אחא בשאלתות. ואלו אשה שילדה בשבת. ואפילו חל שלישי שלה בשבת. אע"ג דהיא אמרה בריאה אנא. ולא צריכנא מדורה חמין. ורופאין נמי אמרי לא צריכה אמור רבנן יולדת כל שלשה ימים הראשונים. ההוא שריות לאו בריותא הוא ועבדינן לה מדורה. ומחמין לה חמין. ומבשלין לה בשילא. וכל צרכיו לה לחיה עבדינן לה. ומיהו הא דקאמר גאון אפי' היא ורופאים נמי אמרי לא צריכה לא מסתברא כוותי' הרבה שבחול אינן עושין מדורה וחמין בכל יום. ובשאלתות נמי, חיה כל שלשים אסורה להתענות ביום הכפורים. ולא דייקי לן דהא שלשים באמרה צריכה אני תליא מילתא. ואנן נעילת הסנדל תנן. אכילה ושתיה דאיסור כרת לא תנן. ועוד מדאמר שמואל לחיה שלשים. והוינן בה למאי הילכתא ואמרינן לטבילה. ולא מסיימינן בה לתענית שמע מיניה לאו חיה הוא לענין תענית אלא מיהו שלשה ודאי אינה מתענה. שבעה אם אמרה אינה צריכה מתענ' והולכ'. ואם לאו מאכילין אותה. מכאן ואילך הרי היא ככל הנשים להתענות ביוה"כ. אמרב יהודה אמר שמואל. עושין מדורה לחי' בשבת. סבור מינה לחיה אין לחולה לא. בימות הגשמים אין בימות החמה לא. איתמראמר רב יהודה אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז. כל שכן חולה הצריך שעושים לו מדורה. אבל הרב ר' משה ז"ל כתב עושין מדורה לחיה ואין עושין מדורה לחולה. ולא נתכוונו דבריו:

דף קל.

מתני': **אם לא הביא מע"ש מביאו בשבת.** מקשו בתוס' וליתי תינוק לגבי מקום איזמל דהו"ל אסורא דרבנן דק"ל באדם חי נושא את עצמו ואיכא דמפרקא לה בדלא אפשר שיש לו לולד להחזירו אצל אמו וכשנימול הו"ל כפות דחולה הוא והא ודאי לאו מילתא דתינוק קטן כ"כ ככפות דמי אפי' קודם מילה. וי"א שאפי' אפשר להחזיר שלא לחלל את השבת בהבאה זו לא מהדרי' מדאמרי' בגמ' דרך חצרות וגגות וקרפיפות שלא ברצון ר"א אלמא לא מהדרי' כלל שלא לחלל את השבת כיון דאמר רחמנא מכשירי מילה אפי' בשבת ואע"ג דאמרי' בגמ' אי דאיכא אחר ליעבד אחר משום דכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ה"מ במקום שאפש' שיתקיימו שניהם לגמרי אבל שבת ומילה הואיל וניתנה שבת לדחות אצל מילה גופה ניתנה לדחות אף במכשירי מילה ואין מחזירין עליהן אם א"א בענין אחר כיון שמלאכה זו לצורך מילה או מכשיריה היא נעשית דכולי מעשה במיל' אריכתא הוא. ומסתברא הכי מדלא מצריך

ר"א לאתויי איזמל בשעריה כדאמרי' במפנין לגבי חיה אלמא כי אורחא עביד ואפי' אפשר לשנויי לא משנינן וליכא דוכתי' דלא מצי לאתויי איזמל דרך פטור בשערו בפיו או באחר ידו ובמנענו בחד מהנך גווני דתנן בפ' המצניע פטור א"ו מכשירי מילה כמילה עצמה וניתנה שבת לדחות אצלן ומסקנא נמי בפ' המוצא תפלין הכי משמע דמכשירי מצוה לר"א אע"ג דאפשר לשנויי לא משנינן וכ"ש במכשירי מילה. ומיהו אם אפשר להביא איזמל דרך רה"ר אסור לעשות כלי בשבת מפני שמלאכה זו מעיקרא שלא לצורך הוא ונמצאת עשיי' זו לצורך הכלי לא לצורך המצוה ולמה זה דומה למי שיש לו כלי בביתו והלך והביא אחר דרך רה"ר. ואפשר לומר עוד דשאני דרך גגות דלאו דרך הבאה היא ומצוה מתאחרת בכך א"נ שלא כרצון ר"א דקאמר (להו ע"כ) אלא שאין זו הוראתו של ר"א [אלא כר"ש], אבל הלשון האחר נראה כמו שפירשתי:

דף קל:

הא דתניא **כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו דרך גגות חצרות וקרפיפות**. נראה לומר דכי דחינא למילה עד מחר ה"מ בדליכא גוי אבל איכא גוי מביאו דרך גגות וקרפיפות לדעת רבינו אלפסי ז"ל. ולפ"ד הגאונים ז"ל אפי' דרך רה"ר ואפי' לעשות איזמל לכתחלה כיון דאמירה לגוי שבות דלית ביה מעשה הוא שרי. וק"ל דגבי מת אשכחן דההוא שכבא דהוה בדרוקרת ושרא להו ר"נ לאפוקי לכרמלית משום שגדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה ואפ"ה לא שריא אמירה לגוי כדאמרי' במס' ר"ה דשבת ויה"כ לא אפשר בעממין אלמא אמירה הוא אמירה לגוי במלאכה גמור' משבות עצמה ע"י ישראל עצמו וי"א ה"ט שאין קוברין אותו בעממין לפי שהוא בזיון למת שחללו עליו את השבת כדתנן לקמן ה"ז לא יקבר בו עולמית ואלו בשאר מלאכות בכדי שיעשו הותרו והוא טעם נכון לגאונים ז"ל. ומפני זה הטעם למדנו שטעה המתיר צרכי מילה בי"ט שני ע"י ישראל מק"ו ממת דשויוה רבנן כחול לפי שהמת חמור ממילה שהרי התירו בו כרמלית בשבת מה שאין כן במילה ולא אסרו בעממין אלא מפני כבודו וכ"ש לדברי רבינו ז"ל שאסר שאין ספק שמת חמור ממילה. וראיתי לרבותינו הצרפתים ז"ל שהכריעו כדבריו מההיא דאתמר התם בההוא ינוקא אחרינא דאשתפוך חמימי' א"ל רבא לישיילוה לאימי' אי צריכה ליחם גוי אגב אימי' אלמא אי לא צריכה ל"א לגוי דליחום ליה לינוקא ומדחיי' מילה וזו ראיה גמורה שאפי' אם באו הראשונים לשבש הנוסחאות גם בזו ולגרוס ליחום ליה אגב אימיה א"א להם להתיר אלא ע"י גוי (ועוד) דמלאכה דישראל לא מרבי' בשביל הקטן כדאמרי' במנחות בחולה (לשתי גמורו') יא)

וכו' כדאית' התם. ויש משיבין על דבריו מהאי דאמרי' הלוקח בא"י כותבין עליו אונו אפי' בשבת ואע"ג דאמיר' לגוי שבות הכא משום יישוב א"י לא גזרו ביה רבנן אלמא אמירה אפי' לעשות מלאכה גמורה במקום מצוה ל"ג רבנן. ולדידן ל"ק ולא מידי דהתם מצוה ותועלת לכל ישראל הוא שלא תחרב ארן קדושה ועוד שאין אנו שוקלין מצות זו בזו ואין אנו יודעין מתן שכרה של מצוה כדי שנא' כמו שהתירו זו נתיר אף זו כמו שמצינו שהתירו שבות עצמה ע"י ישראל גבי מת ולא מצינו לו היתר למילה אע"פ שמצות עשה שבה יותר מפורשת בתורה ונכרתו עליה י"ג בריתות וכן מצינו במקצת מקומות שאמרו במקום פסידא ל"ג רבנן בשבות עצמה כההוא דצינור דמס' כתובות ובשאר מקומות ואין אנו מתירין כל שבות משום פסידא ואין אומרים בדברים הללו זו דומה לזו. וכן אני אומר שאין מתירין אמירה לגוי אפי' בדבר שהוא משום שבות אלא לגבי מילה לפי שניתנה תורה לדחות אצלה אבל בשאר מצות אין דוחין שבות כלל אפי' ע"י גוי שאין לומר היתר בשבות דשבות יותר משבות דמלאכה חוץ מזו וכן לענין חולה דאמרי' כל צרכי חולי נעשין ע"י ארמאי בשבת בין במלאכה גמור' בין בשבות אמרו כדמוכח לעיל ובכמה דוכתי כי ההוא דבפ' הדר' דמחמין לאימי' ע"י גוי בשבת ואמרי' בפ"ב דביצה אמימר כחל מנוי וא"ל רב אשי מאי דעתיך משום דצרכי חולה נעשין ע"י גוי מר הא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח א"ל מסייע אין בו ממש והא כוחל אפי' בישראל שבות הוא ואין נעשה ע"י גוי אלא גבי חולה שמלאכה עצמה מותרת בו וכן משום פסידא אין מתירין דתנן נכרי הבא לכבות אין אומרים לו כבה ואע"פ שהוא שבות דמלאכה שא"צ לגופה ומתני' ר"ש קתני לה אלמא אמירה דשבות אפי' במקום פסידא אין מתירין אותה. והר"מ הספרדי ז"ל התיר שבות דשבות לגבי שופר ולולב:

דף קלא.

הא דאמרינן **מ"ט ואר"י לפי שאין קבוע להם זמן**. ה"ק מ"ט לא התירה התורה מכשירין של אלו כמו שהתירה את של אלו אבל לא איבעי' לן מ"ט דר"א באלו דכיון דלא רבינהו רחמנא ממילא ממעטי דכל הנך מכשירין דדחי שבת מקראי מרבי' להו בשמעתין. וי"מ דהכי קא מיבעי ליה מ"ט ממעט להני הא אפשר לה לאייתיונהו מסוכה דמה פרכת מה לסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים מזוזה נמי נוהגת בלילות כבימים ולילה נמי לרבנן זמן ציצית הוא וראיתם אותו מוקמי' ליה לכסות סומא:

דף קלא:

הואיל ובידו להפקירן. מלתא דשוי' לתרוייהו קאמר אבל גבי ציצית אפשר לו שלא ללבוש טלית. ורש"י ז"ל פי' שבכל יום שמשהה הבגד בלי ציצית עובר בעשה ואפי' מונחת בקופסא וזהו שלא כהלכתא דאנן קיי"ל ציצית חובת גברא ולא חובת מנא כדכתב רב אלפס ז"ל. ועי"ל דמש"ה אמר בידו להפקירן שמכיון שהפקירן אף על פי שלבשן פטורין דהו"ל טלית שאולה שכל שלשים יום פטורה מן הציצית ומכאן ואילך נמי מד"ס בלבד היא חייבת אבל מן התורה פטורה דכסותך אמר רחמנא וכן בבית אע"פ שהוא דר בה בשל הפקר פטורה היא מן המזוזה דלא ביתך הוא ולא בית של רבים הוא:

הא דאמרי' **אלא גמר שבעת ימים מלולב מה להלן מכשירין וכו'**. אי קשי' הא לאו מופנה מב' צדדין הוא דע"כ שבעת ימים דגבי לולב צריכה, וכן ט"ו ט"ו דלקמן ודאי לאו מופנה וא"ל דכיון דגלי רחמנא בכל הנך מצות דמכשירין דוחה שבת גלוי מילתא בעלמא הוא ולמדין בג"ש ואין משיבין ומיהו במה מצינו ליכא למיגמר דכל דהו פרכינן במה מצינו:

דף קלב.

תפילין דכתיב בהו אות לידחו. פי' מכשיריהן דאלו נטילתן אינה דחוי' אצל שבת כדאמרי' בפ' במה אשה דאפי' למ"ד שבת לאו זמן תפלין הוא אם יצא פטור וכן נמי הא דאמרי' ציצית דכתיב ביה דורות לידחי ה"נ קאמר מכשיריו לידחי דאלו ציצית עצמו דרך מלבוש הוא ומותר לכתחלה ואינו חייב בו. וא"ת והא לית להו לרבנן מכשירי מילה דוחין ל"ק דכיון דגמרי רבנן ג"ש גבי מילה דאיכא לאוקמי במילה עצמה מכשירין לא דחי אבל גבי תפילין וציצית דלא אצטריך רחמנא למישרי גופה דמצוה גז"ש כי אתא למכשירין אתיא:

יהא זר כשר בהן ויהא אונן כשר בהן. איכא דק"ל זר הא כהן כתיב בפרשה ולדידי ל"ק דה"ק רחמנא אפשר בכהן כהן ליכא כהן יהא זר כשר כדי שלא יתעכב מלאכול בקדשים ומפרקי' הא אהדרי קרא בלילה. אבל בפי' ר"ח ז"ל מצאתי והתקיף רבינא הכי אם חס עלייהו יהא זר או אונן כשר בהן ולא יטריחם להמתין עד שימצא כהן טהור כשר לטהרם ופריק הא אהדרי' קרא אע"פ שהם עליו והקל בקרבנו החזירו לטהרת הכהן שנאמר והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן:

תניא כוותיה דר"י דלא כראב"י. פי' כלפי ששנינו בברייי' שמיני ימול ואפי' בשבת ומשמע כדראב"י משום הכי אצטריך גמ' למימר דלא כראב"י לומר דכד מעיינת בי' שפיר רישא וסיפא דלא כראב"י וכדמתרץ לה ואזיל ומיהו דלא כרנב"י נמי הויא דאיהו

אמר ג"ש וכ"ש למ"ד הלכה דהא איתותב. וא"ת לר"י מכשירי מילה לר"א מנ"ל א"ל לר"א מילה מקרא נפקא ליה מכשירין דנין אות ברית ודורות [הלכות גדולות] ולהאי לישנא היינו נמי דל"א דלא כרנב"י דלר"א מיהא שפיר קאמר והני תנאי לא דרשי וי"ו דוביום ולמאן דדריש צ"ע וי"ו דמחוסרי כפרה מאי דרשי בהו. ובנוסחא דבה"ג לא כתיב אלא תניא כוותיה דר"י סתם ור"ש פי' בב"ב (מה:) דלאו כלום משמש אלא כי אתמר בבי מדרשא בהאי לישנא תניא דלא כפלוני אמרי הכי וה"נ הכי אתמר, דר' אחא שמיע להו למאן דאותבה ואמרה הכי:

דף קלב:

ה"ג: **ת"ל בשר מ"ט דאתי עשה ודחי ל"ת.** וכ"כ בכל הנוסחאות וכ' עלה ה"ר יהוסף הלוי בן מג"ש ז"ל בתשובה מתחזייא מילתא לכולהי תלמידי דלישנא אחריתי הוא דכיון דפריש לה גמרא להא מתניתא ואסקה כולה למאי מהדרי' בתר הכי למימר מ"ט. ולאו הכין הוא, אלא מעיקרא פריש מילה בזמנה דאתי' בק"ו משבת והדר אצטריך לפרושי מילה שלא בזמנה היכא ניחא לי' מעיקר' דאתי עשה ודחי ל"ת ולבסוף לא ניחא ליה הא דמשום עשה ול"ת הוא:

רבא אמר מילה בזמנה ל"צ קרא שבת חמירא דוחה צרעת לא כ"ש. פי' לא כדקא מתרצת ליה מעיקר' מילה דוחה דאתיא בק"ו שבת חמירא דוחה צרעת לא כ"ש ואו אינו דקאמר ה"ק ממאי דשבת חמירא וכו' אלא תריץ הכי או אינו תינח מילה בזמנה שלא בזמנה מאי איכא למימר ת"ל בשר ואם אינו ענין למילה בזמנה תנוהו ענין למילה שלא בזמנה א"נ כולה כלישנא דמ"ט דאתי עשה ודחי ל"ת:

והא דאמרי' **נגעים טהורים מא"ל.** קים להו לרבנן דלא יקוץ אפי' נגעים טהורים משום עבודה אבל אנו במקום דמדחיי' עבודה לא אשכחן דבשלמא בטמאים קיי"ל בפסחים דטומאת מת נדחית בקרבן צבור ולא זבין ומצורעין ונדחין לפסח שני אבל טהורים לא ידעי' מנ"ל אלא דהכי קים להו לרבנן:

דף קלג.

ודאמרינן **כגון מילה בצרעת סדין בציצית.** נ"ל דאליבי' דלישנ' קמא איפריך הכי אבל למאן דמתני להא דלעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיב וכו' ואוקמה אביי לר"י וכיון דבשאינו מתכוין ליטהר אפי' לדבר הרשות מותר קרא גבי מילה ל"ל ועוד דאפי' לרבא נמי כיון דאוקמה בדפסיק רישי' ולא ימות אלמא לא אסרה תורה קוצץ בהרתו אלא

במתכוין להטהר הא למלאכתו אפי' בדפסיק רישי' ולא ימות מותר הלכך גבי מילה מותר הוא ולמאי אצטריך בשר אלא לא בא הכתוב אלא להתיר אפילו מתכוין לקוץ במקום מילה שאינו לוקה ומותר וכדמפרש ואזיל ולא מתוקמי כר"י. ומיהו לאביי דמעיקרא ניחא ליה [כדמשני באומר וכו'], אלא לרבא ולאביי דבסוף דמוקמי לעשות בדפסיק רישיה אכתי קשי' דכיון דשרי רחמנא בפסיק רישי' מתכוין נמי שרי אגב מלאכה דהאי נמי כמתכוין הוא. ושמא נאמר דאע"ג דגלי רחמנא בפסיק רישי' באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין אסור וגבי מילה שרי ורבא נמי מתרץ לה כדאתמר הכא לאביי אליבא דר"ש באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין ולא מוקי [מעיקרא] ברייתא דר' יאשי' נמי בהכי משום דקתני סתם ימול משמע ליה דאפי' לשאינו מתכוין מצריך ליה בשר לר"י:

ותנן נמי גבי פסח כה"ג ואר"י אמר רב הלכה כר"ע. איכא דק' להו גבי פסח ל"ל הלכה אטו פסקי' הלכתא למשיחא כדמקשי' במס' סנהדרין בפ' ד' מיתות ובמס' זבחים פ' ב"ש (זבחים מה.), ומש"ה מעברי עלי' קולמס מקצת מגיהי ספרים. וזה שבוש גדול הוא, שכל עצמנו לא אמרנו בגמ' וצריכא אלא על מימרא דר"י וכן פרש"י ז"ל אבל מתני' דר"ע לא מצרכי' להו דאיהו פליג אדר"א בפסח ופליג נמי במילה. ובמס' מנחות פ' שתי הלחם גבי חביתי כה"ג אר"ע וכו' ולא מצרכי' הכא כלל. ובר מן דין מה הועילו בתקנתן דהא בשלהי פ' התכלת פסקי' הלכתא כאבא בן דוסתי דאמר חביתי כהן שני קמצים ובפ' י' יוחסין אמרי' הלכה כר' יוסי דאמר ממזרין ונתינין טהורין לעתיד לבא. ועוד נמי במס' יומא גבי כה"ג שאירע בו קרי ביה"כ ומינו אחר תחתיו דאיכא מ"ד השני אינו ראוי לכה"ג ולא לכהן הדיוט ופסיק הלכתא הכי ומתרצי' בכל הני כדמתרץ לה אביי לרב יוסף התם הלכה איתמר וכיון דתריצנא הכי בחד דוכתא ל"צ למיהדר ולמפרקי בשאר דוכתי. א"נ דליכא בכולהו אמוראי מאן דק' לי' הלכתא למשיחא אלא רב יוסף, אבל שאר רבנן פסקי הלכתא בכולו סדר קדשים, כך מפורש בתוספות:

דף קלג:

מאן תנא ר' ישמעאל בנו של ריב"ב היא. פרש"י ז"ל ומפשיט את הפסח עד החזה היינו כדתנן בסדר התמיד הגיע לחזה חותך את הראש ונותנו למי שזוכה בו וגבי פסח נמי משהפשיט עד החזה דיכול להוציא את האימורין בלא נימין קורעו ומוציא מיד והו"ל פירש מן ההפשט. וק"ל אי הוציא את אמוריו אפי' בטלטול נמי אסור ופלוגתא בשלא הוציא את אמוריו היא דלא נעשה העור בסיס לדבר האסור כדמסיק בפ' כל כתבי ואפשר שכיון שאמרו בסדר התמיד כשמגיע לחזה עוסק בנתוח וגומר הפשטו ואח"כ

גומר נתוחו ה"נ כשהגיע לחזה קורעו ומוציא את החלבים ולדברי חכמים גומר הפשטו ואח"כ מנתח ונוטל את האליה שלא היה נוטלה עם החלבים כדי שלא יהא גמר נתוח קודם לגמר הפשט בסדר התמיד ולר' ישמעאל כיון שפי' אינו גומר ומיהו בטלטול שרי אגב אליה ובסדר התמיד נמי האלי' אינה מנתחה אלא לאחר הפשט מאוחרת לרוב הנתחים כדמפורש במשנת סדר התמיד (לא:). ואי קשי', הא אפי' רבנן לא שרו התם הפשט אלא בברזי דליכא אלא משום שבות כדאמר בפ' כל כתבי (קיז.) והכא גבי ציצין שאינן מעכבין איכא איסורא דאוריית' א"ל ההוא רבנן קא"ל לר' ישמעאל לדבריך יפשיט בברזא כמו שמצילין תיק הספר עם הספר אבל אינהו אה"נ דאפי' כדרכו נמי מפשיט. ומדמסקי דרבנן דפליגי עלי' דר' יוסי בלחם הפנים הוא אידחי לי' מאי דאמרן מעיקרא דדחי ליה מדר' יוסי ומדר' ישמעאל וכ"ש מדרבנן דפליגי עלייהו אלא אפי' לרבנן דפליגי בפסח נמי שאינו פורש עד שגומר ורבנן דקדוש החודש אפי' להתחיל נמי מתירין שלא תהא מכשילן לעתיד לבא לפיכך פסקו רבינו והגאונים ז"ל כברייתא זו דליכא דפליג עלה אלא ר' יוסי דלחם הפנים הוא יחיד במקום רבים:

דף קלד:

הלכה כראב"ע בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו בע"ש. היה נראה דדוקא לאחר המילה אבל קודם המילה מזלפין משום דאוקימתא דסבי עיקר ורבנן לא שרו בין לפני המילה בין לאחר המילה אלא בזילוף וראב"ע לא שמעי' לי' דפליג אלא בלאחר מילה. אבל קבלה היא ביד רבינו שקיבל מן הגאונים ז"ל דאפי' לפני המילה נמי וראב"ע ה"ק להו לא מבעי' ביום ראשון שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני מילה בין לאחר מילה אלא אפי' ביום הג' נמי מרחיצין אותו כדרכו בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש או שהם סומכין על הברייתא יותר מדיוק' של רבא דהא מתני' נמי מרחיצין קתני ובריייתא לית לה זילוף אלא לאחר מילה בשלישי וכיון דהלכה כראב"ע אין לנו זילוף אלא רחיצה. וא"ת לפני מילה היאך שבת נדחית תדחי מילה כדמוכח בפ' הדר ובפסחים פ' א"ד קרי רחיצה מכשירי מילה ולר"א דפרקי' מותר הא לרבנן אסור ופשוט הוא אלא אנן בחמין שהוחמו קאמרי' ולא שנתיר להחם אלא שאם הוחמו ע"י גוי או לאמו כשאמרה צריכה אני מותר להרחיצו בהם ובא לומר שאע"פ שיש כאן משום גזירת מרחצאות מותר שאם מלין אותו בלא רחיצה סכנה הוא לו. ומיהו לאחר מילה ביום א' או ביום ג' אי אשתפיך חמימי' מחמין לו אפי' ע"י ישראל כדרך כל פקוח נפש שדוחה שבת. א"נ בין בחמין שהוחמו בשבת אלאחר מילה בלחוד קאי לראב"ע

וכן הלשון עצמו שכ' רבינו ז"ל בין לפני המילה בין לאחר מילה בין בחמין שהוחמו בשבת תפתר לאחר מילה סמך לו על מ"ש לקמי' והיכא דאשתפוך בתר דאימהל וכולה שמעתא דעירובין. וכן בעל הלכו' אמר וה"מ דלא דחי שבת מכשירין דקמי מילה אבל מכשירין דבתר דאתמהיל כגון דאיתשיד חמימי או דאיבדור סממנא ולא אפשר אלא באחולי שבתא עלייהו סכנה הוא ומחללין שבתא עלייהו התם הוא דאשתפוכי חמימי' או דאיבדר סמנא או דאיפגם איזמל מקמי דמימהלי דאמרי' תדחה מילה למחר הכא כיון דאיכא סכנה מחללין שבתא עלי' כ"ז כ' בעל הלכות ז"ל אלא ששיבש במקום אחר ואמר מחמין חמין לחולה ולקטן ולחיה בשבת בין להשקותו בין להברותו א' קטן בריא ואחד קטן חולה מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת וזה לא אמרוהו אלא לדברי ר"א וא"צ לפנים. אבל יש לי בכאן ספק אם היה לו חמין כדי רחיצה שלפני מילה ואין לו כדי רחיצה שניי' שלאחר מילה או שנשתפכו חמין שהכין לה מקמי מילה שאני אומר רוחצין אותו ומלין אותו שאין כאן מכשירין דוחין כלום ואחר שמל הרי כאן סכנת נפשות שדוחה שבת ואין אומרים תדחה מילה כדי שלא להביא אותו לסכנה ונדתה שבת אלא מילה עצמה דוחה שבת וסכנת נפשות נמי דוחה ואין למצוה אלא שעתא שאין לדחות מילה מפני דחיית שבת שיבא לאחר מכאן מפני הסכנה. וראיתי מי שסובר שאין מלין אא"כ היה לו חמין וסמנין לאחר המילה ואם נשפכו קודם מילה תדחה (לאחר מילה) מחללין ולשון בעל הלכות מסייעו לפי פשוטו אלא שהדברים עצמן מכריעין כמ"ש. ומתני' נמי דייקא דתנן לא שחק מע"ש לועס בשניו ונותן אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת ולא קתני בשאין לו כמון בביתו או שא"א ללעוס בשניו תדחה ומדקתני תקנתא ולא תני דחיי' ש"מ כדאמרן. ועוד דכורך על אצבעו ומביא דרך רה"ר איסורא דרבנן הוא ומשאוי הוא לו וא"נ מחצר אחרת שלא נשתתפו נמי איסורא הוא ונדחה מילה מידי דהוה אאיזמל שאין מביאין אותו דרך שער בשנוי ואפי' במבוי שאינו משותף אלא שאין צרכי סכנה שלאחר מילה דוחין אותו מתחלה אלא מל ואח"כ מחלל לצורך הסכנה כדפי'. וי"א דראב"ע וכ"ש בשני קאמר. ואי ק"ל הא כתיב ביום הג' בהיותם כאבים אלמא טפי מסתכן בג' מבשני לאו קושי' הוא שבג' היו חלושים ביותר ולא היו יכולין לברוח ולהלחם אבל ביום הב' עדיין לא תשש כחם אע"פ שסכנת יום ב' גדולה משל ג' ויום ראשון תוכיח שלא נגעו בהן מפני שעדיין כחם עליהם אע"פ שהן מסוכנין יותר. ובירושלמי ויהי ביום הג' בהיותם כואבים כתוב כאן ולא בהיותו כואב בשעה שכל איבריהם כאבים עליהן. ודעת רש"י ז"ל שאפילו לדברי חכמים יום ב' כיום א', וזה אינו נכון:

דף קלה.

ה"ג וכ"ג ר"ח ז"ל ור"י אלפסי ז"ל: **אמר רבה מנא אמינא לה דתניא ר"א הקפר וכו' לאו מכלל דת"ק סבר ד"ה אין מחללין**. ופירושה, דקים לי' לרבה דת"ק דר"א הקפר הוא רשב"א וה"נ אשכחן לה בתוס' ומש"ה דייק רבה אי ס"ד לר"ש צריך להטיף ממנו דם ברית אפי' בשבת דודאי ערלה כבושה היא היכי א"ל ר"א לא נחלקו ב"ש וב"ה בחול שצריך להטיף אמר ת"ק אפי' בשבת וא"ל איהו אפי' בחול אלא ש"מ דת"ק דהיינו רשב"א בחול אמר ולא בשבת ומ"ה א"ל ר"א מה שאתה אומר שלדברי שניהן בחול צריך להטיף מודינא לך אבל מחלוקת בשבת הוא נמצא רבה דאמר כד"ה ורב יוסף דלא כחד וא"נ ר"א הקפר את"ק קאי ולדידי' קא"ל כיון דר"א הקפר ורשב"א תרוייהו חד לישנא קא"ל לא נחלקו שצריך להטיף לתרוייהו בחד גונא משמע צריך להטיף בחול ולא בשבת ואקשי' א"ה ר"א הקפר לא בא ללמד אלא דברי ב"ש. [ופרקינן ה"ק, לא נחלקו ב"ש] וב"ה בדבר זה שאתה אומר כלום בגר שנתגייר כשהוא מהול דלד"ה צריך להטיף ממנו דם ברית, כן נ"ל. והא דפסק שמואל הלכה כרשב"א לא פסק להוציא ממחלוקת של ר"א אלא להוציא מת"ק ומדרב דפוסק הלכתא כוותי' אבל בגר שנתגייר כשהוא מהול דהיינו ערבי מהול לא אפסיקא הלכתא בהדיא כההוא דאמרי' בפסחים מאי לאו לאכול לא לבער וכיון שכן דר"א הקפר עדיפא משום דסוגיין כוותי' כדתני' בפ' הערל אין לי ביום אלא שנמול בזמנו לט' לי' לי"א עד שנתגייר כשהוא מהול מנין אלמא צריך להטיף ממנו דם ברית ועוד דקיי"ל בפ' החולץ כר' יוסי דאמר לעולם אינו גר עד שימול ויטבול. וזה הכלל משמע בין לערל בין לנולד כשהוא מהול בין לערבי מהול בין לגבעוני מהול וכן הא דתני' התם הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דר"י ר' יוסי אומר אין מטבילין משום דחייש דלמא ערבי מהול הוא וצריך להטיף ממנו דם ברית וכן פרש"י ז"ל ואפסקא הלכתא התם כר' יוסי לפיכך אמרו בעל הלכות ורבינו הגדול ז"ל דגר דאתמהיל בארמיותי' צריך להטיף ממנו דם ברית. ויש דוחה דלמא רבי יוסי משום שמא נולד כשהוא מהול הוא דאמר אין מטבילין אותו. ויש לסייע דברי ראשונים, דכיון דא"ר יוסי שאינו גר ליכנס תחת כנפי השכינה אלא במילה וטבילה ולא גמרי' מאמהות גר שנתגייר כשהוא מהול ודאי צריך להטיף ממנו שאין נכנסין תחת כנפי השכינה בטבילה בלבד ומילה ראשונ' לא מהניא שלא נעשית כהלכתה ואע"פ שמל ערל היה כדמוכח בהדיא בר"פ הערל אבל יש לדחוק בגר שנתגייר כשהוא מהול הואיל ומהיל הוא לגמרי הו"ל כאשה ונכנס תחת כנפי השכינה בטבילה בלבד דבשלמא אדם אחר לא גמר ר' יוסי מאשה שאין דנין אפשר משאי אפשר אבל האי אי אפשר הוא ומיהו

מסתברא שאפשר מקרי שאפשר להטיף ממנו דם ברית. ור"ח ז"ל כ' גר שנתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה אבל בניו נמולין לשמונה ונכנסין בקהל דהא איגייר בטבילה וכבר חשוב להכשיר זרעו אבל בעצמו לא. ולא ידעתי זו מנין לו לרב ז"ל, דאי כרשב"א א"צ להטיף קאמר לומר שנעשה ישראל גמור להכשיר עצמו בטבילה ושמא הוא סבור דכיון דקיי"ל אינו גר עד שימול ויטבול וזה א"א למולו אין לו תקנה ואינו נכון כלל דהכא משמע שהטפת דם ברית כמילה וזהו שאמר ר' יוסי התם אין מטבילין אותו כלומר עד שיטיף שאלמלא אין לו תקנה לעולם מטבילין אותו להכשיר זרעו אבל לא הוא עצמו. ונ"ל שהמל גר ועבד שנתגייר כשהוא מהול מברך אקב"ו להטיף דם ברית מן הגרים או מן העבדים שאין הטפת דם זו מפני ספק אלא חייבין אנו להטיף מהם דם זו של ברית ונכנסין בה תחת כנפי השכינה. אבל בישראל שנולד כשהוא מהול, כיון שא"צ להטיף אלא מפני ספק ערלה כבושה הורו הגאונים ז"ל שאין מברכין שאין זו מילה וה"ה שאין מברכין עלי' להטיף שאף אותו הטפה אינה אלא משום ספק ועוד שלא תקנו ברכה זו בישראל כלל וה"ה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו שאין מברכין דשמא אין כאן ערלה כלל ולא נצטוינו להטיף דם ממנו ונמצא שאין זו דם ברית. ומי שהורה לברך עלי' להטיף או לאחריה כורת הברית - טועה גמור:

אמר רבא א"ר אסי כל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה. משמע לן דלית הלכתא כוותי' משום דקם לי' כרב חמא והוא יחידאה ואלמלא לא הי' אמורא חולק עליו היינו אומרים שהלכה כמותו אבל מכיון דפלוגתא דאמוראי הוא ור"ה וחייא בר רב פליגי בה וקם ליה מ"ד נימול לשמונה כת"ק דרבים נינהו הלכתא כוותיה ועוד דרבה ורב משרשיא שקלו וטרו אליבא דת"ק ונראה שדעתו של רבינו הגדול ז"ל כך שלא פסק הלכה כדברי מי וכל היכי דלא איפסק הלכתא כת"ק קי"ל. ועוד שכתבה לכולה סוגיא דהיכי משכחת לה אליבא דת"ק. וי"א כולן נמולין לשמונה ואין דוחין שבת דספיקא הוא ולא נתכוין רבינו הגדול ז"ל לפי דעתם. ולענין עובדא ודאי מוטב שתדחה ולא מחללי עלי' שבת שאף לבעל הלכות ז"ל ראיתי שהדבר ספק אצלו:

דף קלה:

הא דארשב"ג **כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנא' ופדויו מבן חדש תפדה הא לא שהה ספיקא הוי.** פרש"י ז"ל בשאינו ידוע אם בן ח' אם בן ט' שאלו בן ט' היינו כלו לו חדשיו דאפילו רשב"ג מודה ואי בן ח' ודאי לא חיי ובין לרבנן ובין לרשב"ג נפל הוא אלא בדלא ידעי' פליגי דרבנן סברי כיון שלא מת מיד בחזקת כלו לו חדשיו הוא ורשב"ג סבר

עד ל' ספיקא הוא וכ"פ לקמן גבי נפל מן הגג ואכלו ארי. והאי פי' ק"ל טובא מהא דגרסי' בפ' הערל (יבמות פ.)א"ר אבוהו סימני סריס ואיילוני' ובן ח' אין עושין בהן מעשה עד שיהיו בן כ' ואקשי' ובן ח' מי קא חיי והתניא בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה ומפרקי' הב"ע בשלא גמרו סימניו דתניא איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו ור' אומר סימניו מוכחין עליו שערו וצפרניו שלא גמרו טעמא דלא גמרו הא גמרו אע"פ שלא כלו לו חדשיו אמרי' האי בן ז' הוא ואשתהוי הוא דאשתהי אלא הא דעבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשרי' כמאן כר' דאמר משתהי כיון דאיכא רשב"ג דאמר משתהי כרבים עביד מאי רשב"ג דתניא רשבג"א כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא למדת דפלוגתא דרשב"ג ורבנן בשנולד לשמונה ושערו וצפרניו גמרו דת"ק סבר כיון שלא כלו לו חדשיו אע"פ שגמרו סימניו נפל גמור הוא ואסור לטלטלו ור' סבר כיון שגמרו ולד מעליא הוא ורשב"ג סבר תוך ל' יום ספק מכאן ואילך ודאי, ובפרקי' בתוספתא (טז.) תני להו לשלשתן. והשתא ק"ל, היכי מסתפקא לן בגמ' אי פליגי רבנן עלי' דרשב"ג ולא פשטו' אלא מכלל דרב יהודה אמר שמואל והרי כאן ג' מחלוקות מפורשים ותו דבכולה שמעתין משמע דרבנן לקולא פליגי וכדאמרי' נמי לקמן אם אשת כהן אינה חולצת היינו משום דסמכי' אדרבנן דאמר ולד מעליא הוא וכדמפרש עלה בהדיא בפ' החולץ והא רבנן לחומרא פליגי עלי'. ואפשר לומר דלא שמיע להו ההוא ברייתא ואי שמיע להו סברי דילמא הכי קתני איזה בן ח' שאסור לטלטלו כל שלא כלו לו חדשיו כלו' שאנו יודעין בודאי שלא כלו לו חדשיו וה"ה שצריך נמי שלא גמרו סימניו ורבי אומר סימניו מוכחין עליו שכיון שלא גמרו בידוע שלא כלו לו חדשיו ואין אתה צריך לחזר אחר חשבון עבור חדשים אבל בשגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו ל דבר ת"ק ובא רשב"ג ופי' דכל ל' יום ספק מכאן ואילך ודאי ובא רב יהודה ופי' דפליגו רבנן עלי' והדרא מתני' לפשטא וכדפרי' לעיל. והא דאמר בפ' החולץ ורמיזא הכא דרבנן סברי תוך ל' ולד מעלי' הוא ואיתא נמי בפ' יוצא דופן מאן חכמים רבי הוא דקים להו לרבנן דגמ' דרבים ס"ל כוותיה א"נ מכיון דרבי ורשב"ג סברי משתהי הו"ל לת"ק כיחיד לגבייהו ולא חיישי' ליה כלל ומש"ה באשת כהן אינה חולצת דאפי' לרשב"ג אינו אלא ספק וסמכי' אדרבי דאמר ודאי ולד מעלי' הוא ולא אסרינן איתתא אגברא. ואי ק"ל, כיון דרשב"ג בבן ח' קאמר היכי אמרינן בגמרא בפשיטא ממהל היכי ממהלינן ליה מאן אמרה דבן ח' ודאי נימול לשמנה אע"פ שגמרו סימניו דהא לת"ק דרשב"ג ודאי לא מהלינן ליה א"ל מעשים היה להם בכל יום שמלין אותן מכיון שגמרו סימניהון אע"פ שאין יודעין אם כלו חדשיהם או שיודעין

שלא כלו וכן כולה שמעתא דעגל שנולד כולן בנולדין לספק חדשים בסימנין גמורין מתוקמי דבלא סימנין לכ"ע ספק נפל אלא (קא ס"ד דבסימנים) גמורים הן ומ"ה לרבי דהיינו רבנן ולד מעלי' נינהו [הוא]. ואי ק', היכי מתוקמי אליבי' קרא דופדויו יש לומר ה"ק התורה לא נתנה דברים לשעורין ולפי שיש שצריכין לשהות עד ל' יום כגון ודאי בן ח' וספק בן ח' נתנה שיעור א' לכל ל' יום כנ"ל פירושא. עד שראיתי להר"ר אברהם ז"ל שאמרה בלשון אחר כדברי רש"י ז"ל דרשב"ג ורבנן בתרתי פליגי רבנן סברי כל שנולד חי ולא פיהק ומת מיד חזקה לט' נולד ואם בידוע שנולד לח' ה"ז נפל גמור ורשב"ג סבר הכל תלוי בל' יום אם שהה ל' יום אפילו נולד לח' אינו נפל דקסבר אפשר הוא דאשתהי ומקיים ל' ואם לא שהה ספיקא הוי עד שיודע לך שנולד לט' וכולה שמעתא סלקא ליה שפיר דקים לן דפליגי בבן ח' ודאי בגמרו סימנים ולא ידעי' אי פליגי בנולד לספק חדשים אי בעו רבנן דליקום בגווי' שכלו לו חדשיו. ולענין פסקא משמע לכאורה דמהלי' ספקות ממ"נ דאי חי הוא שפיר קמהיל ואי מת הוא כלומר נפל מחתך בבשר בעלמא הוא דהכי סלקא שמעתא. אבל מצינו לרבינו הגדול שכ' להך ברייתא דקתני ספק בן ט' ספק ח' אין מחללין עליו את השבת בפסק הלכה ואנן בגמ' אוקימנא אליבא דר"א דלית הלכתא כוותי'. אלא משמע דרבינו הגדול ז"ל לא ס"ל הא דאמרי' מהלינן ליה ממ"נ וכו' ובקשנו לו חבר ומצאנו לר"ח ז"ל שכ' בפירושיו ולית הלכתא הכי דשינויא הוא ואיברא קושין דבגמ' דאקשי' מימהל היכי מהלינן ליה לאו קושי' אלימתא הוא דאפשר דלא מהלינן לי' וכדפרי' לעיל אלא מיהו כיון דגמ' סליק דמהלינן לי' ממ"נ היכי יכלי' לדחוי' סוגיא דגמ' בלא טעמא. ונראה מדברי ר"ח ז"ל שהוא מפרש הא דאמר אביי כתנאי דאעיקר מלתא דרשב"ג קאי דקאמר בבן ח' בבהמה שגמרו סימניו ספיקא הוי דמ"ד שחיטתו מטהרתו סבר כיון שגמרו סימניו אין בו ספק אלא חי גמור הוא ומ"ד אין שחיטתו מטהרתו סבר ספק מת והתורה טמאתו להודיעך שאינו ולד עד שישהה ח' ימים ולפיכך אין שחיטתו מטהרתו דהו"ל כמחתך בשר בעלמא וא"ל רבא אי סבר מר חי הוא ולא חיישינן לי' לישתרי באכילה אלא דכ"ע מת הוא כרשב"ג וא"ה לאו מחתך בשר בעלמא הוא שכ"ז שחיותו עליו כחי הוא ושחיטתו מטהרתו טעמא אחרינא הוא משום דלא דמי' לטרפה ולרשב"ג לאחר ח' ימים אפי' באכילה שרי ובתוך ח' הו"ל ספק נבלה (ולפיכך) אחר שכתבתי נמי י"ל כלפי שאמר רשב"ג כל שלא שהה בכל הנולדין בין לח' בין לספיקן ספקות הן אע"פ שגמרו להן סימנין אמר אביי כתנאי דאפי' לח' ודאי אמרי ר' יוסי בר"י ור"א בן ח' חי והיינו בשגמרו סימניו דאי לאו חי גמור הוא הו"ל מחתך בשר בעלמא ורבא דחאה דמת הוא כרשב"ג ואפ"ה שחיטתו מטהרתו ואפי' אין בהן סימנין גמורין.

וזה הפי' יותר נכון מפרש"י ז"ל, שפירש בזה כתנאי אי הוי מחתך בשר בעלמא אי לא דכל היכי דאתמר בשמעתא חי הוא היינו דחי לעולם ואינו נפל כלל ועוד דלדידי' מאי פירכי' דרבא כיון דלכ"ע נפל הוא באכילה א"א דלאו מחתך בשר בעלמא שהרי חייבין על שחיטתה בשבת כדאי' פא"ד בפסחים וכן על חבורה של זה חייבין ודאי אשתכח לפירושא דילן דאפי' למ"ד נפל הוא שחיטתו מטהרתו ואינו כמחתך בשר בעלמא ואפי' למ"ד אין שחיטתו מטהרתו טעמא אחרינא הוא משום דלאו דומי' דטריפה הוא הלכך לענין שבת חבורה הוא ואין מחללין עליה דהיכי אפשר שתהא שחיטתו שחיטה ולא תהא חבורה לענין שבת וכיון דרבא לא ס"ל ההוא טעמא דא"ר אדא מחתך בשר בעלמא הוא לחומרא נקטינן ולא מחללין שבתא ואם יש טעם אחר טוב מזה גם את הטוב נקבל. ובפ' נושאין על האנוסה גרסי' הכי ר' יוסי בעי אילין תינוקות ספיקות מהו לחלל עליו את השבת א"ר יוסי ב"ר בון ויאות הוא בן ח' נעשה כמחתך בשר שלא לצורך רבנן דקיסרין א"ר יעקב בר דוסי מי אמרר שמותר לחתוך בשר שלא לצורך נמצא לדברינו שאפי' נולד לספק ח' וגמרו סימניו אין מלין אותו בשבת אין לך נימול בשבת אלא דקים לן בי' שכלו חדשיו ולא כן דעת הגאונים ז"ל והמחברים:

דף קלז:

ה"ג בהלכות רבינו ז"ל: **המל את הגרים אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף ממנו דם ברית וכו'**. וק"ל למה תקנו חכמים בגר לומר למול משא"כ בשאר הנימולין שאומר על המילה היה להם לומר על מילת הגרים ואפשר מפני שעיקר מצות הגרים לגר עצמו שהוא גדול והוא ממציא עצמו לכך ונמצא כמל את עצמו משא"כ בקטנים הנימולין שהן אין להן דעת והמצוה אינה מוטלת על המוהל הזה בלבד כדאמרי' במס' פסחים פ"ק לא סגי' דלאו איהו מהיל ואע"ג דאבי הבן מברך נמי על המילה דומיא דעל ביעור כדמוכח התם טעמא דמילתא משום שהיא מצוה שאפשר לעשותה ע"י שליח וכל מצוה שהיא כן תקנו בה על וכן אנו מפורשים בעל ביעור אבל כאן שכיון שכל הגרים כאלו הן מלין א"ע אע"ג דאינהו אכתי לא חזי לברכה מ"מ כיון שהחובה מוטלת עליהם ולא על המל לפיכך תקנו בה למול ואפשר דמילת גר חובה גמורה על המל ובעי לברוכי למול דהא לא מתעבדא ע"י שליח אלא כל דמהיל מצוה דנפשי' עביד ועיקר. ותמהני עוד למה כללו שתי ברכות של מילה כאחת ולא ברכו בה תחלה וסוף כשאר הנמולין וי"ל לפי שאינו גר עד שימול ויטבול לא ברכו עליו על המילה כמו שאין אנו מברכין על הטבילה אלא הוא עצמו בעלייתו מברך עלי' אבל כללו הכל בברכה זו לפי שדם מילה בריתן של

ישראל ועל הברית אנו מברכין ובענין הזה הוא ברכת אירוסין כמו שאפרש במקומה בס"ד. ומה שתקנו בה להטיף מהן לפי שיש כמה גרים כשמתגיירים כשהן נמולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית לפיכך תקנו לכולן כן. ואחרים אומרים לפי שהם גדולים ודואגין על דמן הנוטף תקנו להם זאת לנחמם. ובעל ה"ג גורס: המל אומר על המילה והמברך אומר למול וכן במקצת הספרים ותרתי תקנו בתחלה ובסוף כשאר המילות ומה שאמרו בה למול דמשמע להבא אין מדקדקים בכך מפני ברכה שבסוף והדבר ניכר דלא להבא משמע ולא לשעבר שכבר ברכנו לפני' ברכה אחרת אלא נוסח ברכה הוא שקדשנו למול את הגרים כשהן באין לנו להכניסן בברית. ועוד דמתוך שהוא מילת חובה עליו ועלינו תקנו בה למול וכורת הברית כאחת ולפי שהיא מופלגת מן הטבילה שהוא מתגייר בה לפיכך לא הניחו לו שיברך הוא עצמו שאי אפשר וגירסת רבינו שפרשתי' יפה בעיני מזו:

דף קלח.

אלא אמר אביי מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. פרש"י ז"ל דלאו משום אוהל ארעי הוא אלא שלא יתקן לשמור בקביעות כחול וראייתו דאמרי' לקמן מערים אדם על המשמרת בי"ט לתלות בה רמונים ואי משום אהל מה לי רמונים מה לי שמרים אלא אהל ליכא כלל ומשום עובדין דחול הוא. וק"ל הא דאקשינן לעיל השתא לר"א אוסופי על אהל עראי לא מוספי' למיעבד לכתחלה שרי מאי קושי' נימא דהכא לאו אהל הוא כלל ורבנן נמי משום עובדין דחול אסרי ור"א לא חייש להכי ויש לדחוק דסוגיין דלעיל בשיטה דר' יוסף אתמר דסבר דרך (חול) [אהל] הוא, ולרווחא דמלתא מקשי , דמאהל עראי מיהת לא נפיק. ול"נ דאביי משום אהל עראי אסר לה ומשום דא"ל רב יוסף חייב חטאת אמר איהו דליכא אלא שבות בעלמא דהיינו עובדין דחול והיינו מתני' דאביי דתני משמרת בהדי כילה דמשום אהל עראי והאי דשרינן ברמונים משום דהתולה לשמרים מותחה יפה וקובעה והתולה לרמונים א"צ לקובעה ולא למותחה יפה ולאו אהל הוא כלל:

דף קלט.

הא ד**יהיב רב משרשיא פרוטה לתינוק גוי וזרע לי' כשותא לכרמא.** בחו"ל דוקא, משום דס"ל כר"ט ומיהו בישראל הי' נוהג מנהג איסור דילמא אתי למיזרע מין אחר וגוי גדול נמי חש דלמא מחליף לי' בישראל ומסתברא דחטה וכשותא וחרצן במפולת יד הי' זורע א"נ חטה וכשותא בכרם שאלמלא כן הוא עצמו הי' מותר לזרוע חטה או כל מין אחר

שירצה בין הגפנים כדאמרי' במס' קדושין לא קי"ל כר' יאשי' דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ולדברי מי שמפרש שלענין איסור הפירות נאסרין אע"פ שאין שם אלא מין א' בכרם אפשר שהיה עושה כן שלא יקדשו ומאן דגמר מיהא למין האסור לזורעו בחו"ל ע"י גוי טועה גמור הוא שאפי' מקיים כלאים בכרם אסור ומקדש כ"ש זורע ע"י גוי:

דף קלט:

ואמר רבא מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין. פירש"י ז"ל מת שנשתהא כגון שמת בשבת ולמחר היה י"ט וטעמי' משום דאמרי' במעשה דמעון בי"ט הסמוך לשבת ולפי פירושו הא דאמרי' פ"ק דביצה לא אמרן אלא אשתהי הא לא אשתהי משהינן לי' רב אשי אמר אף על גב דלא אישתהי לא משהינן ליה דוקא אי"ט שני ולאיעסוקי בו אפי' ישראל אבל י"ט ראשון ודאי אשתהי דוקא ואפשר נמי דמר זוטרא דאמר לא אמרן אלא דאשתהי קאי אתרווייהו אי"ט ראשון ואי"ט שני ורב אשי לא פליג עליו אלא אי"ט שני אבל אי"ט ראשון דכ"ע אשתהי דוקא. ואחרים אומרים דמעשה דמעון הוא שהי' בי"ט הסמוך לשבת ומפני כך הצריכו לשאול אבל ר' יוחנן התיר לעולם ואפי' בי"ט שאינו סמוך לשבת. והא דאמרי' התם לא אמרן אלא דאשתהי אי"ט שני ולאיעסקי בי' ישראל משום דמחלל י"ט שני בידים אבל י"ט ראשון לאיעסוקי בי' עממין דכ"ע אע"ג דלא אשתהי [לא] משהינן לי'. וי"א דמר זוטרא אתרווייהו קאי, ורב אשי נמי פליג אתרווייהו והא דקא יהיב טעמא י"ט שני לגבי מת כחול שווי' רבנן משום דמחללין עליו בידים הוצרך לפרש טעמו של דבר והוצרכנו לפרש משום דאי ס"ד אי"ט שני בלחוד קאי הול"ל הא דאמרת בי"ט שני יתעסקו בו ישראל לא אמרן אלא דאשתהי מדקאמר סתם ש"מ אתרווייהו קאי. וזה הלשון אינו, שאם מר זוטרא אמר בשניהן דוקא אשתהי הי' לו לרב אשי לפרש ולומר אע"ג דלא אשתהי לא משהי' לי' ואפי' בי"ט שני מ"ט וכו'. אבל נראה שדעת הגאונים ז"ל דבין אשתהי בין לא אשתהי בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין בי"ט שני יתעסקו בו ישראל. ומצינו לרב אחא משבחא גאון ז"ל שכ' בשאלתות דפ' אחרי די"ט שני בדליכא עממין הוא שיתעסקו בו ישראל אבל איכא עממין יתעסקו בו עממין אבל בי"ט ראשון אע"ג דליכא עממין (מדחיא) [טרחינן] ומייתי' להו דאי אפשר לעולם ע"י ישראל. ולא ידענא מי הזקיקו לכך דכיון דאמרי כחול שווי' רבנן לגמרי משמע בין אפשר בין לא אפשר. ונהוג עלמא האידנא דאע"ג דאיכא עממין שיעסקו בי' ישראל לגמרי ואפי' לחפור בו קבר. והא דאמרי' התם אפר למיגד ליה גלימא לאו למימר דקבר דאית בי' טירחא יתירא

אסור אלא לומר דאפי' אסא וגלימא שאפשר בלא כן שהרי אפשר לכרוך אותו בתכריכיו בלא תפירה אפ"ה שרי משום כבודו של מת כ"ש בגופה של קבורה שדוחין עליו י"ט שני לגמרי והכי אתמר בה"ג והלכתא מת בי"ט שני של ר"ה מותר להתעסק בו בכל צרכיו בין צרכי דידי' בין צרכי קבר דאמר רבא וכו'. ואיכא דרמו , והתנן (מו"ק ח:) אין חופרין כוכין וקברות במועד מפני זה כ' רש"י ז"ל במס' מ"ק דכ"ש בי"ט שני שאסור ולא התירו אלא למיגד לי' גלימא ולמיגז לי' אסא וכיוצא בהן אבל טירחא יתירה כגון חפירה לא טרחי'. והראב"ד ז"ל פי' ואמר שמנהגן של ראשונים לחפור בקרקע חפירה כ"ש וקוברין בה לפי שעה ואח"כ קוברין בכוכין וקברותלפיכך אסרו כוכין וקברות במועד שהרי אפשר בקבר עראי שאין טורחו מרובה והביא סעד לדבר מדאמרינן בירושלמי בראשונה היו קוברין במהמורות נתאכל הבשר מלקטין עצמות וקוברים אותו בארונים אותו היום מתאכל למחר הי' נימח ולפ"ז הפי' אפשר דהאידנא שרי אפי' קבר גמור לפי שאין מנהג להוציאו מקברו ואם הוציאוהו שלא כדרכן נמצא המת מתבזה בכך. וזה הפירוש אינו מקובל על הלב , שמעולם לא הי' מנהג לכל לשנות אותו ולתתן בארון אלא למי שרוצה להעלות עצמות מתו מחו"ל לארץ ובכמה מקומות אמרו בתלמוד שאסור לשנותן ואם דרכן הי' להוציא משם העצמות למה קנו מקומן ועוד שכיון שמהמורות עצמן בחפירה הן אף הכוכין מותרין שלא חלקו בכיוצא בזו בין תפירה לחפירה והמהמורות עצמן חפירה גדולה ועמוקה הן כענין שנאמר יפילם במהמורות בל יקומו. ועוד אימתי היו קוברין בקברות וכוכין א"ת לאחר שנתאכל הבשר והלא בארונות היו נותנים אותו, ועוד ששיעור הכוכין מפורש בפ' המוכר את הבית כפי מדתו של אדם א"ו מחתלתן היו קוברין להן ולא כשנתעכל הבשר ואם כשמת במועד טומנין אותן לפי שעה ולאחר המועד קוברין אותו בקבר וכוך ה"ז גנאי גדול למת ואסור שאף הן לא הי' דרכן לשנותן עד שיתעכל הבשר שנותנים אותו בארונות ואעפ"כ לא הותרו הכוכין והרי אף בזמן הזה אסורים נמי לפי פי' זה. ואחרים אמרו שחמור חולו של מועד מי"ט שני הואיל וידעינן בקביעא דירחא לפיכך בי"ט שני של ר"ה ועצרת וי"ט אחרון של חג ופסח חופרין קבר וכוך למת אע"פ שבחה"מ אסור גם זה הבל. והמנהג והפי' הנכון מ"ש רבינו הגדול ז"ל שמה ששנינו אין חופרין כוכין וקברות במועד לצורך מתים שימותו והראב"ד תמה א"כ למה מאריך בהן ומרחיב בו ואני אומר שכך הוא הדין שמשנה שלימה שנינו ומתקנין את קלקול המים שבר"ה וחוטטין אותן ואוקי' בשאין הדברים צריכין להן ואעפ"כ כיון שצרכי רבים מותר אבל לא להתחיל לחפור כמפורש בדוכתא אף כאן נמי להתחיל ולחפור אסור הואיל ולא מת המת עדיין נראה כמכוין מלאכתו במועד אבל לתקן מותר

דהאי נמי צורך רבים הוא ואפי' בקבר של בני משפחה נמי צורך רבים הן ואפי' בקבר יחיד נמי אפשר דשרו רבנן דכיון דמצוה הוא התירו בה מקצת מלאכה אפי' שלא לצורך כמו שהתירו בצרכי רבים וכ"ש שמא יצטרך במועד. והאי דאמרי' יתעסקו בו עממין, י"א דוקא בקבורתו אבל טלטולו מותר ע"י ככר או תינוק והוצאתו נמי מותרת כב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ואחרים אמרו שאסור וכן במשמע הלשון שאמרו יתעסקו בו עממין בכל עסקו קאמר וטעמא דמלתא דכיון דא"א לקבורה בישראל לא התירו הוצאה ע"י ישראל שאם היו מתירין להם מקצת מלאכה אף הם יגמורו. ועוד שהן כעוסקין בקבורה עצמה ומסייעין בה שהוא חלול י"ט לנמרי והא דמיא למאי דאמרי בפ' כל הכלים אטו טלטול לאו לצורך הוצאה הוא ועוד שאין כאן משום כבוד הבריות הואיל וסופו להעשות בידי עממין ולא דמיא להוא דפ' המצניע דשרו בו טלטול והוצאה לכרמלית אפי' בשבת. ולפי דעתי, הוצאת מת לקבורה כהוצאת אבנים לבנין שאין לומר בו מתוך משום דלא שייך בו צורך היום. וא"ת שהוא מצוה הרי שריפת קדשים מ"ע ואינו דוחה וכ"ש זה. ועוד דהא אתמר בפ"ק דכתובות שאין מתוך אלא בהנאת כל נפש והרי אין כאן נפש. וממ"ש בפ' כל הכלים יתברר זה. ואם מפני שאין הוצאה זו צריכה לגופה אם כן בשבת נמי יתירו וכללו של דבר ששבת וי"ט שוין בדבר זה מה שמותר בזה מותר בזה:

הא **דאמר רב אשי והוא דתלה בו רמונים**. ואקשי' עלה מערים ושותה. ק"ל התם נמי שותה קאמרי' אבל אומר לשתות ואינו שותה לא התירו ונראה דה"ק והוא דתלה בו רמונים ברישא מקמי' דיתלה בה שמרים הא תולה שמרים וחוזר ותולה בה רמונים אסור ואקשי' מערים ושותה מן החדש אע"פ שמתחלה הוא טורח הוכיח סופו על תחלתו ומתרץ התם לא מוכחא מילת' דהא א"א דשתי עד דעבר הלכך לא ידעי [דלחול] עביד וכי חזו בסוף דשותה מן החדש דיו בכך להוציא ממראית העין הכא מוכחא מילתא דלשמר עביד וכי תולה בסוף רמונים אמרי' דלשמר תלאה ועכשיו ששמר וא"צ לו משתמש בה לשאר צרכיו וכן דברי ר"ש מטין:

אבל עכורין לא. פי' אע"ג דאפשר למישתינהו הכי כיון דאיכא פסולת הו"ל בורר ואסור ומש"ה אקשי' עלה מדרשב"ג דאמר טורד אדם חבית ויינה ושמריה כו' אלמא כיון דאפשר דמשתתי בהכי שרי ולא דמי' למתני' דמתני' שמרים הן שא"א לשתותן כלל והו"ל בורר ומפרקי' תרגומא זעירא בין הגתות שלו ולפיכך התיר רשב"ג משום דאורח ארעא נמי הוא דמשתתי הכי אבל בשאר ימות השנה אף על גב דאפשר לאו אורח ארעא הוא למישתינהו עכורין:

לא ליהדק איניש צבתא (ציינייתא) אפומא דכוזא (דכוזני). פי' לשמור בה משום דמיחזי כמשמרת דאע"ג דלאו משמרת ממש הוא שהרי עוברים השמרים בה כיון דאיכ' קיסמין וטנופת דמערב בהו ולא עברי, למשמר דמי:

דבי רב פפא שפו שיכרא ממנא למנא בצבתא וא"ל ר' אחא מדיפתי לרבינא והא איכא ניצוצית. היינו טנופי' דאמרי' וא"ל ניצוצית לר"פ לא חשיב ואינן מקפידין למצותו כ"כ וכשמגיע לניצוצית משליך הן ופסולתן ולאו בורר הוא כדפירש"י ז"ל:

דף קמ.

הכא מיחזי כי אולידי חיורי הכא לא מיחזי כי אולידי חיורי. רש"י ז"ל פירש שהסודר אסור דאולידי חיורא הוא ואם כן תימה הוא למה לא כתבה רבינו הגדול ז"ל ונראה שהוא מפרש דר"ה פשט לי' בסודרא להתירא ואפילו הכי קס"ד דכיתנא אסור ושרא לי' ר"ח אפי' בכיתנא ולישנא דגמ' דייק כדאמרי' ותפשוט לי' למר מסודרא ואלו הוה ר"ה אסר בסודרא כיון דר"ח שרא בכיתנא לא הוה אמר ותפשוט לי' אלא מקשי קשו פשטי אהדדי:

דף קמא.

הא דאמרינן **הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי**. כתב רבינו הגדול ז"ל דאיכא דמוקי לה ביום טוב ואיכא דמוקי לה בשבת והכריע הרב ז"ל כמאן דמוקי לה בשבת ודאי הכי הוא דמ"ש מתבלין שנדוכין כדרכן ואפי' מלח בהצלאה נדוך בכל דבר ותנן נמי אין שוחקין את הפלפלין בריחיים שלהן בריחיים הוא דפליגי משום דהוה טוחן הא כדרכן מותר ועוד אשכחן דתניא בתוספתא דתני אין כותשין את המלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין בעץ הפרור ואינו חושש אין מרסקין דבילה וגרוגרת ואת החרובין לפני זקנים בשבת אבל מרסק הוא בעץ של סכין ביד הפרור ואינו חושש שמעי' השתא דכל דמשני אפילו בשבת שרי ומיהו בפלפלי דמטחני טפי וצריכי מידק טובא פליגי והלכתא כרבא:

לא ליצדד אינש כובא בארעא דילמא אתי לאשוויי גומות. פירוש לפי שהכובא צריכא מקום שוה לישב בודאי איכא גבשושית מצדדה וכל עצמו אינו מצדדה אלא שתניח במקום השוה ולא תתנדנד לפיכך חוששין שמא ישוה הגומות בצדוד הכובא או שמא אפילו ביד וכן בקנוח הטיט חוששין כן מפני שהוא מקנחו בגומות שבמקום שוה אינו מתקנח יפה לפיכך חוששין שמא יתכוין אבל בלא מתכוין מותר דקי"ל כר"ש:

דף קמא:

גמרא: **ולחייב משום תינוק, רבא כרבי נתן סבירא ליה.** איכא דקש' לי' והא מודו לי' רבנן לר' נתן באדם ול"ק דתינוק משרבט נפשיה כבהמה. ואי ק', הא דאמרינן בפרק מפנין האשה מדדה את בנה ברה"ר ולא גזרינן דילמא אתי לטלטולי משום דאדם נושא את עצמו ול"פ רבנן התם, וכמו שפירש רש"י ז"ל. א"ל התם בנוטל א' ומניח א' כיון שיש לו דעת בהילוך והולך ברגליו לא משרביט אבל הכא בתינוק גורר שאינו יכול לילך בלא סמיכה דמשרביט נפשי' וה"ל כבהמה פלוגתא דרבי נתן ורבנן. ומיהו אפילו לר"נ בגורר אסור לדדות תחלה וכן בבהמה דלא פליג ר"נ התם כלל ולפי סברתינו בפרק המילה שקטן שבקטנים ככפות דמי ואפילו ר"נ מודה נמצאו ג' דינים בקטנים. ומיהו ק"ל ל"ל לאוקמי לדרבא כר"נ לוקמה בתינוק גדול שהולך בעצמו ויש לו דעת בהילוך כאדם גדול ואפי' רבנן מודו אפשר לומר דילמא אין נותנין כיס אלא בצוארי תינוק קטן אבל לא משיגדיל:

א"ה מאי איריא אבן אפי' דינר נמי. פי' אא"ב בתינוק שאין לו געגועין ואין בו משום חולי היינו דשרי לי' אבן משום דכמאן דמבטל לי' גבי תינוק דמי וכיס נמי כמאן דמבטל לי' לגבי תינוק הוא הואיל ואורחי' בהכי אבל דינר לאו אורח ארעא ליתן דינר בלא כיס ביד תינוק אלא משום אביו שהוא נוטלו מסרוהו לו וכמאן דאב נקיט דינר בידי' דמי ומ"ה אסור אלא אי אמרת כל דלאו צורך תשמישו הוא לא מבטיל לי' והכא משום געגועין התירו אבן אפילו דינר נמי. ומפרקי' אבן אי נפלה לא אתי לאתויי דינר אי נפיל אתי לאתויי וכיון שטלטלה אף ביד תינוק כטלטול דמי ואתי לאחלופי בטלטול בידים אי נפיל לי', לא רצו להתיר אותו טלטול קטן שהוא אסור בעצמו משום געגועין כדי שלא יבא אף לידי טלטול גדול. ומיהו כל היכא דלא מטלטלי' לתינוק שרי דלא גזרי' משום דלמא נפיל ואתי לאתויי דכל היכי דלא עביד איהו מעשה ולא שייך בטלטול זה מאי גזרי' שלא יראה אדם תינוק מטלטל דינר ולא יעמוד אצלו בקרוב ד' אמות והאוחזו בידו נמי לאו מידי עביד לי', כן נראה לי. אבל רש"י ז"ל כ' דלה"ט דחיישי' דילמא אתי לאתויי טעמא לאו משום טלטול הוא דאפילו לאחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר לי' רבא דלמא נפיל ואתי לאתויי, ולא מחוור:

דף קמב:

מאן תנא דבל היכי דאיכא התירא ואיסורא בהתירא טרחי' באיסורא לא טרחי'. פי' לפי שכיון שהאבן מונחת ע"פ חביות שיש בה יין שהוא צריך לו ולא נעשית חבית בסיס לאבן

אלא דין הוא שתנטל משם הי' ראוי שתעשה אבן זו כפסולת שבאוכל שהוא עפרויות וטנופת ואף על פי כן ניטלין בפ"ע ה"נ תנטל בעצמה כדי שיהיו המשקין שבחבית מתוקנין לאכילה דמ"ש מאבן שעל גבה מאבן שבתוך הפירות עצמן דניטלת כפסולת שבאוכלין אלא מפני שפסולת מרובה אין טורחין אלא בהיתר דהא צריך למשקלה לחבית כדמפרש ואזיל:

דף קמג.

הא דאמרן בגרעיני פרסיתא **שמואל מטלטל להו אגב ריפתא**. משום דמוקצין הן בשבת עסקינן דביו"ט שרי לטלטלינהו דחזו להסקה ואף על גב דשברי כלים נינהו שמואל כר"ש ס"ל בפ"ק (יט:) ובפרק בתרא דמכילתין (קנו:), אבל בשבת אינן ראוין לכלום לפי שאין מיוחדין אלא להסקה. והא דשדינהו רב לחיותא בפרק ב"מ בי"ט מתוך שראוין להסקה וה"נ משמע (בפ"ק) דביצה. והא דמטלטל להו אגב ריפתא י"מ דלא ס"ל כרב אשי דאמר לא אמרו ככר או תינוק למת בלבד ואינו נכון בעיני לפי שאינו דומה מטלטל גוף האיסור ע"י דבר היתר המונח עליו דומי' דמת בככר או תינוק למטלטלי גוף המותר אע"פ שיש עליו איסור ודשמואל נמי הכי הוה דמנח להו אגב ריפתא ומטלטל ריפתא ומטלטלי אגבי' דומיא דליקנא דמיא דודאי גרעיני הוא דיהיב בגווה ולא ליקנא עלייהו דגרעיני והיינו דאמרי' שמואל לטעמי' לפי שהפת נעשה תשמיש לגרעינין אבל במניח ככר על המת ועל הארנקי לא מסיימי בגמרא ס"ל כשמואל דאמר עושה אדם כל צרכיו בפת וכיון שעיקר הטלטול בפת דמיא למעות שעל הכר שמטלטלין ועודן עליו לפי שעיקר הטלטול בדבר המותר ודאי אינו נעשה בסיס שכל עצמו אינו עושה כן אלא לזורקן וכן זו ששנו לב"ש מסלק את הטבלא כולה ומנערה ה"נ הוא שמטלטל הטבלא עם הקליפין שעלי' עד מקום החנות ומנערה שם. ואי קשי' הא אמרי' בפ' כירה במטה שלא יחדה למעות אסור לטלטלה י"ל התם אסורה בטלטול קאמר לו שאינה מטלטל לצורך גופה להדי' בלא ניעור הא אלו רצה מנער והן נופלין, וכן אם הוצרך למקומה מטלטלה ועודן עליו עד המקום שהוא צריך להניחה שם דהיינו מתניתא מעות שעל הכר. והראב"ד ז"ל אמר התם אף על פי שלא ייחדה בטלה לגבי מעות הכא גרעינין בטלי לגבי הפת וקליפין לגבי טבלא ומפני זה כ' רבי' הגדול ז"ל לדשמואל ורבא אף על גב דקי"ל לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. ובתוספ' בשם רבינו תם ז"ל מפרשים דגרעיני תמרים כולהו מותרין לר"ש דחזו למאכל בהמה ושמואל אף על גב דס"ל כוותי' משום דהוא אדם חשוב מצריך להו רפתא. ועוד אמרו דלרבא דסבר כר"י מותר הוא דהני

כיון דלא אפשר להניח עליהן או לעשות בהן הכנה מבע"י לכתחלה מותרין אגב רפתא ומנא אבל פירא ובר יונה דאפשר מבע"י לא שרי' לכתחלה אלא בדבר המותר לאדם חשוב ודברים משובשין הן ויש לי להשיב עליהן הרבה, ומה שפירשתי נכון וברור:

דף קמג:

הא דתני' **נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל**. לא נתפרש לי מ"ט אלא שראיתי עניינה בתוספתא שהיא שנוי' כך פירות שנתפזרו מלקט א' א' ואוכל נתערבו לו פירות בפירות בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן בורר ומשליך לפי בהמתו בדק אלו בפ"ע ואלו בפ"ע או שליקט מתוכן עפר וצרורות ה"ז חייב. לפי זה נראה שכשנתפזרו במקום עפר וצרורות עסקי' ואסור ללקטן ולתתן בתוך הסל משום דמיחזי כבורר ואפי' בפירות גסין ולהכי קתני שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל לאכול מותר והיינו דקתני בגמרא בחצירו ולא קתני בבית מפני שסת' חצר יש בו עפרוריו' וצרורות ונמצא בורר משא"כ בבית שהוא עשוי להתכבד ככל יום:

הא דאמר ר"י **אם לאוכלין היוצא מהן מותר אם למשקין היוצא מהן אסור**. משום שכשהכניסן לאוכלין היוצא מהן אוכל הוא דהא לא ניחא לי' כלל במשקה וכאוכלא דאפרת הוא ואין כאן משום נולד והכי מפרש לה בפ"ק דחולין ואם למשקין היוצא מהן משקה הוא ובכה"ג ודאי נולד הוא ואסור והיינו דאמרי' מודה הי' ר"י לחכמים בזיתים וענבים דכיון דבני סחיטה נינהו יהיב דעתי' פי' והו"ל משקין דאסורין דנולד הוא. ומיהו בפרק קמא דביצה משמע דאפי' מאן דל"ל נמי נולד משקין שזבו אסורין משום גזירה שמא יסחוט וה"ט דרבנן ואיכא התם מאן דמפרש טעמא דכל איסור נולד גזירה משום משקין שזבו שהוא משום שמא יסחוט וכדפירש"י ז"ל. וק"ל עלה דההיא דאסרי' ביצה משום משקין שזבו גזירה דשמא יסחוט והא פירות גופי' שרו שהרי מודים חכמים לר"י בשאר פירות דלאו בני סחיטה נינהו כ"ש בביצה דהו"ל למישרי דלא שייכי בי' סחיטה כלל. וי"ל שאר פירות דעבידי לאכילה ולא למשקין וכשאדם סוחטן הוא מפסידן מלאכילה לא גזרי' בהו דליכא משום שמא יסחוט כנ"ל אבל ביצה כיון דעבידא להטיל ביצים ולא מפסיד אוכלא בהכי דמי' לזיתים וענבים דמה זיתים וענבים משקין שבהן בלועין ועשוין להוציא מהן אף ביצה נמי בלועה ועשוי' לצאת וי"ל ר"י סבירא לי' דבכל פירות פליגי ומשמע דרב נמי הכי ס"ל ופשטא דמילתא דר' יוחנן הכי אתי' ורבי יצחק ור"י אמרו דבר א' כדאיתא התם בגמרא, וזה יותר מרווח:

וסבר ר' יהודה סתם אסור. כת' רש"י ז"ל דה"ה דהוה ק"ל אי רבנן קתני לה דהא מידי דלרבנן הוה משקה לרבי יהודה לא הוי משקה וכן פירש בהא דאמרי' השתא ומה זיתים וענבים דבני סחיטה נינהו שלא לרצון ולא כלום תותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו לכ"ש דהו"ל לאקשויי זיתים וענבים אזיתים וענבים דקתני לעיל כר' יהודה לאוכלין היוצא מהן אסור אלא אלומי אלים לאקשויי. והא דמפרקי' שלא לרצון דגלי אדעתי' ואמר לא ניחא לי והוי טפי גלוי דעתא מהכניסן לאוכלין. ויש לפרש דמדרבנן ל"ק לי' כלל משום דכיון דאמרי רבנן אפילו בתותים ורמונים שהכניסן לאוכלין היוצא מהן אסור שמע מינה דלאו משום דמשקין נינהו אלא משום דגזרי' בהו משום שמא יסחוט או אטו זיתים וענבים דהא דמו למשקין וכן בזיתים וענבים לר' יהודה כיון דאפילו הכניסן לאוכלין אסור א"א לומר משום דחשיב להו משקין הוא אלא משום גזירה שכיון שדרכן לסחוט אותן וממליך עלייהו אסורין שמא ימלוך עליהן לסחטן א"נ לר"י גזירה משום נולד דאיהו אית לי' נולד ומוקצה בכ"מ אלא בתותים ורמוני' דשרי ר"י לאוכלין ואסר למשקין ולסתם ש"מ דמשקין נינהובסתמא דסתם כמפרש דמי למשקין ומ"ה מקשי' מק"ו דתותים ורמונים ומדר"י ולא מזתים וענבים מדרבנן וא"ת ולימא לי' מתני' רבנן הוא ולא תיקשי ל"ק דהא עדיף תירוצי' טפי טובא ועוד דלגבי משקין ולאו משקין ל"פ ומדר"י נשמע לרבנן דסתם משקין הוו. וה"ר משה ב"ר יוסף ז"ל כ' טעמא משום דיהיב דעתי' לבסוף וגזירה שמא יסחוט אבל לגבי (ס"ל) זתים וענבים טעמא אחרינא הוא ואף על גב דמשקה הוא כיון דשלא לרצון הוא דלא ניחא לי' טהור וכי קא מקשה לר"י בדוקא קא מקשי לי' מאי לאו לרצון דניחא לי' שלא לרצון סתמא. ורבנן אפילו בתותים ורמונים ור"י כזתים וענבים כולהו סבירא ליה אף על גב דלאוכלין קיימי שהיוצא מהן משקה הוא ואפילו שלא לרצון דגלי דעתי' דלא ניחא לי' במשקה ואפ"ה הוי משקה והו"ל נולד ואסור בשבת אבל לענין הכשר אף על פי שכולן מודין דמשקין הן בזיתים וענבים אפילו הכי לא מכשירי דומי' דמי גשמים שתחלתן וסופן משקין ואינן מכשירין אלא לרצון ומ"ה לא מקשי אלא לר"י ומסתם בלבד מתותים ורמונים אלו דברי זה הרב ז"ל פי' לפי' מ"ש דגבי שבת סתם תותים כמפרש למשקין ומאי שנא לענין טומאה דסתמן אפי' בענבים לאוכלין זו היא הקושי'. ואעפ"כ אינן דברים נכונים, דכל שהן משקין בסתמא ניחא לי' וטמאין דמתני' לאו לענין הכשר בלחוד תנן אלא טהורין וטמאין קתני לומר דהוה משקה ולא הוי משקה כדפירש"י ז"ל והלכך כל דהוי משקה טמא. ומ"ש משום מי גשמים טעם אחר הוא במי גשמים לפי שהן עשוין לקרקעות ומפורש הוא במשנתי' בשלהי מס' מכשירין אר"ש מכאן ואילך היינו משיבין לפניו מי גשמים יוכיחו שתחלתן

וסופן משקה ואין מטמאין אלא לרצון אמר לנו לא אם אמרתם במי גשמים שאין רובן לאדם אלא לארצות ולאילנות ורוב החלב לאדם וכן הוא ודאי דמי גשמים שירדו על הטמ' אינן מקבלין טומאה וטהורין, וכ"פ ה"ר משה הספרדי ז"ל:

דף קמד.

ואב"ע שאני סלי זתים וענבים דכיון דלאיבוד קיימי וכו'. ואי ק' הא הבוצר לגת הוכשר ואפי' בסלים שאינן מזופתין, י"ל התם בבוצר לגת בפי' גזירה משום קופות זפופו' שהרי עשוי הוא לבצור בהן דהא למשקין נינהו הא בבוצר סתם בסלין לא גזרו:

דף קמד:

תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה והא לאו בני סחיטה אלא מאי אית לך למימר וכו'. פירש רש"י ז"ל והכי מפרש ר"ל לבריי' דלעיל סוחטין בפגעין ובפרישין כדי למתק הפרי ולא לצורך משקה אבל לא ברמונים ואפילו למתקן דשל בית מנשיא היו סוחטין אותן בחול לצורך משקה הלכך בשבת אסור ואפילו למתקן הואיל ואיכא חד דעביד לשם משקה דלמא אתי למיעבד הכי ולא מחוור לי אלא תרדין כתותים ורמונים ובכולהו אמרי' דלאו בני סחיטה נינהו כלומר שאין סתמן לסחיטה כענבים. והיינו דאמרי' אלא כדר"ח כלומר ה"ט דחיישי' לבית מנשיא בן מנחם מפני שזה נהג כמנהגו ואחשבינהו וכדר"ח דאמר תרדין שסחטן פוסלין את המקוה בשנוי מראה והא לא בני סחיטה נינהו דרובא דעלמא לא סחטי להו אלא כיון דאיכא מיעוטא דסחטי להו וזה נהג כמנהג אותו מיעוט וסחטן למשקין וחשבן הו"ל משקין ואלו בשאר פירות שאין שום אדם סוחטן למשקין אעפ"י שזה סחטן בטלה דעתו אצל כל אדם ונכון הוא וכ"נ מדברי רבינו הגדול ז"ל:

הא **דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה**. פירש רבינו הגדול ז"ל בי"ט ולא ידעתי מי הכניסנו בצרה הזאת אם מפני שאמרו נוהגין שיונקין מן הבהמה בי"ט אבל בשבת אסור הא התם אפי' בי"ט לא שרו אלא משום צערא אלא מאי אית לך למימר דההיא שאני כדפרשה רבינו ז"ל דכחולב לתוך הקערה דמי וכיון שכן אף בשבת נמי לישרי ובאמת דבר הלמד מענינו דבשבת קאמר. מ"מ צריך לפנים, היכי גמר להכריח מדברי רבינו בשלמא גבי אשכול של ענבים כיון דיכול לאכול האשכול כי סחיט לי' נמי לתוך הקדרה שיש בה אוכל שרי דלאו מפרק הוא אלא כמפרד אוכל בעלמא הוא אלא חולב נהי נמי דלאו משקה הוא אמאי שרי הא כמפרק אוכל הוא

דבהמה גופה ודאי דפסולת הוא ולא חזי' לאכילה כדאי' עם חלבה והו"ל תולדה דדש ואסור. ולדברי רבי' ז"ל דמוקי לה בי"ט ל"ק דכל תיקוני מיכלא בי"ט שרי ומיהו לתוך הקערה אסור דהו"ל נולד ומעיקרא לאו משקה והשתא משקה א"נ כל למשקין גזירה משום משקין שזבו דהוא משום שמא יסחוט ובהן עצמן י"ל שמא יחלוב לגבן דהוי דישה אסורה הא ליומי' לאוכל מותר ואף על פי שאין דשין בי"ט כדמפיק לה בירושלמי מאשר יאכל לכל נפש ושמרתם את המצות במס' ביצה ה"מ דישה בעלמא שדרך בני אדם לדוש הרבה ולתקן ממנו לימים הרבה הא בכגון זה שדרך לחלוב בכל יום והוא נפסד מיום לחבירו מותר לצורך היום שהרי התירו נמי לשמר בתלוי' שהוא תולדה דבורר ואין בוררין בי"ט ואין (מדקדקין) [מרקדין], שכל אלו מעטן הכתוב כדמפורש התם. ולרבינו הגדול מצינו בתשובותיו שכתב כלשון הזה ודקס"ד בהא דאמר ר"ח מדברי רבינו נלמד חולב אדם וכו' דבשבת הוא לאו הכין הוא מלתא דהא ליכא מאן דשרי בשבת ודקאמרת שלא מצינו חולב שהוא מאבות מלאכו' ולא מן התולדות אשתמיטתי' הא דגרסי' בפרק המצניע ת"ר החולב והמגבן כו' ומההוא דאבא שאול שמעת דחולב הוא חייב משום מפרק דאמר לענין יונק מפרק כלאחר יד הוא הא חולב בידו מפרק גמור הוא ומתוך שמלאכת אוכל נפש בי"ט בדברים שא"א לעשותן מעי"ט שרי חולב נמי בתוך האוכל שרי ואף על גב דמלאכה הוא וחולב לתוך הקערה דמלאכת משקין הוא לא הותרה בי"ט ע"כ. ומה שאמר דחולב חייב משום מפרק ומשמע דל"פ רבנן עלי' דר"א בהא א"נ לאו דברי ר"א אלא ד"ה אינו מחוור שא"כ למה שנאוה כאן וכי אבות מלאכות או תולדותיהן באו לפרש בברייתא זו ועוד שמצינו בירושל' הדא דאת אמר בחדש אבל בישן מחלוקת ר"א וחכמים דאיתפלגון המכבד והמרבץ המגבן והמחבץ החולב והרודה חלת דבש חייב חטאת דר"א וחכמים אוסרין משום שבות וכו' אלמא בכולהו פליגי. ודאמרי' התם מפרק כלאחר יד איונק וה"ה לחולב שאין זה מפרק הדומה לדש ומדינא מותר הי' לחלוב אלא משום דאתי לאחלופי בסחיטה כיון דמלאכה גמורה הוא הוו ינקי ועוד שעיקר רפואות הגונח ביניקת החלב כשהוא רותח. מיהו רש"י נמי פי' שם בדבריו שהחולב מפרק גמור הוא וכן י"ל שאע"פ שהחולב מדבריהם כיון דדמי למפרק וכי אורחי' קעביד אסור ולא התירו אלא שבות בשינוי דהיינו יונק והכי משמע לישנא דגמרא. ועוד יש לי לפרש ולומר דגבי חולב לקדירה דאפי' בשבת שרי דלא דמי לדישה כל זמן שהוא בא לאוכל לפי שהוה מפרד אוכל מאוכל שהעז עצמו אוכל הוא ואף על פי שהיא אסורה לשחוט בשבת אין איסור זה מוציאתה מתורת אוכל לעשותה פסולת אוכלין דהא חזיא לגוים ולחולה וחזיא למחר אטו בשר חי בשבת אין תורת אוכל עליו מפני שהוא חסר בישול

הלכך אין כאן משום מלאכ' דישה. וא"ת וכיון שהעז מוקצית מחמת איסור יאסר נמי חלבה, י"ל אה"נ ומדברי שמואל למד ר"ח דל"ל מוקצה ונולד א"נ אין מוקצה שקפץ מעצמו אוסר אלא למלאכתו כגון שוחט בשבת שאסורה לעלמא נמי משום מוקצה הא כל שלא עבר על השבת אפילו בשוגג ממילא, הותרה כדאמרינן בביצה שנולדה בשבת דעלמא תשתרי ולא אסרי' לי' משום מוקצה וכבר פירשתי זה בס' מלחמות השם במס' ביצה (יא. בריי"ף). ובתוס' מצאתי בשם ר"ת ז"ל הואיל ובהמה בשבת לא חזי' לאכילה הו"ל כבורר אוכל מתוך פסולת ופסולת נפיש דהיינו הבהמה אלא מפרש לה ר"ת בי"ט דחזי' לאכילה והו"ל אוכלא דאפרת ואין זה נכון שיהא איסור שבין שבת לי"ט עושה את הבהמה אוכל או פסולת, אלא כמו שפירשתי עיקר:

דף קמה.

ה"ג: וכ"כ בכל נוסחי דוקאני וזה הוא גרסתו של רבינו הגדול ז"ל: **אר"פ דכ"ע משקה הבא לאוכל אוכל הוא**. וה"פ: דמעיקרא קס"ד דהאי משקה של ענבים נ"ט בפת ומפני כך הוא נעשה אוכל וה"ט דמ"ד לא הוכשר דאי אינו בא לאוכל מ"ט ובא עכשיו ר"פ ופי' אם משקה זה בא לאוכל הוא דכ"ע הוי אוכל אלא הכא אין משקה זה נ"ט בפת כלל אלא בעוד שהוא לח האור מהבהבו ושורפו ונמצא שאינו בא לאוכל ואין נעשין כן אלא שלא ישרוף האור פנים של לחם וטעמא דמ"ד לא הוכשר מפני שהוא משקה העומד לאיבוד דקסבר לאו משקה הוא, כן נ"ל. אבל רש"י ז"ל הגי', דכ"ע משקה הבא' לאוכל לאו אוכל הוא ולא אתי' אליבא דהלכתא דקי"ל אוכל הוא כרב ושמואל:

דף קמז.

הא דתנן **מי מערה**. דומי' דמי טברי' דאינון חמין. ומ"ה קתני הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא בחמין שהוחמו מע"ש הוא דאסורין ברחיצה ומותרין בשטוף לר"ש. והא דקתני מערה אורחא דמילתא קתני שהוא מעמיד חומו מע"ש לשבת אבל מי טברי' אפי' במקוה מותר ואין זיעה אסורה אלא בתולדת האור במרחץ שלא יהיו רוחצין ואומרי' מזיעין אנו הא בחמי טבריה שרחיצתן מותרת אף זיעתן מותרת. אבל רבינו הגדול ז"ל אמר מערה מיטללא ונפיש הבלה ואתי לידי זיעה נראה מדבריו שמערה של חמי טברי' שהיא מותרת ברחיצה אבל זיעה אסורה בכולן שלא התירו רחיצת טברי' אלא מפני שאין הדבר עומד וזיעה במקומה עומדת לגמרי לאסור בכולן וכ"כ הר' משה תלמידו כדבריו ז"ל.

ומיהו לא מחוור לנו דאי כולה מתני' בחמי טברי' להשטף ודאי מותר הוא אפי' לר"י דרחיצה נמי מותרת שלא במקום זיעה דשיטוף ליכא זיעה:

דף קמז:

הא דתני' ר' נחמי' אומר אף בחול אסור משום הפסד אוכלין. פי' רבינו הגדול ז"ל דוקא בדלא מצטער ועביד כדי לאכול הרכה לפיכך אסור אבל היכי דמצטער שרי דהפסד דגופי' עדיף ואפילו ליכא חולי והיינו דר' יוחנן דאמר ביד מותר אלמא ליכא משום הפסד אוכלין ומשמע לי' דל"פ רבנן עלי' דר' נחמי וברוך שבחר בדבריה' שזו מדה מגונה ביותר ואינו נאה לזרע קדש: תני' ר' נחמי' אומר אף בחול אסור משום הפסד אוכלין. פי' רבינו הגדול ז"ל דוקא בדלא מצטער ועביד כדי לאכול הרכה לפיכך אסור אבל היכי דמצטער שרי דהפסד דגופי' עדיף ואפילו ליכא חולי והיינו דר' יוחנן דאמר ביד מותר אלמא ליכא משום הפסד אוכלין ומשמע לי' דל"פ רבנן עלי' דר' נחמי וברוך שבחר בדבריה' שזו מדה מגונה ביותר ואינו נאה לזרע קדש:

דף קמח.

א"ל השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתו למיכתב. פירשו המפרשים מפני שסתם הלואה ל' יום ושמעי' מינה שאין סתם שאלה ל' יום כדברי מקצת המורים אלא כל אימת דבעי [המשאיל] מיהדר לי'. והא דאמרי' (מנחות מד.) טלית שאולה ל' יום פטורה מן הציצית לאו משום דסתם שאלה ל' יום אלא משום שאין אדם עשוי להשאיל יותר אבל עשוי הוא להשאיל שלשים יום ומדעתו אבל שלא מדעתו לאלתר מהדר ליה. ואקשינ' וכיון דבחול זמנין דבעי מימר הלויני בכגון זה (שחוזר) [שאינו חוזר] בעינו ואמר ליה השאילני אתי למיכתב שאין לשון זה עיקר ואין משגיחין עליו בשבת נמי אתי למכתב ופריק בחול ליכא קפידא אבל בשבת הואיל (ואסר') [ואמרי] ליה רבנן למימר השאילני אפילו בדבר שאינו חוזר בעינו מידע ידע שלא אמר זה השאילני אלא לומר שזמן הלואה זו כזמן שאלה ולא אתי למיכתב:

דף קמח:

הא דאקשי' בשבת הוא דאסר אבל בחול ש"ד וכו'. ולא אקשי' השאילני ליתסר מה"ט גופיה הוא שסתם שאלה כל היום אין חוששין שמא יוקרו החטים עד שיהא רבית בככרות אבל בלשון (שאלה) [הלואה] שהוא לזמן מרובה חוששין שמא יוקרו החטים

הרבה ונמצא רבית אפי' בככרות. מ"מ ק"ל, וכי להלל משעת הלואה הוא אסור והלא אפי' סאה בסאה אינה אסורה דל"ל בה (אלא) משעת הלואה עביד לי' שומא אלא לוה אדם סאה (בסאה) לכתחלה אם הוזנו נותן לו חטיו ואם הוקרו נותן לו דמיהם. וי"ל לפי שאין הנשים מקפידות ביוקר הככרות אוסר הלל הלואתן מתחלה עד שיעשנה דמים גזירה שמא יוקרו ולא תרצה לשום שלא תראה כצרת עין א"נ שלא תדע ביוקר החטים לפיכך הצריכו לשומן מתחלה וכך משמע הלשון דקאמר והלל אוסר שמא יוקרו החטים:

ה"ג וכ"כ בכולהו נוסחי: **אא"ב ניתנה ליתבע מש"ה משמט דקרינא ביה לא יגוש אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט**. פי' אי אמרת מאי משמט שלא יגוש הא שמוט ועומד הוא ואי אמרת משמט שצ"ל לו משמט אני אמאי הא לא קרינא ביה לא יגוש. ורש"י ז"ל [מחק] אא"ב וכו' שלא לצורך משום דפירש מאי משמט הא שמוט ועומד הוא ואינו מחוור שא"כ יכול היה לתרץ כי סיפ' שצ"ל משמט אני אלא ש"מ מתרוייהו נמי מקשי ומשום דכתיב לא יגוש וכדפרי':

הא דר**בא בר עולא דמערים ערומי**. איכא לפרושי שאפי' היו תובעין ממנו בדין כיון דתפס תפס ואע"פ שלא ניתנה ליתבע לומר שאין ב"ד נזקקין לה אבל מ"מ אי תפס לא מפקינן מיניה. ואי קשי' א"ה כי אקשי' מסיפא דמתני' דקתני ואם לאו אינו משמט לימא נ"מ דאי תפס בתר הכי תפס אה"נ אלא אפי' בלא תפיסה נמי בעי לאוקמי ומסתברא נמי דאפי' הדר ביה ותפס מיני' משכון או מעות כשיעור מאי דתפס מלוה מדידי' מפקינן מיניה דכיון דתפס נפרע מלוה והשתא לאו הלואת י"ט מגבי' מיניה אלא גזלתו של זה מוציאין מתחת ידו וה"מ דתפס מלוה מיני' מעות אבל תפס מיני' משכון וחזר הלה ולקחו לאחר זמן מידו אין נזקקין לו דהא לא קנה משכון והלה את שלו ראה ונטל. וי"ל שלא היתה הערמתו מועילה לו לרבא בר עולא אלא שהיה בעל דינו בוש מליתבע ממנו ולא מסתבר שלא אמרו חכמים אלא שלא ניתנה ליתבע בב"ד כדי שלא יבא לכתוב ומכיון שאין ב"ד נזקקין לו בודאי יודע הוא שעל אמונתו הלוהו ולא יכתוב אלא מיד יבקש ממנו ומיהו אם תפס תפס כדפרי':

דף קמט.

לא לעולם דכתיב אכותל ומידלי. פי' לעולם כדאמרינן מעיקרא דכתיב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישי' דלא ס"ל כרבה ומשום שמא יקרא נמי ליכא דגודא בשטרא לא מיחלף למ"ד שמא יקרא חיישי' דגודא בשטרא נמי מיחלף ואיהו נמי לית ליה דרבה

ולתרוייהו לא חיישי' להא דרבה והא דתניא אבל לא מן הכתב ור"א מתיר מכתב שע"ג הכותל בדכתב אכותל ומידלי ולא משום שמא ימחוק אלא ת"ק אסר לה משום שמא יקרא דגודא בשטרא נמי מיחלף ור' אחא מתיר דלא מיחלף ולרבה ת"ק משום שמא ימחוק נסיב, וס"ל כוותי'. והא דאמרי', ודקא קשי' לך דרבה תנאי הוא לומר דלאו ד"ה הוא ואשכחן תנאי דפליגי עלי' י"ל דר' אחא ודאי ליא סבר כוותי' מיהו רבה מוקי נפשי' כת"ק ורב ביבי ואביי מפיק ליה נמי מיני' ומיהו תנא דאין רואין במראה כותי' ס"ל. והא דתניא מונה אדם את אורחיו מכתב שע"ג הכותל אבל לא מכתב שע"ג טבלה ופנקס כר"א אתי' דאלו לת"ק דאית ליה גודא בשטרא מיחלף אפי' חייק ומידלי נמי אסור וה"ה לטבלה ופנקס דגבוה ומידלי דשרי דומיא דנר אלא אורחא נקט תנא. ואי קשיא לך, ל"ל לאוקמי לפלוגתייהו כתנאי ואמוראי נמי בהכי נימא א"ב דחייק מיחק ובגודא בשטרא מיחלף פליגי וכולהו אית להו דרבה א"ל אה"נ אלא כיון דהא דרבה תנאי הוא מדתניא אין רואין במראה ניחא לן למיהדר לאוקימתן קמייתא דאפרוך לה מדרבה. ולענין הלכה סמך רבינו ז"ל על דברי רב ביבי במ"ש גודא בשטרא לא מיחלף לקולא אבל במה שסובר דהיכי דמידלי ליכא למיחש למחיקה לית הלכתא כותי' אלא כרבה דאמר אפי' גבוה שתי קומות הלכך כתיב מיכתב לעולם אסור חק מיחק בכותל לעולם מותר. ובס' מלחמות כתבנו (ענין אחר) [לשון אחר], דרב ביבי ואביי תרוייהו לשוויי' חלוק בגזירה דמתני' אתו רב ביבי שמא ימחוק וכשאין מחיקה מצוי' לו מותר והיינו כגון כותל דמידלי ואתי אביי למימר במחיקה ליכא לאפלוגי אלא (נימא) שמא יקרא וכשאין בו משום קריאה מותר והיינו חק מיחק בכותל הא דכתיב' לעולם אסור ודכ"ע גודא בשטרא לא מיחלף כסתם ברייתא קמייתא והיינו דלא מוקמי' פלוגתא דתנאי ואמוראי בדחייק בכותל ובגודא בשטרא מיחלף פליגי דסברא הוא גודא בשטרא לא מיחלף ועוד דתיקום מתני' קמיית' כד"ה ובדחייק הוא:

הכא במראה מתכת עסקי'. פי' ובה אסר ת"ק אפי' בקבועה משום דגזרי' קבוע אטו אינו קבוע כדגזר רבה בנר גבוה אטו אינו גבוה ור"מ התיר בקבוע' דל"ל דרבה אבל שאר המראות לד"ה מותרות בין קבועו' בין שאינן קבועות ולא גזרי' מראה של זכוכית אטו של מתכות דלא אשכחן ליה לרבה דגזר מין זה אטו מין אחר שא"כ היתה גזירה לגזירה אלא באותו המין שנגזרו בה גזירה ראשונה הוא שאמר רבה שהשוו חכמים מדותיהן ולא חילקו בו בין גבוה לנמוך ובין קבוע לשאינו קבוע תדע דאמרי' אי אדם חשוב הוא מותר ולא גזרי' אטו שאינו חשוב ובשמן נמי חילקו בין משחא לנפטא ולא גזרו זה מפני זה, וזה דעת רבינו הגדול ז"ל והוא האמת. ור' משה בן יוסף ז"ל פי' הכא במראה של

מתכת עסקינ' וכדר"נ וכל המראות נמי גזרי' אטו של מתכות כההיא דמתרץ רבה הכא בי"ט שחל להיות אחר השבת ומשום הכנה וה"ה לשאר ימים דגזרי' הא אטו הא ותרצו נמי לענין שריפה הכא בי"ט שחל להיות בע"ש ולפי שאין שורפין קדשים בי"ט וחדא מחתא נינהו וטובא אשכחן כה"ג אלו דברי הרב ז"ל. ואינן נכונין דאי הכי ת"ק קאמר אין רואין במראה בכל מראה שבעולם ור"מ דל"ל דרבה היה לו לומר ור"מ מתיר כל המראות חוץ ממראה של מתכת שאינו קבוע. וא"ת דר"מ אסר בשאר מראות שאינן קבועות א"כ הא אית ליה דרבה דאע"ג דאיכא למימר מידכר גזרי' והאי דלא גזר בקבועה ע"כ משום דבין קבוע לשאינו קבוע לא טעו אינשי:

דף קנ:

הא דאמר ר"י **אמר שמואל מותר אדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר.** לאו דוקא שיאמר כן בלחוד דהגדה זו לא מהניא ולא מעלה אלא אפי' אומר לו לשם אני הולך לך עמי מותר והוינן עלה מאין מחשיכין להביא פירות משום דלשמואל כיון דרשאי הוא באמירתו רשאי הוא בחשיכתו כאבא שאול וש"מ דמותר לומר לחבירו הבא לי פירות ממקום פלוני למחר שכן הוא עצמו ע"י בורגנין ומחיצה מביא, ורשאי הוא בחשיכתו ובאמירתו:

מת נמי משכחת לה למיגזא ליה גלימא. וכן נמי לעשות לו ארון והיינו דקתני מתני' להביא לו ארון ותכריכין כלומר לתקן ולהביא וכתבו בתוס' דשמעינן מהא שמותר לאדם לילך בשבת לגינתו ולחורבתו שבתוך התחום להחשיך ולתלוש עשבים ושאר דברים הצריכים לו שלא אסרו למיגז אסא לאחר דלא כלה אלא להחשיך על התחום דאינון עובדין דחול אבל להחשיך תוך התחום מותר והא דאמרי' במס' עירובין ומייתי לה רבינו הגדול ז"ל לא יטייל אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה כיוצא בו לא יטייל אדם על פתחה של מדינה כדי שתחשך ויכנס למרחץ מיד ההוא משום חשדא שכל הרואה אותו מטייל ועומד שם מכיר ויודע שלכך הוא מתכוין שיכנס למרחץ, ומפני כך אסרוה:

דף קנא.

הא דקאמר **אבא שאול כל שאני רשאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו.** דמשמע דמילתא פשיטא הוא שרשאי באמירה דעסק המת והכלה ואומר לו לך למקום פלוני לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה וכו' דוקא אמירה דישראל וה"ה לגוי כלומר לך למקום פלוני במוצאי שבת והבא במנה ובמאתים הא לומר לגוי

לך בשבת והבא ודאי אסור שאפי' הביא לצורך ישראל תני ואזיל במתני' דאסור ואע"פ שאמירה לגוי שבות בין שיאמר עשה מלאכה היום בשבת בין למחר דהיינו עמוד עמי לערב התירו שבות דאמירה דלמחר אפי' מישראל לישראל משום צרכי כלה ומת ולא התירו אמירה ולא מעשה בשבילו בדבר הנעשה בשבת שבזו חלול שבת ובזו אין חלול שבת וכן אינו רשאי באמירה דערב שבת וכדאמרי' בפ"ק (יט.) גבי שליחות איגרות ואפי' במת וכלה נמי אסור דהא מתחלל השבת למחר וכל שהשבת מתחלל בשבילו אסור ובמלאכה הנעשית בשבת לא אמרי' שכן דא"ה באגרות נמי נימא שאם יש שם מחיצות מביא דמשום שטרי הדיוטות ליכא באגרות שלום ושל עסקי רבים, וכולן אסורין:

מתני': **מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. ארמי שהביא חלילין בשבת. לא יספוד בהן ישראל. אא"כ באו ממקום קרוב. עשו לו ארון חפרו לו את הקבר. יקבור בהן ישראל. ואם בשביל ישראל לא יקבר בהן עולמית.** פרש"י ז"ל, ארמי שהביא חלולין בשבת כשהביא בשביל ישראל לא יספוד בהם ישראל לעולם קאמר. וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשביל ישראל הוא. דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת. אלא אם כן באו ממקום קרוב. מתוך התחום. ואנו תמהין ע"ז הפירוש. כיון שהוא קונס על איסור המלאכה לעולם. כשבאו ממקום קרוב תוך התחום נמי אסורין לעולם. דהא מ"מ הביאו ארבע אמות ברה"ר. ונעשה בהן איסור מלאכה גמורה בשביל ישראל. ומה ענין תחומין לכאן הנחת איסור אב מלאכה הנעשית בשביל ישראל. והלכת אחר איסור תחומין. וכן כל ענין הגמרא חיישינן שמא חוץ לחומה לנו בפלוגתא דרב ושמואל. אין לה ענין בפירוש הזה. מה לי חוץ לחומה ותוך לחומה. מה לי חוץ לכמה תחומין. מ"מ נעשית בהבאתן מלאכה בשביל ישראל ואסורין לעולם. ועל דרך רחוקה נתרץ לדברי הרב ז"ל, דהכא כשהביא ארמי חלילין למכור עסקינן שאין ישראל לוקחין ממנו בשבת. לפיכך אם הביאן מתוך התחום מותרים מיד שלא נעשה בהן בשביל שום מלאכה של ישראל בהנאה שהרי החלילין בביתו של ארמי רחוקים הם בשבת מישראל זה. כמו שהיו רחוקים ממנו באותו מקום שבסוף אלפים אמה שהובאו משם. דמה לי רחוקים ממנו ד' אמות או אלפים אמה כאן וכאן לרשותו של ישראל אינו יכול להביאן בשבת וכאן וכאן הי' יכול לילך ולבקרן וליקח ממנו בשבת. ולהשתמש נמי בהן אם היה צריך להן באותו מקום לשום ענין המותר. אבל מחוץ לתחום כיון שאין ישראל יכול לבא לכאן ולבקרו וללוקחן והארמי הביאן בשבילו לעיר והזמינן לו הרי נעשית בהם מלאכה המקרבת אותן לידי ישראל ומלאכה הנאה היא שנעשית בשביל ישראל והלכך קנסינן. ומ"מ אין הפירוש הזה נכון. ועוד סיפא דמתני'

קתני לא יקבר בהן עולמית. ורישא לא קתני לעולם. משמע דבכדי שיעשו מותר. אלא ה"פ: דבין מתוך התחום בין מחוץ לתחום בעינן כדי שיבאו מאותו תחום. ומשום הכי קתני לא יספוד בהן ישראל משחשיכה. אא"כ באו ממקום קרוב שיהא בהן בשעת הספד כדי שיעשו למוצאי שבת מיד. ומשום דסתם הספדן אינו ממש בשעה שחשיכה מוצאי שבת. ואם באו ממקום קרוב. מסתמה בשעת הספדו יש בו שיעור כדי שיעשו משום הכי קתני סתם אא"כ באו ממקום קרוב. ולא קא יהיב שיעורא כלל אבל מכל מקום בין רחוק בין קרוב. צריך כדי שיבאו משם. דהא בשבת תוך החתום נמי איכא הונאה והעברת ארבע אמות ברשות הרבים ולאו בשהביאן בשביל ישראל דוקא קתני דאכתי הוה לי' למיפלג ומיתני בהדיא כדקתני סיפא אלא סתם חלילין בשביל ישראל הן. שאין הארמים סופדין בהן. ורובן בשביל ישראל הן באין. ואתמר עלה בגמרא, מאי ממקום קרוב. רב אמר ממקום קרוב ממש כל מקום ומקום לפי קרבתו איסורו. והכי קתני. ארמי שהביא חלילין בשבת. לא יספוד בהן ישראל. אא"כ באו לפנינו ממקום קרוב. שיהא בהן בשעת הספד כדי שיבאו מאותו מקום. ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. כלומר לא כדי שיבאו ממקום קרוב בלבד. אלא כדי שאי אפשר שיבאו יותר ממקום רחוק שאפילו באו לפנינו בשבת שחרית חוששין שמא חוץ לחומה לנו. ונותנין להם זמן כדי שתחשך להם (ברחוק) [ברחוב] העיר (ולא) [ולנו] חוץ לחומה סמוך לחומה. וכל שכן במקום שיש לחוש ברחוק מקום חוץ לתחום. שתולה בו שמואל להחמיר. אלא שלא חשש שמא הלכו בהן כל הלילה שאין דרך בני אדם לילך בלילה. אלא שמא שקעה עליהן חמה בסוף התחום ולנו בלילה חוץ לחומ' וזה כענין מה שאמרו בפסחים (יג.) חיישי' שמא חוץ לחומה לנו אורחי'. ואמרי' דייק' מתני' כוותי' דשמואל, דתנן במכשירין (ב,ה) עיר שישראל וארמים דרים בתוכ' יהיה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב ארמים רוחץ מיד. אם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו. ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ מיד. שמע מינה לרבנן אפי' יש בה רשות כגון אדם חשוב שיש לו עשרה עבדי' שמחממין לו עשרה קומקמין של מים. שיש לומר עבדיו חממו לו. ולא נעשה ע"י הבלנין אעפ"כ אסור לרבנן. חוששין שמא על ידי הבלנין נעשה. ובשביל ישראל. ואעפ"י שהעיר מחצה על מחצה ומיפלג פליגי רבנן עלי' דרבי יהודה. כדפליגי נמי התם בתלת בבי דההיא מתניתין שמעינן מינה מכל מקום דתולין במעשה שבת להחמיר כוותי' דשמואל וזה הפירוש הנכון. והוא דרכו של רבינו ז"ל בהלכות. ויש מפרשים דרב לחומרא ממקום קרוב ממש. שידוע לנו בבירור דממקום קרוב באו. כגון שראינום בביתו של ארמי. ושמואל לקולא. שאפילו הביאם מחוץ לעיר. תולין להיתר

שמא בתוך התחום לנו בע"ש. ומצאו חיישי' להקל כגון חיישי' שמא באמבטי עיברה לדעתם. וכך פרש"י ז"ל. וסיעתא דשמואל מדרבי יהודה דתלי ברשות. וקשה לי לפירוש הזה. אם כן דשמואל לקולא תלי בכל מלאכת שבת אפילו בשל תורה כגון הבאת חלילין הללו. דאיכא איסור הוצאה והעברה ברשות הרבים. וכן בחמין שהוחמו בשבת תלינן לקולא כדאמר ר' יהודה. אם כן קשיא להו הא דתנן (ביצה דכ"ד ע"א) מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מערב י"ט לא יטול מהן בי"ט אלא אם כן ידוע שניצודו מערב י"ט. ומעשה בארמי אחד שהביא דגים לפני ר' גמליאל. ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו. ואמר שמואל אין הלכה כר"ג. ותניא נמי ר' שמעון בן אבא אומר בא ומצאן מקולקלין מערב י"ט. בידוע שמעי"ט ניצודו וספק נעשה כמי שניצודו בי"ט ואסורין.אמר שמואל הלכה כר' שמעון בר אבא. ומספק מוכן נמי פסקו שם דאסור. וא"ת לא הקלו במלאכות שבת ליומן. אלא בשיעור כדישיעשו הוא דתלי שמואל לקול'. אכתי קשיא הילכתא אהילכתא דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני. דדיקא מתניתין כוותי' והתם אמר רב פפא הלכתא ארמי שהביא דורן לישראל. אם יש מאותו המין במחובר אסורין. ולערב אסורין נמי בכדי שיעשו. אלמא לערב נמי תולין בדבר להחמור. במעשה שבת על ידי ארמי. ואעפ"י שאינו יודע שתלישתן בשביל ישראל היתה. וסוגיא דהתם נמי מדשמואל דאמר שמואל לחומרא פסק רב פפא לחומרא. דתרווייהו בחדא שיטה אזלי במעשה שבת ויום טוב ועוד להאי פירושא לשמואל לא הוי ליה לתנא למיתני אא"כ באו ממקום קרוב. דאפשר שבאו. אלא אדרבא הוה ליה למיתני ארמי שהביא חלילין יספוד בהן סתם. ואם באו ממקום רחוק לא יספוד בהן ישראל שהרי הסתם מתיר. ובידוע הוא שאסורין. וכן משמע, שאפילו ספק תחומין אסורים בי"ט. מדאמרינן בפרק בכל מערבין (ד"מ ע"א) גבי ההיא ליפתא דאתאי למחוזא. חזייא רבא דכמישא אמר הא ודאי מאתמול עקירא. מאי אמרת מחוץ לתחום (חיישי). ולא תלי שמא ממקום קרוב אי נמי מחוץ לחומה הביאוה ושמא לנו משתחשך. אלמא ש"מ כל מעשה שבת וי"ט לחומרא. וכן הדין לכל דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן ספיקו אסור. הלכתא ארמי שהביא חלילין מן הסתם אסורין דבשביל ישראל הביאו ומחוץ לתחום באו עד שיודע שממקו' קרוב באו ודאי ושוהין להם כדי שיעשו שיביאו מאותו מקו' וסופד בהן. עשו לו ארון חפרו לו את הקבר דתנן ואם בשביל ישראל לא יקבר בהן עולמי' אקשינן עלה בגמרא. ואמאי הכי נמי לימא כדי שיעשו. אמר עולא קבר בעומד בסרטיא. ארון אמר ר' אבהו במוטל על קברו דכיון דמלתא דפרהסיא הוא גנאי גדול הוא למת שיאמרו עליו זה קברו של פלוני שחללו את השבת בשבילו, כך פירשו הנאונים ז"ל. ובתוספתא תניא

התם (יח,ח) ארמי שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת. לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר. עשו לו ארון חפרו לו את הקבר לא יקבר בהן אותו ישראל. אבל ישראל אחר מותר. ענין התוספתא כשהביא החלילין בשביל ישראל שאמר לו כן ועשו הקבר בשבילו. וקנסו באותו ישראל לעולם. בקבר הידוע לו. וחלילין נמי ענין של פומבי הוא שאמר אתמול באו. והיינו דלא קתני אא"כ באו ממקום קרוב. והתירו בישראל אחר לאחר כדי שיעשו. אבל פחות מכדי שיעשו לכל ישראל אסורין. וכן בכל מעשה שבת. וכן מוכיח במסכת ביצה:

מתני': **גוי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל**. פרש"י ז"ל לעולם. ולא מחוור, מדקתני סיפא גבי ארון וקבר עולמית והכא לא קתני ש"מ לאו לעולם קאמר אלא בכדי שיעשו ועוד אי לעולם קאמר דאסורין דכיון שנעשית בהן מלאכה בשביל ישראל קנסי' עולמי' כי באו ממקום קרוב מאי הוה הרי הביאן ד' אמות ברה"ר ונעשית בהן מלאכה של תורה בשביל ישראל ומה לנו חוץ לחומה ומה לנו חוץ לאלף תחומין. ונ"ל דמתני' לא בשהביאן בשבת בשביל ישראל זה קאמר דא"כ הוה ליה למיפלג ולמיתני כדקתני בסיפא בקבר וארון אלא מתני' בשהביא חלילין סתם ומסתמא לשם ישראל הביאן שאין דרכן של גוים לקונן ולספוד בחלילין ורובן בשביל ישראל שמקוננין בהם מביאין אותן לפיכך אסורין לכל ישראל עד כדי שיבואו ממקום קרוב ואם עשו ארון וחפרו קבר מסתמא לדעת עצמן עשאוהו ולפיכך מותר מיד והיינו דקתני עשו לו ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית שום ישראל ועלה הוא דמקשי' בגמ' ואמאי ה"נ לימא בכדי שיעשו ואמאי אסור לעולם ומפרקי' בעומד באסרטי' וגנאי גדול הוא למת שיקבר בקבר שחללו בשבילו את השבת כך פירשו הגאונים ז"ל דבר זה ולא כדברי רש"י ז"ל:

גמ': **מאי ממקום קרוב רב אמר ממקום קרוב ממש**. פי' רבינו הגדול ז"ל שאם באו עכשיו ממקום קרוב מותרין ואין חוששין לדבר אחר ושמואל אמר אע"פ שאנו רואין עכשיו שהוא מביאן ממקום קרוב חוששין שמא ממקום רחוק באו הלילה ולנו חוץ לחומה במקום קרוב ועכשיו מביאן מחוץ לחומה ודכ"ע מתני' הכי קתני אלא אם כן באו ממקום שיש בו בשעת הספד כדי שיבואו משם אלא משום דסתם הספידן אינו ממש בשעה שחשיכה ואם באו ממקום קרוב סתמא יש בו שיעור משום הכי קתני לה סתם כדתנן נמי (רוחץ בה מיד ולוקח מיד) אבל מ"מ בין קרוב בין רחוק צריך כדי שיבואו משם דהא בשבת תוך התחום נמי איכא הוצאה והעברה ברה"ר שנעשית בשביל המת:

ה"ג בכל נוסחי ספרי ספרד וזו היא גרסתן של גאונים ז"ל: **דיקא מתני' כוותי' דשמואל דתנן עיר שישראל וגוים דרין בה וכו'**. ומתני' היא במסכת מכשירין פ"ב ומייתי ראי'

מדת"ק דאמר מחצה על מחצה אסור ואף על פי שיש שם רשות ולא תלי' ברשות אף על פי שדרכו לרחוץ יותר מכל אדם ורגלים לדבר אפ"ה אסור א"נ מחצה על מחצה גופי' ראיה שאין תולין במעשה שבת להקל אלא להחמיר. ול"נ דדיוקא מדקתני מרחץ המרחצת בשבת דמשמע דסתמא אסור ואע"פ שהיינו יכולין לתלות ולומר מע"ש הוחמו חמיו או שפקקו נקביו וכן סיפא מצא בה ירק נלקט אסור ואע"פ שי"ל מע"ש נלקט. ורש"י ז"ל מפרש חיישי' לקולא, ואמר שמצא כיוצא בו חיישינן שמא באמבטי עיברה בפ' אין דורשין וגירסא מוחלפת היא זו אבל לפי הגירסא האמיתית אין ראי' ממשנתינו שבמס' מכשירין לשמואל אלא מדר"י דאמר אם יש בה רשות רוחץ בה מיד שתולין להקל ולומר שמא משחשיכה נעשה ע"י גוים ועבדים הרבה ופי' לשמואל דהכי תנן לא יספוד בהן ישראל אא"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב. ואינו מחוור לי, חדא דא"כ קשה מתני' לשמואל דקתני גוי שהביא חלילין וכו' אא"כ באו ממקום קרוב ואי ס"ד תלינן לקולא אע"ג דלא ידעינן מנא אתו ולא אסרו אלא בבאין ממקום רחוק בידוע הכי הו"ל למיתני גוי שהביא חלילין ממקום רחוק או מחוץ לתחום לא יספוד בהן ישראל דמשמע במביא בידוע מחוץ לתחום. ועוד דאא"כ באו ממקום קרוב לא משמע שאפשר לתלות שיבואו אלא באו ממש משמע ועוד מאי ראיה מדר"י התם פשיטא דשרי ואפי' נעשו בשבת הואיל ואיכא שיעור שאפשר להחם אותן משחשיכ' דהא איכא כדי שיעשו אבל יכולני לפרש לקולא ולומר דלשמואל הכי קתני לא יספוד בהן ישראל אא"כ באו ממש ממקום קרוב שיש בו עכשיו כדי שיעשו לאפוקי באו ממקום רחוק הא ספיקא לקולא הוא וספיקא לא קתני מתני' כאותה ששנינו במצודות חיה לא יטול מהן ביו"ט אא"כ ניצודו מבע"י ספק ר"ג מותר וכו'. מיהו הא ק"ל, דמשמע מדסייעוה לשמואל ממתני' דגבי מעשה שבת נמי תליא לקולא ואפי' היכי דאיכא איסור' דאוריי' כגון בחמין שהוחמו בשבת וכן הבאה דשבת עצמה דאורייתא היא ואמאי הרי אמרו גבי י"ט אם יש מאותו המין במחובר אסור ועוד שנינו מצודות חיה ועופות ודגים לא יטול מהן ביו"ט אא"כ ידוע שניצודו מבע"י ואע"ג דממילא נצודו ואין בהן אלא איסור מוקצה דרבנן דספק הכן אסור ולא תלינן לקולא ומה בין ספק דבר שנתלש היום לספק תבשיל שנתבשל היום שזה מותר וזה אסור וכ"מ לי מהא דאמרי' במס' עירובין בפ' בכל מערבין ההוא ליפתא דאתא למחוזא חזיי' הבא דמכמשה אמר הא ודאי מאתמול עקורה מאי אמרת מחוץ לתחום אתא וכו' ורבא ודאי לא היה יודע מהיכן באו אלא שחשש שמא מחוץ לתחום באו וא"ת שמא יודע היה שבא מחוץ לתחום א"א לומר כן מדאמר מאי אמרת משמע דה"ק מה י"ל וליחוש דאי ודאי חוץ לתחום אתא הכי הול"ל מאי איכא דמחוץ

לתחום אתאי וכן הלשון הגון ונהוג בכ"מ אלא ש"מ שספק באו מחוץ לתחום אסור, וכ"ש ספק מעשה שבת. וי"ל דלא הקיל שמואל בספק מלאכת שבת ליומו אלא בכדי שיעשו למ"ש הקיל מיהו בההיא דאר"פ (ביצה כד:) בי"ט אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסור בכדי שיעשו משמע דספיקא לחומרא ל"ש ליומי' ול"ש לערב: מהא דתנן **ובלבד שלא יזיזו בו אבר**. ש"מ דטלטול מקצת שמיה טלטול שלא תאמר עד שיגבי' או שיגרור אלא כיון שמזיז ראשו של דבר שאינו ניטול אסור והא דתנן לקמן בפ' בתרא בשליף של תבואה מכניס ראשו תחתיה ומסלקו לצד א' משום צער בעלי חיים התירו כן:

דף קנג.

הא דאמרי' **קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו**. ה"ק שאין אדם יכול לזרוק ממונו מידו להפסידו ומש"ה שרי לי' שבות דלא ליתי לידי איסור דאורייתא משא"כ בדליקה שלא התירו לו אמירה לגוי ואדרבה אמרו אי שרית לי' אתי לכבוי. ומסתברא דוקא החשיך לו בדרך שבו ביום גדשו סאה וחששו שמא יקל לומר עדיין יש שהות ביום אבל שכח בשבת והוציא כיסו לרה"ר או לדרך לא התירו לו כלום. והא דאמרי' בפ' נוטל פעם א' שכחו ארנקי מלאה מעות בסרטיא ואמרו הניחו עלי' ככר או תינוק וטלטלוה במחיצה של בני אדם קאמר אבל לטלטלה פחות מד"א לא אמרו אלא במי שהחשיך בדרך דהא מסקנא התם לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד והכא שרי טלטול והולכה פחות מד"א אלא ש"מ שאני כיס שבידו שאין אדם מוצא לבו לזרקו. ומכאן נלמוד למי שבאו לסטים בביתו שאינו נוטל מעות מפניהם להטמינן אלא הרי לסטים כדליקה ושנינו תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בתוכו מעות הא בשביל הפסד המעות ושאר הנכסים לא נתיר הצלתן ולא אמירת כבה ואל תכבה ואע"ג דהתם נמי איכא למיחש מתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שרית ליה אתי לכבויי כדאמרי' פ' במה אשה במערימין בדליקה ואפ"ה לא שרי' אלא הצלה דדבר הראוי למקום הראוי ואם הצלה זו דומה לכיס שבידו בדרך יציל לכל מקום שלא יהא בו איסור תורה ויאמר לגוי להדיא כבה אלא ש"מ דין אחר הוא במחשיך וכיס בידו ממש. ומסתברא נמי דוקא במחשיך אבל בשוכח ומוציא כיסו לדרך אסור. ובעל התרומות (סי' רכ"ו) מתיר להציל כיסו מפני הליסטין הבאים בביתו ואין בדבריו טעם ורש"י ז"ל כתב בפ' נוטל גבי ארנקי הניחו עליו ככר או תינוק וטלטלוה פחות פחות מד"א או במחיצה של ב"א ולא מסתברא כלל ולמה יאסרו טלטול אפי' ע"י ככר או תינוק מאחר שהותר להם פחות פחות מד"א דהוא איסור

חמור ממנו. ועוד היאך יוסיף בהעברה שלו הככר הזה אלא במחיצה של ב"א קאמר ולא שרו לי' כלו' אפר בשל דבריהם. ושמא יוכל בעה"ת לטעון דהתם בסרטיא שבעיר יכול לישב ולשמור ממונו משא"כ במחשיך בדרך ומ"מ אין הדברים נכונים אלא לסטים היינו דליקה ממש. ולא שייך לישנא דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אלא במפסיד ממונו בידים:

דוקא כיסו אבל מציאה לא. ודבר פשוט הוא דכי היכי דאסרי' במציאה למיתבה לנכרי ה"נ לא יהיב ליה לחש"ו ולא ע"ג חמור וכ"ש שאין מתירין לו להוליכה פחות פחות מד"א שהוא ההיתר הגדול שבכולן. אלא שהרמב"ם ז"ל כ' שמותר במציאה להוליכה פחות פחות מד"א ואע"פ שאסור לתתה לנכרי עלה בדעתו שאין אסור בהולכה פחות פחות מד"א אלא שחששו בו דלמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר ואין זה כלום, שהרי מ"מ איסור טלטול יש בדבר וכיון שלא התירו אמירה לנכרי גבי מציאה מנ"ל דשרי איסור טלטול וכ"ש להוליכה פחות פחות מד"א הוא קשה להתיר יותר מפני שהוא קרוב לבוא לידי איסור תורה מפני שאדם עשוי שלא לדקדק בשיעור הד' אמות ואינו מטעם הפסד ממון כמ"ש הרב ז"ל ובפרק המוצא תפלין איכא מאן דלא שרי להוליך פחות פחות מד"א בתפלין של מציאה ואע"פ שהן של מצוה ורחוק שתהיה מציאה שאינה של מצוה יותר מותרת ממציאה של מצוה:

או דלמא כיון דלא טרח לא אתי לאתויי. אע"פ שזה הלשון מוכיח שבכל מציאה אמרו ואע"פ שבאה לידו מזמן רחוק קשה לומר כן שא"כ נמצאת צריך לדקדק על כל ממון שבידו אם טרח בה אם לאו א"ו כשאמרו מציא' הבא לידו לא אמרו אלא שבאה לידו משעה קרובה:

חמור, **חרש**, **שוטה**, **וקטן**. אע"ג דלא תנן לה במתני' חרש שוטה וקטן בהדיא מ"מ בכלל חמור הם שאינן מצווין על שמירת שבת אלא שאתה מצווה על שביתתן לעשות מלאכתו על ידן ועדיפי מיני' דהני אדם וחמור לאו אדם כדמפרש ואזיל ואין לך לתמוה האיך עובר אדם על איסור של תורה שכבר פירשו לפנינו שמניחין עליה כשהיא מהלכת ועל אותו הכוונה הם אומרים כן וכן כשהזכירו כאן חש"ו על אותה הכוונה הוא שיניחו עליהן כשהן מהלכין:

דף קנג:

והלא מחמר. ה"נ הו"ל לאקשויי והלא שביתתן עליך מן התורה אלא דהא עדיפא ליה משום דהוה יכול למימר בחמור של גוי ואע"ג דקתני אין עמו נכרי מניחו על החמור

דמשמע הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב ליה ואמרי' לעיל משום דחמור אתה מצווה על שביתתו אפי' בחמור שאינו שלו אית לן למימר דלנכרי יהיב לי' משום דחמור אפשר לבוא לידי איסור תורה אם יהא מחמר אחרי' דזימנין דקיימו ולאו אדעתי'. וה"נ אית לן למימר בחמור שלו אף בשאינו מחמר אחריו שמפני ששביתתו עליו מן התורה אין לו להניחו עליו אלא כענין זה שאמרו כאן שמניח עלי' כשהיא מהלכת וכשהיא עומדת נוטלה הימנה ולא להניחו עלי' בענין שתעשה עקירה והנחה שאין לו לעבור על ד"ת וכשאמרו למעל' חמור אתה מצווה עליו מן התורה עניינו מפני שאפשר לו לבוא לאיסור תורה. או אפשר שנאמר שמפני שמחמר אסור לאו כדבעי' למימר לקמן (מדלא כתיב) [מדכתיב] לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ובהמה לבדה אין שביתתה עליך אלא בעשה מדכתיב למען ינוח שורך וחמורך ניחא ליה לאקשויי ממחמר דהוא איסור לאו ואע"ג דאסיקנ' דפטור מכלום משום דכתיב אתה דאיהו ניהו דמחייב בבהמתו לא מחייב היינו דלא לקי כדאמרי' מעיקרא לסברא דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שאין לוקין עליו שדעתם לומר שאין המלאכה שהוא עושה עם בהמתו חשובה מלאכה להתחייב עליה מלקות אלא כמלאכת עבדו ובנו שהוא מוזהר עליהן ואינו לוקה שאין מלקות אלא במעשה עצמו לא במעשה אחרים אבל ודאי איסור לאו יש בדבר כהרבה לאוין שיש בתורה שאין לוקין עליהן כגון לאו שבכללות ולאו שאין בו מעשה והכי איתא בהדיא ביבמות פ"ק דמחמר לאו גרידא הוא. וה"ר משה ז"ל כ' בפ"ב מהל' שבת שאם הוציא משא על הבהמה אע"פ שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה ואחז"ל שהלאו המפורש בתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך הוא שלא יחרוש בה ולדבריו המחמר אחר בהמתו אין בו איסור אלא משום שביתת הבהמה ויבא כפשוטו מה שהקשו והלא מחמר ולא הקשו משביתת בהמתו שהכוונה במחמר הוא משום שביתת הבהמה בלא שיהי' הוא מחמר אחרי' שאף כשעושה בו הגוי מלאכה כדאי' בפ"ק דע"ז וז"ש שעל החורש נאמר בתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך אינו כלום שהרי מפורש כאן שהלאו של לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך אין לוקין עליו והחורש בבהמה בשבת הוא חייב משום מלאכת עצמו ובשבת חייב סקיל' וביו"ט לוקה כמו ששנינו בפ' ואלו הן הלוקין יש חורש תלם א' וחייב עלי' משום ח' לאוין החורש בשור וחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם ושביעית וי"ט וכו' והוא ודאי לחיוב מלקות כמו שמוכיח שם באותו משנה ובגמ' שעליה. אלא שמכל מקום צריך טעם בדבר שהרי החורש בבהמות אתה ובהמתך הוא כמחמר שהחרישה בכח הבהמה היא נעשה ונאמר בזה שמפני שהחורש בבהמ' הוא נותן עליה עול והוא כובש אותה תחת

ידו וברשותו היא עומדת כל המלאכה על שם האדם היא ובו היא תלוי' ואין הבהמה אלא ככלי ביד אומן ואינו דומה למחמר שהבהמה היא הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מעט מן המחמר:

הא דאמר ר"א בר אהבה **רץ תחתיה עד שמגיע לביתו**. הו"ל לאקשויי עלה אמאי לא תני לה במתני' אלא שלא רצו חכמים לגלותה כההיא דר' יצחק ואע"ג דלא אמרי' עליה בהדיא הכי חדא מכלל חברתה איתמר. אלא שקשה הדבר למה לא שנו את שתיהן כאחת מטלטלו פחות פחות מד"א או רץ בה עד שמגיע לביתו והנר' לרב מורי נר"ו דבמתני' דקתני כיסו לא שרי' הכי דדוקא בחבילה הוא דשרי' דאית לה הכירא דלאו אורחי' למירהט בחבילה אבל בכיס אורחי' ולית ליה הכירא ואפשר שנאמר דרב אדא בר אהבה אתא לאשמעינן תקנה בחביל' משום דלא אפשר בפחות פחות מד"א ואפשר לו שירוץ בו עד שיגיע לביתו אבל בכיס דמתני' א"צ לזה כיון דאפשר בטלטול פחות פחות מד"א אבל אם בא לרוץ בה רשאי שהרי ודאי שיש לו היתר אלא שאין דרכן של ב"א שיהיו רצים בדרכים ל"ש:

אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת וכו'. איכא דקשי' להו לרמב"ח אמאי לא תני לה גבי אבות מלאכות ואינה קושי' דמחמר לאו מלאכה בפ"ע היא שאינו חייב אלא על המלאכות שנישנו בפ' כלל גדול אלא שהוא חייב כשהוא עושה ע"י בהמתו כמו שהוא עושה ע"י עצמו אבל אב מלאכה אחר אין לנו אלא אלו שנישנו שם:

דף קנד:

והא אנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת. אין קושי' זו כלום דהא ודאי ר"ה בכלים שאינן ניטלין איירי דקתני מתני' מתיר החבלים והשקין נופלין ואתי איהו למימר דבכלי זכוכית המשתברין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן אלא משום דבכלים שאינן ניטלין נמי לא ניחא ליה משום דקא בעי לאותובי עלי' והא קמבטל כלי מהיכנו מקשי עלייהו מעיקרא והא אנן תנן נוטל את הכלים הניטלין לומר דלא ניחא ליה לא בכלים הניטלין ולא בכלים שאינן ניטלין:

כי קאמר ר"ה בקרני דאומני דלא חזי' ליה. נראה דקרני דאומני ישנים קאמרי' שהן מוקצין מחמת מיאוס ואתי' כר"י דאית לי' מוקצה א"נ כר"ש דהוו כשרגא דנפטא אמרי' דחזי לכסויי מנא הכא לכסויי מנא נמי לא חזי לפי שהן מאוסין הרבה כדאמרי' האי מאן דשתי בקרנא דאומני קא עבר על בל תשקצו את נפשותיכם אבל אם היו כלים

חדשים אע"פ שמלאכתן לאיסור לא הו"ל לאקשויי והא קא מבטל כלי מהיכנו שיכול הוא ליטלן מע"ג כרים וכסתות אם הוא צריך למקומן דהיינו הכרים והכסתות שתחתי' אבל השתא דאמרן דלא חזייאן כלל ולית בהו תורת כלי שאינן נטלין לא לצורך גופו ולא לצורך מקומן מקשי' שפיר והא קא מבטל כלי מהיכנו:

בשליפי זוטרי. אם נפרש שאין בשליפי זוטרי דין ביטול כלי מהיכנו נמצא שלא התיר ר"ה כלום בשביל שבירת כלי זכוכית וא"כ היכי מקשי' עלה מדתני' מתיר חבלים והשקין נופלין אע"פ שמשתברין והא ר"ה לא שרי אלא מאי דמשתרי בעלמא ועוד שאמרו בסוף השמוע' מ"ד להפסיד מועט נמי חששו קמ"ל נראה שטעמו של ר"ה אינו אלא מפני (שאין חוששין) [שחוששין] להפסד. לפיכך יש לנו לומר כדברי בעל המאור ז"ל דר"ה אית לי' דר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת והכי אמרי' בפ' כירה פוקו וא"ל לר' יצחק כבר תרגומה רב הונא לשמעתיך בבבל והכא אתא לאשמעי' דשרי' איסור' מפני הפסד כלי זכוכית. אלא שקשה לדבריו שא"כ מתחלה (לא) היו יודעין שר"ה מתיר איסור משום הפסד ולא הו"ל לאקשויי והא קא מבטל כלי מהיכנו אלא שהרב ז"ל דוחה דאיסורא דמבטל כלי מהיכנו חמיר טפי ואינו מחוור. ועוד דלא אפשר למימר דאית ליה לר"ה דר' יצחק והא חזינן לי' לר' יצחק דלא שרי אפי' במקום הפסד כדאי' בר"פ משילין פירות (ביצה לו.).[ועוד] כיון דאנן לא קי"ל כר' יצחק אפי' בבולסא נמי הוה לן [למישרי] להלכה ואית לן למידחי ברייתי' דקתני ואע"פ שמשתברין אלא שהרב ז"ל אומר בזה שמפני שאין הבולסא ראוי' לכלום ואין בה תורת כלי כלל הוא אסור (לדבריהם) [לטרוח טרחא יתירה בשבילה], ואינו מחוור. אבל נ"ל שהיתרו של ר"ה הוא משום דבשליפי זוטרי נמי יש משום בטול כלי מהיכנו ואע"פ שאפשר לו לנער הרי דעתו להניחן שם כל שעה והו"ל ככלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה וכלי תחת הנר לקבל ניצוצית דאמרי' בפ' כירה שאסורין משום בטול כלי מהיכנו ואע"פ שאפשר לנער ואתי' השתא למימר שבמקום שבירת כלי הזכוכית הוא שהתיר ר"ה כן אלא דבשליפי רברבי לא שרי משום דביטול כלי מהיכנו במה שא"א לי' לנער כל היום חמיר טפי ומקשי' מדתניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששית מתיר חבלין והשקין נופלין דקתני אסורה בסתמא ומשמע דלא שרי' ביטול כלי מהיכנו לאו בשליפי רברבי ולא בשליפי זוטא. וא"ת ואמאי לא מוקמינן בשליפי רברבי שלא לשבור דבריו של ר"ה א"ל משום דקתני עששית דומיא דטבל משמע לן דל"ש בשליפי רברבי ול"ש בשליפי זוטרי אסור דל"ל דבשליפי רברבי דוקא ואסור משום ביטול כלי מהיכנו משום דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן אלא ה"ט דאסרינן בטבל משום שאין הפירות נפסדין

כשהן נופלין לארץ וא"כ ל"ש שליפי רברבי ול"ש זוטרי אסורי כיון דדומיא דטבל קתני ומ"ה מקשי' מינה לר"ה ומתרצינן התם בבולסא והוא כלי זכוכית דקין שאין ראוין אלא להתיך ואין בשבירתן הפסד של כלום:

דייקי נמי דקתני דומיא דטבל. מה טבל דלא חזי ליה. כלומר שאין מלאכתו נגמרה בלא תיקון לא בחול ולא בשבת אף דאי נמי דלא חזי ליה שאין מלאכתה נגמרה בלא התכה וא"א לפרש מה טבל דלא חזי ליה לשבת דאי מוקמי' לה נמי בקרנא דאומנא הא לא חזי ליה בשבת. ומאי אע"פ שמשתברין. כיון דאמרת שאין הפסד בשבירתן. מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו, (קמ"ל) שאע"פ שאינן כלים אלא שהן עומדין להתיך יש הפסד בשבירתן שהשברים הדקין שבהן (א"א) לו (כלומר) והן הולכין לאיבוד וקמ"ל שלא חששו להפסד מועט להתיר בשבילו דבר שיש בו איסור כלל כך היא זו השטה והיא מתחוורת יפה. אלא שאין לנו לסמוך במה שאמרנו שיש ביטול כלי מהיכנו לשעה שלשון ביטול כלי מהיכנו אינו אלא כשהוא מבטלו לכל השבת וכ"ש זה שאינו מניח שם הכרים והכסתות אלא עד שיפלו השקין ודעתו ליטלן משם מיד ואינו דומה לכלי לקבל ביצה וכלי לקבל ניצוצו' שדעתו שיהי' שם כל היום. גם נראה שדעת הרב אלפסי ז"ל אינו כן שלמד מדברי ר"ה שאין הלכה כר' יצחק, ואם נאמר שר"ה מתיר איסור של ביטול כלי מהיכנו בשביל ההפסד, מנין לנו שלא יהא סבור שאין כלי ניטל לדבר הניטל בשבת ויהא מתיר בשביל ההפסד כמו שהוא מתיר איסור של ביטול כלי מהיכנו. אלא דעתו של הרב ז"ל שאין ר"ה מתיר איסור קבוע בשביל ההפסד, אבל א"א שיהא מותר כמו כן בלא הפסד כלל שהרי הסוגיא מוכחת שההיתר הוא בשביל הפסד כמ"ש. אבל המחוור בזה הוא שנאמר שהתירו של ר"ה הוא שמתיר טורח טלטול הכלים במקום הצלה בשביל הפסד זה שאתה רואה שבחבית שנשברה אסרו להביא כלים להניח תחתי' אעפ"י שהיין הוא ראוי כמ"ש בפ' כירה והטעם הוא מפני שאדם בהול על ממונו ואי שרית ליה אתי לאתויי כלי דרך רה"ר או משום דהוי כעובדין דחול כמו שאתה רואה שאף בי"ט שאין בו עירוב והוצאה לא התירו לכסות פירות הראויין לי"ט אלא משום הפסד ואף כאן מפני שהבהמה טעונה והיא מצטערת יש לחוש להבאת הכרים והכסתות ואע"פ שאין בהן איסור כלל שמתוך שאדם בהול על ממונו בצער הבהמה אתי לאתויי דרך רה"ר אבל כשהיא טעונה כלי זכוכית מפני הפסד הזכוכית התירו כן מפני שהוא צריך לאבדו בידים ואין אדם מעמיד על ממונו לאבדו בידים כדאמרי' לעיל גבי נותן כיסו לנכרי אבל בבולסא לא התירו מפני שהוא הפסד מועט ואע"פ שחששו בפ' משילין בהפסד מועט לענין כדי יין וכדי שמן שמא בי"ט הקילו שאין לחוש לשמא יביא כלי

דרך רה"ר. ועכשיו נאמר שלא התיר ר"ה מה שיש בו איסור ממש בטלטולו אלא חשש על איסור זה שיש בכלים המותרים ונאמר שר"ה לא ס"ל כר' יצחק כדברי הרב אלפסי ז"ל אבל קשה הדבר במ"ש בפ' כירה כבר תרגומה ר"ה לשמעתיך בבבל ויש שאין גורסין שם ר"ה או נאמר שתרגומו של ר"ה אינו לאמרה כדברי ר' יצחק לגמרי שלא יהא כלי ניטל לדבר שאינו ניטל אלא ר"ה תרגומו דלא אמרי' הכי אלא לגבי מת שהוא דבר שאין בו צורך כלל אבל לדבר שיש בו צורך לא אמרה ר"ה, וכ"ד הרב ז"ל. או נאמר דרך אחרת, דר"ה ודאי אית ליה דר"י לגמרי שאין כלי ניטל לדבר שאינו ניטל ואע"פ שיש הפסד אבל דבריו של ר"ה בטעונה כלי זכוכית אינה בדבר שאינו ניטל אבל נאמר שהוא דבר הניטל דאע"ג דאוקי' בקרנא דאומני אפשר לנו לפרש שהן כלים חדשים שאינן מוקצין מחמת מיאוס ותורת כלי יש בהן אלא שמלאכתן לאיסור ולפיכך הן בכלל כלים שאינן ניטלין בשבת שאמר עליהן במשנתינו מתיר החבלים והשקין נופלין שהרי א"א לו ליטלן מע"ג החמור ואף על פי שניטלין לצורך מקומן אין זה צריך למקומן שא"צ לגבו של הבהמה שהן עליה אלא שהוא נוטלן להצניען וזהו מחמה לצל שאסור בכלים שמלאכתן לאיסור וכיון דר"ה מיירי בהכי אין לומר שאסור מפני שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל שאחר שיש בהן תורת כלי ניטלין הן לצורך גופן ולצורך מקומן ומותר בכולן ואע"פ שאמרנו שאין בכלים שמלאכתן לאיסור משום אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אם הניח כלים שמלאכתן לאיסור ע"ג כלים שמלאכתן להיתר יש בו משום ביטול כלי מהיכנו שהרי מ"מ בטל אותן שהכלי שמלאכתו להיתר היה ראוי לטלטלו אלא בשיהא צריך להן לצורך גופן או לצורך מקומן והואיל ואין דעתו לסלקן (משום דהו"ל) [הו"ל] ביטול כלי מהיכנו גמור והיינו דמקשו והא קא מבטל כלי מהיכנו ואע"פ שהיו אותן קרני דאומני ניטלין לצורך גופן ולצורך מקומן מפני שהכרים והכסתות הן ניטלין אף מחמה לצל ואוקמוה בשליפי זוטרי שאינן מבטלן שם אלא לשעה מפי הרב מורי נר"ו:

היתה בהמתו טעונה שליף תבואה מכניס ראשו תחתי' ומסלקו לצד אחר. פרש"י ז"ל תבואה של טבל שאם אינה של טבל ראויה היא למאכל בהמה ותנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת. ותימה הוא כיון שהיא תבואה של טבל שאינה ניטלית למה התירו להכניס ראשו תחתי' ולסלקו לצד אחר שאע"פ שאינו מטלטלה לגמרי טלטול במקצת שמיה טלטול כדמוכח בסוף פ' שואל מדתנן ולא יזיז בו אבר והיה אפשר לומר דמשום צער ב"ח הוא דשרי ליה אלא שאין הסוגיא סובלת שהתירו כלום משום צער ב"ח כמו שנפרש ואפשר לומר משום דלא הוי טלטול כי אורחיה הוא דשרי ליה משום צער ב"ח ויותר נראה לומר דמכניס ראשו תחתיה אפי' בעלמא בליכא צער ב"ח שרי משום

שטלטול שבגופו לא גזרו בו רבנן כדתנן בפ' תולין הקש שע"ג המטה לא ינענענו בידו אבל מנענע בגופו ואמרי' נמי בפ' מפנין עושה בו שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו:

ויביא כרים וכסתות ויניח תחתיה. לפי השיטה האחרונה שכתבנו הוי מצי למימר דס"ל דר' יצחק דדבש והדביש דבר שאינו ניטל כלל הוא דר"ה לא התיר להביא כרים וכסתות אלא בקרני דאומני שהן ניטלין לצורך גופן ולצורך מקומן כמו שאמרנו אלא משום דלא ס"ל כר' יצחק לא אוקמה לדרשב"ג כותיה:

והאיכא צער ב"ח. פירש"י וליתי צער ב"ח דאורייתא ולדחי' דרבנן כדרך מ"ש בפרק מפנין מבטל כלי מהיכנו דרבנן וצער ב"ח דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. ולא דמי, דהתם לא אפשר בגווני אחרינא אבל הכא אמאי דחית כלי מהיכנו דהא אפשר לו להתיר חבלים ויפלו שקים ואע"ג דמיצטרו זיקי הא עדיפא לי' טפי ולא לידחי איסורא דרבנן. ועוד אי מאן דס"ל צער ב"ח דאורייתא דחי ביטול כלי מהיכנו כי מקשי' לעיל לר"ה והא קמבטל כלי מהיכנו אמאי לא מתרץ דקסבר צער ב"ח דאורייתא דהא קיי"ל הכי בפ' מפנין. א"ו כשהקשו כאן והאיכא צער ב"ח לא ליבטל כלי מהיכנו מקשו אלא למה שהקשה ויתיר חבלים ויפלו שקין ומשני מצטרי זיקי ואתי' למימר דכיון דצער ב"ח דאורייתא כי מצטרו זיקי מאי הוה דהו"ל למיפסדינהו משום צב"ח כיון דלא הו"ל לפרקה בענין אחר ואמרי' צער ב"ח דרבנן ובמקום פסידא לא גזרו רבנן בי' שיהא צריך לאבד ממונו בידים כדין נותן כיסו לנכרי וכמ"ש למעלה ונצטרך לומר שכיון שצער ב"ח אינו אלא מדרבנן אינו חמור [כמו] לבטל כלי מהיכנו ובשאר האסורין הקבועין בשבת שאינן נדחין מפני הפסד כמו שזכרנו למעלה. זהו פי' השמועה על נכון, ואין כאן שיתירו ביטול כלי מהיכנו משום צער ב"ח דאורייתא וכן בדין שהרי העמידו דבריהן במקום מצוה כדאיתא בפ' המילה ומ"ש בפ' מפנין דאתי דאורייתא ודחי דרבנן היינו משום דאיכא צער ב"ח ואיכא פסידא ואי ליכא פסידא לא הוו שרי דהא אמרי' אפשר בפרנסה ואי לא מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן דכיון דאיכא תרתי שרי ליה ביטול כלי מהיכנו שאינו שבות גמור אבל להעלותה כדרכה לא התירו לו מדלא אמרי' ואי לא אפשר להביא כרים וכסתות מעלן כדרכו. וא"ת והכא נמי איכא תרתי, צער ב"ח והפסד בהמה שהרי מתה למ"ש שאע"פ שר"ג לא העלה בדעתו שתמות שאלו כן יותר היה חושש להפסד הבהמה מהפסד הזיקין מ"מ בביטול כלי מהיכנו הי' יוצא ידי שתיהן אם הי' מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן י"ל בהפסד הזיקין כך הוא יוצא ידי שתיהן שבכך הוא נשמר מלהפסיד הבהמה ואינו עושה בה שום איסור ומעתה מוטב שיתיר חבלים ויפלו שקים משיביא כרים וכסתות ויניח תחתי' שאין ביטול כלי מהיכנו נדחה

מפני הפסד כמו שמפורש בהלכה זו אבל ודאי אי לא הוה אפשר לי' להתיר חבלי' ויפלו שקים הוה קא שרי' ליה ביטול כלי מהיכנו משום הפסד הבהמה ומשום צער ב"ח כההוא דפ' מפנין אי הוה ס"ל דצב"ח דאורייתא אבל כאן אמרו דקסבר צב"ח דרבנן לומר שאף להפסד הזיקין לא הצריכוה מפני כך וכ"ש לבטל כלי מהיכנו שהוא אסור:
שתים בידי אדם ואחת באילן וכו' מתני'. כתבנו פירושה במס' סוכה בס"ד:

דף קנה.

והלכתא צדדין אסורין צידי צדדין מותרין. פי' לאו כאביי אלא אע"ג דאפשר דמאן דאסר בהני תנאי בצדדין אסר נמי בצדי צדדין ומאן דשרי שרי בתרוייהו כרבא אפשר שפסקו בגמ' צדדין אסורין צידי צדדין מותרין דקיי"ל כוותיה דמר בחדא וכותיה דמר בחדא דאי ס"ל כאביי דבצידי צדדין פליגי לא הוה לן למיפסק בצידי צדדין להתירא דודאי כת"ק קיי"ל דאסור ואפשר שנאמר (כמאן) דפסק האי פיסקא דצדדין אסורין וצדי צדדין מותרין (ופליגי) בצדדין וקיי"ל כת"ק דאסור:
אבל לא את הזירין לא לפספס אלא להתיר. כך הוא הגירסא בספרים שלנו ותימה היא כיון דס"ל לר"י דמטרח באוכלא לא טרחינן אמאי שרי להתיר ורש"י ז"ל מפרש דהתיר זירין שוויי' אוכלא הוא ואין כן שא"כ מ"ט דר"ה דשרי בפקיעין ובכפין ויותר נראה לומר דהתיר לכ"ע שרי שאין בו משום עובדין דחול שדבר קל הוא ובפספוס הוא שחלקו לאסרו משום מטרח באוכלא או משום שוויי אוכלא. ויש ספרים שכ' בהן אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר וזהו גירסתו של הרב אלפסי ז"ל ודייקא דכיון דר"י מפרש דכיפין לחוד ופקיעין לחוד משמע דתלתא בבי קתני מתירין פקיעי עמיר אבל לא מפספסין ומפספסין את הכיפין וה"ה שמתירין דתרוייהו שוי' אוכלא הוא אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר דתרוייהו הוו מיטרח באוכלא והיתר פקיעין ה"ט דשרי דכיון דפקיעין תרי אין בו טורח של כלום אבל כזירין דתלתא איכא טירחא ואסור:
ר"י מתיר בחרובין לדקה כ"ש לגסה. דלא ס"ל (כר"י) [לומר דר"י] הוא דאית לי' סברא אחריתי למימר דשוי' אוכלא משוי' ומטרח לא טרחי' ומ"ה קאמר לדקה שרי אבל לא לגסה דודאי לא משמע דפליגי בהכי מדלא פליגי נמי אארישא דמתניתין:
מאי דקה גסה ואמאי קרי לי' דקה דדיקה ואכלה. כלומר שהיא כוססת יפה בשיני' והיא אוכלת קשין ורכין ומ"ה שרי דהו"ל מיטרח באוכלא ואין פי' דדיקה ואכלה כאותו שנאמר בפר' תולין (קמא.) [גבי] נוטלין מן הבהמה (שפירוש) [שפיה] יפה כפי הפי' שפירש רש"י ז"ל בה שם. ויש כיוצא בזה הרבה בתלמוד לשון אחד בשני פירושין ואחד

יש בהלכה זו בסמוך בתבנא סריא ופי' תבן קשה שהוא ראוי למאכל בהמה ע"י פירוך שאל"כ לא יהי' ראוי לטלטלו וכן הוא האמור בפרק כדי יין ורישא בתבנא סריא שהוא קשה וראוי להסקה ותבנא סריא האמור בפרק שואל גבי אין מחשיכין על התחום הוא תבן מוסרח שאינו ראוי לכלו' ולפיכך אין מחשיכין על התחו' בשבילו. וכפי הפירוש שפירש שם דיקה ואכלה האמור שם אף הוא כזה שנאמר כאן וכן שנאמר שתבנא סריא האמור בפ' השואל הוא שוה עם האמור כאן שבשניהן אין משמעותן על התבן המוסרח שאינו ראוי לכלום שהרי כאן אמרו שהוא ראוי לבהמה ושם כמו כן הוא צריך לו כיון שהוא מחשיך עליו אלא כאן וכאן הכוונה הוא על התבן המחובר לקרקע שפעמים שאין התבואה מצלחת ואין שם אלא התבן בלבד ואין קוצרין אותה אלא נשארת מחוברת בקרקע ולפיכך אמרו כאן שהיא צריכה פירוך מפני שהיא קשה שלא נדושה עם התבואה כמנהג התבן וכן אותה של פרק המביא כדי יין מפני זה היא קשה ועומדת להסקה ולענין מחשיכין על התחו' אינה ראויה לו בשבת מפני שהיא מחוברת וכן אמרו שם בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן המ"ל בתיבנא סריא כלומר שאף היא מחובר כמו הקש, וזה הפירוש נכון:

דף קנה:

הני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך. אפילו למישדא קמייהו נמי אסור, ואתיא כההיא דתנינן (ביצה כג:) אין צדין דגים מן הביברין בי"ט ואין נותנין לפניהן מזונות דאוקי' בפרק האורג בביבר גדול שאין מזונותן עליו מפני שאין ניצודין לו כמ"ש שם ורב יוסף ס"ל דמלקיטין הוא דספי לי' בידים למקום שיכולה להחזיר אבל למישדא קמייהו אפי' למי שאין מזונותן עליך שרי. והא דאמרי' אין נותנין מזונות לפני חזיר, דוקא חזיר שאינו בן גידול כלל כמ"ש (סוטה מט:) ארור מגדל חזירים או מפני שמצוין לו מזונות בכל שעה כדאמרי' לית עתיר מחזירא וכיון שאין מזונותן עליו ושכיחי לי' מזונות מודה ר"י דאפילו למישדא קמי' אסור כדבעי' לפרושי לקמן. וההיא דתנן שאין נותנין לפניהן מזונות דאוקים בביבר גדול מיבעי' לי' לרב יוסף למימר דשכיחי להו נמי מזונות התם כיון שהוא ביבר גדול דכיון דשמעי' לי' דאמר באין נותנין מים לפני יונים שהוא משום דשכיחי לי' מיא ה"נ אית לן למימר בשאר המזונות דכל דשכיחי להו מזונות טרחא בכדי הוא מיהו דיקאבאין מזונותן עליו אבל אם מזונותן עליו אף על גב דשכיחי להו מזונות שרי למישדא קמייהו ודתנן אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הדרסיאות לא תימא שמים בלבד נותנין להו משום דלא שכיחי להו מיא אלא

אפי' אי שכיחי להו מיא נמי שרי (לומר) למיתב קמייהו. ודתניא בברייתא מהלקטין לתרגנולין ואצ"ל שמלקיטין בענין זה היא שנויה אף על גב דשכיחי להו מזונות ואף על פי שאוכלין מעצמן מהלקטין להם ומלקיטין שכל שמזונותן עליך ל"ש להאכיל ול"ש לפטם שרי דלאו טירחא בכדי הוא כיון שמזונותן עליך וזה הדין כך הוא לר"י ויותר פשוט דהא איהו לא קפיד בדשכיחי להו כלל אלא בכל שיכולה לחזור הוא מתיר אף ע"פ שהוא טורח שאינו מועיל כלום במי שאוכל מעצמו. ומ"ש לפנינו גובלין אבל לא מוספין ודלא נקט בלישני' מלקיטין יתי' במקום שאינה יכולה לחזור הוא שאמרו שאין מוספין דאתיא כרב יהודה דתניא כוותיה [ולא כרב יוסף, דלדידיה] כיון שהוא מתיר אף למקום שאינה יכולה לחזור אף בשכיחי להו מזונות יש לו להתיר דהא לא קפדינן אטירחא דל"צ בכל שמזונותיו עליו כמו שכתבתי. ומ"ש ודלא נקט בלישני' מלקיטין יתי' אורחא דמילתא קאמר שאין דרך לעשות כן למי שהוא נקיט בלישנא דלא קפדי אטירחא בכדי בכל שמזונותיו עליו כמ"ש:

דהא תניא בהדיא אין נותנין מים למורסן. היה נראה לפרש דאע"ג דמורסן לאו בר גיבול הוא שרי ר' יוסי בר' יהודה אלא שא"א לומר כן דהא בפ"ק מספקא לן אי שרי ר' [יוסי בר'] יהודה בדיו וכאפר דלאו בני גיבול נינהו ולא פשטי' לה מהא מש"ה אית לו למימר דמאי דשרי ריב"י במורסן לא פשיטא לן אי משום דעביד [מורסן] (בקמח) [כקמח] דבר גיבול הוא או משום דשרי אפילו היכי דלאו בר גיבול הוא:

דף קנו.

מאן י"א אר"ח ר' יוסי בר' יהודה היא וה"מ הוא דמשני. אבל לרבי דס"ל דנתינת מים זה גיבול לא שריא כלל דהא א"א לשנוי שכל נתינת מים אחת ואין גובלין דקתני אף נתינת מים בכלל אבל לר"י ב"י דלא מחייב אלא בגיבול אפשר לה לשנוי על יד על יד שאע"פ שהוא מגבל כל צרכו אין דרך גיבול בכך שאין דרכו אלא במרובה. וא"ת וכיון די"א דאמרי גובלין היינו ריב"י דקא שרי במשנה היכי מוקמי' ליה למתני' דקתני אבל לא גובלין כר"י ב"י וא"ל במורסן ותרנגולין ליכא למישרי בשנוי חדא דכל גיבול לתרנגולין הוי כי אורחי' שא"צ גיבול שלם שהתרנגולין עצמן מגבילין אותו ע"י ניקור ועוד דכיון דל"צ גיבול לא טרחינ' בכדי:

לא קשי' הא בעבה הא ברכה. לר"י ב"י נמי מיבעי' לן לאוקמה ברכה כדי להתיר לו לגבול כל צרכו ואפילו במרובה והוא שישנה בנתינת שתית ואח"כ חומץ:

גובלין ולא מוספין. וה"מ הוא דמשני היכי משני אמר רב יימר בר שלמיא שתי וערב. בכאן התיר במרובה בשינוי שלא יגבל כל צרכו אבל לגבל כל צרכו אסור אפילו על יד על יד שאע"פ שהתירו כן בשתית גבי אדם לא התירו בשוורים אי משום דעדיף לן למיטרח במאכל אדם יותר ממאכל בהמה אי משום דשתית לא מתאכלי בלא גיבול כל צרכו אבל מורסן לשוורים מתאכל בלא גיבול כל צרכו. ומ"ש מהו לגבל וא"ל אסור מהו לפרק וא"ל מותר היינו גיבול לשוורים שגיבול כל צרכו אסור ולפרק מותר שהוא גיבול כלאחר יד וזהו דעת הרב אלפסי ז"ל שכתבה בהלכות להא דזעירי אבל לפי הנראה [מפי' ר"ח ז"ל] לא שאלו בגיבול כל צרכו בלבד מכיון שחזרו ושאלו מהו לפרק שנראה ודאי שלא התירו שום גיבול בכלי עצמו אלא לפרק בלבד שהוא ניעור מכלי אל כלי שלא נראה כמכוין מלאכתו לגיבול ולדבריו שמא בכל גיבול הוא אסר אף בשל אדם אלא שאם נפרש כן נאמר שאין הלכה כדבריו [של זעירי] שלא נבטל הסוגיא מלפניו דאיהו כר' ס"ל וכבר פסקו הלכה כר' יוסי בר"י. והעולה מן הסוגיא כך הוא: שג' דינין יש בגיבול לתרנגולין ולשוורין ולאדם לתרנגולין כל גיבול אסור מפני שא"צ גיבול שלם לשוורים מותר והוא שלא יגבל כל צרכו ולאדם מותר ואע"פ שמגבל כל צרכו והוא שיגבל על יד על יד וה"מ בעבה אבל ברכה אפילו במרובה אלא שצריך שינוי בנתינת השתית תחלה ואח"כ החומץ:

דף קנו:

מתני': **מחתכין את הדלועין לפני הבהמה.** בדלועין שנתלשו מע"ש מכיון דלא פליג עלה ר' יהודה ולא אתי לאשמועינן אלא דמיטרח באוכלא [שרי] כדאמרי' לעיל (קנה.). ואע"ג דהאי תנא ל"ל מוקצה, כיון דקתני ואת הנבילה לפני הכלבים דהיינו אף כשנתנבלה בשבת מכיון דפליג עלה ר"י ואמר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה וה"ט דמודה בדלועין משום דמה שנתלש מן המחובר אסור לד"ה שאין אדם מצפה מתי יתלוש מן המחובר והו"ל כבכור שנפל בו מום דקאמר ר"ש אם אין מומו ניכר מעי"ט אסור לפי שאינו מן המוכן משום שאין אדם מצפה מתי יפול בו מום כדאיתא בפ' כירה ואף אם תאמר שאף בדלועין אדם מצפה להן מ"מ יש להן איסור פירות הנושרין משום גזירה שמא יעלה ויתלוש. ובנבלה שנתנבלה בשבת דשרי ואע"ג דאית לן למימר שאין אדם מצפה מתי תמות פליגי בה אמוראי איכא מ"ד דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ומוקי לה בחולה או במסוכן כדאיתא במסכת ביצה ואיכא מ"ד שאין ר"ש מודה בב"ח

שמתו דכיון דבהמה למיתה קיימה אפשר שהוא מצפה למיתתה ואע"פ שהיא בריאה, ואינו דומה למום בבהמה שאינו מצוי ולא עביד דאתי:

לפי שאינה מן המוכן. ואע"פ שהיתה מוכנת לאדם כגון שהיתה עומדת לאכילה הא אמרי' בפ' מקום שנהגו ובפ"ק דביצה דס"ל לר' יהודה דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים כלומר שאין הביצה מפורשת לכלבים בכלל ההכנה שהיא לאדם ולפיכך כשנתנבלה בשבת שאין הכנת האדם מתירתה מפני שהקצית לו מחמת איסור א"א להתירה בשביל הכנת הכלבים שלא הקצית להם מפני שלא היתה מוכנת לכלבים אלא ע"י הכנת האדם ועוד יתבאר זה ביאור שלם פ"ק דביצה ות"ק דשרי א"ל דטעמיה משום דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים אלא דל"צ להכי שאף במקום שאין הכנה כלל הוא מתיר דהא לית ליה מוקצה כלל:

גמרא: **ואף ר' יוחנן סבר הלכה כר"ש**. לא הביאו בגמ' האיך אמרה ר' יוחנן מפני שאין הדבר מוכרע מדבריו כמו שתראה בפרק כירה שלא העלו בזה כלום וכשאמרו כאן שר"י סבר הלכה כר"ש לומר שכך היא קבלה בידם שכך היא סברתו של ר"י:

ומי אר"י הכי והאר"י הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין עצים מן הקורות. תימא היא, מאי קשיא ליה דהא מתני' נמי סתמא היא כר"ש דקתני ואת הנבילה לפני הכלבים ולא מצית למימר משום דפליג עלה רבי יהודה לאו סתמא היא דהא אמרינן בפרק כל הכלים נגר הנגרר נמי סתמא היא ואע"ג דפליג עלה ר"י ובהא מתניתא גופא אמרינן בפ"ק דביצה דהיא סתמא דאמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין וכו'. וא"ל ודאי אע"ג דפליג ר"י עליו סתמא היא ואית לן למיפסק הלכתא הכי שהרי לכל הפחות שנויה היא בלשון חכמים ואמרינן בפ' אותו ואת בנו ראה ר' דבריו של ר"ש באותו ואת בנו ושנאוה בלשון חכמים אבל מכיון שר"י חולק עליו אינה מכלל סתם משנה שאמר בה רבי יוחנן הלכה כסתם משנה כדאמרי' בפרק החולץ דרמי' הא לא חש לקמחי' סתם ואח"כ מחלוקת היא ופי' רש"י ז"ל שמחלוקתה בצדה הילכך כיון דסתמא אין מבקעין עצים דהיא סתמא אלימתא פליגא אהא ההיא עדיפא ליה לר"י. מיהו לענין פסק הלכה לגבי יחיד סתמא גמורה הוא לפסוק כמותה כההיא דנגר הנגרר דאמרי' בס"פ כל הכלים מאי דעתך משום דקתני סתמא נגר הנגרר הוי נמי סתמא כלומר אין אתה צריך להביא ראיה מאותה סתמא שיש בזו הסתמא די לפסוק הלכה כמותה ולפיכך אמרינן בפ"ק דביצה גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש שיש סמך וסעד בסתמא זו לפסוק כר"ש אכל בכאן שהן סבורין שהסתמות חולקות זו בזו יותר יש לסמוך על הסתמא שאין בה מחלוקת כמ"ש. ודאמר לקמן ר"י סתמא אחרינא אשכח בש"א מגביהין מעל השולחן וכו' משום

דב"ש במקום ב"ה אינה משנה וכיון שדברי ב"ה הם כר"ש דינם כסתמא גמורה בלא מחלוקת ובדין היא דהו"ל לתרוצי דההוא סתמא בי"ט הוא ובי"ט הוא דסתם לן תנא כר"י כדאיתא בפ"ק דביצה אלא שאין הסוגיא זו מסכמת כן הרי השוו מדותיהן בשבת ויום טוב ורנב"י הוא דאית ליה האי סברא בפרק קמא דביצה ומתרץ לה למתנית' בהכי אבל רבי יוחנן לית ליה האי סברא דהא מוקים לה למתניתין התם באוקימתא אחריתא גזירה משום משקין שזבו מיהו אנן כרב נחמן ב"י קיימא לן דמסתבר טעמיה לאוקמיה לכולהו סתמא אליבא דהלכתא ובמקומו נפרש בע"ה:

דף קנז.

ת"ש אין משקין ושוחטין את המדבריות. הו"ל לתרוצי כי היכי דמתרצי' בפרק כירה דמדבריות כגרוגרות וצמוקין דמי דמודי בהו ר"ש אלא דהכא משמע דס"ל כאידך תירוצא דתרצינן התם דלדבריהם דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה אי נמי לא תירצו התם הכי אלא אליבאו דרבי דקאמר ומדבריות הן שאינן נכנסות ליישוב לעולם והנהו דאי כגרוגרות וצמוקין דמי אבל מדבריות דרבנן כיון שהם נכנסות ליישוב ליכא לדמויינהו לגרוגרות וצמוקין:

כך הוא הגירסא במקצת הספרים: **בכל השבת כולה הלכה כר"ש**. ולפי גירסא זו נראה (שאין) [שאנו] למדין לפי לשון זה אם שונין במשנתינו לצורך הפרת נדרים מדין הפרת נדרים מעת לעת או הפרת נדרים כל היום שאם הפרת נדרים מעת לעת אית לן למימר דלצורך אתרווייהו קתני דהא אפשר ליה להפר למחר ונמצא שאין ההפרה בשבת שעה עוברת ואין מפירין אלא לצורך השבת ואם הפרת נדרים כל היום אין לך כל נדר שאין הפרתה שעה עוברת בשבת ואם כן אפילו שלא לצורך מפירין. ובלשון הראשון היתה השאלה אם מפירין שלא לצורך אף כשנאמר שהפרת נדרים מעת לעת מפני שהפרת נדרים אין צריך בית דין אלא שאומר לה טלי ואכלי טלי ושתי. וללשון האחרון קשה, שאף עם נאמר שהפרת נדרים מעת לעת אפשר שמפירין שלא לצורך השבת כגון שהיא שעה עוברת כגון שמערב שבת שמע שא"א לו שיפר אלא בשבת דלא מצית למימר אפשר לו להפר מערב שבת מאחר ששמע שאחר שעכשיו הוא השעה עוברת אין נמנעין בכך מידי דהוה אשאלת נדרים לצורך דאמרינן לקמן שנשאלין אף בשהיה לו פנאי וי"ל כי אמרינן נמי שלא לצורך לא הני מילי בדאפשר אחר השבת כגון דשמע בשבת אבל שמע מערב שבת הרי זה לצורך ומותר. ויש שאמרו בטלו שאינו מצוי מפני מצוי וכיון שהפרת נדרים מעת לעת הכל אסור כיון שרוב נדרים (אי) אפשר להפר למו"ש:

סליק חדושי הרמב"ן על מסכת שבת סליק חדושי הרמב"ן על מסכת שבת